

MAGYARORSZÁGI SZLÁV NYELVJÁRÁSOK

A M. TUD. AKADÉMIA NYELVTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGÁNAK MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

ASBÓTH OSZKÁR

R. TAG.

1. FÜZET.

A VASHIDEGKUTI SZLOVÉN NYELVJÁRÁS HANGTANA

IRTA

PÁVEL ÁGOST

Ára 2 kor. 80 f.

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1909

Magyarországi Szláv Nyelvjárások.

A M. Tud. Akadémia nyelvtudományi bizottságának megbízásából

szerkeszti ASBÓTH OSZKÁR r. tag.

A M. T. Akadémia I. (nyelv- és széptudományi) osztálya 1903 jún. 8-án tartott ülésében hozott határozatával kívánatosnak mondogta, hogy — magyar nyelvjárásainknak régóta folyamatban levő tudományos ismertetése mellett — a hazai nem-magyar nyelvjárások tudományos feldolgozására irányuló tervszerű, rendszeres munkásság is induljon meg s az e végből szükséges intézkedések megtételével az osztály kebelében fennálló Nyelvtudományi Bizottságot bízta meg. E bizottság javaslata alapján az osztály legelőbb is a hazai német és szláv nyelvjárások tudományos feldolgozását és ismertetését határozta el egy-egy sorozatnak megindításával, melyben az illető nyelvjárásokra vonatkozó tanulmányok közzé teendők; a M. T. Akadémiának 1904 január 25-én tartott összes ülése pedig megszavazta az e vállalat megindítására szükséges költségeket.

A német nyelvjárásokból már egy egész kis gyűjtemény jelent meg azóta; a szláv nyelvjárások sorozatát csak most sikerült megindítanunk. Az első terjedelmes füzetben az egész szláv nyelvtudomány számára valóban hézagot pótló anyagot közölhattünk, egy hazai szlovén nyelvjárás leírásában. Reméljük, hogy e vállalat megindítása buzdítólag fog hatni a hazai szláv nyelvjárások tudományos feldolgozására.

A VASHIDEGKUTI
SZLOVÉN NYELVJÁRÁS
HANGTANA

IRTA

PÁVEL ÁGOST

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1909

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana.

I. BEVEZETŐ RÉSZ.

A vendekről és a vashidegkúti nyelvjárásról általában.

Hogy a vashidegkúti szlovén (vend) nyelvjárás hovátartozandóságát és helyét minél biztosabban feltüntethessem, futó áttekintést kívánok adni az egész hazai szlovén nyelvterületről. Utánjárásokkal a következő megkülömböztetéseket sikerült feljegyezni a nép nyelvéből:

«*Bomécye* (*bomécä*, > *boméckä*): Tótfalunak (*Slovënska vës*), Alsó- s Felső-Szölnöknek (*Spöugnä*, *Göurnä-Sinik*), Čöpcä, Dölencä, Štëvanofcä s a szomszédos falvaknak lakosai; nyelvükben, különösen pedig Tótfalunak nyelvében sok érdekes és feltűnő sajátyságot konstatálhatunk, pl. — hogy egyebet egyelőre mellőzzek — Tótfaluban a nők is himnemben beszélnek magukról, vagyis Tótfaluban a nő nyelvtanilag himnemű; «*gya szan sou, un je sou*» (én mentem, ő ment), egyaránt mondhatja a férfi is, meg a nő is. Hasonlót tapasztaltam még Mátyásdomb (*Mačkoufcä*), Ottóház (*Ötofcä*), Szabadhegy (*Stánofcä*) s környéke vend népének nyelvében. Mindenesetre oly néplélektani jelenség ez, melyhez hasonlót szláv nyelvben csak keveset állapíthattak meg a nyelv és néplélek bűvárai.

Fölötte érdekes az, a nép között még ma is élő mondai hagyomány, mely *Stánofcä* községhez és nevéhez fűződik. Ez a monda a következőképen magyarázza a falu nevét: «*da so slovënci na té krajé prišli, té so öprvin f Stánofci stànoli; töu jä té büu tä vällki stàn; tä máli stàn so pa präi v Küštanofci* (Gesztenyész) *držali. Od téc so sä pöton rasplöndü po slovënski brigái i dolíni. Ali töu jä že dävno-dävno bilöu, läiko šcä vüč kak džäro pët stöu lét . . .*» (1500).

«*Bákargye* (*bákardä*, > *bákargä*): e névvel némelyek szerint azokat a vendeket illetik, a kik tehenekkel dolgozzák meg földjeiket («*štär z bákmi, s krävami ordéjo*»), tehát a

dombosabb, hegyesebb vidékek lakóit; különösen a «*bomécnye*» szeretik így nevezni a tőlük délre lakó vendeket. (Hegyszoros — *Sòtma*, Vizlendva — *Svétü dñri*, Csalogány — *Slávää*, Vasvecsés — *Väčeslafcä* és főleg Felső-Lendva — *Grád*, továbbá Ottóháza — *Ótofcä* stb. falvak népe.) Mások szerint a «*bákargye*» elnevezés eredete visszavezet bennünket a jobbágyvilágba: *pr grádi* (Felső-Lendván) *jä būu nìgda svèita äñ gröf, poimèni nìkši Vákar; liddé, štärü so k nāmü na gospòčino odüli* (robot), *so ga zvälü za Bákara, a ünü samü so sä pa zvälü ödñüga «bákardü», kak kí nāmü slíši»* . . .*)

«*Ravenci*» (*rovèncü; ravénäc*): a Vashidegkútnál (*Cànkova*) kezdődő síkság lakói körülbelül Muraszombatig (*Sòbota*) — pl. *Cànkova*, Szécsényfa — *Skàkofcä*, Véghely — *Kràina*, Polánc — *Poláincä* stb. Nyelvükben sok az idegen, különösen német elem. Szókincsük, a mi az eredeti szavakat illeti, éppen azért a legszegényebb.

«*Dolenci*» (*dòlñcü; dòlñäc*): a rónalakók; a Muraszombat és Bellatine felé folytatódó síkság népe, főleg Muraszombat vidékével. Nyelvét a diftongusok szabadabb használatá jellemzi. (*delao — delo, gléao — glédo, nábro — nábro* etc.)

«*Goricsanci*» (*goričäncü, goričänäc, goričäk, gorìckü vrhé, goričänka*): «*kí po brigái, po gorái prábivajo*» = a hegylakók, Szent Sebestyén — *Svétü Säbäsčän*, Tiborfa — *Vädarcü*, Bodóhegy — *Bòdoncü*, Vaslak — *Vänäcä*, Musznya — *Moščäncä*, Örfalu — *Dànkofcä*, Gesztenyés — *Küstanofcä*, Kölesvölgy — *Prosčeka vës*, Vidorlak — *Vidoncü* stb. körül. Róluk mondja tréfásan a népdal, hogy:

*Zävác jä gorìckü sìn,
Slàtko vñcä píjü (!),
Därä trbèi plácatü,
Të sä f šumo skrìjü.*

Nyelvük aránylag a legtisztább, szókincsben a leggazdagabb.

«*Ledascargye*» (*lëdaščardä, > lëdaščargü*): *okòulü* *Lüдавä* = a Lendva folyó völgyében található falvak népe. (Jegenyés — *Topolòufcä*, Sürüház — *Strükofcä*, Pálmafa — *Püžafcä* stb.)

«*Mariki*» (*màrko, màrkäc*): Rakiesán, Bellatine (*Bòltñcä*), Bratone (*Bràtoncü*), Odrijànce, Bisztricza, Cserencsóc (Črènslofcä) falvaknak s vidéküknek vendsége. Mikor a népies elne-

*) Ezt a magyarázatot többek közül egy Mátyásdombi születésű vendéglöstől, Németh Sándortól hallottam.

vezés eredete felől tudakozódtam, azt felelték, hogy: «*zato sä zovëjo märki, ár jä säkšämü dr ügo m? märko, m àrk äc imé*». Valószínűleg itt keletkezett a «marko»-ról való gyönyörű ballada is. Nagyon dalos természetű nép, úgy hogy a legtöbb dalt, románczot és balladát itt hallhatni a nép ajakáról. Mindennapi életében szinte elválhatatlan társa a — *türba* (tarisznya) meg a *bät* (bot). Még a templomba is nem egyszer tarisznyásan megy, a mivel a «Szlovenszkoga Kmeta peszen» is nagy önérzettel így dicsekedik:

*Csi nedëla pride, gyopo Szi të odenem
I na plësa vr'sem turbo, K messi tak idem.*

Nyelvüket főleg két hangtani sajátosság jellemzi: 1. a *j* többnyire megmaradt tiszta *j*-nek, mássalhangzók után is; 2. néhány, leginkább egytagú szóban labialis *ä* helyett hosszú illabialis *ä-t* ejtenek (*säm* — *sän*, *mäm* — *män* stb.). Mivel a magyar nyelvterület határának a szélén laknak, erősebb a magyar hatás is a horvát mellett.

«*Rekaske*» (*rëkaškä, rëkaštä*), a Markóktól délnyugatra; (pl. Barkóc — *Bäkofcä*, Korong — *Kröug* etc.); inkább csúfnév: «*är sköron säkš? kr öf nös?*», mert sok köztük a golyvás.

«*Mörcsargye*» (*mörcardä, > mörcargä*), a Mura (*Möra*) folyó menti falvak lakósága.

(«*Varasänki*», *varasänci*, mintegy: a városiak. Külön neve Turniscsa lakóinak, a mely falu a néphagyomány szerint a török hódoltság előtt nagyforgalmú mezőváros volt.)

Már most a vashidegkúti nyelvjárás a «Ravenci» nyelvterület nyugati szélén a stájer határ közvetlen szomszédságában van. Maga Vashidegkút (*Cänkova*) Regedétől (Radkersburg), egy kis határszéli német nyelvű városkától körülbelül háromnegyed órányira, a határu szolgáló «Kucsnicza» (*küčica*) patak mellett fekszik. Köröskörül tiszta vend lakosságú falvak terülnek el: Károlyfa — *Koröufcä*, Görhegy — *Göroncä*, Királyszer — *Črncä*, Királyfa — *Krásčä*, Jegenyész — *Topolöufcä*, Szécsényfa — *Skäkofcä*, mely falvak lakossága majd mind a «Ravenci»-hez tartozik. A Kucsniczán túl két stájer-szlovén falu esik legközelebb: Zelding — *Zanjköufcä*, és Windisch-Goritz — *Görca* (Gorica). Mind a kettő erősen kezd elnémetesedni; népük a hidegkútit minden nehézség nélkül megérti, bár stájer nyelvük, mint az osztrák szlovén nyelvnek egy tájszólása, sok tekintetben különbözik a hazai szlovéntól.

Ezek szerint tehát Vashidegkúton három idegen hatás találkozott: 1. Regedén keresztül az erős német befolyás, mely a cankovai nyelvjárásnak főleg a szókincsében mutatkozik igen

jellemzően; 2. a Kucsniczán túli osztr. szlovén falvak felől a rokon szlovén nyelv hatása; 3. a közigazgatás és iskola magyarsága pedig már előre feltételez egy eleven magyar nyelvi befolyást, mely legélesebben ugyan a szókincsben jelentkezik, de a hangtanban is vannak egyes jelenségek, melyeket legalkalmasabban a magyar nyelv hatásából magyarázhatni. E három idegen nyelv hatását bizonyító adatokkal lépten-nyomon fogunk találkozni a tárgyalás folyamán.

Nyelvészeti szempontból nem lesz érdektelen, ha e helyen felemlítem a Vashidegkúthoz tartozó földterület egyes részeinek népies elnevezéseit is; az ily elnevezésekben ugyanis rendszeren nagyon sok a régiesség s nem ritkán őriznek meg olyan szótöveket, melyek a köznyelvből már kivesztek. Ezek: *Čelina*, *f čelina*; Mátyásdombon: *čilina*; v. ö. szlov. *celina* = brachfeld. — *lázá*, v *laza*; e szó már csak a határjelöléseknél használatos; v. ö. szlov. *láz* = Gereut, Neubrich. *Láz*, *Lázi* helynevek magyar vidékeken is ismeretesek. — *krèigancä* < *krèigati*? = zsémbelődni, szidni). — *ńívica* < *ńiva*. — *lopäta*, < *lopäta*. — *čistina*, na *čistina*; v. ö. szlov. *čistina* = eine Lichtung im Walde; kzm.: *čistina*, *istina*, *ka ge jä něi lěis*, *ka jä tan čistina*. — *krčóna*, *f krčóni*; több faluban ismeretes határjelzés; a szlov. *krčiti* = roden, ige azonban már nem él a vend nyelvben; v. ö. szlov. *krčevina*, or. *korčevina*. — *grěblcä*, na *grěblca*; v. ö. szlov. *grěbljica*. — *mājé*, *mädé*, v *mädai* (v. ö. Szécsényfa határában: *mājica*, *mägica*, *mädica*; kivételes hangalakjáról később lesz szó). — *v lõugr*, v. *vlěisr*. — *vgädi*, kisebb földterület egy erecske mellett, melyen valami kor «gát» volt. — *f kòuti*, a Kucsnicza egy szögletében (*kòut*). — *lädìyka*, v *lädìyki*; v. ö. szlov. *ledina* = unbebautes, brachliegendes Ackerland.

(Hasonló elnevezések pl. a szomszédos Szécsényfán: *zä čřncon* (< *čřnăc?); — *krčóna*; — *v lěisr*; — na *fa-luška*, *fa-luškä*, <? — *gäcä*, *vgäca*; <? — *pälé*, v. ö. szlov. *pale* = die schieferigen Erdschichten. — *gajé*, szlov. *gáj*; — na *v äškon*, *v äščina*; — *mägicä*, v *mägica*; — *pod lădavor* = a Lendva partja; — *s äňáčkř ðugradai*, valószínűleg a «*sinðu*, *senðu*» (= széna) tövével; — *òkřčä*, v *òkřca*; <? — *zä krò-šičön*, <? — na *děčäcř*, na *děca*; v. ö. szlov. *dělec*, *dělec* = der Waldanteil, Grundanteil stb.)

* * *

Ezek után áttérhetnénk a nyelvjárás vocalismusának ismeretetésére. A fonétikus átírásokban előforduló betűket és jelöléseket a következő hangértékkel használom:

a = magyar labialis «a»; — *ä* = illabialis rövid «a»; —
á = magyar hosszú «á».

o = magyar rövid «o»; — *ó* = magyar hosszú «ó».

u = magyar rövid «u»; — *ú* = magyar hosszú «ú».

ä = magyar nyílt, rövid «e»; — *e* = magyar zárt, rövid «ë»;
csak diftongusokban; — *é* = a magy. zárt «ë»-nél is zártabb
rövid hangzó; — *é* = a magy. hosszú zárt «é».

i = magyar rövid «i»; — *í* = magy. hosszú «í»; — *?* =
rövid súlytalan vocalis a nagyon zárt «e» és a rövid «i» között.

ü = magy. rövid «ü». — *ű* = magy. hosszú «ű».

ö = magy. rövid «ö». — *ő* = magy. hosszú «ő».

Diftongusok: *öü*, *üü*, *ao*, *äo*, *eo*, *öo*, *ai*, *äi*, *ái*, *äi*, *ei*, *oi*,
ui, *öi*, *öi*, *üi*, *éi*, *íi*.

d' = *gy* (és nem palatalis «gj»); *t* = *ty* (és nem pal. «tj»);
n = *ny* (és nem «nj»).

` = rövid hangzón rövid hangsúly; ' = hosszú hangzón
hosszú hangsúly.

ŋ = gutturalis nasalis a gutturalis consonansok előtt.

I. RÉSZ.

Vocalismus.

A hidegkúti nyelvjárás vocalisait a következő táblázat tünteti fel:

	Illabialis		Labialis	
	Palatales	Gutturales	Palatales	Gutturales
Felső nyelv-állás	<i>i</i> <i>í</i> <i>?</i>		<i>ü</i> <i>ű</i>	<i>u</i> <i>ú</i>
Középső nyelv-állás	<i>é</i> <i>e</i> <i>e</i>		<i>ö</i> <i>ő</i>	<i>o</i> <i>ó</i>
Alsó nyelv-állás	<i>ä</i>	<i>ä</i> <i>á</i>		<i>ä</i>

Ezen hangok közül az *i, î, ü, û, u, ú, ö, ő, o, ó* és az *á* fonetikailag teljesen egyértékűek a megfelelő magyar rövid, illetőleg hosszú vocalisokkal.

Az *â*, melyet az értekezés folyamán egyszerű *a*-val írok át, ugyanaz a hang, mint a rendes magyar labialis rövid «a» (pl. atya, hatalom stb.).

ı: rövid vocalis a nagyon zárt *e* és az *i* hangok között; a népnyelvében hol *i*, hol *e*, hol pedig egy határozatlan, tökéletlenül képzett hangzót hallhatni a helyén. Nagyon közel áll ahhoz a hanghoz, melyet a fonetika *î*-vel jelölhetne.

A négyféle *e* hangzó közül három a magyarban is megvan: *â = e* (eke, eledel); *é = é* (él, mérés); *e = ë* (vészék; — *dëitã, cëilü*); az *e* a magyar *ë*-nél valamivel zártabb vocalis (*dëitc, dëinstvo, mëra, pëna* stb.).

A hangzóknak fent közölt sorozatában azonban a legfeljebb vocalisok mindenestre az *ü, û, ö és ő*. Az első kettő a legnagyobb valószínűséggel sajátos és jellemző fejlesztése a hazai szlovénnek, az *ö*-féle hangok ellenben sok szóban idegen hatást igazolnak.

a, â, á.

I. *a (= â)*: Labialis *a* vocalissal találkozunk mindenekelőtt az óblg. s egyéb szláv nyelvekbeli illabialis *â* hang helyén, ha az *a*-hang rövid (mint pl. *sâgati* — *sága, mâzati* — *mázã*; *kâmãn* — *na kãmli, nãvada* < *navãda* stb.). Ilyenek pl. *vrãna*, szlov. *vrãna* = die Krähe; — *vãš, vãša, vãšo*; szlov. *vãš, vãša*; — *sãpa*, szlov. *sãpa* = der Athem; — *žãba*, szlov. *žãba* = der Frosch; — *pãra, f trdjoĩ pãri krvãvoĩ!* szlov. *pãra, pãra*; — *klãda, f klãdo dãti* = kalodába tenni; szlov. *klãda*; — *nãš, nãša, nãšo*; szlov. *nãš, nãša*; — *kopãna*, szlov. *kopãnja*; — *kõpatĩ*, szlov. *kõpati* = ásni; — *mãti*, szlov. *mãti*; — *mãša*, szlov. *mãša*; — *mãglã, mãglẽ*; szlov. *meglã*; — *kãša*, szlov. *kãša*; — *kãufka, kãufkatĩ*; szlov. *kãvka, kãvkati* = károgni; — stb. stb.

Hasonlóképen a kölesönszavakban, akár a kölesönadó nyelv labialis, akár illabialis hosszú, illetőleg rövid vocalisa (*â, â, á > â*) helyén: *žãga, žãgati*; *žãganca* = fűrészpör; v. ö. ófn. *saga*, ném. *Säge*; szlov. *žãga*; — *pãnof, na pãnofi*; < ném. *Bahnhof*; — *fãrof*, < ném. *Pfarrhof*; — *fãrar* < *Pfarrer*; — *žãlar* = kötélverő, ném. *Seiler*; az ottani szomszédos német nyelvjárás kiejtésében: *sãlãr*; — *palããa*; *kãmãn do kãmli palããa*; lat. *palatium*, ófn. *pfalanza*; szlov. *palãca*; — *sãga = szag*; < magy. *szag*; — *vãdlũvatĩ, vãdlũvanã, vãdlũvãã*; < m. *valani*; — *fãlat*, < m. *falat*; — *ãalẽir* = búvölő, szemfényvesztő; v. ö. m. *csalni*; — *bãga, bãgãš*; m. *bagó*, szlov. *bãga*; —

oroslàn, oroslândü; m. oroslân; — *fali*, — *falyga* = hiányzik, hiány, hiba; v. ö. lat. fallere, ol. fallire; — *facalèig, fàca*; ol. fazzoletto, szlov. *facanètelj*; — *majràn*, ol. majorana; — *pògan, pogândü*, lat. paganus; stb. stb.

2. Gyakori, főleg nem hangsúlyos szótagokban az *a* és *ä* (ritkábban *e*) vocalisoknak bizonyos váltakozása, kettős használata. Ezen ingadozás eredményezi azután, hogy néha, különösen hangsúly alatt oly vocalis állandosul meg, mely nem felel meg az eredetinek ($a > ä$; $ä > a$). Így a) accentuált szótagban: *žalod*, de *žaloda* = makk; szlov. *želod*; v. ö. cseh: *želud* és *žalud* (Mikl.: Etym. 407. l.); — *dālč*, *daličodü*; = karácsonyfa, -fenyő; szlov. *jělu*, mhorv. *jalva*! Érdekes, hogy a Vashidegkúttól vagy három óra járásnyira fekvő Felső-Lendván (Grád) és vidékén «*dālč*» a közönségesen használatos alak; — *càsar*, de: *casàra, casarica, casàrstvo; tvoiga casàra!* (indulatos felkiáltás, szitokszó); *idi f casàra!* = eredj a pokolba! szlov. *časar, cesárja*; öblg. *cēsar*; a vend alakot assimilatióval is magyarázhatni; — *sànžüt, šànžüt* (nasoralis hangzóval az első szótagban); = rét; Hidegkúton csak mint a «Bomécye» jellemző szójárása ismeretes; megfelel a szlov. «*senožet, senožet*»-nek; v. ö. m. «kaszáló». Előtagja annyira elhomályosodott, — főleg hogy a vocalisa is elveszté eredeti színezetét, — hogy csak a szlov. -ból magyarázható már; — *àta < äta*, a Markók egy részénél (assim.).

b) Hangsúly előtti szótagban: *mašetar*, = lókupec, közvetítő; szlv. *mešetar, mešet* = der Unterhändler, *mešetáriti*; v. ö. újgör. *μασίτης* — *ostaríja*, = koresma; v. ö. ol. *ostiere*, szlov. *ostír, ostér, ošteríja*; de már «*ostärdáš*» = kocsmáros, *ostärdášknia* = kocsmárosné, a rendes alak a ritkább «*ostardáš*», «*ostardášknia*» mellett. Egy régebbi kortesnótából még most is éneklik e sorokat: «*dugi Föuglar ostärdáš, Kí s Päčüja víno más*». — *varigáč* = tolózár; v. ö. *väriga* = bilincs, láncszem; *zavren* = tolózárral elzárok; szlov. *veriga*. — *šabìdraväc, šabìdravi, šabìdraš* = bicegő, hibás járású; v. ö. szlov. *švédravec* = der Krummbeinige; *šéva, ševéder*.

c) Hangsúly utáni szótagban: *vàjat, vajata, vajätü* = kötél; szlv. *váje, vájät*; a vend alak lehet assimilálódott is; — *gòusanca* = hernyó; szlov. *gosènica, gòsenica, vosènica, vòsenica*; — *kùšcar, kùšcardü* = gyík; szlov. *gúšcer*; — *žamat* = «Sammt», szlov. *žámet*.

Ingadozó, illetőleg kettős a használat a következő, korábban *e*-féle vocalissal ejtett szavakban: a) hangsúly előtti szótagban: *žalòyüdäc* v. *žälòyüdäc, žäldüca, žalòyca*; szlov. *želudec*. cseh: *žaludek*! — *sakáč, sekáč* = repavágó eszköz; v. ö. *sèkatü* = vágni; — *žalár, žälár* = zsellér;

kfn. seldener, szlov. *želdár*; — *čalüst* v. *čällüst* = ín; na *čällüsta*; szlov. *čeljüst*; — *trafüniti* v. *trafüniti*, *träfüniti* v. *träfüniti* = megrázni; *sträfün ga!* <treffen? — *gla d'alo*, *gländalo* v. *glädalo*, *gländalo* = tükör; szlov. *gledalo*; — *glädi* <gladi = czirógat, simít; egy népnyelvi közleményben: «Nyega mi gledi... edna bela Goszpá».

b) Hangsúlyos szótagban: *nàga*, *nàgovo*, *nàgov* v. *nàga*, *nàgov*; de csakis: *dönäga*, *nänäga*, *zänäga*, *ödnäga*; szlov. *njegov*, *-čva*.

c) Hangsúly utáni szótagban: *mēna* (ritka), — *mēnū* v. *mānē*; szlov. *menē*; — *špàrat*, *špàrät*, na *špàrat* v. *špàrät*, = takaréktűzhely, ném. Sparherd; — *lèitäsñ* v. *lèitäsñ* = nyári; *lèitäsño tülä*; szlov. *lètešnji* stb.

Assimilatióval lehetne magyarázni az olyanokat, mint: *pastaričica* — *pastirčica* = barázdabillegető; szlov. *pastirica*, *pastirčica*; — *zadväčara*, *zadväčara*, *zväčara* = délután; v. ö. szlov. *večer*, vend: *väčér*, *väčärda*, *k väčär*, *kväčär*.

3. *o > a* megfelelést igazolnak a következők: a) *accensus* előtti szótagban: *sakačica*, *sakác*, a magyar «szakács» hatása alatt; szlov. *sokác*, *sokačica*; or. *sokalnica*; — *sapout* = gőz, Dampf; nyilván a «sapa» analógiájára; szlov. *sopöt*, *-óta*. A «sapout» mellett egészen rendes a «sopötnik» (szlov. *sopötnik*) = gőzhajó.

b) Hangsúly után: *lākavņica* = a hordó megtöltésére szolgáló eszköz; *z lākavņicov lāgāv natākat*; v. ö. szlov. *lākomnica*, *lākomica* = das Giessschaff; szb. *lakomica*; nincs kizárva az assimilatió sem; — *fōlaš* = folyosó, tornác; a Markófele népballadában: «*tān jo vīdīn, tān jo vīdīn, fōlašā pomēdīčā*» = ... a tornácot söpri; az *o > a* fejlődést elősegítette a «*bāgaš, řdaš, žābaš*» stb. félek analógiája.

Némileg analog hangtani jelenséget észlelhetünk a szomszéd stájeri szlovénok nyelvében, a kik a mult részesülő *l > o* végzetét helyenként *a*-val ejtik: *mēa sam* = *mel*, < *imel*, vend: *mō san*; — *vīda sam* < *vido*, < *vidil*, vend: *vīdo*; — *žēna sam se*, < *ženo* < *ženil*; vend: *žāno*; — *bia sam* < *bio* < *bil*; vend: *būu* stb.

4. Öblg. *▲ (e) > a* megfelelés találunk a következő kivételes esetekben: *ōča*, *ōčanāš* = miatyánk; v. ö. öblg. **otčę*, szlov. *ōče*, *-čta*. (Érdekes, hogy J. Sket Janežič nyelvtanában: 30^{3, 4}, a szlov. alakot mint az «otec» vocativusát magyarázza: «... samostalnik «ōče» je najbrž zvalnik besede «otec» —) — *zācati*, *zāčan* v. *zāčnān* = kezdek, öblg. *zāčēti*, szlov. *zāčēti*; — *prījati*, mint a «*prđēti*» mellékalakja; *gōr so ga prījal* = feltartóztatták; öblg. *jēti*, szlov. *prījēti*; — *rāma* = váll; na *rāmā vřēti*, na *rāmāi*; öblg. *ramē*, szlov. *ramē*, *ena*; voltaképen a szó nemében történt változás.

5. A consonans végű idegen szavak végéhez rendszeren *a* járul, pl. *motàroša* v. *motàroš*; v. ö. lat. notarius, m. nótarius; — *váma*, *vámo bràti*; < m. vám; v. ö. szb. vam; — *sàga*, < m. szag; — *èdnta*, < m. csont; — *saré*, = csizmaszár; plur. tant.; de: *pipisár* = pipaszár; — *(h)ámä*, *(h)áma* = lószerszám, nadrágtartó, hám; — *rènda* = rend, sor; *pët rènd* (v. *rédov*, *rädòuv*) *jä nakòuso*; *dvèi rèndi ščä zná na pàmät*; < m. rend; v. ö. még: *rändälüvatj*, *rändälüvanä*: — *drótoša*, *bòtoša*, *bòutoša*, *bótoša*, < m. drótos (tót), botos; — *gòmba* < m. gomb; v. ö. szlov. *gùmb!!* — *šnìta* = darab, falat; *dàitü mi šnìto krüja*; a lószerszám egy has alatti részének is «*šnìta*» a neve; ném. Schnitt; — stb. — Mégis: *omár*, lat. armarium, szlov. *omàra*; — *pòdgan* = patkány; v. ö. vel. ol. *pantegana*, szlov. *podgàna*; — *rés*, *z résa dèlatj*, < m. rész; — *(h)ér*, od *(h)éra*; < m. hír; stb. — *A vágaš*, *váraš*, *sálaš*, *capáš*, *paidáš*, *tanáč*, *ìnaš*, *fòlaš (!)* stb. félek a hasonló végződésű vend szavak analógiájára támaszkodtak.

Feltűnő jelenség, hogy *a* növekménynyel vend szavakban is találkozunk, főleg -*oš*-, -*os*-, -*or* végű tulajdonneveknél. Ilyenek: *Porédóša* — *Porédoš*; *Martìnoša* — *Martìnoš*; *Lápoša*, pr *Lápoš*, *Lápoš* (igazi neve: *Láposy*); *Zòmbora* — *Zòmbor*; *Fèjnosä* — *Fèjnos*; — *klàntoš* — *klàntoša* stb. A legnagyobb valószínűséggel ezek is csak analógikus alakok (v. ö. *Dònoša*, *Méküša*, *Pàrša* stb.).

6. Az úgynevezett félhangzókából fejlődött *a* vocalist csak a legritkább esetekben konstatálhatunk. Így: *čärän*, *čarna*, *čärno*; de már: *čärnilo*, *črnilo* (= fekete festék), sőt a «Vszakojacske Szvetszke Peszmi» 6. lapján ezt olvassuk:

«*Vcserno mater Zemlo, z stere szem sztvorjena.*»

A vendiség legnagyobb részén mindamellet kizárólagos csak a «*čärno*» alak; óblg. *чѣрно*, szlov. *črn*, lengy.: *czarny*; v. ö. még Bosanac: *Junačke Pjesme* 5:3: «*Čarna goro, ubila te tuga*», déli Dalmáciából közölve. — *čàst*, *častiti gospòud* v. *čést*, *častiti*; *čést komi skázati*; *visiki čést nòsi*: óblg. *чѣсть*, *чѣstiti*, szlov. *čast*, *častiti*; — *làgati*, *láz*, *laži nòsi* = pletykákat hordoz, óblg. *лѣгати*, *лѣзь*.

II. *á* (= magyar hosszú *á*) áll mindenekelőtt régi «*a*» hangzó helyén hangsúlyos szótagban. Így pl. *vrábäo*, *vráblj*, *vrábäc*; szlov. *vrábelj*; — *vlás*, *vlaské*; szlov. *lās*; — *vráta* = kapu; szlov. *vráta*; — *glás*, *naglās gúcati*; *glāsno*; szlov. *glās*: — *glád*, *glád vágati*, od *gláda mrèiti*; szlov. *glād*; — *gláva*, *gláva ga bolí*; v *glávj mi šimí*; szlov. *gláva*; — *grád*, pr *grádi*; *grácki*; *gradòvčä*; szlov. *grád*; — *drágj*, -*a*-, -*o*; szlov. *drág*, *drága*; — *zlát*, *dvá zlata*; *za nzlát san küpo*; *zláti moi!* szlov. *zlát*; — *klás*, *klasovčé*; szlov. *klās*; — *krátkj*, -*a*-, -*o*; szlov.

krátek, -tka; — mládı, -a, -o; mlád = újhold; žę jä mlád tũ; vũtro dũ mlád: szlov. mlād, mlāda; — plátno, szlov. plātno; — lād = hüvösség; de: lādno, raslāditi sã; szlov. hlād; — rāst, rastovdę, rāstũ, rāstov lęis; szlov. hrāst; — rāna, rāniti kōga; szlov. hrāna; — lāpāc, lāpci; lapica; szlov. hlāpec; — rāmāk, v rāmi (de: rām); rāmba: v rāmbi v. v rāmbi; szlov. hrām; — slāna; slāncā; «da pŗva slāna spādnũ Na zālęnũ trāvņkũ» (népdal); szlov. slāna; — vrāg, vrāzdũ, vrāgũvdũ; szlov. vrāg; — srām (srān) v. srān; srān (srān) tũ bõĩ! = szégyeld magadat! szlov. srām; — trāk, sũncņi trāki; szlov. trāk; — vlat, vlatovdę; szlov. lāt; — slāk, szlov. slāk; — mlātiti, mlātĩ; mlātĩ; mlātĩ; mlātĩ; — vlācĩti, vlācĩ; szlov. vlāciti; — šāla, šāliti sã = tręfa, tręfālĩ; nũ šālĩ ga! = ne bosszantsd! szlov. šāla; — strādati, strādan, strādānũ; szlov. strādati; — sābla, z sāblov sękati; szlov. sāblja; — pāšņik, pāsti; de: pāša, na pāšo gnāti = legelőre hajtani; szlov. pāsti, pāša, pāšņik; — āgnāc bõži; szlov. jāgnje; — đārām = járom; szlov. járem; — kázai, kážũ; prikazũ = látomás, jelenés; szlov. kázati; — vāla, vāliti, vālo āvatĩ, vālodāvanũ = háladóima; zavāliti, nāzavālĩn, vālĩn bõĩ! Jęzoš Krįstoš! povāliti = megdicsęrni; szlov. hvāla, hvāliti stb.

Kölesönszavakban a hangsúly alatt álló hosszú vocalis nem mindig marad meg hosszúnak az átvétel után: sārkan — sárkány; o domās — áldomás; āldov, āldũvati — āldo, āldani; tanāc, tanācĩvati, tanācĩvanũ — tanács; orsāg, orsācĩ, orsācka (h)ĩza = országháza; paidās, paidasĩca, paidāsķĩna; bār, đũlbār = nemde, ügyebār! đāltũ bār! banāt, «tāksa pšāneca jā bũla lāni, ka lępsũ niti v banātĩ nęi bũlũ»; fārt, fārti v. fārt, fārti; bõũg plāti stõũ fārti; za drũgoga fārtũ vōlo! = más alkalomra való tekintettel; v. ö. bajor: ein fart = einmal; stb. De: oroslān < m. oroszlán; sāndor < m. Sándor; sātõr < sátor; sāntavĩ < sánta; tābor < tábor; stb.

2. Általában következetes fonetikai szabály, hogy hosszú vocalis csak hangsúly alatt maradhat meg. Ez áll az á-ra is; így valahányszor az accentus más szótagra megy át, a hosszú á azonnal megrövidül s labialis ā-vá válik: zāto — zatõũ; plātno — platũnũ lācũ; tācās — tēcās (= addig); sād — sadũ; prāĩ — prahũ, f prāĩ; krāla — kralũ; žālar = kötélverõ; žālār = zsellér; posādo — posadĩ (ültet); dālũ — dalę = adtak; prālũ — pralę = mostak; srālũ — sralę; brālũ — bralę = szedtek; spālũ — spalę = aludtak; stālũ — stalę = álltok; zvalũ = hívtak stb. Az olyanokat, mint: končĩmār, kōncĩmār = legalább is («đāĩtũ mĩ končĩmār fālat krũģa»); đāĩlbār, đũlbār! = ügyebār; kolęķāĩ, kōlēķāĩ = bármily kevésnyi is («kolęķāĩ oprāvĩš, pa jā đõũk na hāsāk! »); sigdār, sig-

dár = mindig; *pétkrát*, *šestkrát* = ötször, hatszor, stb., mellékhangsúlylyal lehet magyarázni.

Sokkal feltűnőbb az a másik körülmény, hogy vannak szavak, melyeknek egy és ugyanazon hangsúlyos vocalisa a ragozás, illetőleg szóképzés folyamán megnyúlik, esetleg — ragozott szavaknál nagyon ritkán — megrövidül. Ilyenek pl.: *rám* (=ház, v *rámí*, *rámák*; *rámba*, v *rámí* vagy v *rámí*; — *brát* z *bráton*, *pét brátov má*; — *màti*, z *mátárdov*; — *kàmän*, *na kámí*; — *kàpla*, *po káplí sà lágáf stòci* (kzm.) = cseppenként; — *ďàboka*, *ďáboka*, *dòsta ďábok*; — *ďàgoda*, *ďágod* (plur. gen.); — *ďàgär*, *ďágär* (ritkább), *k ďàgrí*, *k ďàgrí*; — *sràn tā boi!* *nä vèi sráma!* = nem ismer szégyenérzetet; — *čákai!* = várj, *čakai!* *čak-čakai!* *čakatí*; — *màzati*, *mázü*; — *ščáp*, *ščaptü*, *ščápkä*; — *gláva*, *glávna* = üszök; *oglävän*, *koli-glävän* = hajadonfővel; — *zrokámí*, *zrokámí*; — *znogámí*, *znogámí*; — *sákí* = mindenki; *sákí*; *sákí*, *fsákí*, *fsákí*; — *dvád*, *dvákrat*; — *krátko*, *kráčšä*; — *drágo*, *dráksü*; — *šymák*, *šymáški*, *šymášto*, stb.

Összetételekben is: *brána*, *brànovlák*, *brànovläka*; — *mládi*, *mladožänac* v. *mladožänac* = vőlegény; — *blágo* (*blázäní* = boldog), *de*: *blàgoslov* v. *blagoslòv*; *blàgoslova* v. *blagoslòva* stb.

Említést érdemelnek még a következők: *màlo* = kevés, keveset; *màlo mä počakai!* = várj egy kicsit! — *málo* = kicsiny; pl. *málo ďáboko mä ďào* = kicsiny almát adott nekem; *málo ďábok mä ďào* = kevés (csak néhány) almát adott nekem; — *stàr*, *stàra*, *stàro* = idős; *dvàisti lèit stàr* = húsz esztendő; *stàrost*, *stàrüc*, *stàratí sà* = aggodalmaskodni, panaszkodni; — *stáři* -a, -o = öreg, vén; *kálko já stàr té stáři dèd?* = hány éves ez öreg bácsi? — *nái!* = hagy; *nái ga* = ne bántsd! *nái* = hadd; *sàmo ga nái!* *nai dèla ka šcé!* — *fčàsí* = rögtön, azonnal; *fčásí* = néha; stb.

3. Előre vont hangsúly esetén igen gyakori az *a < á* fejlődés, a mi mindenestre összefügg azzal a körülménnyel, hogy hosszú *á* csak hangsúlyos szótagban lehetséges. Természetesen az eredeti hanghordozás módja is nagy mértékben befolyásolta és irányította a későbbi hangsúlyozást. Példák: *návada* v. *naváda* = szokás; — *nástäleca* (*nastílatí*) = alom; — *nákvalo* = üllő; — *nápršňák* v. *näpršňák* = gyűrű (Muraszombat körül); — *národ*, *národa* = nép, nemzet; — *názdyk* = hanyatt, visszának; — *nápota* = akadály, «*ka já na pòuti*»; — *náklo-nost* = hajlam; — *nájäm* = bér; öblg. *najemъ*; — *návuk*, *náfco sà < naučil se* = megtanulta; — *v nákvär dā* = tönkre megy, kárba vész; — *nášvän* = oblique; v. ö. *pòšvän*; — *v náročai* = ölben; — *nástran dänä* = félre tesz, eltesz; — *nábřo*, *nášpo sū*, *názvo ga* stb.; — *zásín* = tolóka, zár; v. ö.

zasünoti = elzágni, elreteszteni; — zápor = zár, v. ö. zaprèiti, zapirati; — áto, zatou = ezért; — áčimba, néminemű fűszer; v. ö. začiné = fűszerez; — áglozda = ék; — ádav = foglaló; zádav zadati; — áloga, zalòžiti; — áiti = reggeli; < za jutrek; záitrküvati = reggelizni; — ábäo = speisenfett; zabèi z zäbilon! — ápiš, da snèig cèsto zapišä, = hófuvatag, befűt heggyút; — áhod = nyugat; süncä zahája; — z ávitton = fedél alatt, védett helyen; — átanäk; vdari ga v zatanäk! = üsd nyakon! — áspo jä, ápro jä = elzárta stb. — r ásporäk = hasadék, raspárat; — r ázločäk, bráz rázločka = különbség nélkül, rázločiti = elválasztani, elkülöníteni; — r ázgo ná = barázda; r azgoniti; — r ázum, bräzi rázuma; rüzmiti, rüzmiti = érteni; — stb.

Rövid hangsúlyos vocalissal a praepositióban: n àsto, dāni nàsto = tedd az asztalra; — n àšārci, po pōuli nāšārci, nāšārci òdi = raskoráčāno; — n àdozi stāplä; — n àmalī sū gīblä, nāmali gučī = vontatottan beszél, lassan; — n ākonci nūvā = a szántóföld szélén: idi n ākonāc; — n ākoscī saditi krūmpišā = sűrűn ültetni; — n āskorī òdi! = gyere hamar! nāskorī pōton tōga = tüstént, nemsokára azután; — n ākla spādnā = leesik; nāklai lāži; — n ādno sēdā = fenékre ülepszik; stb. — z āstřž = eresz alatt; lāstřčā, klastūri sī zāstřž rēdiyo gnēizda; — z āprva = kezdetben; — z ākai v. zakōi = miért; — z āmala = nemsokára, pridi zāmala za māof; «dēitā sā mōrā zāmala pobōžno rāditi» = a gyereket «kezdetől fogva, kiskorától fogva» istenfélelemben kell nevelni; — z āplām ān nāti = meghagyni, hizlalás végett életben hagyni (pl. sviño, tūlā); — z āgnāni lāgāv = bedugott, lezárt hordó; — r āzmīti = érteni; — p āmāt, na pāmāt znāti = könyv nélkül tudni; f pāmāt mī spādnā = eszembe jön; de: fpāmāti; nēidā mī spāmāti; — stb.

4. á (esetleg a, ài) vocalis áll továbbá néhány német kölcsönző «ei» hangzócsoportjának megfelelőleg. Így: klād = zānski grānt; klādäk; < ném. Kleid; — fāl, za fāl küpti, — odāti; < ném. feil; ófn. feile, fali; — slār = fátol; < ném. Schleier; — t āo = rész, fél; stāla = részben, részből; ftālī san būu = birtokrészemben voltam; szokásos határjelölés; tālati, tālanā, tālīnga < ném. teil; — stb. De: m ārof, m ārofski < ném. Meierhof; — v āncar = vinczellér; < ném. tájnyelvi: Weinzerl; — c āit mā = ráér; c āit sī dāva = henyél, lustálkodik, késedelmeskedik; c āitīnga, c āitīngā = újság; < ném. Zeit, Zeitung; — gmāina < ném. G(e)meinde; — r āitātī sī = beszélgetni, csevegni; a szomszédos stájeri szlovénok nyelvéből ismeretes csak; v. ö. kfn. reiten; — n āiga = fogyaték; vīno nan jā žē na nāigi; < ném. Neige; — c āigar = «cégér», óramutató; < Zeiger.

Német āu > v e n d ā megfelelőést igazol: r āmatī = taka-

ritani; rámanä; zrámat; dōi rámat; sà jä zrámo! (tréfásan arról, a ki az egész tál ételt elfogyasztotta); < ném. räumen.

III. á. Illabialis rövid á vocalis a cankovai nyelvjárásban s általában a vendben, ma már csak bizonyos kedvező hangtani helyzetben található, nevezetesen mikor zárt (s többnyire hangsúlyos) szótagban j-s elem követi. Így: *cigàin* = cigány; *cigàinski èlovk*; *cigàinska láž*; de nyílt szótagban: *cigān*; *cigānija*, *cigānica* = cigányasszony; szlov. *cigān*, -āna; — *zàitrk* = reggeli; szlov. *zājutrek*; — *ivàinščāk* = junius népies neve; — *prāi*, *prāi sà kadī*; de: *f prāi*; *prāsatno*; szlov. *prāh*, *prāha*; — *strāi mā!* = félek; *strāi ga zāmā* = elbánni valakivel, mintegy «megfélemlíteni»; *) *od strāja mrēti*; szlov. *strāh*, *strāha*; — *ādānāisāt*, *dvanāisāt*, *trnāisāt*, *štrnāisāt*, *pātnāisāt*, *ššnāisāt* stb.; — *nāin*, *vāin* = mikettönké, tikettötöke; szlov. *nājin*, *vājin*; — *rāinšk* = «rénus» forint; v. ö. szlov. *rājnis*; úfn. rheinisch; — *količkāi*, v. ö. szlov. *kōličkaj* (l. Mikl. Etym. 162. 1.); — *lišāi*: szeplőféle, sömör; szlov. *lišāj*; — *dāica*, a «dāicā» = tojás pluralisa; — *bōdikāi* = csintalan, vásott; szlov. *bōdikaj*; — *vršāi*, *pšānica jā zē v vršāi*, szlov. *vršāj*; — *brāida*, szlov. *brājda* = die Rebenhecke; — *kīhāinca* = főzőkanál; szlov. *kūhalnica*; — *mlāiš* = ifjabb gyermekek; > *mlāš* = fiatalabb leány; — *nāimrā* = tudniillik; < *na ime reči*, szlov. *námreč*; — *zāimlā* = merit (*zājemat*, *zādēmat*, *zājēmlā*, *zādēmlā*), szlov. *zajemljem*; — *falāičičāk*, a «fālat» többszörös deminutivuma; — *māincicēnāk* = kevesecske, ugyancsak többszörös kicsinyítő; a harmadik szótagon mellékhangsúly; — *lāinšk*, -a, -o; *lāinska str-dāžān*, v. ö. *lān* = taval; szlov. *lānjsk*; — stb. Hasonlóképpen a felsőfok hangsúlyos előtagjában s a névszók többes locativusában, mint pl. *nāilēpši*, *nāivēksi*, *nāimēnsi* stb.; a mellékhangsúly ilyenkor rendszeren az első szótagon van, melyre a főhangsúly csak akkor eshetik, ha a tulajdonság felső-, illetőleg legnagyobb fokát különösen ki akarjuk emelni: *tōu so tē nāibōuks(n)*; *lāddē* = a legjobb emberek ezek; — *fčāmārāi* = mérgében (čāmēr = méreg); más accentussal: *fčēmārai*; — *na nogāi*; *vrōkai* mellett *vrokāi* is hallható; — *po varašāi klāntivat* = városszerte csavarogni; *po polāi* = a mezőkön; stb. stb.

Mindezen és sok egyéb hasonló esetben azonban az á-nak jelzett használata épenséggel nem kizárólagos, sőt szokottabb kiejtés kettő is van, t. i. hosszú illabialis á-val vagy még inkább nyílt rövid ä-vel (l. az e-féle hangok tárgyalásánál); sőt a labi-

*) *strāi* < *f strāi*, mint *krāi* < *f krāi* az olyanokban, mint (*f*) *krāi spādnā* (= elesik), *īdī krāi!* (= menj félre! eredj)!. Eredeti jelentése tehát: félelembe, rettegésbe hozni.

alis rövid *a*-val való kiejtés is elég gyakori egyes példákban (pl. *nàì*-, *bodikàì*, *lànìnskì*, *rànìnskì* stb.).

Egyebütt sem ritka az *ai* (= *ai*) hangzócsoport labialis vocalissal: *žmàì*, *dòbàr žmàì má*; szlov. *zmàh*, *zmàha*; — *klàìfa* = pletyka; *klàìfatì*; «*klajfaricza klantocsna*» (Vszakojacske Szvetszke Peszmi 21. l.); szlov. *klàfa*, *klafatì*; v. ö. ném. kläffer, bajor: klaffen; — *nàìga* < ném. Neige; — *vràìžì* = ördöngös (*vrág* = ördög); szlov. *vràžji*; — *aitár*, (*h*)*aitár* < m. határ; — *žlàiđranca* (egy nagyobb fajta láncz specialis neve), szlov. *žlajdrnica*; — *šàiđtrava bàba*, *šàiđratì*, *šàiđrá* = biczeg; szlov. *šátrav*, *šatráti*; — *càiđt*, *gmàina*, *càiđgar* stb.

Egyéb diftongusoknak előtagjában szereplő *a*-féle hangokról később, a diftongusoknál lesz szó.

o, ó.

I. *o*: Hangértékre nézve teljesen megfelel a magyar rövid *o*-nak. Hangsúlytalan helyzetben a rendesen valamivel zártabban hallatszik. Innan van a súlytalan *o*-nak az *u*-val való váltakozása. A cankovai nyelvjárásban ilyen *o* vocalissal mindenekelőtt az óblg. *o* hangnak megfelelőleg találkozunk. Példát számtalant lehetne idézni; legyen elég a következő néhány: a) szó elején: *obád* = bőgöly; óblg. *obadъ*, szlov. *obàd*; — *obìlno má fsàga*; *obìlnost*; szlov. *obìlen*, *ìlna*; — *òcào*, *zòcla* = aczélból (való); szlov. *ocèl*; — *ògàn*, *ògàn*; szlov. *ógenj*; — *ognìšcà* = tűzhely; szlov. *ognjišće*; — *obá*, *obádvá*, *obèidvèi*, *obòma* (*obèma*) stb.; szlov. *obà*; — *okòu* v. *òuka*, *òukica*; *pràd ocmì*; *nazòučì bìti* = jelen lenni valaminél, valahol; *òcivòsno*; az *o* diftongizálódása később állhatott be a hangsúly viszonyok következtében: «*okòu*», mert véghangsúlyos tiszta *o* nyílt szótagban lehetetlen a vendben (*nasturòu*, *namladòu*, *nogòu*, *rolòu* stb.); — *òkno*, plur.: *òukna*; óblg. *oko*, *okno*; — *olòuv*, *z olòuva*; óblg. *olovo*; — *oltár*, *oltársko svàstvo* = oltári szentség; óblg. *olъtarъ*; m. oltár; — *òplàn* = a szekér joha, — iha; óblg. *òplen*; — *oràti*, *ordé*; de: *zòuratì*, *òurì* = szánts! óblg. *orati*; — *òrla!* = sas; óblg. *orъlъ*; — *òsa*, *òfsa*, óblg. *osa*; — *òsàn*, *osméro dèic má*; *òusmì*; *òsmica* = nyolezas; óblg. *osmъ*; — *òsào*, *òsla*; óblg. *osъlъ*; — *òča*, *òčaki* = ősök; óblg. *otъcъ*; — *òsàt*, óblg. *osъtъ*; — *òväs*, *òfsa*, óblg. *osъtъ* — stb.

b) Szó belsejében hangsúlyos szótagban: *rògoz*, óblg. *rogozъ*; — *mòzoi*, *dvà mozòla*, *mozòcük*, *mozòcìcük* = pattanás; óblg. *mozolъ*; — *tòrk*, *f tòrk*, *do tòrka*; óblg. *тòrкъ*; — *vòna*, *vònavì*, *vònéci*, *vònúga*; óblg. *vonja*; — *sòva*, óblg. *sova*; — *dòbär*, *dòbra*, *dòbro*, *dobròuta*, *dobronòuç*; óblg. *dobrъ*; — *nävòla*, *vòla*, *nävòlàn*; *tì nävòláš!* *od nävòulä se*

nävèi kàì zàcnotì, nàvòla ga dèi, — ga má; óblg. nevolja; — poklòni sà, óblg. kloniti; — kòš, tí kòš=te közös! kòsavì; talán összefügg az óblg. «kosa» szóval; v. ö. kosmàti, kosmàhà=szőrös; szőr; — stb.

Hangsúlytalan szótagban: *òblok*: ritkán hallható neve az ablaknak: óblg. *oblokъ*; — *rogò, roglàta mára, dvà roglà, na ròuglì; óblg. roglъ; — làgojì, làgovàn; óblg. lagodìnъ; — stb.*

a) Szóvégén a rövid *o* csak hangsúlytalan szótag esetében állhat meg; mert mihelyest a hangsúly a szó végére kerül, a rövid *o*, nyílt szótagban, azonnal diftongizálódik (*o > òu*), a mint azt már több példában láttuk. (Bővebbet l. a diftongusoknál.) Az itt közlendő példákban e szerint az accentus legalább is az utolsóelőtti szótagon lesz: *dèlo, óblg. dèlo; — èùdo* (v. *èüda*), óblg. *èudo*; — *tèilo, na tèilovo=Úrnapkor; óblg. tèlo; — drèivo* (de: *drvòu*, mint ritkább mellékalak; *drvòtan: mèsto, gè sà drva skládajò*), óblg. *drèvo* és *drъvo*; — *mèsto*=hely, város; óblg. *mèsto*; — *pàro, óblg. pero*; — *lèto, lètos*=az idén; *lètošni*=idei; óblg. *lèto*; — *òkno, óblg. òkno*; stb. stb.

Az ide tartozó semleges szavak egy része azonban átesapott a nőneműek osztályába s ennek következtében végzetet is cserélt; ilyenek: *dàboka* v. *dàboko*; *òkna* v. *òkno*; *èüda* v. *èüdo*; *nèba, nàbèsa*; *bèdra*=czomb; *gnèizda* v. *gnìzdòu* stb. A köznemű szók nőneműekké a közös accusativus révén lettek, úgy hogy az *o* végű acc.-hoz új nominativus fejlődött.

Szóvégi rövid *o*-t találunk továbbá az *o*-végű képzőkkel képezett szavak végén; legnagyobb része ezeknek is semleges nemű, mint egyéb szláv nyelvekben, de van néhány hímnemű is; pl.: *glàdàlo* v. *glàndàlo*; szlov. *ogledàlo*; — *šìlo*=ár, szlov. *šilo*; — *švàlo*=varrat, varrás; *švào na làcài, na kapùti*; — *òmàlo*=kályhasöprörongy, piszkos ember, kül. lány; *tí òmàlo!* szlov. *omèlo*; — *prädìvo, óblg. prèdivo*; — *lűstvo, óblg. ljudstvo*; — *èlovečànstvo, óblg. èlovečstvo*, stb. — Hímneműek pl. *färko*; v. ö. m. *Ferkó*; — *dòško*=Jóska; — *štèifko=štèvák,**) — *màrko*; — *svàtko*: a távolabbi rokonság egy fokozata (v. ö. «svát»); a nép azonban körülbelül úgy használja, mint a magyar a «bácsi» megszólítást, azzal a különbséggel, hogy a «svàtko» szóban mindig van bizonyos kedves ko-

*) Egy érdekes népies keresztnév keletkezett e szóból: *tèifa, <tèifko, <štèifko*; magyarázatát a hibás gyerek-kiejtésben s a bécéző megszólításokban kell keresnünk. Gyakran ez úton is keletkeznek olyan szavak, alakok, melyeknek eredetéről később már a nyelvérzék nem tud beszámolni.

mikum s ép azért egészen ismeretlen embert nem is szokás e névvel illetni; Pleteršnik szótára hibásan írja a szót ereszkedő hosszú accentussal (*svâtko*, ogr. stb.); — *šâsko*: ragadvány neve a hibás beszédűeknek; v. ö. *šâškâ*, *šôušâ*, *šošâ*; ha az ilyen ember véletlenül «*štêvâk*» (=István), akkor a rossz nyelvek «*šnêvâk*»-nek csúfolják*) — stb.

2. *l > o* hangfejlődést konstataálhatni a) az igék multidejű részesülőjében; ilyenkor, ha a hangsúly nem a szó végén van, az infinitivusnak -*ti* végzete előtt álló vocalis egyszerűen kiesik; szóvégi hangsúly esetében ugyanis nem *o* hangzót, hanem különféle diftongusokat találunk a participiumokban. Példák: *vido san*, *viditi*; < *vidil*; horv. *vidio* («*Sinik Martinäk, pa kâ si vido tân?*»); — *narodido sä*, < szlov. *narodil se*, horv. *narodio*; — *dêlo san* < szlov. *delal* («*Sinäk M., pa kâ si dêlo tân?*»); — *lûbo jä*, *zalûbo sä*; < szlov. *ljubil*, horv. *ljubio*; — *čâko*, *počâko ga jä*; < szlov. *čakal*, horv. *čekaao*; — *skâko*, *škôčo*=ugrált, ugrott; < szlov. *skakal*, *skočil*; horv. *skakao*, *skočio*; — *piso*, < szlov. *pisal*, horv. *pisao*; — *glêdo*, *naglêdo sä*, < szlov. *gledal*, horv. *gledao*; — *pâso jä*, < szlov. *pasel*, horv. *pasao*; («*Jai lûba moja mâtî, kobîlâ pâso san*»); — *ôdo jä*=járt; *çêilî svêt jä pohôdo*; < szlov. *hodil*, horv. *hodio*; («*S. M., pa kân si ôdo (hôdo) tí?*»); — *kûpo jä*=vett; < szlov. *kupil*, horv. *kupio*; stb. Egy ismerős szlovén népdal Vashidegkúton így hangzanék:

«*En hribček bom kupil (>kûpo!)*

Bom trte sadil (>sádo!)

Prijatlje povabil (>(po)vábo!)

Še sam ga bom pil

(> **pîo > pûu*»; v. ö. *nâpûu sä*=leitta magát); — *đôuko jä* < szlov. *jokal*; — *sêijô* < szlov. *sejal*; — *lêivo*, *vlêijô* < szlov. *leval*, *vlil*, horv. *lijevao*; — *tîpo* < szlov. *trpel*; — *kîpo* < szlov. *krpil*; — *vîso* < szlov. *visil*; — *slîšo* < szlov. *slîšal*; — *vâlo sä*, *zavâlo jä*, *povâlo ga* < szlov. *hvalil se*, horv. *hvalio*; stb. stb.

Hasonló hangtani jelenséget nemcsak a szerbeknél, horvátoknál, de a Vashidegkúttal szomszédos stájer falvak szlovén népnyelvében is találunk, mégis azzal a különbséggel, hogy e stájer vidék szlovénisége nemcsak *o*-t, hanem másféle vocalisokat is ejt a mult idejű participium *l* végconsonansa helyett: *bia sam*, *mea sam*=*bîu san*, *mô san*; *pîo jä*=*pûu jä*; *vida sam*=*vido*;

*) A «*šnêvâk*»-beli *n* nem etimologikus, hanem interpolált; visszhangja mintegy a hibás, orron keresztül hangzó beszédnek.

egy népdalban: «*pa žena bi se, žena*» (< *ženil*) = bizony meg-házasodnám stb.

Viszont a horvát népdalokban találunk a vendnek teljesen megfelelő alakokat is.

Ha azonban az accentus a participiumi alak végére kerül, akkor a cankovai tájszólásban sem o-t, hanem különféle diftongusokat találunk, a szerint, hogy milyen vocalis áll az infinitivus végzete előtt. Nevezetesen az

<i>i+o</i> (< <i>l</i>)	hangzócsoportból	<i>üu</i>	diftongus lesz	hangsúly alatt;
<i>e+o</i> (< <i>l</i>)	"	<i>äö, öö</i>	"	"
<i>a+o</i> (< <i>l</i>)	"	<i>äo</i>	"	"

Pl. *govorüu jä* < szlov. *govoril*, horv. *govorio*; — *vrtüu sä* < *vrtilo se*, < szlov. *vrtil*; — *prtüu* < *prtio*, < *prtil se* (= fenyegetni); — *döi ga strlüu* v. *strëilo* < *str(e)lio*, < *str(e)lil*; — *potüu* = izzadott; ma már ez az ige és ez az alak csak egyetlen szólásban él még: «*kí jä za nás krvávo pòut potüu*» < ki érettünk vérrel veritékezett; a mostani nyelvérzék a «*pòut*» hatása alatt a «*potüvatü*» igét sejtí benne: «*pòut potüvo*»; v. ö. szlov. *potiti* = izzadni; — *smi d'äo sä* < *smejaö* < *smejäl*; — *nihäo* (> *näo*), < *nihal*; szlov. *nehal* (*jenjal*) > vend: *hëno*; — *oräo*, < *oral*; — *sprhnäo* < *sprneo* < *sprnel* = elkorhad; stb.

De mihelyest a hangsúly elhagyja a szó végső szótagját, ismét tiszta o hang hallatszik a diftongus helyett a föntebbiekben is: *odgòu voro* — *govorüu*; *zòuro* = a szántást elvégezte, az egészet felszántotta; *oräo* = szántott; *omäd'läo* v. *ömädlo* = elájult, < *omedleo* < *omedlel*. Ép így rendesen az a tövű igék egytagú participiumában, valahányszor az összetételben az igekötőre esik az accentus: *znäo*, de: *pòzno*, *spòzno*; — *zväo*, *pòuzvo*, *zézvo*, *zazézvo*; — *späo*, *záspo* = elaludt; *náspo sä* = kialudta magát; — *bräo*: *nábri jä*, *zébro si* = kiválasztott magának; *prébro jä gräi*; — *kläo*, *pòklo ga* = agyonverte; — *stäo*: *òusto jä* = megmaradt, beválott; *présto* = kiállott, szenvedett; *dòsta jä žepresto*; — *sräo*, *spòsro sä*; — *präo*; *zépro jä* = kimosta; — *gnäo*, *nàgno ga* = elkergette; *pògno jä krüglo*; *zàgno sä*; *vùgno jä*; — **släo*: *pòslo jä* = elküldte; stb. — Egyéb diftongusokkal: **grö* (szlov. *grěl*, or. *грѣлъ*): *sägro sä*; *sägro ga jä* = ugyancsak bajba, zavarba hozta; v. *sägrö* sä; — *mläo* jä = örölt; *sämlo jä žito* = a rozsot megörölte; *šöü*: *präišo* = eltűnt, tönkre ment; *vüišo* = elmenekült: *odišo* = elment, *präšo* = megjött; — *fcüü*, de: *näfcö*; — *sadüü*: *posädo*; stb. — De: *vòspüü*, *nápüü* > *nápö*, *tädäo* stb.; ezeket mellékhangsúlylyal magyarázhatni.

Más vend nyelvjárások megőrizték a diftongust olyankor is, mikor a hangsúly nem a szó végső tagjára esik, pl.: *dèlao*,

glédao, *záspao* stb. (Mindezekről bővebben és kiegészítőleg a diftongusoknál.)

b) Névszókbán az ilyen *l*-nek különféle diftongusok felelnek meg, melyeknek utóhangja nem mindig *o*. (L. a diftongusoknál.) Csak egyetlen egy példát tudok idézni, melyben az *l*-ből hangsúlyos szótagban rövid *o* fejlődött, és az: *stō* = asztal, <szlov. *stōl*, óblg. *stolr*; *stōlāc*, *stōlčāk* < *stolček*; *na stōlū*, *nāsto* stb. Analog esetekben sohasem tűnt el nyomtalanul az *l*: *pōū* < *pol*, *dōū* < *dol*, *sōū* < *sol*, *žō* < *žal*, *tō* < *tal* stb. Melich (Szláv Jövevényszavaink I. 17. és 92. l.) ugyan következetesen a hosszú *ó*-val való alakról beszél: «magyarorsz. szlovén *stō* < **stol*-ból», és 92. l.-on: «A hazai szlovénben ... kizárólag *sztō* (< **stol*) a megfelelője ...» — «magyarorsz. szlovén (*sztō* < *sztol*-ból) ...» Ez a hosszú vocalisos alak azonban a vend nyelvterületről sehonnan sem igazolható. Véleményem szerint a *stō* a «*nāsto*»-ból történt kikövetkeztetés és az egészen más jelentésű «*stōū*» (=száz, centum) szóalaktól való disszimilálódás útján keletkezett. (A diftongusoknak utóhangja gyanánt szereplő *l*-ből fejlődött *o*-ról a diftongusoknál.)

2. Igen gyakori hangsúlytalan szótagban az *o*-nak *u*-val való váltakozása; ezen, eredetileg mindenestre ingadozó használatban később rendes körülmények között az *o*-s alak állandósult meg. Ily hangfejlődést konstatálhatni a) hangsúly előtti szótagban az ilyenekben: *okōrān* = megátalkodott; *okōrnost*; óblg. *ukorr*; — *movālo* = mosórongy, v. ö. *mūvat* = mosni, mosdatni; — «*otpūstī nan dogē nāšā*» (*dugē*) = és bocsásd meg a mi vétkeinket; de: *dugōvvdā* = adósságok; — *šomōūt idū* = zajg; < *šumot*; v. ö. *šuma*; szlov. *šumot*, gen. -*óta*; — *korvēš* = főleg a Krisztus mellett keresztre feszített egyik gonosztevőt hívják így; nyilván az óblg. «*kurva*»-hoz képezett hím-nemű alak; v. ö. szlov. *kūrbež* stb. Idegen eredetű szavakban: *štondēiratī*, *vōžštondēiratī*, *dūgo štondēirañā mālō hāsnī*; szlov. *študirati*, lat. *studium*; — *proskētī* v. *pruskētī* = a lószerszám-nak sügy alatti bőrresze; < ném. *Brustkettel*; — *hoīdīc* = az ördög tréfás neve, a stjajeri «*huidic*»-ból, mely ugyanazt jelenti; v. ö. *(h)ūdī*, *tāhūdī* = ördög; *(h)idōu ga mā* = rosszul bánnik vele; — *jōnāk* = júnák (Mátyásdombon); < szlov. *junák*; — *mostācī*, a bajusz ritkábban használatos neve; v. ö. szlov. *mustači*; ol. *mustacchi*, újgör. *μυσταχι*; — *doplēir*; *z doplēiramī svēitī* = nagyobb fajta gyertya, fáklya; v. ö. szlov. *duplír* = grosse Wachskerze; ol. *doppiero*; — stb.

b) Hangsúly utáni szótagokban még gyakoribb ezen jelenség: *đāboko*, v. *đāboka*; *đābuko*; < óblg. *jablko*, szlov. *jabolko*, melyből a «**jabuko*» egész rendes megfelelés (l. az *u*-féle hangokat, 2. —); tovább képezve is: *đābočna*, *đābočnica* =

almabor; — *nà do zi* < *nà du zi*; szlov. *dolgo* > *dúgo*; *dužina* v. *dožina*; a fejlődés menete tehát; *na dolzi* > *na duzi* > *na dozi* > *nà do zi*; — *nà po ni* < *napuni*, < *napolni*; *polno* > *puno*; — *nà ko sci* < *nakusci*, < *nakolsci*, < *na tolsti*: v. ö. óblg. *tl̥st̥t̥*, szlov. *tolst̥*, > vend **tusti* > *kusti*, mint: *túcti* > *kúcti*; — *zò up ston*, v. ö. óblg. *tun̥*, szlov. *zastonj*, *stunj* (l. Mikl. Etym.); — *mínolä so*, v. ö. szlov. *minule so*; — *zgínolä*, szlov. *zginule*; v. *minile*, *zginile* stb., melyekben azonban a vend hangalak az eredetibb, stb. Idegen szavakban és alakokban: *s m̥ ilo i* *sä nän*=könyörögj érettünk, a litaniákban; de: *vè sä pa dõgk smilüi(tä)* *stároga srmáka*; szlov. *smiluj se nam*; — *Jè zo š Kr̥i sto š*; *ka ta k̥i z mo š*; *cè dola* v. *cèdula*, v. ö. szb. *cedulja*, *čitula*, m. *cédula*, de: ol. *cedola*; — *v̥är šo š*, *v̥är šu š*, < lat. *versus*; — *kù kor ca*, *kù kor šcä*; szlov. *kuruzä*, blg. szb. *kukuruz*; de: m. *kukorica*, török: *kokoros*; — *ál mo št vo*=alamizsna; óblg. *almužno*; — *pà mok* v. *pàmuk*; *s pàmoka*; *pàmocän* v. *pàmucän*; blg. *pamuk*, tör. *pambuk*, m. *pamuk*; — *l̥im for*, *živ jü kak l̥im for*! < ném. *Lindwurm*; — *pr̥é fo ng*, *na pr̥é fo ngi*, < ném. *Prüfung*; — *fõr to i*, *fõr tok*; < ném. *Vortuch*; v. ö. tót: *fertucha*; — stb.

c) Hangsúlyos szótagban csak elvétele találkozzunk e tüneménynyel: *kõ ma i*=alig; *stár i jü tàk*, *ka že kõ ma i víd i*; szb. *kumaj*, szlov. *komaj*; < ófn. *chumo*, kfn. *kumo*; — *đò pa*=nagyobb fajta kabát, ködmen; *đò p̥ i c̥*=blúz; or. *юпа*, *юпка*; lengy. *jupa*; köz. lat. *jupa*; szlov. *jopica*; — *žò i*=kamat; ritka szó; szlov. *žuh*, *žuhati*; kfn. *gesuoch*; — stb.

3. Némely ritkább esetben az óblg. mélyhangú orrhangnak, *a*-nak felel meg hangsúlyos szótagban rövid *o* vocalis, részint a korábbi, illetőleg eredeti hangsúlyviszonyok (emelkedő, ereszkedő hangsúly), részint a későbbi kiegyenlítődés következtében. Ilyenek: *slò ka*, acc. *slò ko*; szlov. *slòka*, *slúka*; cseh: *sluka!*, lengy. *ślaka*; — *dò ga*, *bò ža dõ ga*=szívárvány; szlov. *dõga*; szb. *dúga* és *dũga*; cseh: *duha!* — *glò b o k i*; *globočina*; szlov. *globòk*, -óka; cseh: *hlubokij*, *hloub!* — *gò s l i*, *gòslar*, *gòslár i*; *ìgrai m̥ i*, *ìgrai*, *gòslar mò i*! szlov. *gòsti*, *gòsli*; cseh: *hudu*, *housti*, *houste*; — *sò r ž i ca*, szlov. *sòr žica*; szb. *suržica*; — *mò c n i k*=Mehlmus (a liszt neve «*māla*»!); szlov. *mòcènik*, *mòka*; cseh: *mouka*; — *vò d i ca*=horog; szlov. *vòdica*, *òdica*; cseh: *udice!* — *pò ka ti*, *raspòka ti*, *pòu c̥ i sä*, *raspòknot i sä*; szlov. *pòkati*, *pòc̥iti*; cseh: *pukati*, *puknouti*; — *stò pa*, *f kon pr̥esòu p̥šéjo*=köleshántó; «*tí sztopa razdurkana*» (Vszak. Szvet. Peszmi 22. l.); szlov. *stòpa*, cseh: *stoupa*; — *tò c̥ a*=jégeső; szlov. *tòc̥a*, cseh: *tuče!* — *gò ba*, *ká c̥ka gò ba*, *čámèrna gò ba*; szlov. *gòba*, cseh: *houba*; — *mò k a*=kín, szenvedés; *mòk̥a tr̥pèti*; szlov. *mòka*, *múka*, cseh: *muka!* — *krò u to* v. *krò to*=nagyon, szer-

felett; «*maríja kròto čúdna*»; óblg. *kratъ*, cseh: *krut!* — *nòtъ*, *notrášnъ*, *znòutra*; v. ö. *ùtroba* = anyaméh; szlov. *nòter*, *nòtri*, *nòtranji*; cseh: *vñutr!* — *vògrъn*, *vogrъnka*, *vogrъncě*, *vogrъski*; óblg. *agrинъ*, cseh: *uher!*

Ragozott, illetőleg képzett szavakban is gyakori e jelenség s nem egyszer a képzők különös viselkedésének és súlyviszonyainak tudható be: *ròčka*, *ròčkica*, *ročica*; v. ö. *ròuka*, *ròukica*; szlov. *ròčka*; — *tòžba*, *na tòžbo itъ*; de: *tòužiti*; szlov. *tòžba*, cseh: *toužba*, *tužba*; — *žàlod*, *žalòda*, *žalòddä*; szlov. *žélod*, *želòd*; cseh: *želud*; — *bòudä* v. *bòdä*, *bòudan* v. ritkábban: *bòdän*; *bòš* < *bòudäš*, *bòdo* < *bòudäjo*; szlov. *bòdem*, > *bòem*; cseh: *budu!* — *slòkäc*, *tí slòkäc!* de: *slòukъ*, *slòukoňa*; szlov. *slòk*, *slòkast*; — *mòuž* — *mòškъ*; *možák*, szlov. *mòž*, cseh: *muž*; — *zaròbläni*: *zaròubiti*, *ròub*; szlov. *ròbiti*; — *posòjănъ* *pèjnäz*; *zòut posòditi*; szlov. *posòditi*; — *zatòpläni* *nòž*, *tòupъ*, *zatòupiti*; szlov. *tòp*, *tòpa* v. *topä*; cseh: *tupiti!* — *rastròšänò* *sìnòu*, *tròusiti*; szlov. *tròsiti*; — *povòjănò* *mäsòu* = füstölt hús; szlov. *povoditi*; cseh: *uditi!* — *lòškъ*, *lòška dāblan* = vadalma; *lòug*; szlov. *lòg*, *lòškъ*; cseh: *luk!* — *lòčäc* = hegedűvonó; v. ö. óblg. *lakъ*; szlov. *lòk*, *lòčec*; — *sòdäc*, *sòdca*; szlov. *sòdec*; stb.

Általában minden *o* — *òu* váltakozást illetőleg áll az a szigorú hangtörvény, hogy *òu* csak hangsúlyos szótagban maradhat meg, ellenben *o* hangsúlyos és hangsúlytalan szótagokban egyaránt megállhat.

4. *a* > *o* hangfejlődést igazolnak a következő megfelelések:

a) eredeti szavakban: *zakòđ* (=miért), de *zakai?* szlov. *zakaj*; — *zòinò* = utolsója valaminek, söpredékgabona; *zòina mälä*, *zòinò otròubdä*; v. ö. *zágún* *zájъ*, *odzàja*; *zágúně*; óblg. *zadъ*, szlov. *zadnji*; — *kòma* v. *kàma?* óblg. *kamo*; szlov. *kam* (v. ö. *kà*, *käž* > *zakòđ*, *kòuvran* < *kavran*); — *rotiščä* = kaszanyél; plur. *ròutišča*; *zrotiščon* — *zròutiščon*; óblg. *ratište*, szlov. *ratišče*, *rantišče*; — *šentòma* v. *šentàma* = ide-oda; v. ö. *tàn*, *tä*; horv. *tamo*; szlov. *sem ter tam*; — *rovènci* v. *ravènci*; v. ö. *ravnína* = síkság; *ravnica*, *zdrävän*; óblg. *ravъnъ*; cseh: *rovňý!* — *pozderdä*; óblg. *pazderъ*, *pozderъ*; szlov. *pazder*; — *pòmät*, ritkább mellékalakja a rendes «*pàmät*»-nek szlov. *pamet*.

b) Korábbi s újabb kölcsönzésekben: *kònzòbäc* *nämi* *zráso*; *divä sväna* *dvä dūgva* *kònzopca má*, = agyar, nagyobb fog; — *kònžar* = *kan* *disznó*; v. ö. szlov. *kanzòbec*, *m. kan!* — *pònäv*, *pònva* = lábas; szlov. *paneв*, *ponjva*, szb. *panica*; ófn. *pfanna*; — *šàtor*, *šòtor* = sátor; Tótfaluban «*esernýo*»-t jelent; szlov. *šator*, szb. *čador*, *m. sátor*; — *mòma* < *mama* (Mátyásdombon); — *òdò máš piti*, — *pläcati*; < *m. áldomás*; — *òlstik* = nyakkendő; < ném. *Halstuch*; — *férògg* = függöny; < ném. *Vorhang*; (analog.) — *fòtiv*, *dvä fotiva*, *fotivdä*; < *m. fattyú*; —

föličän = hamis; < ném. *falsch*; — *bekmòär* = útkaparó; < ném. *Wegmacher*; — *omár* v. *omárí*; lat. *armarium*, szlov. *omara*; ném. *Almer*; — *verostüvatí*, *várostitüvatí*; *várostitüvanä*; de Vszak Svetsz. Peszmi 12.: «*Za vörüisztüvanye*»; < m. *virraszt*; — *föriŋga*, *foriŋgáš*; *föurar*, *föuratí*, *föurvatí*, *föurvanä*; < ném. *fahren*; — *cöliŋga*, *na cöliŋgo ití*; < ném. *Zahlung*; — *löm brovo listä*, *liskä*; *lömbar* = babér; blg. *lavr*, szlov. *lavor*; szb. *lovor*, lat. *laurus*; a ném. «Lorber»-ből dissimiláció útján; — *fazòn*, *fazòun*; *dvá fazòuna*, *fazòna*; = fáczán; v. ö. szlov. *bezjan*, ófn. *fasän*, lat. *phasianus*; — *špörgasa*; < ném. *Sparkasse*; v. ö. m. *spórolni*; — *špörrät* v. *špärät* < ném. *Sparherd*; — *kolàpoš* (Mátyásdombon), < m. *kalap*; — *pròlatí sä*; *pròläsä*, *likí kákši gròf*, = hetvenkedni, nagyra lenni; < ném. *prahlen*; stb. A német kölcsönzavak nagy részében azonban az *a* > *o* hangfejlődés már a kölcsönvétel előtt végbement.

Különösen gyakori e jelenség — eredeti szavakban is — a «*Bakardä*, *Bomèckä* és *Goričanci*» nyelvében.

5. Néhány ritkább esetben *e* < *o* megfelelést lehet megállapítani; ilyenek: *stòñatí* = nyögni, nyöszörögni; óblg. *stenati*, szlov. *stenjati*; de or.: *сренать* v. *сронать*; gör. *στένω* és *στρονέω*; — *ròpočä*: egy közeli falu vend neve; magyarul most: *Rétállás*; 1366-ban pedig: «*Rupertfalva*» (és *Radovánfalva*); *Ròpočä* < *Rò-präčä*, assimilációval; v. ö. *Róbert*, újf. *Robert*, *Rubert*, *Ruprecht*; lat. *Robertus*; — *pàporäk*, *sami pàporki so zräsli lètos mèsto kùkorcä*; óblg. *pabirskë*; szlov. *paberek*; — *béroš* < m. *béres*; *béroškina*; a hangfejlődés nyilván analogikus; v. ö. *mòkoš*, *kolàpoš*, stb. — Ide tartozik talán a «*sabèborcä* v. *sàbèborcä*» községnev is; magyar neve: «*Biborfa*», valószínűleg tudákos etimológián alapszik; ez esetben a falu vend nevének alapszava az óblg. *bebrë*, > szlov. *beber*, *breber*, ném. *Biber*, lat. *fiber*; v. ö. «*Hodos*» nevű magyarlakta község van a közelben is.

6. Óblg. félhangzó *ɣ* > vend *o* kivételes megfeleléssel találkozunk a következőkben: *brozdé*, *zälëzo*, *štàro kòñ v göupcè nòsi*; óblg. *br̥zda*, szlov. *br̥zda*, or. *брозда*; — *vo*, mint a *vu*, v. præpositiók ritkább mellékalakja; a miatyánkban pl.: «*vo imèni očé*, *sind i dihá svétoga àmän*» < *vo + imèni*, *v imèni*; óblg. *vɣ*, szlov. *v*.

7. Végre *o* vocalist találunk a jövevényszavakban a kölcsönadó nyelv hasonló hangzójának helyén. Ilyenek: *očáli* = pápaszem, ol. *occhiali*; szlov. *očáli*; — *òštarija*, *òštärđáš*, *òštärđáškina*; ol. *ostiere*, *osteria*; szlov. *òštir*, *òštarija*; — [*mo stàčé*], ol. *mostaccio*; szlov. *mustačé*; — *orság*, *orsäka* (*h*)*ža*; < m. *ország*; — *oroslàn* < *oroszlàn*; — *sùrkalo* = pipatisztogató eszköz, pipa-«szurkáló», a -*lo* képzős eredeti szavak analogiájára; — *báronšon* < m. *bársony*; szlov. *barsûn*; — *žìroš* = «zsiros» fa, bagó;

Žiřoš cécati—bagózní; — *katòna* = egyenruhás hivatalszolga, hajdú, < m. *katona*; — *valòn*, *tòu já nèi valòn*! = ez még s járja! *kàma s valòn?* = hová «való» vagy? — *áldov* < m. *áldó*; v. ö. (*h*)*ajòuv*, *biròuv*, *sabòul*; — *gòmba* < m. *gomb*; szlov. *gumba*; — *òrglâ*, *òrgolâ*, *orglâr*, *òrglati*, *orglârîti*, *orgolâti*; kfn. *òrgele*, lat. *organum*; ném. die *Orgel*; — *òfâr*, na *òfâr dàti*, *gòròfratî sâ* = feláldozni magát, ófn. *opfar*, lat. *offere*; v. ö. óblg. *oferb*; — *špòt*, *špòtatî sâ*, *òspòtatîti*, *òspòtávañâ*; *f špòt sprâvîti* = gyalázní, rossz hírbe keverni; < ném. *Spott*; — *golînar* = forint; < ném. *Gold*, szlov. *goldînar*; bajor: *guldener*; stb. stb.

ó: magyar nagyon zárt hosszú ó. E hangzó a vend vocalismuskak a legritkábban előforduló hangja; néha, különösen más vidékeken, nyiltabban, s a rákövetkező semivocalis *u*-val diftongizálva hallható. Megvan a következő esetekben:

1. Egy-két ige mult részesülőjében; ide azok az igeik tartoznak, melyek az infinitívusban a *-ti* előtt «*rèi*» hangcsoportot mutatnak (az első osztály *r* tövégzödései igei). Csak kevés van ilyen, ú. m.: *mrèiti*, *márdén*; part. *mró já*; szlov. *mreti*, *mrl je*. Igeköttovel: «*vömró*», kettős hangsúlylyal; de: «*sàksì bòuksì èlòvìk nan já spòumro*»; — *drèiti*=nyúzni; *drèiti sà*=ordítani; *därén*; *ka sà däreš iälko? nà däre sà! záfca odrèiti*; szlov. *dreti*, *drl*; part. vend. *dró já*, *dró sà já*; *z dró sà*=elordítottatta magát; összetételekben a hangsúly előre vonása következtében: *òudro ga*=megnyúzta; *kòuzo sì dòì zòudro*=lehámlott a bőre; *pòudro já*=ledöntötte; *prédro*=átütötte, áttörte: *vùdro*=megütötte; — (*s*)*trèiti*, *stàràn*=eltörni; szlov. *treti*, *trl*; part. *tró*, *stró*; *pìskär sà stró*=a fazék eltörött; igeköttovel: *pòtro*, *spòtro*, *raspòtro*; — *cvrèiti*, *cvrén*=sütök, *rascvrèiti*; szlov. *cvreti*, *cvrl*; part. *cvró* és *cvrò*; összetételében: *òucvro*=megsült, *rascvrò sà já*: a «*cvrò*» mellékalak kifejlődésére a «*vrèti*»=forni, «*mèti*», «*stèti*» stb. igeik analogiája hatott; ez igeik az infinitívusban annyiban különböznek a főtebbiektől, hogy az *e* után nem következnek *j*-s elem; participiumok: *vrò*, *mò*, *stò* etc.

Több idetartozó ige nem fordul elő önmagában, hanem rendszeren csak olyan összetételekben, melyek a hangsúlyt nem az igei töszőn viselik; ezek tehát participiumaikban egészen szabályosan *o* > *o* rövid vocalist tüntetnek fel, mint *mró* — *spòumro*, *dró* — *ðudro* stb. Ilyenek: *per* — többől: *otprèiti* = kinyitni, *zaprèiti* = becsukni; *potprèiti* = alátámasztani; *otprén*, *zaprén*, *potprén*; szlov. *zapreti*, szintén csak összetételekben. Part.: *òutpro*, *ápro*, *pòutpro*; — *zavrèiti* *kòula* = lezárni a kocsit, *odvrèiti*; szlov. *zavreti*; part. *závro*, *òudvro*; — *pozrèiti* = lenyel, felfal (frequentativum: *pozirati*); szlov. *požreti*; *požrl*; part. *pòužro* já.

Mindezekben az $ó > o$ és $o > ó$ egy korábbi, r -re következő participiumi l consonansból fejlődött, valószínűleg az r hatása alatt; szlov. *mrl, strl, drl, trl, cvrl, -prl, -vrl, -žrl*.

2. Névszó tövekben, ugyancsak r után, a következő szavakban találunk hosszú zárt $ó$ hangot: *drótoša* v. *dròtoša* = *pònfikar*, drótos tót, nyilván a magyar szó vocalismusának hatása alatt; — *króta* = varangyos béka; *tí krótaš!* < kfn. *krote*, ném. *Kröte*.

Más hangtani helyzetben: *bótoša*, mint a *«bàtoša»* szó ritka mellékalakja; = *bótos*.

A kettőshangzóknak utóhangjául szereplő o vocalisról a diftongusoknál lesz szó.

u, ú.

* Az u -féle hangok a vendben rendszerint későbbi fejlődés eredményei. A régi u -nak ugyanis, a mely a legtöbb szláv nyelvben megmaradt mint u , a vendben rendes körülmények között $ü$ ($ü$), illetőleg hangsúlytalan szótagban az $ü$ ($ü$)-ből fejlődött i , $?$ felel meg. U -féle hangokat találunk:

1. Idegen, nem rokon nyelvekből eszközölt kölcsönzésekben, a kölcsönadó nyelv hasonló vocalisa helyén; ilyenek pl.: *sägürän*, *sīgürän* = heveskedő, morosus, szigorú! — *gūta*, v. népies nevén: *žlāk ga vđari*, — *zadünä*; lat. *gutta*, szlov. *gūta*; — *krūgla* = golyó; < ném. *die Kugel*; szlov. *kūgla*; a vend alak r -je a *«kròug»*-ból való; *krūglati sā* = golyózni; *s krūglov potāckati*, *krūglica*; *«krūgla prilātēja, Šrcā mī zadēja»*, *«krūgla, māč ga tām vmorī»* (népdalokból); — *kūrtavī*, *tī kūrtaš!* közbeszűrt l -lél: *kūrtlavi*, *kūrtaš*; v. ö. lat. *curtus*, m. *kurta*; — *mūtastī* = ostoba; lat. *mutus*, ném. dial. *mut*; szlov. *mūtast*; — *tūbica* = kedveskedő neve a galambnak; v. ö. m. *tubicām*; ném. *Taube*; — *būdā* = alsónadrág; v. ö. m. *bugyogó*; — *đūla*, *đūlica* = Julia; — *fūndati* = tönkre tenni, kiirtani, megsemmisíteni; *vōfūndati*; *fūnduš* = alap; *fundamēt*; lat. *fundo*, *fundus*; — *gūla*, v. *gūli krāvā pāsti*; m. *gulya*; — *fūšati*, *zafūšati* = elrontani, elfuserálni; *fūšar*; < ném. *pfuschen*, *pfuscher*; — *bađūsī*, *bajūsī*; < m. *bajusz*; — *būnda*, *būndaš* = cõtavi *pās* = lompos, hosszúszőrű kutya; v. ö. m. *bunda*, *bundáskutya*; szlov. *būnda*; — *krūmpīč*, *krūmpīš*; úfn. *grundbirne*; — *lārpuja*, *lārpuž*; < ném. *Lehrbube*; — *(h)ūmī*, *(h)ūmī štēj!*, marha megszólítás; < ném. *umstehen*; — *cūž* = hozzá; *cūždāti*, *-priti*, *-glédati* stb.; < ném. *zu*; — *fūr*, *fūrtnofūr* = furtonfurt; < ném. *fort*, *furt*; — *cūknotī*, *cūka mā* = megrántani, < ném. *zucken*; — *pūñčūž*, *pūñčūž*, *pūñčōž*; ném. *Bundschuh*; szlov. *pūñčoh*, *pūñčoha*; — *štrūnfā*, *štrūnfā štrīkatī* = harisnyát kötni; úfn. *strumpf*; — *prūs lāk*, *prūs lāckā*; *prūs lēik* (Tótfaluban); < ném. *Brustfleck*;

v. ö. m. *pruszlik*; — *šũĩstär*=suszter; < ném. *Schuster*; — *štũrma*=vihar; < ném. *Sturm*; — *pàmuk*, *pàmučän*, *pàmok*; m. *pamuk*, tör. *pambuk*; — *trũcatĩ*, néha már *trũcati*; *trũcañä*, *trũcati koga*=noszogatni, kínálni, erőltetni, kényszeríteni; *na trũc dlatĩ*=trucra; *nä daitä sũ trũcati!*=ne kínáltassa magát! *trũcičän pilátus!* < ném. *trotzen*, dial. *trutzen*; m. *trucolni*; — *tũrba*, *tũrbica*, *šolárska tũrba*, *tũrba za krũ*; m. *turba*; tör. *torba*, szlov. *tõrba*; — *säkulèĩratĩ*, *sakulèĩratĩ* v. *sakolèĩratĩ*, =biztosítani; *sakulèĩr*=biztosítás, -i összeg; *sakulèĩrañä*; < ném. *asssekurieren*-ból dissimilatióval; — *mũrkä*: ritkább neve az «*ũborkä*» (=uborka)-nak; szlov. *murke* ném. dial. *Umurke*; — *špũla*=csiga, orsó, *na špũlo idä*; *z špũlov gũrũlèĩctĩ*=csigával felvonatni; < ném. *Spule*; — *cũg* v. *cũg*=léghez, -vonat; *cũg fũčka*, *cũg vličĩ*; < ném. *Zug* (de: *cũg*=fogat; *dvä kũĩnskĩva cũga má*=két pár lova van); — *cũkär*, *cũkratĩ*, *pocũkrano*; ném. *Zucker*; szlov. *cũker*; — *forĩntuš*, *forĩntoš*; ez volt a neve a régi «papirforintos»-nak, míg a megfelelő ércpénz «*räĩnškĩ*, *räĩnškĩ*, *räĩnškĩ*»; — *(h)us ár*, *(h)usárdä*; *(h)usárskĩ*; m. *huzár*; szlov. *huzár*; — *čũtora*, ritka szó; < m. *csutura*; szlov. *čũtara*; — *bũča*, «*na bũci san si nõũvĩ rũũbäc kũpũla*»; *däĩlenska bũča*; < m. *bucu*; — *tũtor*=gyám; lat. *tutor*; «*bũg jä naš naĩvèkšĩ tũtor*» (kzm.); — *kũkorca*, *kũkorščä*=kukoricás; *mäčka jä skũkorščä ädno mĩš prvũlèĩkla*; m. *kukorica*, tör. *kokoros*; szlov. *ku-ruza*; — *bũtalo*, *bũtastĩ*=buta; v. ö. ném. *butt*=stumpf, dumm; szlov. *bũtast*; — *trũfĩtĩ* < ném. *treffen*? v. ö. m. *trufálni*; *sträfũntĩ*, *sträfũntĩ*=megráz, cibál; — *mũla*, *tĩ mũla!* lat. *mulus*, ol. *mulo*; szlov. *mũla*; — *pũcati*, *spũcati*, *pũcañä*; < ném. *putzen*; — *bũgrĩš*, *tĩ bũgrĩš*; =tökfilkó, bugris; — *bũša*, *tĩ bũša!* *tak glẽda*, *kak káksni bũša!*=fajankó, félkegyelmű; v. ö. m. *busó*, mohácsvidéki «busójárás»; a. m. «busó» nagyfejűt, álarcosfejűt jelent (l. a magy. nemz. Muzeum néprajzi osztályának «Értesítő»-jében, az Ethnographia melléklapjában Erney József cikkét: 1907: 140–164.); — *šprũdl*, *šprũdlatĩ*, < ném. *Sprudel*; — *zũpa*=leves; < ném. *Suppe*; de Dainko: «Posvetne Peszmi...» 49. l.: «*Moja xypa smetki so...*» — stb.

Ám az ilyen kölcsönszavak egy másik, még pedig ugyan- csak jelentékeny részében megtörtént az *u* > *ũ* hangfejlődés, úgy hogy ezekben korábbi *u* helyett már *ũ*, *ũ* vocalisokat találunk. Ilyenek pl.: *cũg*, *škatũla*, *pũkša*, *nũna*, *kũbũk*, *kopũn* (*kopũn*), *brgũšĩ*, *grũnt*, *pũnggrat* stb., melyekről l. az *ũ*-féle hangoknál. Az átmenetet jelzik az olyan jövevényszavak, melyeknek *u*-val és *ũ*-vel való alakja egyaránt használatos; pl. *trũcati* — *trũcati*; *sträfũntĩ* — *sträfũntĩ*; *marũla* — *marũla*; *krũgla* — *krũgla*; *strũkl* — *štrũkl* stb. (l. az *ũ* vocalisokról tárgyaló rész utolsó pontját).

2. Rokonnnyelvi kölcsön- és ritkább eredeti szavakban: *slùga*=szolga; szokottabb, mindennapi nevén: *lápäc, lapica*; «bözi *slùga*»=pap; kölcsönszónak bizonyítják az alapszótó más származékai, melyekben az *u*-ból ü fejlődött: *slüž*=bér; *slüžba*=szolgálat; *bōža slüžba*=istentisztelet; *fslüžb? büt?*, *fslüžbo stōupiti*; *slüžiti*=szolgálni; *slüškina*=szolgálólány; *slüžäcka dëkla*; *opsližavati*=végezni, tartani, pl. *gostüvanä opsližavati*; *slüžbänik, bōugi slüžiti*; — *š ü ma*=lëis, *lōug, vālka gōra*; *šumica*; *šumorski cigāni*=erdei cigányok (v. ö. szlov. *šumóriti C.*), szlov. *šuma*; de: *šimí, vglávi m? šimí, šimácü, mäglé šimíjo, šimëti, šüm*; — *k ü c a v ä c ä*: kihaló szó; már csak az öregebbek ismerik; kiszorította a: *licitäcia*; m. *kótyavetye*; — *ù prav*=valóban, voltaképen; horv. *uprav*; — *p ù n i c a*: *žänna màti*: *ōca so pa tēst*; horv. *punica*; — *s ú ž ä n, s ü ž ä n*; *süžna*=bánat, levertség, szomorúság; szlov. *süženj*; — *l ü b a*: állandó kitétel a népdalokban «lúba» helyett; <szlov. *ljuba*=kedves, szerető; — *k ü k a*=lágyszárnyú apró repülő bogarak, főleg a káposzta és répa levelein; *kükä so nan säväs podžlā žüldä*; szlov. *küka*; m. *kukac*; — *č ü v a t i*=örizni; *päs (h) ižo čüva*; *änggö čüvár*=örangyal; *bōug tä čüvai!* szlov. *čuvati*; — *š c ü k a, šcükica*; szlov. *ščuka*; m. *csuka*; — *r ä z ü m*: ritkább szó a «*pämät*» mellett, *nëima rüzuma*; v. ö. *razmëti, rüzmiti, razmëžnä*; szlov. *razüm, razmëti*; — *d ü n a*=dunya; szb. *dunja*: — *p ü r a, pürnäk v. pürnäk*; *purän*; szlov. *pura, purman*; — *p ö d m ü l d ä n o glëda, kak kákšni büjaš*; v. ö. szlov. *podmuliti se, podmuriti se*=finster zu Boden schauen (l. még: Mikl. Etym. 311. l. «*šmurü*» alatt); — *o s k r ü n ä n ?*, -a, -o = megmételtyezett, piszkos, elvetemedett; szlov. *oskrüniti*; — *c ü c l*, *cücl, cüclati, cücläk*, s talán ugyanazon többől: *c ü z ä k*=esikó (Mikl. Etym. 29. l.); «*naš cüzäk jä šcä kōmai dvä mëisänca stār*»; v. ö. szlov. *cücelj, cüzek, cüzati*; — *r ú d*, na *rúdi sidëti*; *rüdaška kräva*; szlov. *rudo*, m. *rúd*; — stb.

3. Talán hangutánzó természetük miatt öríz-ték meg az *u*-t a következő szavak: *k ü k o i c a*=kakuk; szlov. *kukavica*. «*kukaj, kukaj kukavica*» (*Ingov pír*); — *č ú k*, *tí čük*; szlov. *čuk*=Nachteule; — *c ú r i t i*, *vōda cüri, fcürki tüčti*; szlov. *cureti*, de Dainko o. c. 31. l.: «*S' cyrom gemi kerv leti*»; horv. *curiti*; — *b ü r k a t i*, *nëba sä zbürka, mõursko zbürkanä*; szlov. *burkati*; — *t ü l i t i*=bügni, ordítani; a kanászkürttel túlkolni: *zroglōn túlti*; *tüležnä*; *vucké túljo*; szlov. *túlti*: — *h ú k a t i*, *húcä, na gläš hūkat*; szlov. *hūkati*=hauchen; — *d ü r k a t i*=dörögni, zörögni; *dürkanä*; *dürcä*; szlov. *dürniti*; — *b ü f k a*=rübülfa=revolver (Mátyásdombon); — *ž u b o r i*, *zuborëci pōtok*=csergedező csermely; szlov. *žuboriti*=murmeln; — *ž r a b u l i*, *dëca žrabul*=a gyerekek zajonganak; *vräbly žrabuljo*=a verebek csipognak; — *f ü d a t i*=füjni; *fü-*

duñä; vötär fuda, potfudnä; szlov. fudljati; — d'ufkati, d'ufcä, d'ufkanä = ujjongó örömkialtás; «pòjđä d'ufcäjo da na štèl'nygo idäjo»; stb.

4. Néha — legalább látszólag — egy, az *u* után következő *j*-s elem őrizte meg az *u*-t. Ilyenek: *kũĩs äk*=kisebb kutya-kölyök; de: *kũsa*=nösténykutya; v. ö. szlov. *kũsa*; — *kũila va krava*=suta tehén, kajla; *kũilavĩ nõužic*; v. ö. szlov. *kũlja(v)*=mit verstümmelten Hörnern; — *žũĩca*=kocsonya; <? — *pũĩ-č äk, pũĩčäka*=malac; *pũĩč, pũĩč!* malachivogató interjectio; v. ö. szlov. *pũcek, pũjek*=das Ferkel; — stb.

5. Nagyon feltűnőek a *v*-vel kezdődő alakok, és pedig főleg igealakok, az *ö* jellemző *u* vocalisukkal: *vũdrĩti, vũdrĩ ga!* óblg. *udariti*, szlov. *udriti* (v. ö. *vdĩriti*); — *vužgė*=meggyújt; elpáhol; *vužigati; vužgäc*=erős, tüzes bor; v. ö. szlov. *užgēc*; — *vũčänĩ*=tanult, tudós; szlov. *učen*; v. ö. *fčĩti sä*, óblg. *učiti; návuk*=*nauk*; — *vũgn ä, vũgotĩ, vugĩbatĩ*=hajlít; óblg. *u+gybati*; v. ö. *vgõnĩti, vgonĩti; vgänykä*=találós mesék; — *vũĩd ä, vũĩti*=elmenekülni, elszökni; *vũĩšo, vũĩšla*; szlov. *uide*: stb. Más esetekben ilyenkor egész szabályszerűen végbement az *u*=*ũ* hangfejlődés: *vũj äc, vũja, vũz da* stb. Talán korábbi *j*-s elem őrizte meg itt is az *u*-t; v. ö.: *vũid ä*, szlov. *užgēc*; *vũpatĩ*, szlov. *vujplem se* stb. A különös az, hogy némely szomszéd stájeri szlovén dialektusban az *u* a jellemzett helyzetben is *ũ*-vé változott. Már *Dainko*-nak 1827-iki «Posvetne Pesmi»-jében olvashatunk ilyeneket: *navyk* (IV, *y* = *ũ*), *vyĩi* (14. l.), *navyke* (42. l.), stb.

6. Rövid *ũ*, illetőleg hosszú *ũ* vocalis áll következőzetesen azon horv. szb. *u* hangzó helyén, melynek az óblg.-ban *ľ*, a szlov.-ben (*s* a legtöbbször az oroszban is) *-ol* felel meg. Ezen *u*-ból soha, semmiféle hangtani helyzetben nem lesz *ũ*, legföljebb néhány kivételes esetben, súlytalan helyen *o*, a mely *o* azonban már másodlagos fejlődés eredménye. Példák: *čũn, f čũnĩ pãrĩjo sviňo*; = nagyobbfajta teknő, melyet mosáskor s disznóöléskor használnak, óblg. *čľnľ*, szlov. *čõln*, szb. *čũn*, cseh: *clun*, lengy. *czoľn*, or. *чѣлнѣ*, m. *csõnak*, <*csolnak*; — *dũgi, -a, -o, dužina, dũksi; nõdozi!* szlov. *dolg*; — *pũn, -a, -o; napũnĩti; pũn jä čėmãrĩ; nãponĩ, <napunĩ*; szlov. *poln*; — *dũg*=adósság; *čẽĩl jä vdũgi; dũžän. zadũžänĩ, zadũžĩti sä, dugovãnä, v dũg sä zakõpatĩ; nõdũžän*=ártatlan; *nãdũžnost, nõdũžän kak õfca, — kak máló dẽĩtã; «otpũstĩ nan dogė (dugė) nõšä*: szlov. *dolg, nedolžen*; — *vũk*=farkas; plur. *vuckė* (<*vuctė*<*vucje*), *vukõvvdä, vũca kõuža, — jãma (dãma)*; szlov. *volk*; — *sũnc ä, sũncavũica*=napraforgó; *sũncnĩ trãkĩ*; ide tartozik a már kihalt «*sũn*», «*sũnĩti*» főnév és ige is, melyek néhány évtizeddel előbb kelt könyvekben még olvashatók s jelentésük: napsütés, ragyogás; ragyogni, sütni; v. ö. cseh: *sloniti*=csillog, ragyog; szlov. *solnce*; — *skũza*,

sküzam; *dei svoi krü*; *väc sküz kak žüpä* (kzm.); *sküzä töč*, — *požra*; *skuzi sä*; szlov. *sloza, solza* (a vend alak k consonansáról l. a mássalhangzók között); — *žút*, -a, -o; *žuč*=epe, *žučák*=tojássárgája, *žükaväc*=garas; *nänč žukafca nēman!* szlov. *žolt, žolč, žolčák, žoltkavec*; — *púž*, *púžák*; *plēži*, *mandiga, liki púž*; szlov. *polž*: v. ö. m. *púžsa*; *púža*=a szekér belső része; szlov. *pólza*; — *gút*=nyak; *gutänä*; *gütnoti*=hörpenti; szlov. *golt, goltnoti*; — *gúčat*, *güč, zgučavati s*; *vö sä zgučati*; szlov. *golč, golčati*; *pregolči*=elszólja magát, megszakítja a csendet; — *múčat*=hallgatni, némának lenni; *zamüküäni, zamüknoti, zamüküänäc*; szlov. *molčati, zamolkniti*; — *dúpst*, *dubé, dúbiti*; *glübat* (dl>gl, v. ö. *glēitva* stb.)=kivájni; *vözdüblina kopäna*; szlov. *dolbem*; — *múviti*=morogni, zúgolódni; szlov. *molvljanje*; — *stüba, stübiča*; *stübnica*=lépcsőzet, lépcsőház; szlov. *stolba*; — *vüna*=gyapot, Wolle; *vünavo, zvünä*; szlov. *volna*; — *büja, buhé, >buje, >bué*; szlov. *bolha, bouha*; — *tüčt*, *küčt*; *tüč, küč*; szlov. *tolčem*; — (h)ümač=kis dombocska, földhullám; plur.: (h)ümačkä; szlov. *holmec*; — *kücat*, *küca sä m*; *kücañä, kücnä sä m*; szlov. *kolcati*; — *küst*, -a, -o=vastag, viselős; *žē sädän mēisäncof küsta* (h)öd; *küstüca*; *näkoseč*<*näkuseč*; szlov. *tolst* (a t>k hangváltozást illetőleg v. ö. *tüč*—*küč, mükla*—*mätla* stb.; l. *Zbornik* I. 49, 12. l.); — *žüna, žünica*, «po löugi lēičä ädna žüta žünica» (népdal); szlov. *žolna*=picus; — *küčüt, do küčta*;=csipőcsont; szlov. *kolk*=csipő; — *ďáboko* v. *ďabuko*: *ďabočnica*<*ďabučnica*; *ďabočna*<*ďabučna*; szlov. *jabolko, jabelko*; — *zakúnoti*=elátkozni; *zakünäni grád*; szlov. *kolnem*; — *vüiväc*=pajkos, megférhetetlen, ezermester, fondor; *töu ti jä vüiväc!* v. ö. óblg. *вѣхъ*=*vates*; szlov. *völhvica*=jövendő-mondó, javasasszony; *völhvéc*=der Weissager.

Félig-meddig kivételesek: *popòlno*=teljesen, teljességgel; kölcsönzés a stájeri szlovénok nyelvéből; — *tölmač, tolmačti, tlmäčti, rast(o)lmäčti*=megmagyarázni; óblg. *tlmač*, szlov. *tolmač*; szb. horv. *tumač, tumačenje*, m. *tolmács*; — *kolbása, klbása*; *klbásü nadēivati*; (h)ajdīnskä, mäsna, krvävä klbäsü (krvojicä), óblg. *klbasa*; szlov. *klobasa!* horv. *kobasa*; m. *kolbász*.

7. u áll néhány, ugyancsak kivételes esetben az óblg. mélyhangú nasalisnak, *q*-nak megfelelőleg. Így: *ütroba, mätärna* *ütroba*=anyaméh; óblg. *atroba*; szlov. *vötroba*; szb. horv. *utroba*; talán kölcsönzés a szerb-horv.-ból; — *küča, küčica*; *küčar*=szellér, szegény ember, kinek egyebe sincsen, csak kunyhója; szlov. *kôča*; — *tüga, tüžän*; de: *töžiti*, — *sä; töžba*; szlov. *tóga, túga*; — *krümplavi*, -a, -o; *krümplavi nõužic*, — *böt*, — *cväk*; óblg. *крупъ*, cseh: *krupij*; — *müčänik, müčti*; *nä müč ga!* óblg. *mäka*, szlov. *môka*, szb.-horv. *muka*. Hangsúly

utáni helyzetben: *páruk* v. *párok*; = *pók*; *páručina* v. *pávočina*; óblg. *pačъ*; szlov. *párok*, *pájek*; *pajčina*; — az *o > u* megfelelést igazolja itt a hangtani helyzet.

8. Óblg. *ɤ > u* hangfejlődést tüntet fel a *v* (-*ba*, -*be*; -*ban*, *ben*) prapositionának gyakori *vu* mellékalakja. Régente talán úgy oszlott meg a használatuk, hogy *vu*-t mássalhangzóval, *v*-t magánhangzóval kezdődő szavak előtt használtak. A mai nyelvhasználatban is ez a főkülömbőség közöttük, bár a kisebb szerepű *vu* mellett mindegyre nagyobb tért hódít a pusztá *v*. még az ilyenekben is: *v vòdy*, *v váraši* stb. Pl. *vùmänni* = bennem; *vu nábäsko králästvo*; *vu ònom vrèimäni pràvo jä Jezoš vučänikon svòjñ* = in illo tempore dixit Jesus apostolis suis; — *vudnë* = nappal; *voimëni očë...* < *vu + imëni* stb. A nyelvemlékekben sokkal sűrűbben találkozunk *vu* prapositionával, mint az élő nyelvben. Pl. Kossits Imre nyelvtanában 139. l. *«vu dokoncsanoi ali nedokoncsanoi Formi... i vu steri casu-sai»* stb. stb.

9. *o > u* megfelelést illetőleg váltakozást (az *u > o* analogiájára) állapíthatni meg a következő esetekben: a) hangsúlyos szótagban: *ùn*, *ùna*, *ùno*, *ùni*, *ünä*, *ünä*; *ünva*, *ünivä* és *> ünä* (bár szokottabb a: *«niva»*); mégis: *onë* = izé; *nä dëla*, *onë*! = ne izélj! *onògov*! = az izéé (*onògov sin*); *onòddat* = izélni; *nä onòddat tälko*! *«òdnüt (= onnan) prídä söyüt živä ino mëtvä»*... a Crédóban, = onnan leszen eljövendő itélni eleveneket és holtakat; óblg. *onъ*, *onogovъ*; szlov. *òn óna*, *onò*, *óno*, *gun*! *onogati* (l. Mikl. Etym.); — *zmùždzäno*, *zmùždzäni* *gvänt*, — *klbük*, — *ròybäc*; *razmoždzi*. ritkábban = *razmuždzi*; *«sä väs jä zmùždzäni»*! v. ö. cseh: *hmožditi*, *zmožditi*; szb. *možditi* = stampfen; szlov. *múžiti*; — *kùčaväčä* < m. *kótyavetye*; — *mürski*, -*a*, -*o* = szelíd, nem vad, külföldi; *mürski zäväc* = házinyúl; v. ö. szlov. *mor* = schwarz; *zamorec* = néger; *mür* = fekete; öfn. *mör*, ném. *Mohr*; lat. *maurus*; — *kùrtas* = kortes; Vszak. Szvetsz. Peszmi 19.: *«se mi pràvi, ka kurtase Kszebi prídti obejcem»*; 23.: *«Vszejh Kurtasov pràvi brüsz!»* — *drùmbä*, *v drùmbä visíjo črëshä*; szlov. *dròmlja* = Brummeisen; ném. *Trommel*; v. ö. cseh: *drumbla*; — *tùpa* = tökfef, bolond; *tí tùpa tí!* *tùpaš!* = szamár! bolond; *tùpast!* *tùpasta bàba*; szlov. *tópa* = *neumna deklina*; *tòpast* = stumpfsinnig; *tòpec* = Schwachkopf; — stb.

b) Hangsúlytalan helyzetben: *sko m n è i*, *skomìno má* (*skumìno*, *skumnèi*) *na drùgo*! óblg. (*o*)*skomìna*; szlov. *skomìna*; — *kòbìla* v. *kubìla* (ritkább); *kòbìlcä* v. *kubìlcä* = sáskák; szlov. *kobila*; — *páruk* v. *páruk*; *páročina* — *páručina* stb.

A «Marki» és «Dolinci» kiejtésében úgy látszik, hogy a súlytalan *o* sokkal közelebb áll az *u*-hoz, mint az igazi *o*-hoz; legalább az onnan kapott népnyelvi közlésekben nem egyszer

u-t talállok az ilyen o helyén, pl. Szántó Fidél barátom közlésében: «Marku szkácse»; «zda j mu isli»; «tan ju vidim»; «zlátim perun»; «zsveglicze zsvegláju»; «dajte mi ju»; «v skrinju zaklepati»; stb. — Egy muraszombati ember közlésében: «zvunovje», «czintur», «zsútuv», stb. V. ö. még Küzm. Szt. Márk ev. V. 16: «I pripuvidávali szo nyim...», Szt. Pál lev. a Galátabeliekhez IV. 2: «Nego pod tuturmi» stb.

10. $a > u$ a következő kicsinyítőben: $m\hat{u}l\hat{c}k\hat{u}$, -a, -o: óblg. $mal\hat{u}$; szlov. $mali$, $majhen$ (< $maljahren$), $mihen$.

11. Hangátvetéssel, hangcserével magyarázhatók a következők: $m\hat{u}i\hat{t}\hat{u}$, $m\hat{u}i\hat{v}\hat{a}t\hat{u}$, — $s\hat{u}$ (v. ö. $zm\hat{u}v\hat{a}t\hat{u}$ $s\hat{u}$, $pom\hat{u}j\hat{a}$ = moslék, melyek az óblg. $myti$, $pomyje$ fele alakoknak pontos megfelelői); $mov\hat{a}lo$ < $m\hat{u}i\hat{v}\hat{a}lo$? = törülörongy, mosóruha; vingai blg. $muja$ (Mikl. Etym. 207. l.); szlov. $miti$; $umiti$ > vend $m\hat{u}i\hat{t}\hat{u}$; — $b\hat{u}i\hat{t}\hat{u}$ = agyonütni; $b\hat{u}j\hat{a}y ga!$ $t\hat{a}k san n\hat{u}k\hat{s}i b\hat{u}i\hat{t}\hat{u}!$ = olyan törődött vagyok! $b\hat{u} ga!$ = megölte (< $b\hat{u}jo ga!$) $b\hat{u}j\hat{u} so ga$; szlov. $biti$ (vend: $b\hat{u}t\hat{u}$, $razb\hat{u}v\hat{a}t\hat{u}$, $razb\hat{u}j\hat{a}c$, $zbit\hat{u}$); $ubije$ > vend $b\hat{u}j\hat{a}$; v. ö. Mikl. Etym. 307. l.: « $b\hat{u}je$ ($ubije$)»; — $v\hat{u}j\hat{a}t\hat{u}$ = hajtogatni; $n\hat{a} v\hat{u}j\hat{a}i spr\hat{u}v\hat{u}dno!$ $v\hat{u}j\hat{a}n\hat{a}$; óblg. szlov. $viti$; $urijati$ > $v\hat{u}j\hat{a}t\hat{u}$.

12. $i > u$, egy-két ritkább, nem egészen bizonyos esetben: $k\hat{u}m\hat{a}t\hat{u}$ = fejfel inteni; v. ö. szlov. $k\hat{u}mati$ = mit dem Kopfe wackeln; nicken (>? $c\hat{u}mati$ = bolyogatni, $c\hat{u}ma\hat{s}$ = álomszuszek; $n\hat{a} c\hat{u}ma\hat{i} m\hat{u} pr\hat{d}\hat{e}l\hat{u}!$ szlov. $c\hat{u}mati$ = schläfrig nicken); — $v\hat{u}i\hat{s}kar$ = fölfelé, főnek; $v\hat{u}i\hat{s}kar sk\hat{a}k\hat{a}t\hat{u}$, — $gl\hat{e}d\hat{a}t\hat{u}$; $v\hat{u}i\hat{s}kar s\hat{a} spr\hat{a}v\hat{a}$ = ágaskodik; valamiképen összefügg az óblg. $vys-$ tövel ($vysok\hat{u}$, szlov. $vis\hat{o}k$; v. ö. $k\hat{u}vis\hat{k}\hat{u}$ = fölfelé). Ugyanilyen talán a $m\hat{u}i\hat{n}c\hat{u}c\hat{e}n\hat{a}k$ ($m\hat{u}i\hat{n}c\hat{u}c\hat{e}n\hat{a}k$); is v. ö. mellékalakját: $m\hat{u}i\hat{n}c\hat{u}c\hat{e}n\hat{a}k$; szlov. $m\hat{u}i\hat{n}c\hat{u}$, ol. $miccino$. Az egész jelenségre nézve pedig v. ö. még vend: $m\hat{u}i\hat{m}o$ = mellett el, stájeri szlovén: $m\hat{u}i\hat{m}o$; $m\hat{u}i\hat{m}o it\hat{u}$ stb.

13. Bizonytalan eredetű az u az ilyenekben: $k\hat{u}m\hat{a}s$ = $v\hat{u}i\hat{s}kar$; $k\hat{u}m\hat{a}s l\hat{a}t\hat{u}$, — $s\hat{u} dr\hat{z}i$, $k\hat{u}m\hat{a}s s\hat{a} post\hat{a}v\hat{a}$; <? — $c\hat{a}m\hat{u}r\hat{a}n$, $c\hat{a}m\hat{u}rno gl\hat{e}d\hat{a}$ = komoran, moreul néz; v. ö. $c\hat{a}m\hat{e}r$; — $na fal\hat{u}ska\hat{i}$: határjelzés Szécsényfa területén; — $kl\hat{a}st\hat{u}r$, $kl\hat{a}st\hat{u}rd\hat{a}$: egy fecskefaj; <? — $zam\hat{a}z\hat{u}r$: gúnynev; v. ö. $zam\hat{a}z\hat{a}t\hat{u}$, $zam\hat{a}zan\hat{a}c$; ur képző? — $d\hat{a}skurd\hat{u}$, $d\hat{a}skurd\hat{u}$: «illa berek, nádak erek»-féle jelentéssel; «logár nas zap\hat{a}zo, m\hat{u} pa d\hat{a}skurd\hat{u}!» <? stb.

14. Szóragozás, illetőleg szóképzés közben egészen rendes a hangsúly alatt álló rövid \hat{u} -nak és hosszú \hat{u} -nak váltakozása egyazon szótagban: $c\hat{u}n$, $f\hat{c}u\hat{n}$, $c\hat{u}na$; $d\hat{u}g$ — $d\hat{u}z\hat{a}n$, $d\hat{u}z\hat{u}n\hat{o}st$; $d\hat{u}g\hat{u}$ — $d\hat{u}k\hat{s}i$; $v\hat{u}k$, $v\hat{u}c\hat{a} tul\hat{e}j\hat{n}\hat{a}$, $v\hat{u}c\hat{a} d\hat{o}l\hat{n}\hat{a}$ (helynev); $k\hat{u}c\hat{a}$ — $k\hat{u}c\hat{a}r$; $g\hat{u}c\hat{a}t\hat{u}$ — $g\hat{u}c$; $g\hat{u}t\hat{n}o\hat{t}\hat{u}$ — $g\hat{u}t$; $zak\hat{u}n\hat{o}t\hat{u}$ — $zak\hat{u}n\hat{u}n\hat{u}$ stb.

ä, e (èi), e, é.

Négyféle *e* hangzót a vendben pusztá füllel is egész határozottan meg lehet különböztetni: *ä*=magyar nyílt «e» (felejt, erre); *e* (csak *eï* diftongusban)=magyar zárt «è»; *é*=a magyar zárt «ë»-nél valamivel zártabb vocalis; *ê*=magy. hosszú «é» (él, vél, tél stb.); zártságuk foka szerint szépen tünteti fel a négy vocalis közötti különbséget a következő sor:

tä=a, az, himnemű névelő; pl. *tä ëlövük, tä trávnyük; tãï*=neked, olyan kiejtéssel, mint a hogy a magyar tej=lac szót ejtik;
tèï=tea; *tèï pãtï, — köjati*;

tê=akkor; *tê ga pa vüdro; têt pa li prídï!* zártabb *ë*-vel, mint a m. *të*;

té=ez, mutató névmás, szemben a nyílt hangú névelővel (*tä*): *té ftrë*.

I. *ä*. 1. Az «*ä*» vocalisnál tárgyalt *ä~ä'* váltakozásnak és hangfejlődésnek megfelelőleg gyakori egy, épen az ellenkező irányban haladó hangtörvény, egy *a>ä'* váltakozás, illetőleg megfelelés. Leginkább az accentus előtti első szótagban találkozunk ezen tűneménynyel: *nä d n ò yk* v. *nadnòyk*=egyszerre, hirtelen; <*na+ednok*; — *nä ò ù p a c ä n*, *näòupačna stvár*; =ügyetlen teremtés; v. ö. *naòypak, tak naòypak òdï, — gué!*=fonákul jár, beszél; szlov. *na opak, napacën*, <*na+opacën*; — *šäläta*, *mäsna šäläta*; v. ö. szb. *salata*, szlov. *saläta*, ném. *Salat*; — *z ä s p ä n i*, *zäspätï* <*zaspáni, zaspätï*; — *v ö z d ä l ä z i v a t i* *škòga pèjnüzä*; <m. (ki)gyalázni, kicsalni valakitől a pénzt; — *n ä z n ä n i t i* v. *naznäniti*, *nä (na) znähä van dän*=tudomására adom; *kä so pöp pr prèdgi naznäniti?* <*na+znäniti*; — *m l a š é*, *mläšätï* v. *mläšätï*; v. ö. még: *mläiši*, >*mläiši*, =gyerekek; — *n ä z ä i*, *näzäi*, *nazäi*, *nazäi*=vissza; szlov. *nazaj*; — *č ä l ä r ä n* v. *čälärän*; *čälärnost*; *täk čälärno gléda*, *tak daï bütäzän büü!* v. ö. *čälëir*, szlov. *čaler*, szb. *čalovati*, m. *csalárd*; — *z ä b r ä n i*, -a, -o; v. ö. *zabüri si*, *zabrätï si*, *zabüra si*=válogat; — *r ä m ò n i k ä* <szlov. *ramönike*, *harmonike*=Ziehharmonika; *z rämönïkov*, *z rämönïkamï* *igrati*; — stb.

A hangtani helyzet magyarázza e váltakozást a hangsúlyos zárt szótagban akkor, mikor az *ä*, *ä* < *ä* után semivocalis *i* következik: *z ä i t r k*, *zäitrlüvati*; — *n a z ä i* < *nazäi*; — *c i g ä i n* < *cigäin*; de: *cigañica*, *cigañija*; — *i v ä i n š c ä k* < *iväinšcäk* = junius: — *p r ä i* < *präi*; *f präi*; — *p r ä i*=állítólag, <*prejo*; v. ö. *präviti*; — *d v a n ä i s ä t*, *trnäisät*, *štrnäisät*, *pätinäisät* stb. < *dvanäisät* stb.; — *s t r ä i m ä*, <*sträimä*; — *r ä i n š k i* < *räinški*; — *n ä i n i*, *väinï* < *näinï*, *väinï*; — *z ä i* < *zäi*, *zäi*=most! — *k o l i c k ä i* < *količkäi*; — *l i š ä i* < *lišäi*; — *m ä l ä i* < *mäläi*=öröl, *dvä mäläja*; szlov. *meljaj*; — *v r š ä i* < *vřšäi*; — *b r ä i d a* <

bráida; — *d'äica* < *dáica*; — *zäimlä* < *záimlä*: — *läinskü* < *láinskü*; v. ö. *lání*; — *bodikäi* < *bodikái*; — *po poläi* < *po polái* stb. stb.

Megállapodott vocalismust főleg az esetben találunk, mikor az *a* > *ä* hangfejlődés hangsúlyos szótagban ment végbe. Ilyenek: *d'ä, d'äs, g'ä, g'äs*. = én; óblg. *azъ, jazъ*; szlov. *jaz*; horv. *ja*; or. *я*; — *d'ära, d'arica, j'ära, j'arica*; = m. *jérce*! szlov. *jar, jarica*; — *fr'äcä* = *parittyä*; s *fr'äčov lüčati*; szlov. *prača, frača*; — *d'änäs* v. *đanäs* = ánis, lat. *anisum*; szlov. *ja-než*; — *d'ägnäd, dvä d'ägnäda*; óblg. *jagnedъ*; szlov. *jagnjed, j'ignjedič*; v. ö. m. *jejenye*; — *d'äslü, d'äslücä*; v. *d'äslai, zd'äslü, tráva na d'äslücäi*; szlov. *j'äsla, m. j'äszol*.

Súlytalan szótagban is: *präkòu, präkòulü*, = hasábfá; szlov. *prákol* = Zaunstock, alter Weingartenstock; — *d'äsčënoväc, däsčënov lëis*; szlov.-szb. *jasen* (v. ö. *därëb* — óblg. *ja-rebъ, jerebъ*); — *näzärënskü! näzärënska mántra* = pokoli, iszonyú, kimondhatatlan, voltaképen: názáreti kínok! *näzärënsko sä d'öučä; töu j'ä döngk näzärënskü stvour!* szlov. *nazarenski*; — *žänáfäcä* = helységnev, m. Gyanafa, Gyanafalva; Zsanavla; Lipszky Repertoriumában: «Gyanafalva, vel Jenafalva» (l. Melich: Szláv. Jöv. II. 48. l.); ném. *Jennersdorf*; — *t'äčäs* = addig; mellékalakjai: *täčäs, täčäs, täčä; v'ë mä pa täčä počäka!* szlov. *tačäs*; — *smätäna* = tejfel; szlov.-blg. *smečana*; — *š'ihäk, za š'ihäk vliđati*; = nyakon önteni; szlov. *šinjak* < *šijnjak*.

2. *o* > *ä* konstatalható ezekben: *prästör v. pröstör; prästörän v. prostörän; prästrëti, prästirati*, = megteríteni az asztalt; óblg. *prostorbъ, prostrëti*; szlov. *prostör, prostreti*; v. ö. még: *prästráni* = geräumig, *prästrániti sä*; óblg. *prostranъ, szlov. prostran*; — *stübär* = szobor, állvány; törzs; óblg. *stoborbъ*; blg. *stobor*; mégis l. Pleteršnik szótárát a szlov. *stëbbër* alak-
kal, melynek vocalismusa egy óblg. *stëbbërъ-t* tételez fel, félhangzókkal és nem tiszta *o*-val; — *mätüünica*, mint a «*motüünica*» ritkább mellékalakja; szlov. *motilnica*; de v. ö. még: szlov. *mësti, mëtem*; — *ärdinànc* (Zoltánházi emberektől hallottam így); Vashidegkúton: *ordinànc* = levélhordó. Az *o* > *e*-re nézve v. ö. azonkívül szlov. *lëcen* = vogelschlinge, < *lócen* (l. Pleteršnik); — *rëšč* (Filóczon és vidékén), < *rönsč, röušč* = cserebogár; — *jästreb, > jästrob* stb.

A mi az *o*-nak és *e*-nek a kemény, illetőleg lágy consonansok után való, — s már a közös szlávásban megindult változását illeti, e tekintetben a vendben, főleg a névragozásban általánosabb az *o*; sokszor a használat szavak szerint oszlik meg, úgy hogy egy bizonyos szóban az *o* val, illetőleg *e*-vel való ejtés a szokottabb. Nem ritkán azonban ingadozó, kettős a nyelvhasználat. Így: *möjä — möjö d'ëitä; svöjä — svöjö, tvöjä —*

tvòjo, nàššä — nàššo, vàššä — vàššo stb. Kiindulásul minden-
esetre az a körülmény szolgált, hogy már kezdetül fogva szem-
ben állottak egymással az olyan alakok, mint: *dòbro dèjtä* ...
és ... *mojë dèjtä*. A két alak egymásra hatásának eredménye
lett a későbbi összekeveredés és analogikus kiegyenlítődés.

A névszók ragozott alakjaiban már majdnem kizárólagos
az *o*-val való használat: *z nòžon smäknoti*, *z mòužon sù
krèžgati*, *spùžon*, *z rìbašon rìbat*, *skòñon voziti*, *z m à-
còn sèkat*; *z rònšcòn*; *kòula z rògozon pokrìti*; *ràno z
slàčäcòn zavèzati* stb. stb. Mindamellet kivételesen előfor-
dulnak ilyenek is: *rìbďä mäsòu*, *zavăčä mäsòu* v. *zavăco*; —
koñév: *kàlko koñév má? pèt koñév já kùpo!* v. *koñòv*; —
kàlko koscév já gor zcò? = hány kaszást fogadott? v. *kòscov*;
v imèni bòžän = Isten nevében! — *možét*, *možévi*, *možéva*,
možəvdä v. *možòv*, *mòuži*, *možá*; — *očəvďä* = *ocáki*, maiores,
az ösök; *tàk nan očəvdä välljo!* — *popəvďä* = papok; v. *po-
pòvdä*, *pòpi*; — *grofəvďä* = grófok; v. *gròfi*. Még gyakrabban
találunk hasonló alakokat nyelvemlékekben és kéziratokban;
pl. Vszak. Svetsz. Peszmi 21. l.: «*pred Mo'sévom plácsila?*»
(= sirtál férjed előtt?). Egyéb birtokomban levő kéziratokból:
(«Brütiv» I. versszak): «*Ztejh nìszikih málìh grobév*,
Lehko vídis, tvojih ocsév.» («Od pèt pijáni báb»): 5. ... «*Mo-
zséve smo mí znorile*.» 12. ... *Ta strta mozséva touzsi*» stb.

3. Néha a szókezdő sonans *r* helyett *är* kiejtés-
sel találkozunk: *ärďa*, *ärďäica* = rozsdá; *ärďivi*, -a, -o
= rozsdás; *zärdävi*; *ärďäväc* = csúfnev; v. ö. szlov. *rja*, *rjav*; —
ärďéč, v. *řďéč*, *ärďèkast*, *řďèkast*; de: *řdaš stárì!* (horv.
rdar); *ädnoga nàvòlnoga řdaša má* = egy rossz gebéje van csak!
szlov. *rdec*; — *äržén* *krü*, *äržéna sláma* v. *řžén*, -a, -o, =
rozsból való (a rozs neve különben mindig: «*žito*»; *žitnica* =
rozsérő alma; *žitnecä so žè zrèlä*); szlov. *rž*, *raž*; — *ärkati*,
ärčé, *ärkòuci*; «*nàši ocáki so tàk ärkal*»; < *řko*, < *řkòuci*; öblg.
reka, szlov. *reče*; — *ärgüli*, *ärďüli* = ordítani; *dëca ärgüli*;
szlov. *rjüli* = brüllen (Caf adata). Dainkónál (Posvetne Pesmi
Med Slovenskim Narodom Na Stajarskem. V' Radgoni, 1827) e
szavak többnyire *ar*-kezdetűek; pl. 32. l. «*No z' ardéyim
licom si Dugo zdravje vsak xelì*», stb., holott szó belsőjében:
Sterk (*štrk*), *derxi* (*drži*), *sterta* (*štřta*), *keryma* (*křéma*) stb.

4. Öblg. **A** (*e*) > *ä*, hangsúlyos rövid szótagban, szemben
a hosszú *e* > *é* megfeleléssel (l. később); így: *dätälca*; ritkán:
détälca; *dätälščina*; lengy. *dzięcielina*; szlov. *dételja*, *dételjìše*; —
govädo = marha; de: *govédina* = marhahús; *govénsko mäsòu*,
govénsko mára; szlov. *govédo*; — *düdro*; *lëshákovo düdro*, *orè-
jovo düdro*; szlov. *jédro*; — *däčmàn*, *gäčmàn*; *däčmén* *krü*;
däčménäc: egy szembetegség neve («árpája van»); szlov. *jéčmen*,

-éna; — *d'ä z i k, j ä z i k, g ä z i k; tvòj g'j d i d'ä z i k!* z *g ä z i k*on; szlov. *j é z i k, -í k a; — k l ä k n o t i, d o j p o k l ä k n i!* de: *kl é c a t i, kl é c a n ä; p a t ä n e i s r à n, k a s i k l é c o?* óblg. *kl é k n a t i; — k r ä n o t i,* szlov. *kr é n i t i, kr é n e m; — l ä c a t i, p s i l ä c a j o, t r ü d n a m á r a l ä c a; l ä c a n ä; n a l ä c a t i s ä;* szlov. *l é c a t i; — š ä g a*=mos, szokás; *š ä g a v i, -a, -o*=hetyke; *p r i n a s j ä t á k š a š ä g a*=nálunk ez a szokás; *k ä z a š ä g é j ä t ö u?*=milyen egy szokás ez, micsoda dolog ez? *š ä g a v o ò d i;* szlov. *š é g a, š é g a v, -á v a; — p ä t k a*=ötös, *p ä t k i c a*=ötkrajcáros; de: *p é t, p é t ä k;* szlov. *p ë t k a; — t ä š k o, -a, -i; t ä z i t i; k ä t ä t ä z i?* *t ä z ä v a*=gond, aggodalom; *t ä z ä k a s ä k š a s t v ä r t ä z i* (kzm.); szlov. *t é z e k; — z ä v ä c — z a v ä c a k ö u z a;* szlov. *z ä j e c; — s r ä c a*=szerencse; *s r ä c ä n, n ä s r ä c a, n ä s r ä c ä n v. n ä s r ä c ä n; n ä s r ä c n a d e c a* de: *s r é c a t i, s r é c a n ä;* szlov. *s r é c a, s r e n c a; — z ä t, z ä t a;* szlov. *z è t, z é t a; — v ä c, z v ä c n ä*=nagyjából; de: *v é k š i;* szlov. *v è c, v e n è; — ž ä t i,* de: *ž é t v a;* szlov. *ž é t i, ž é t v a; — s t b.*

Hangsúlytalan szótagban egészen természetes ilyenkor az *ä*, mert hosszú *é* csak accentus alatt állhat meg; tehát: *m ä s ö u, m ä s n a r á n a, m ä s n ä k l b ä s ä*=husos kolbász; *f p é t ä k j ä n e i s l ö b o d n o m ä s n o k ö j a t i;* szlov. *m e s ö; — m è i s ä c, m è i s ä n c, m è i s ä c s i j a, — s v è i t i; m è i s ä c n o s è n ä*=hónapos vásár; szlov. *m è s e c; — p ä d è n, p ä d è n, d v ä p ä d n ä d ü g a b l ä n a;* szlov. *p è d; — d ä s t r ä b, j ä s t r ä b s ä v r t i, p a p i š c ä a l i m i š n a l ü c ä;* szlov. *j ä s t r e b, j a s t r o b; — l ä d i n k a:* a Vashidegkút és Szécsényfa határán álló öt-hat ház közös neve; tehát helynév; *v l ä d i n k i, z l ä d i n k ä;* szlov. *l e d i n a*=novale, ager; terra inculta; — *l ä d ä v d é, v l ä d ä v d ä i m ä v è i z ä, — t i g a, — s m i c a; r o k é n a l ä d ä v d é d ä t i;* szlov. *l é d j e, l e d o v j è; — k ö l ä d a, k ö l ä d n i s v è t k i;* szlov. *k o l é d a;* a nép e szót a «*kl ä t i, k ö l ä*» igével hozza kapcsolatba, mert hogy akkor tájt vannak a «*kol i n ä*»=disznótorok; — *d r ä s é l n i, -a, -o*=szomorú, levert; *d r ä s é l n o s t*=gyötrelem, bánat; «*St ä l a m ä t i j ä d r ä s é l n a, P ö u l ä k k r i z a j ä k o t ü z n a, D a j ä v i s o n é n i s i n*»=Stabat mater dolorosa...; szlov. *d r e s é l e n; — s ä*=lat. *se*; *zn ä s ä, v i d i s ä, z m ä z ä s ä, p o k ä z ä s ä, è ü j ä s ä* stb.; óblg. *s e,* szlov. *s è; ** — *t ä l ä*=borjú; *t ä l ä c n ä k, t ä l é t n a*=borjúhús; plur. *t ä c i, < t ä o c i < t e l c i;* szlov. *t é l e, -é t a; — p r ä d i v o,* szlov. *p r e d i v o* (v. ö. *p r è s l i c a* v. *p r ä s l i c a*: óblg. *p r e s l i c a*); — *z ä b é m ä*=fázom; *s ä k š a s t v ä r p o z ä b é, s ä k š a k o r i n i c a,* de: *p o z é p s t i, z é b l o m ä j ä; s ä v ä s s a n p o z é b o;* szlov. *z é b e, z é b s t i; s t b.*

II. § 1. Az óblg. *š*-nek rövid szótagban majdnem kivétel

*) Jól megkülömböztetendő a kiejtésben közel járó, de jelentés tekintetében nagyon is eltérő következő négy szócska: 1. *s ä*=lat. *se*; 2. *s ä*<*fs ä* minden; *s ä v ä s*=egyáltalában minden; — 3. *s è*=ide; *s è ò d i*=ide gyere; — 4. *s è b ä, s ä b é*=önmagát; *p ä z i n a s è*=vigyázz magadra!

nélkül *e* felel meg, mely *e* hangsúlyos szótag előtt vagy után igen gyakran *i*-, illetőleg *i*-be megy át (l. az *i*-féle vocalisoknál). Példák: *brèza*, *brèzov lèis*, *brèzovo listä*, *brèzda*; óblg. *brèza*; szlov. *brèza*, *brèzje*; — *cèsta*, *po cestäi*; *po cistäi*; *cèstica*; óblg. *cèsta*; — *èrèda* v. *èrèida*; *mära sä f èrèdä pasé*; óblg. *èrèda*; — *èrèpüa*, *èrèpüca*; óblg. *èrèp*; — *èrèšüa*, *èrèšüä* *že brüjo*=érik, piroslik a cseresznye; óblg. *èrèšnja*; — *èlòvèk*, *èlòvik*; *èlovècànstvo*; *èlovècka* v. *èlovòcka*, *èlovòca gläva*; óblg. *èlovèk*; — *dèlo*, *dèlati*, *dèlaräc*; *kä tøy za dèla?* = micsoda dolog az? *pr dèlè rokè*, *pr bòugi srècè*; — *sägrètè*, *sägrèlo sä*; *sägrèivatè*; — *gèzdèti*, *dèzdèti*, *jèzdèti*; *gèzdäc*, *dèzdäc*; — *klèstèti*, *vèija dòi zdrèif klèstèti*=leütogetni, levagdalni; *na-klèstèti ga!*=páhold el! — *kolèno* v. *koläno*; plur. *kòulina*, = térd; iz, ivadék; — *krèpkè*, -a, -o, *krèpkost*; — *lètètè*, *lèitati*; *lèto*=év, nyár; *lètos*=az idén; *lètošü*, -a, -o; — *lèstvica*=hágesó; — *lèska*, *lèšüak*=mogyoró; *lèšcä*=mogyoróbokros erdő; — *mädvèd*=medve; *mädvèd dèda*, *dèd mädvèda* (kzm.), t. i. *glèda*: a gyámoltalanra szokták mondani, ha tanácstalanul bámul; — *mlètè*, *mlèjüä*; óblg. *mlèti*; — *mrèza*=összebogozott fonadék, háló; *zamrèžüti*=összebogozni; — *mèra*; *sabòul gränt mèri*; *nä zamèrtä m*; *zamèrtü*=megneheztelni; *zamèrtü sä*=neheztelésre adni okot; de: *märtük*=mérték; — *vèñ*=tudok; *nävèñ* (v. *nävén*), *povèdati*, *vèist*; *düšna vèist*=lelkiismeret; d. v. *ga päcè*=furdalja a lelkiismeret; *svèdok*=tanú; *svèdòcèti*, *svèdòcànstvo*, *za svèdòka zvätè koga*; *vèndar*, *vènda*, *vèndarpa*; — *mèsto*=hely, város; *zmèsta sä gänoti*; *na mèsta!* — *žälèzo*, *žälèžän*; *žèläza*, *žèleza*=vasaló; — *žrèbäc*, *žrèpca*; de: *žärbica*, *žärbé*; — *obèšè*, — *sä!* *obèso sä*=felakasztotta magát; *obèšüti* v. *obèšüti*; *obèšäñ* v. *obèšäñ*; — *plèva*=pelyva; *plèvüñäk*=pelyvartartó; — *nävèsta*=menyecske — *nèkák*, *nikák*, *nikák*=valaki; — *nèmäc*, *nènca*: *nèim*=néma; *täk sä dèla*, *tak dai nèimü büü!* *znäs nèñskü?* *nimica* < *nèmica*; — *poprèčkè*=oblique. széltében; *prècünäk na tòšüñ*; de: *prèik*, *poprèik*=átlag; — *pèškè*=gyalog; *pèšák*=gyalogos; *opèšati*=elfáradni: *žè sè opèšò?* — *pèna*, *pènavi*, -a, -o; *pènasti*, -a, -o; *kòñ sä pèim*; — *zvèr*, *zvèr*, *zvürina*, *zvürina*; *zvüriñcä*; — *žälètè*, *žälèimo*, *žälä*=kivánság; — *rèpa*, *rèpišcä*=répaföld; *repüñcä*=répával bélelt rétes; *rèipüñäk* (v. ö. m. *rèpa*; *nèmäc*=német; *besèda*=beszéd stb.); — *rèzati*, *rèizän*; *rèizanci*=metélt; *rèizancova žüpa*; — *sèñdöu*, *sündü*; *sèñskü stèri*=szénatörmelék; — *sèkatè*, *sèičä*; *vglävi ga sèika*=feje fáj; — *sèvär*, *sèvärñi vötär*, -*kräi*; — *sklèz*, *càrán sklèz jü dòbär na rànä*; (óbolg. *slèz*, szlov. *slèz*, *sliz*); — *slovèñäc*, *slovèñskü* v. *slovèñski*, -a, -o; *slovèñka* v. *slovèñka*; — *smèdè sä*, *smidè sä*, *smidè sä*; *smèi mä manträ*; *posmidäva sä*; — *sètñivo*, *sitñivo*=čärno žüñä; — *sèñca*, *sénca*;

f senci polážavati; — *tè ná* = árnyék; *tèma* = homály; — *tr pèti trplèjnà*; — *trèskati*, *trèskanà* v. *trèskanà*; *trèisk*; *trèsnoti*, *trèšci*; — *välèti* = meghagyni, parancsolni; — *vrètina* = forrás; *vrèti*, *vři*; *vré*; — *vrèca* = vülk; *žákäo*; mint tulajdonnév is előfordul: *vrècovi*; — *vèka* = lecsapó ajtó, előke; *zäpri vèko*; *vèka dünä*; — *podvèznoti*; *skvbläcof podvèznoti písčancä pa kvòuklo*; *pòdvèz* = leborító, fedő, stb.

Hosszú szótagban az óbolg. *k*-nek *èi* diftongus a rendes megfelelője.

Rövid *e* és *èi* különben is gyakran váltakoznak; főleg a ragozás és szóképzés folyamán, a mint azt már az eddigi példákból is láttuk; az *ei* azonban csak hangsúly alatt szokott előfordulni.

Példák az *èi*-re: *brèig*, *na brèig*; *bregòvďä*, *brigòvďä*, *brgòvďä*; öblg. *brègь*, szlov. *brëg*; — *brèist*, *brèstov lèis*; öblg. *brèstь*; szlov. *brést*; — *bèili*, -a, -o; *zabèilьti*; *zábäo*! *beläk* = tojásfehére; szlov. *běl*; — *bèisän*, *bèisna*, -o = veszett, dühös; *päs jä zbèсно*; *bèsnòčä*, *bìsnòčä*; — *blèidi*, -a, -o = halovány; *blèidän*; *blèidno vòglèda*; — *cèiditi* v. *cediti*; *nä cèidi sä!* = ne pityeregj! — *cèili*, -a, -o = egész; *zacèilьti* = begyógyulni; *cèlina* = határjelölés; *f Cèlinai män ädno mälò nìvico*; Mátyásdombon: *Cilina*; — *cèina*, *fcèinьti* v. *vcinьti*; *mára jä cìnòu zgibila*; — *cèiv* = cső; *cvi*; — *èrèiväo*, *èrèivl* = csizma; — *èrèiva*, plur. tant. = belek; *èrvòu* = gyomor, has; — *drèivo*, *drèvďä*; *drvòu*, *drvòtan*; — *dèivati*; *sèmotàma dèivlè* = ide-oda teveget; — *dèitü*, *dètätü* v. *dütätü*; *dèca*, *dèčica*; *dròvna dèca* = apró szentek; *dètč*, pl. *mlínarskì*, *šòušarskì dètč*; *dètinstvo* = gyerekkor; — *zadolèi*; *nä zadolèi*, *tälko dèla má furt* = annyi a dolga, hogy nem győzi; — *drèimati*, *drèimlè sä m* = álmos vagyok; *drèimaš*, *zadrèimaš* = álomszuszék; — *požrèiti*, *požrén* v. *požrén*; — *gnèizda* v. *gnezdòu*, *gnèzdòu*; — *grèi*, *grèišün* *svèit*, *zagrèišiti*, *prägrèišiti*; *grèišnik*; — *zvèizda*, *zvèizdica*; — *lèiv*, v. *lèivi*; *levòvďä*, *lvòvďä*; — *klèiščä* = fogó; *klèišč* = kulláncs; — *klèit* = pince; *klètka*, s *klètkoř ftičä loviti*; — *klèištra* = Kummetholz; v. ö. *klèiščä*; — *kocèn*, *kocèu*; *rèpa*, *zäldä kocèn má*; — *cvèit*, *cvètkä*; de: *cvästi*, *cväté*; — *lèis*, v. *lèisi*; *lèsòvďä*; — *lèiv*, a, -o = bal; *z lèiva* = balfelől; *na lèivon kräji*; — *lèipi*, -a, -o; *z lèipa* = szépszerivel; *polèpsati*; *lèpota*, v. *lèpòuta*; *lìpòu* = szépen; — *mlèiko*, *mlèičän grés*; — *pomèin*; *kä tòu spomèin!* = mit jelent ez; *spömänäk* = emlék; *mèncä* = gyanú, pl. *mèncò so vřgli nänäga* = gyanúba keverték; — *mrèiti*, *märdé*; *nämärtälna düša*, v. *nämrtälna* = halhatatlan; — *mèi* = fujtató (v. ö. *m. anya méh*); *mèi kläčti*; — *mèiniti*, *miní*, *gorminí* = felvált; *mènatü sä* = cserélni; — *mèisäc*, *mèisäcni*; — *z lèib*, *z lèibnäk*; *po z lèibäz täčé vòda*; —

zèivati, zèiva sã m; zèivãã; — mèizga = mézga; drèivo já v mèizgi; brèzova, lipova mèizga; — prèi, naprèi = elõre; — zaprèiti, otrèiti; — popèivati, popèivãã; pèsã, pèsme; popeifka; — pèinãz, pèinãz já láz; — pèisãk, pèisãcãn grünt = homokos talaj; — rèitki, narèici = ritkãn; — rèisiti, rèišno tẽilo; rèsidãv; — sèisti, sèdalo; kũri so že na sèdali; sòused, > sòusid; — sèijati, sejãdãv; sèitva; — sèiri, -a, -o = õsz; — fcèipiti, fcèiplãna dãblan; sãksi slèignãni cèip m; já zimõus pozèbo; — slèiditi, nã slèidi tãlko! = ne keresgélj annyt! slèid; slètkar = késõbb; slèignã, poslèignã, slèignãni; — slèipiti, -a, -o; oslèipiti; slèpãc; mint tulajdonnév is gyakori; — snèig vèija, -sèija; snèizna Marija; — stèina, stèné, stìné; stènica, > stynica = poloska; — strèija, strèišn(i)ca: tisti dãsè, štãri pr strèiji dõj cãri; — svèititi, svèit = világ; posvèit = lámpa, mécs; svèiča = gyertya; svèičnica = Gyertyaszentelõ; svèklo, svèkli sã; — trèiti = tõrni; tãrã; — trèibiti, trèibni = irtok; lèis, pãhovdè trèibiti; — potrèiba, potrèibũjã; potrèibina = szũkség; de: trèi = kell; — trèizã, trèizna, -o = józan; strèizni sã! — tẽilo, na tẽilovo; — vlèičti, vlèičn; brãnovlãk! — vrèidã, vrèidna, -o = érdemes; vrèidnost = birtok, érték; nèima nĩksũ vrèidnosti; — vrèimãn = idõ; vu õnom vrèimãni; — povrèislo = Garbenband; povrèisla sũkat; — vèija, vèika, vèičica = ágacska; — obèičati, frequ; de: obèičati; samo obèiča, pa nigdãr nã dá; — vèidro, ãdno vèidro vodè; v. õ. m. vödör; — vèinãc, vènci v. vènci; vèncãk, vèncati; vèncãã; — mètiti, mèila; plèti -plèila; gorèti -gorèila; sãgrèti -sãgrèila; stb. Kũzmics s mãs írõk is ilyenkor rendesen èt, -ej-t írnak; pl.: dejszen, prejk, grejsni, cejlo, stb.

*k > ä, vagy *k > é megfeleléssel csak a legritkább esetekben találkozunk: mãdãni, -a, -o = rézbõl való; õblg. mēdēn; szlov. mēd, mēden; v. õ. m. medence; — prãd, prãdnãga, prãci < prãd se; prãdãsēm = mindenekelõtt; õblg. prēd; — vãvãrcã = mókus; õblg. veverica; — pobãgnoti = elinalni; pobãgnola sta, vála bõugi! õblg. bēgnati; de: bèizati, bèizãã; — prãzmãc, dvèi trũi fkũpvezãni vèikci, štãrã na cvètno nãdèlo (Virágvasárnapkor) lũstvo na žãgãn nãsè; mũica; õblg. prēsny; szlov. prēsme, prēsne = Palmbusch, Osterbrot; — slãmãn, z slãmãna spãdnoti; õblg. slēmẽ; — zanètiti, svũnan pomĩjã, dũsti zanètiti z otrõubami; õgãn zanètiti; õblg. gnètiti; szlov. nètiti, stb. (l. még hátrább).

2. Gyakori az e a kölcsönszavakban is a kölcsönadó nyelvnek hasonló zártságú, esetleg nyiltabb vocálisa helyén: bandèra = zászló; svèta bandèra; ol. bandiera, szlov. bandéro; — facalèig, ol. fazzoletto; — marèla, marèlãc, marèlica, marèlni štũ; ol. ombrello; — prèdgati, prèdganca = prédikáló szék; prèdga;

lat. *praedicare*; ófn. *predigōn*; — *prèša*=prés; *prèšati*, gròzdü *vòprèšati*; ufn. *presse*; — *frètati*, *frètañü*=tréfálkodás; *frèt má s sòusidon*=baja, kellemetlensége van a szomszédjával; ugratja, tréfálja szomszédját; *pàzi*, *kaiš frèt mō*; *frètaš*; ném. *Gefrett*; — *šēṅk*, *šēṅkati*; *šēṅkañü*, *šēṅkavañü*; *z šēṅka žvė*; *zašēṅk dāt*; *kšēṅki*=ingyen; ném. *Geschenk*; — *pēnzl*, *s pēnzlnon fārbať*; <ném. *Pinsel*; — *bètati* *sä*=fogadni; *bèt*; *bètañü*; *nōpa čen sä bētať*?! *bētaš*=a ki mindig fogadni szeretne; <ném. *wetten*; — *proskèt* <ném. *Brustkettel*; — *ci mēiri*=a dohányzaeszkó sallangjai; közfn. *zimere*, m. *czímer*; — *bēkārca vėkārca*=ébresztő óra; ném. *Wecker(uhr)*; — *lēcet*, *lēcetar*, *pr lēcetari*; *dēc* *lēcet kūpiti*; <ném. *Lebzelden*. Stb. De: *rāla*, *rālov lėis*, *rālovo drėivo*; <ném. *Lärche*; — *ārtar*, *ārtardü*=tehénpásztor, csordás; <ném. *Herder*, stb.

3. Az *n*, *ṅ* és *r*, ritkábban *l* consonánsok előtt álló *s* többnyire óblg. *k*-ből fejlődött *e* vocális zárt szótagban annyira magas állású, hogy a kiejtésben alig különbözik a hosszú *e*-től, a miért is ilyenkor rövid *e* és hosszú *e* egyaránt ejthető. Így: *rēn* v. *rén*, de: *rānov*! óblg. *hrēn*; szlov. *hrèn*, *hrēna*; — *pēn*, *pén*; gen. *pēna*; *pāñovdė*! óblg. *ryn*; — *dēn*, *dén*; *na svėťi dēn*=karácsony napján; óblg. *dyn*; — *kocēn*, *kocén*, *kocēna*; — *korēn*, *korén*; *korāñė*; *dva korēna*; óblg. *koren*; — *rēnda*, *rėnda*; *rėndica*, *rėndica*; <m. *rend*; — *srēn*, *srén*; óblg. *srēn*; — *sršēn*, *sršén*; *sršēna* v. *sršāñü*; óblg. *sršēn*; — *slovēnci*, *slovėnci*; *slovēñac*; *slovėṅka*, *slovėṅka*; óblg. *slovėnin*; — *stržēn*, *stržén*=varr, seb; óblg. *stržēn*; — *tēṅki*, *-a*, *-o*; *tėṅki*; *natēnci*, *natėnci*; *stēñciti*, *stėñciti*; óblg. *tnnki*; — *mēñši*, *-a*, *-o* (v. *-ā*), *mēñši*, *zmēñšati*; *mēñü*; óblg. *mnij*; — *sēn*, *sén*; *sēñati* *sä*; *fsnė*=álomban; — *sēñca*, *sēñca*; óblg. *sēñ*; — *locēn*, *locén*; *locėñ*; plur. tant.=egy gazdasági eszköz neve; — *vēñci*, *vėñci*; *vėñcūk*; óblg. *vēñc*; — *dāsēn*, *dāsén*; *dāsėnski*, *dāsėnski*; óblg. *jēsēn*; — *nāzārēnski*, *nāzārėnski*, sőt: *nāzārėnski dca*! — *rāmėṅka*, *rāmėṅka*=piros tojás; v. ő. óblg. *rumēn*. Stb. — A név- és igeragozásban: *tēn*, *tén*=ezeknek; — *skēn*, *skén*, *skēn*=kivel! — *dēn*, *dén*=eszem; — *piđēn*, *pidén*=iszom; szlov. *píjem*; — *cvrēn*, *cvrén*; — *smēn*, *smén*; *nāsmēn*, *nāsmén*, vagy: *nāsmīn*, *nāsmēn*; — *smiđēn*, *smidén* *sä*=nevétek; — *vliđēn*, *rlidén*=öntök; — *žāñén*, *žāñén*=hajtok; — *nāsēn*, *nāsén*=viszek; szlov. *něsem*; — *plātēn*, *plātén*; szlov. *plětem*; — *cvātēn*, *cvātén*; — *kładēn*, *kladén*=rakok; — *prādēn*, *prādén*=fonok; — *rastēn*, *rastén*=növök; — *pasēn*, *pasén*=legeltetek; — *gržēn*, *gržén*=rágok; — *štēn*, *štén*=olvasok; — *živēn*, *živén*=élek; — *bārēn*, *bārén*=szedek; — *zovēn*, *zovén*=hivok; stb., stb.; egyszóval valahányszor a praesens jelen idejének első személyében a hangsúly az igének végső, *e* vocálissal jellemzett szótagjára esik.

Más vend nyelvjárásokban ilyenkor *èi* diftongust is ejtenek az *è*, *é* helyett; így a *Bákardä*, *Goričanci* nagyobb része és a *Markók*; ezek nyelvében tehát a fenti alakok így hangzanak: *dèin=dén*; *sèin=sén*; *korèin=korén*; *stèin=stén*; *smèim=smén*; *štèim=štén*, stb. Ugyanígy a Vszak. Szvetsz. Peszmi 18. l.-án: *Gdâgdâ volno rejcs povejm...* 'S nyé napráviti 'selej_m. Más kéziratból: *K-vécsarom vszejm poznani*. Stb.★)

b) *r* előtt, accentuált zárt szótagban: *fèrmatì*, *fèrmatì*; *fërma*, *fërma*; *fërmanä*; *fërmanä*; — *cèrkäv*, *cèrkäv*; — *mèr*, *mèr*; *z mèron*; — *pastèr*, *pastèr*; — *vèrstvo*, *vèrstro*; *vèrt*, *vèrt*; *värtüna*! — *šèrši*, *šèrši*; — *škèr*, *škèr*; — *zvèr*, *zvèr*; *dîvda zvèr*; öblg. *zvèrb*; — *tèrdatì*, *tèrdatì*; *nä tètđai* *mä tülko*! *vè dâ tä bôug že tètđo*, *nä bôj sä*! — *väčèr*, *väčèr*; *k vèčär*; *väčèrda*, *väčèrda*=vacsora; öblg. *večèrb*. Stb.

c) *l* előtt pl.: *švèlđa*=varrónó; *švèlđa*; — *pèlđa*, *pèlđa* < *m*. példa. Stb.

III. *è(i)*. 1. A már említetteken kívül *è(i)* vocális áll számos analógiás esetben, többnyire másféle *e* hangzókkal váltakozva, leginkább az öblg. *k*-nek megfelelőleg. Példák még: *vodèir*=kaszafenökö-tartó; ol. *fodero*; szlov. *vodér*; — *tañèir*, *stañèira*=tányér; — *čalèir*, *čalèira*; — *palèir*, *palèira*=pallér; — *filèir*, *filèira*=fillér; — *golèir*, *golèira*=gallér; — *doplèir*, *doplèira*; szlov. *duplir*; — *dèiž*, *dèižova* *mást jä dõbro vrästvo*; szlov. *jéz*; — *ranèi*, *poznèi*, *käsne*=korábban, későbbén, stb., stb. Váltakozva: *znamèinä* v. *znamènä*; *tü vjži* *znamèñi*! — *tèiva* v. *tèva*=e kettő; *tèivi* v. *tèvi* (fem. dual.); — *nèiga*=nincs, v. *nèga*; — *mèni* v. *män*; — *stèmi*, v. *stèimi*; — *kèip*, *kèpšno*=csinos, formás; — *zrèl*, -a, -o, de: Vszak. Szvetsz. Peszmi 6: *Szilje 'se má zrejli klász*. Más kéziratban is: *zrejli rázum tü majoucsi*, stb.

2. *i* > *è(i)* hangfejlődést igazolnak a következő esetek: *èin*, -a, -o=az ottan; *pítai èinoga*=tőle kérdezd! de: *inda*, *näci*<*inače*; öblg. *inb*, *inbgda*; — *èinotá*=arra felé; *èinotá biži* v. *inotá biži*; — *èinosi* v. *inosè* *idä*=onnan felől jön; — *od èinäc*=onnan; — *èištiga*=no nézd csak! *èištäga*! *èištäjo* plur.; *èištjo*! *èižga*! *èištiga nõrca*! v. ö. *vidti*; *viš*>*èiš*.

IV. *é*. Hosszú *é* a nyelv fonetikai természeténél fogva csak hangsúlyos szótagban engedhető meg, azért, valahányszor az accentus a szónak más tagjára vándorol, az *é* hosszúsága is

★) Eddigi megfigyeléseim alapján az a benyomásom, mintha, párhuzamosan e jelenséggel, az *a* vocálisoknál is volna észlelhető hasonló tűnemény; hangsúlyos zárt szótagban *n* előtt u. i. többször hallottam zártabb, illabiális *ä*-t. A további kutatások e kérdést is tisztázní fogják.

azonnal megszűnik s rendesen nyílt *ä* váltja föl. Pl. *bédra* = czomb; *bädröu*; *bédra* sing. gen., óblg. *bedro*, szlv. *bédro*; — *čér*, *kälko čéri má?* *čäri nämä slüžijo*; óblg. *džsti*; — *léd*, *lädü* sing. gen.; *lädovdē*; óblg. *led*; — *méd*, *mädü* gen.; *fčělä* (<óblg. *bčela*) *méd nõsijo*; óblg. *med*; — *védro*; *védra nēba* = derült ég; *vädrina* = *da mägö nēiga*; óblg. *vedr*; — *väsälde*, *väsälä sä*; ritkán: *väsēldü*; *väsēli*, -a, -o; óblg. *vesel*; — *zälēni*, -a, -o; *zälänē*; *zülgä*; *zäläni sä*; óblg. *zelen*; — *čämēr*. *čämärän*, *čämäräti sä*, *čämärästi*; *nä čämäri sä!* *f čämäräi*, *f čämärai*; óblg. *čemer*; — *pēc*, *pr pēti posidavati*; *päčina* = szikla; óblg. *pešt*; — *fělä* <m. -féle; *säfělä* v. *säfélä* = mindenféle; — *däsēn*, *vdēsān*, *däsānoväc* v. *däsēnoväc*; óblg. *jesen*; — *väčēr*, *do věčara* v. *do věčara*; *zadväčara* v. *zadväčara*; *väčērda*; óblg. *večer*; — *näsračän* v. *näsrača*; — *nēba* = ég; *näbēsa* = mennyország; óblg. *nebo*; — *otkēc* v. *otkēc* = honnan? — *säposēdri(k)* = mindenütt; — *käsno*, *pokēsnič*, óblg. *кѣсно*; — *tälä*, *tälētina*, *täläčnäk*; — *govädo*, *govēdina*, *govēnski*, -a, -o; — *stēri*, *sēnskä stēri*; *stärä*; stb.

A ragozásban: *bärēn*, *näsēn*, *pidēn*, etc.; — *vért*, *värtina*; — *tēbä*, *täbē*; — *mēnä*, *mänē*; — *sēbä*, *säbē*; — *dälä*, *dalē so*; — *stälä*, *stalē*; — *zvälä*, *zvalē*; — *prälä*, *pralē*; — *gnälä*, *gnalē*, stb. — Összevonás révén: *nēdo*; «*dēi* (=vajjon) *äščä nēdo öča domöu?*» <*nä+ido*, <*nä+idäjo*; mellékalak: *nēido* = nem mennek, nem jönnek.

Egy és ugyanazon szótagban, a ragozott névszóokban is előfordul ezen jelenség (analog példákat l. a többi vocálisoknál is): *päro-péra*, *pērdä*, *köula na pēra*; — *tälä*, *stēlāc dat*; *krävo* = kikölesönözni a tehenet úgy, hogy a kölcsönvevő egy évi eltartás fejében egy borjút kap; — *kädän*; *f kēdni* = hétköznapi; — *däsč*, *vdčzdži*, stb.; — *gnäs-gnēsni*; *pognäsno mlēiko* = a délelőtti fejt tej; — *päs*, *pēski*, *pēska pravica* = czudar igazság!; — *vēs-väski*, -a, -o, stb.

Előrevont hangsúly esetében is megnyúlhatik a rövid vocális: *prémotka*: *ädän tào na kolövrati*; — *prémožän kmüt*; *prémožnost*; — *sprēvod* = temetés, temetési menet; *na sprēvod iti*; v. ö. *sprävajati koga na slēigño pöut*; — *prēcimba*, *prēcimbni logič mä*; szlov. *precimba*; — *prēbro* <*pre-bral*; — *prēšto* <*pre-štel*; — *prēdro* <*pre-drl*; — *prēžgo* <*pre-žgal*; — *zēbro si* = kiválasztott magának: *zäbrati si*; — *zēzvo* = hitta: *zäzvati*, stb. De: *zäfcän*, *zäfsä möuč* = teljes erőből; *kränäga* = mellette el; *prēlaz*, *prēik prēlaza stöupiti*; stb.

Szóvégi hangsúlyos nyílt szótagban csak hosszú *é* állhat: *näsē* = visz; — *därē* = nyúz, ordít; — *živē* = él; — *pärē* = mos; — *piđē* = iszik; — *mläsē* = leány; — *päčē* = süt; — *kučē*

=üt; — *täčé*=folyik; — *prasé*=malacz; — *roké*=kezek; — *nogé*=lábak; — *zobďé*=fogak; *zobďé na bráni, na mašiní*; — *mäovďé*=apró szemét, a mosott tányéron, evőeszközön a törülő-rongy rátapadt foszlányai; — *pänovďé*=tuskók; — *bičovďé*=inda; — *borovďé*=fenyves; — *mozgé, mozdé*=agyvelő; — *črúé*=a kés fája, nyele; — *käldé, kälgé*=enyv, stb., stb. Kivételt csak az egytagú szavak s a diftongusra végződők képeznek, minők: *že, sä, tä, te, të, dü* (=lesz); *vè*=hiszen; *mä*=engem; — *grèi, prài, käsnèi*, etc.

2. Öblg. **A**>*é* megfelelést igazolnak a következő példák: *bréčati*=nyafogni, ordítani; *nä bréči tälko!* öblg. *brécati*; — *dävét, dövétí, -a, -o; dövétrát; dövédäsét; dövätinäisät!* = 19; öblg. *devetb*; — *däsét, däsétí, däsétrát, štírdäsét, däsétáro deic má!* — *vézati, vézati, vézä; öblg. vezati*; — *glédati, glédanü; poglédati; naglédati sä; «lücki pogléd vüč (h)äsní, kak domäčü bítka»* (kzm.)=többet ér az idegen tekintet, mint otthon a verés; *glädälo, gländälo! gladälo, gléi-gléi; öblg. glédati*; — *gréda; na grädäi män mälo zülda posajänoga; grädé!* öblg. *grëda*=Balken; — *péta; na päte šköči; po päti ödi! pética*; öblg. *pëta*; — *imé, v iméní böžän!* *po iméní Fëkóna, — Päväo*; öblg. *ime*; — *déčati, géčati; bätäzník gäci; de: däklati, däklaš, däklaväc*=dadogó; öblg. *jéčati, jéklivb*; — *dëtra, gëtra*; öblg. *jëtro*; — *däzi sä, nä džéi sä tälko!* kivételes; öblg. *jëza*=morbus; szlov. *jéza*=harag, méreg; — *začéti, začétäk; öblg. začëti*; — *lëča, lëčo köjati; öblg. lëšta*; — *méki, -a, -o; mëkoča*; öblg. *mëkëb*; *mëkota*; — *pët, pëti, pëdäsét, pëstöü; pätnäisät; pätkä, pätkica*; öblg. *pët*; — *šétati, — sä; šetanä, šëta*; öblg. *šëtati së*; — *obrëgnoti sä*=elpityeredik, leereszti állat, bög (sír); öblg. *regnati*=hiscere; — *plësatí, plëšanü, plüs, plës!! plüsü; plësanca; plësác!* öblg. *plësatí, plës*; *plësëb*; — *prasé, prasäti! prasica*; öblg. *prase*; — *prégati, prëganü; naprëčti*; öblg. *prëga, prësti*; *de: naprëži!*=fogj be! — *därëb*, öblg. *jareb*; — *rép, na répi; répäc; nëmäc, (s)lëpäc — köinskí rëpäc!* tréfás kzm.-féle; lengy.: *rzap*, szlov. *rëp, répa* (l. Mikl. Etym. W. 275. l.); — *réd, rädü; rädöüdü, rädövdé*=rendek, sorok; *v rëdi žänška*=rendes asszony; *v rët pobràti*=rendbe szedni; *rët má, — dží*; *pörädän, pörädno*; öblg. *rëd* (a «*rända, rënda, rändälüvati*» magyar jövevények); — *sréčati, srëčanü*; *de: sräca!! näsrečno v. näsrečno*; öblg. *srëšta, srëšta*; — *ségati*=nyuládozni, érní; *nä ségnü mý röküa*=nem éri el kezem; *sëgnoti*=nyúlíni; *priségati*=esküdni; *prisäga v. prisiga*=eskü; öblg. *segnati, prisëga*; — *fséknoti sä, fsékni sä!*=fújd ki az orrodát! öblg. *sëknati*; — *svéti, -a, -o; svëtäc*=szent; *sì svëci*=Mindszentek; *na sì svëcovo! svëti Antönnü jä büü vülki svätník! svëtäk*=ünnep; *svëtkü opslëžavati; svëtkü posvëti!*=

ünne napokat szentelj! *svätnica*; *svästvo*! = szentség; *oltársko svästvo*; óblg. *svetъ*; — *potěgnä* = megránt, meghúz; *ftěgnä* = kihúz, kinyújt; ráér; *nä ftěgnän niti ädno minüto*! *tězati* = megtépezni; *těz*; *täžák* = rób. napszámos; *täško*, *täžava*, *täžit* v. *těžit*! *potäžit*; óblg. *těgnati*, *tězati*, *tězakъ*; *těžiti*; — *trěšlīka* = láz; *trěšlīka ga mā*, *-tāpě*, *-trōusi*; óblg. *trěsavica*; — *věksī*, *pověksati*, *plāco věksati*; óblg. *veštij*, *vešte*; — *žětva*. óblg. *žetva*; — *žědān*, *žědna*, -o; *žějo* dobíti, — *pogāsiti*; *žějati*; óblg. *žedati*, *žěžda*; — *žārbě*, *žrěbāta*! plur.; óblg. *žrěbe*; stb. — Nemkülömben a participiumokban is: *gorěči*, -a, -o (-ä); — *žālěči*, -a, -o (-ä); — *klāčěči*, -a, -o (-ä); — *skъběči*, *skъb nosěči*; — *molěči*, -a, -o (-ä); — *stojěči*, -a, -o (-ä) (v. ö. *stodāčki*, *postodāčki* = állva!); — *sěděči* (*posidāčki* = ülve!); — *běžěči* (*pobizāčki mōli*, — *děi* = futva, futvást, futásközben imádkozik; sietve eszik stb.); — *šiměči lōug* = zúgó erdő; — *visěči cāigar*; — *lātěči flīč*; — *kricěča zvārīna*; — *bogā bojěči* = istenfelő; — *bogā valěči* = istentisztelő, imádó; — *evātěča korīna*; stb., stb.

3. Eredeti és kölcsönszavakban egyaránt gyakori jelenség, hogy az *r*, ritkábban más consonáns előtt álló *i* hosszú *é*-be nyúlik meg, akár zárt a szótag, akár nyílt. Ha azonban a hangsúly szótagot cserél, akkor a hosszú *é*-t másféle rövid vocálisok váltják fel (*ä*, *i*, *ī*). Példák: a) zárt szótagban *r* előtt: *mēr*, v. *mēr*; *mēr mēi*! *bōi pr mēri*! = légy békében; *pr mēroma*! *zmēron* v. *zmēron* = mindig (v. ö. szlov. *zmīraj*); *zmēriti* *cāmārīnāka*; *niti ädno minūto nā mirūjā* (*mirūjā*); óblg. *mīrъ*, szlov. *mīr*; — *šēršī*, *šēršī* v. *šūršī*, sőt: *sōršī*; *opšēriti*; *širīna*, *nāšārci* (blg. *na šir* = szélteben, a szelesség irányában); óblg. *širokъ*, *širiti*; ide tartozó szójárás még a *«šēroma, sū šēroma»* = longe et late; «*trāvnīkā jā sū šēroma vōda polūdālu*», «*apoštōli so odišlī sū šēroma po šūrkon svēiti*»; — *tēr*, *nēiga tēr* = nines út, befútt a hó; «*tān ōdi, ge jā tēr, ka sī črēvlā nā zaprāvīs*»; *tēr klāčiti f snēigi*; nem a magyar «*tér*» főnével azonos, hanem az óblg. *trēti*, vend «*trēiti*» (= törni) igéből képzett szlov. «*tīr*» (= Spur, Bahn, gaz *vsněgu*) főnével (v. ö. cseh: *tor*: Bahn); — *pastēr*, v. *pastēr*, *pastērdā*; *dva pastēra*; *pastirīčica*, *pastarīčica*; óblg. *pastyrъ*; — *cērkvā*, *cērkvā*; *fcērkvī*; *cērkvīca*; *cērkvūni* (*cīrkvūni*) *slūga* = Isten szolgája; *cērkvūni rēd*; óblg. *crъkvъ*, a Cod. Sin.-ban: *cirkovъ*; szlov. *cērkev*, *cirkev*, *cirkva*; — *ēr*, *hēr* (*h*)*ēr*, *samo ka jā vālki* (*h*)*ēr*! = csak épen hogy a látszatja nagy! *ōd ēra dēlati* = úgy dolgozni, hogy csak a látszatja legyen meg a munkának, «csak épen hogy» dolgozni; *vālki* (*h*)*ēr so gnālī*! = nagy hírét költötték, nagyon felfújták a dolgot; véleményem szerint magyar átvétel: < m. hír; v. ö. szlov. *hīr* = Lärm (Mikl. Etym. W.), vend: (*h*)*ēr āčnī*, (*h*)*ērāšnī*, (*h*)*īrāčnī*, (*h*)*īrāšnī* = híres; — *vērt*, *vērt*, *vērstvo* =

gazdaság; «böug já vért» (kzm.); *värtina*=gazdasszony; *vértivat*=gazdálkodni; *zavértivat*=tönkremenni; mellékalakok: *vörtivat*, *zavörtivat*; ném. *Wirt*; — *pér* v. *për*; *pér piti*; <ném. *Bier*; — *férma*, *fërma*, *na svëto fërmo it*; *fërmanä*; *že san fërman*; lat. *firmare*; szlov. *birmati*, *birma*; — *bär sák plácat*=*štròf plácat*; <m. *birság*; v. ö. szlov. *bir*=die Aussteuer; — *tërštók*; *tërštók*; *ftükni za tërštók*; <ném. *Türstock*, dial. *Tirstock*; — *konopér*: a krumpli neve Ottóházán; v. ö. szlov. *krumpír*. — Nyilt szótagban *r* előtt: *zapérati*, *otpérati*, *potpérati*; v. *zapirati*, *otpirati*, *potpirati*=*támogatni*; óblg. *zapirati*, *podpirati*; — *mérati*, *mirati*; «tűd zácá mérati» (népdal); *liddé spoméraro* (*spomiraro*); óblg. *umirati*; — *zavérati* v. *zavirati*; *kòula zavérati*; óblg. *zavirati*; — *požérati* v. *požirati*=nyeldekelti; óblg. *-žirati*; — *sakolérati* v. *sakolèirati*; *sakolèirati*; «za sákulèir já nànc než polòino dòubo, ka nàmi ràm vrèdàn bìu»; <ném. *assekurieren*; — *vàrostüvat*, *verostüvat*, *vàrostüvanä*; «mòltä i vàrostüjtä!» <m. *virrrasztani* (az ä, e rövid, mert hangsúlytalan); — *ocvéräk*, *ocvèrk* v. *ocvèrk*=töportyú; *tí ocvèrk máli*, *tí!* szlov. *ocvirek*; — *fèrong*, *fèrung*=függöny; ném. *Vorhang*, dial. *fürhang*, *firhang*; — *näigèrik*, *näigèrik*; *nä bòi tak näigèrik*=ne légy oly kíváncsi! *näigèrga kòlä*=öli a kíváncsiság! <ném. *neugierig*; — *r után*: *krégli*, *kréglèäk*; *s kréglna piti*; <ném. dial. *krigl* < *Krúgel* (<*Krug*); v. ö. szlov. *krügla*=der *Krug*.

b) Egyéb hangtani helyzetben: *kmécä*, *že já kmécä*=már alkonyodik, későn van; *kméčno já* (v. *kmèčno já*); *štò-òdi tak kmécä po vèsi?*=ki jár oly későn a faluban?; érthető jelentésmódosulással; v. ö. *kmica*, *tämlica*; óblg. *tmica*; — *mécika*, *méca*; *ta stára méca so mli*; népdalokban minduntalan előfordul; pl.: «*méc-méc-méc-mécika*, *kài si tak žàlostna?*», «*mécika po vòudi šla*», «*nä jòuči sä mī mécika!*», «*Jüs pa mòja mécika bì ràda fkùp živèla!*» stb. szlov. *Micika*; ném. *Mitzchen*; m. *Mici*; — *klémati*=bólintgatni, bóbiskolni; *klémaš!*=a ki vontatva, lustán, lassan jár; szb. *klimati*, blg. *klimam*; v. ö. szlov. *klemžéti*, *klemžím*=schummernd nicken (Mikl. Etym. W.; v. ö. még szlov. «*klampáti*, *klempáti*»: taumelnd einhergehen, schlendern, nachlässig einhergehen; «*klamáti*» = wie betäubt einhergehen, taumeln; «*klāma*» = verworrener Traum).

Nyelvemlékekben még több hasonló példával találkozunk, így «*Vszak. Szvetsz. Peszmi*» 22.: «*Ti vlacsüga — razkrécsena*» = *raskricāna*; «*Brütiv*» 4. versszak...

«*Vu etom mrtvih országi*
Ne nasztäne vecs vihér,
Csrevé do pri ti gizdavi
Mirovnò jèli szvoj 'sér» (= *žir*, m. *zsir*).

Érdekes még a «Vszak. Szvetsz. Peszmi» következő helye:
14. l....

«Ali szlisi drági mené!
Szrcze moje odpéram
Szleidnye moje tú'sne recsí
Vu 'saloszi zapéram:
Jasz za tébe zaméram.»

4. Feltűnő néhány megállapodott jelentésű participium és melléknév *-än* képzőjének hosszúsága (*-én*) hangsúlyos nyílt szótagban, holott máskülömben a képző mindig nyílt rövid *-ä*-vel és *èi*-vel fordul elő, még hangsúly alatt is. Ilyenek: *ofsénì*, -a, -o; *ofséna slàma* = zabszalma; — *ržénì*, -a, -o = roszból való, *ržéna krù*, *ržéna slàma*; — *zälénì*, -a, -o = zöld; stb. De: *lädänì* = jeges; *lädäno mōurdä* = jeges tenger; — *vodänì*, -a, -o = vizes, víztartalmú; — *lisänì* = fából való; — *ogüänì*, -a, -o; *ogüänì mašin* = cséplőgép, stb. — Participiumokban: *liblénì*, *liblénì*, -a, -o; *liblénì stārīškä!* de: *zalüblänì* = szerelmes; — *kiplénì*, *kiplénì*, -a, -o = vett, a mit az ember kívülről szerez be, szemben az otthon előállítottal, pl. *kiplénì ròubäc*, *kiplénò másöy*; de: *küplänì*, *dōi küplänì*; — *päčénä*, *päčénkä* = pecsenye; *pächänì* = sült, lesült; *pächänì jü kak räk!* — *pošténì*, *poštänäk*; *poštänì* (*pošténì*) *prijätäo*, stb. — De: *zgorèinì*, -a, -o = elégett, leégett; — *pokōšanì*, *prōšanì*, *odnūšanì*, *zänūšäno lüstro* = elbizakodott, magahitt nép, stb.

A mi már az óbolgár nyelvi félhangzókat s vend megfelelőiket illeti, a cankovai nyelvjárásban, s általában az egész vend nyelvterületen az óblg. *ъ* és *ь* különböző *e*-féle vocálisokkal tükröződik. Nevezetesen:

I. Óblg. *ъ*-nek megfelel 1. nyílt rövid *ä*, pl.: *gänoti*, *gänä* = megmozdítani; *nä gänä sä zmēsta* = meg se mocczan; *gänì sä!*; ritkábban: *dänoti*; óblg. *gñnati*; szlov. *gniti*, *gánem*; — *odäinoti si* = megpihenni, fellelékezni; *ve si pa odäinì mañcincénäk!* óblg. *dñhnati*; — *potäknoti sä* = megbotlani; *potäknä sä*; *ftäknoti* = dugni; *zatäknoti* = bedugaszolni; óblg. *potñknati*; — *käinoti* (*kisä sä mì*), *käinolo sä mì*; óblg. *kñhnati*; — *šäpächä*, *šäpätati*; óblg. *špřtati*; — *plitäk pōtok* = sekély vizű patak; *plitki*; óblg. *plytñkñ*; — *pōsāo*, *dōsta pōsla má*, *pōslov*; óblg. *posññ*; — *käbāo*, *käbla*, *käblíčäk*; óblg. *kñblñ*; m. *kōböl*; — *mädldöuvän*, *mädldöuvna*, -o; *mädlo mì jü* = rosszul érzem magam, émelygös vagyok; *jäi*, *da jä töu mlašë mädldöuvno!* = de rossz színben van ez a leány; *omädlei* = elájul; *omädldëivatì*; *ömädlo jü v. omädldō*; óblg. *mñdlññ*, *mñdliti*; — *na täščä san äščä* = még éhomra vagyok; óblg.

тѣстѣ; — *käsno, zakäsnoti* = elkésni; *pokésnič!* = lassan; *pokésnič žänska pokésnič dëla*; óblg. *кѣснѣ*; — *bäčka, bäčica*; óblg. *бѣча*; — *däždž, däšš, däš* (ritkább) *idä; däždži sä*; óblg. *дѣждѣ*; — *ösät*: egy szúrós levelű fű; > m. *aszat*; óblg. *осѣтѣ*; — *bäzoväc, bäzovo dädro, bäzov lëis; z bäzofca si dëca* *pükšä rëdi*; óblg. **бѣзѣ*, >bolg. *бѣз*; — *rätkäv*=retek; óblg. *ръдѣкы*; — *käčka*=üstök; *popädni ga za käčko!*=ragadd üstökön!; *käčkatj kôga*=megtépázni; *lärar so ga skäčkalj*; óblg. *кѣкѣ*, stb.

2. *ъ > ë*, esetleg *> èi*, pl.: *sëna sä m*=álmodom; *sëna*=álmom; *sën, sën; zäsna, zäsna zdrämfati*=felverni álmából; óblg. *сѣнѣ*; — *plëziti, plëzi*=mászik, kúszik; *plëzi!*=mászsza! óblg. *плѣзѣти*; — *bër, bër* (ritka szó)=«bor»köles; óblg. *бѣрѣ*; — *črëta*: egy erdő neve Pálmafa és Borhida között; *f črëti*; óblg. *чрѣта*; — *snëija, posneälda, posniälda*; óblg. *снѣха*, szlov. *snäha, snëha, podsnehälja*; stb.

3. *ъ > é*, esetleg *è*: *dëska pr plügi z žälëza, s kën sä zämlla fkräi tiska; na dëska dři plügi!* óblg. *дѣска*; — *no(j)ët*=köröm; *dvä no(j)ëta, na no(j)ëti*; óblg. *ногѣтѣ*; szlov. *nôhet, nohta*; — *vihër, vihër, vihër; vihër trôusi drëvdä; vihërdä sä mëišajo*; óblg. *виhrѣ*, szlov. *vihár, vihër*, stb.

4. Egészen kivételes megfelelést mutatnak a következők: *lăgati, lăžä; lăž; lăžlëfka, lăžlëvâc; kak lăžä!* óblg. *лѣгати*; *лѣž*; — *čărăn, čărna, -o; de: č(ä)rnilo*; óblg. *чрѣнѣ* (l. még 11. l.).

II. Óbolgár *ъ* félhangzónak megfelelő 1. nyílt rövid *ä*: *lăn, länovo plätno, länov ôli jä prüi döbro vrästvo*; óblg. *лѣнѣ*, szlov. *lân, lăna*; — *măč, krëavi măč, z măčon*; óblg. *мѣчѣ*; — *măgla lăži; măgla jä spädñola snöučj*=az éjjel köd volt; *măgla sä kadj; măgläno jä*=ködös idő van; *măglë bižijo prëik nëbä*=felhők futnak az égen; óblg. *мѣгла*; — *măša, măšo štëti, na măšo datj, — ôfrati; mësñik; mäšüvati; dugo măšo má!*=tereferél; óblg. *мѣша*; — *păkăo, f pëklë boš göro. čëiš (h)üdo živo; spēkla; päklënska vrata*; óblg. *пѣклѣ*; — *păš, psä. psicäk; pëski; psüvati*=káromkodni; óblg. *пѣсѣ*; — *väs, sä, süväs, säposëdi(k), väs svëit znä žë tōu*=már az egész világ tudja; *väs mōkär jä domōu prışo*=bőrig ázva jött haza; *väs čărăn*; óblg. *вѣсѣ*; de: *(f)săki*: óblg. *вѣсакѣ*; — *ăgnăc, ägnăc; ägnăc bōžj, ki odjēmlăš grëijă svëita*: a litániák végéről; óblg. *agnѣсѣ*, *jağñѣсѣ*; — *čăbăr*=csöbör; óblg. *чѣбрѣ*; — *dvărj zapirati; dvëri; dvërca, dvërca*; óblg. *дѣврѣ*, szlov. *dûri, dovri, davri*; — *hřbăt, na (h)řpti, z (h)řpta, sřpta*; óblg. *hrѣбѣтѣ, hribѣтѣ*; — *dăräm, krävdi dăräm*, óblg. *jarѣтѣ*; — *klănăc*=hegyi út, szűk út; «*klănc*» is; *f klănci sä năvărno pūlati*; óblg. **klanѣсѣ*, szlov. *klănc*, szb. *klanac*; — *ôsăo, ôsla; óblg. osѣлѣ*; — *kôtăo, kôtla, fkôutli krôp sâgrëivati*; óblg. *котѣлѣ*; — *măgnoti, nănc*

sä nä mǎgnä = meg se moczezan (nǎnē zviħōv nǎ mǐgnä = fület se billenti); mǎgnǎññä = szempillanat; vǎdnōn mǎgnǎññi; de Kūzm. Nōv. Zák.: Szt. Pál I. lev. a korinthusiakhoz XV. 52: «*Brs vu oc snom megnenyi, na szlédnyo trombōnto...*»; óblg. mǎgnǎti; — pǎñnoti; krǎva z roglōn pǎja, pǎññä; pǎññi ga f tā (h)ǎbāt; óblg. pǎhati; — žǎññati, žǎññan = aratok; žǎññi = aratók; óblg. žǎñja, žǎññs; — lǎñko, -i, -a = könnyű; lǎññi, -a, -o (-ä); nǎññi = könnyedén; zǎññi, zǎññka, zǎññika; odlǎññi!! nǎ odlǎññi dǎlo! = ne halogasd munkádat! óblg. lǎññs, stb.

2. Ъ > ɛ, esetleg è i: mǎññä = kevesebb; mǎññi v. mǎññi; óblg. mǎññi, szlov. mǎñj, mǎñj; — tǎñki, -a, -o; tǎñki; tǎññi, tǎññi; nǎññi, nǎññko; sǎ nǎññko známo òññäga; óblg. tǎññs; — tǎma, tǎñno v. tǎñno; tǎññica!! óblg. tǎma, tǎññica; szlov. temnica, stb.

3. Ъ > ɛ megfelelést igazolnak: stǎblo, stǎbla = fatörzse, dereka; rǎstovo stǎblo; óblg. stǎblo; szlov. stǎblo, stǎblo; — tǎst, gen. tǎstü, dǎbroga tǎstü mǎ; žǎna mǎjǎga tǎstü; idǎn ktǎsti, óblg. tǎst; gen. tǎsti; szlov. tǎst; — čǎst (v. čǎst!!) = 1. hivatal, tisztség; 2. jóhírnév; čǎst = 1. dicsőség; 2. tisztesség, tisztet; tǎñ dǎ nǎmǎ äšǎ äññōk na vǎlko čǎst, čǎst; bǎñ čǎst skǎzati; kǎñ čǎst pa mǎ kǎñ? = ugyan milyen hivatala lehet neki? čǎstü, čǎstü; óblg. čǎst; a cod. Zogr.-ben: čǎst; szlov. čǎst (az óblg. «čǎst», > blg. «čest» hasonló hangzású töből a vendben csak a «prǎčǎšćavǎññä» = áldozás, «prǎčǎšćavǎññi» = áldozni alakok élnek); — dǎñ, dǎñ; gnǎñdǎñ, dǎñdǎññi = manapság; šǎñroga dǎñva? pǎñdñ; po pǎñdññi; kǎñ = hét, Woche; dǎñ dǎñ bǎñ dǎñ! = Jó napot adjon Isten! óblg. dǎñ; szlov. dǎñ; — vǎs = falu; vǎski, -a, -o = falusi, köz; vǎška zǎññla, — šǎñla; vǎski liddǎ, vǎski aǎtǎr, vǎška (h)ǎñ; vǎñ jǎ mǎñ, ka jǎ nǎñ vǎško! = hisz az enyém, nem a «köz»-é! vǎññica = a falu közös birtoka; vǎññica = falu; óblg. vǎñs; szlov. vǎñ; — pǎñ, pǎñ, pǎñovǎ; pǎññi šǎñ; pǎñovǎ kǎñ; óblg. pǎñs; szlov. pǎñj, pǎñja, pǎññä, pǎññü.

?, i, í.

I. ?. A legsajátságosabb i-féle vocális mindenesetre az i, mely jellemző hangzója az egész vend nyelvterületnek s csak hangszúlytalan szótagban fordulhat elő. Első hallásra majd egy igen zárt, még az «e»-nél is zártabb e-féle hangzónak, majd egy tompa i-nek benyomását teszi a megfigyelőre. Pontosabb és huzamosabb megfigyelés után észreveszszük, hogy az ingadozás egyrészt onnan van, hogy tökéletlen, határozatlan a képzése, másrészt onnan, hogy a köznyelvben tényleg két hangot szoktak ejteni ezen ?-vel jelölt hang helyén: az egyik maga ez az i, a

másik pedig egy tökéletlenül képzett, esetleg tiszta *i*, a melyből amaz fejlődött s a melynek helyét a közönséges kiejtésben már régen elfoglalta.

Articulatioja tehát bizonytalan, hangszínezetét tekintve legközelebb az *ä*-vel jelölhető hanghoz áll s a rövid, súlytalan *i* vocális képzése helyének közelében képződhetik; azonban minden ilyen hang helyett határozatlanul képzett *i*-t, esetleg tiszta *i*-t is ejthetni.

Érdekesen jellemzi e sajátosságos vocálist az etimologikus írást nem ismerő, tehát fonétikusan író vendek írásmódja, a kik akárhányszor *é*-t írnak az ilyen *i* helyett, mert inkább *é*-nek, mint *i*-nek hallják. Pollák Géza hidegkúti barátom leveleiből közölhetem pl. a következő alakokat: «*vejmé za mejrés, Cankoszké, Prijdé, po papéré, pr ostrgyásé, Voglaré, po iméné, vcsasze na mészé, lübléné, vton zsvlejnýé, gucsalé* (= *gúcali*), *zgucsávalé* (= *zgučávali*), *kostávalé* (= *koštávali*), *popéjvalé* (= *popèjvali*), *szaksé* (= *sàkši*), *zgrábe* ...» stb. Más kéziratból: «*Pelé szmo kak szesztricz(e)*» = *pilé*=ittunk, stb.

Ilyen *i* hang áll és állhat minden hangsúly után következő eredeti *i* helyén, s a legtöbbször hangsúly előtt is, ugyan csak a tiszta *i*-nek, továbbá a súlytalan *ü*-nek és zárt *e*-nek megfelelőleg. Előfordul tehát a következő főesetekben:

1. Az igék infinitivusában: *piti*, öblg. *piti*, szlov. *píti*; — *bíti*, szlov. *bíti*; — *imeti*; — *gristi*; — *uzeti*; — *leteti*; — *letati*; — *kalati*; — *vuzgati* v. *vužgati*, <*užgati*; — *brigati*; — *mantrati* v. *mantrati* *sä*, <*mantrati*; stb., stb. Két, egymásutáni szótagban is: *viditi*; — *braniti*; — *vdariti* <*vdariti*; — *kititi* (v. ö. *kita*=hajfonat; *kítka*=egy marok kulász; *kítica*=szalag; *kítiti*=rendbe szedni, rendezni); — *mititi* *sä*=hizelegni, <*mititi*; *podmititi*=megvesztegetni; v. ö. *míta*=hizelgő, megvesztegető adomány! v. *míto dāti*; stb., stb.

Ép így az igeknek egyéb időiben, módjaiban és személyeiben, valahányszor az *i*-t megelőzi az accentuált szótag: *mòlín*, *mòlš*, *mòli*; *mòlmo* (>*mòlmo*), *mòlità* (>*mòltà*), *mòlijo*; *mòlšši*, *mòlšli smò*, etc.

2. Névszók ragtalan és ragos alakjaiban: *rìba*, *rìbi* <*ribi*; *prìri*, *dvèri* *rìbi*; — *trávnik*, *trávnik*; — *napòuli*=a mezőn; — *vděsāni*=öszszel (de: *gòys-gosé*, mert hangsúlyos a végszótag); — *dòsta lüdi*; *z lüdm* (v. inkább *z lüdmé*) *jā nika nēi zacéti* (*zacati*); *lidé*; — *žuti*, *žutoma*, *z žutim*; *dvèi žutim* *kòbìli*; *zdvōma žutivma psāma*; — *dūgi*, *dūksi*; — (h) *ūši*, *nāhūši*; — *štiri*, *z štirami kōni sā tira*, *kak āy grōf!* — *pätéri*, *šästéri*, *sādméri*; *pēti*, *šēti*, *sēdm*, *ōusm*; — *māni* (>*m*), *dāi m* *krū!* — *tābi* (>*t*); *vēti* *že dān!*); *prīmāni*, *prītābi*, *prīnāmi*, >*prīnān*; — *ūni*, *ūniv*; — *jiv*, pl. *nēi san jiv* *spōzno!* =

nem ismertem meg őket! (t. i. két nő-ismerősömet); — *s à b i*, *> s i*; *spràv i s i*, *èi mèt i ščèš!*; — *k ò m i*, *t è i m i*, *stè i m i*. stb.

A névszókban azonban a vend *i* (<*i*) nem mindig felel meg egy szlov. *i*-nek, hanem, főleg a sing. dativusban, egy szlovén nyelvi hangsúlytalan, esetleg hangsúlyos *u* hangzónak, mely a hazai szlovénben accentuálatlan végszótag esetében *i*-, illetőleg *i*-vé fejlődött, pl.: *vála b ò u g i* < szlov. *hvala Bogú*; — *tr à v n i k i*, < *travniki*; — *k ò n i ò brok dàt i*, < *konju*; stb. Viszont nem egyszer megtörténik, hogy a vendben a szlov. *i* helyén más vocálisokat találunk: (*z*) *št i r a m i*, szlov. *štirimi*, de már: *sp è t m i*, *š è t m i*, *s è d m i m i*, stb. (Az *u* > *i*-ről bővebben később.)

3. Határozószókban, praepositiókban, kötőszavakban a jellemzett hangtani helyzetben: *g è k o l i v*, *đ è k o l i*, *g è k o l i k* = ugyan hol? — *n i n d r i*, *n i n d r i k* (v. *n i n d r*, *n i n d r k* *n è i*); — *n a s r è i d i (k)* = a közepén; — *v ò n i (k)* = kint; — *d ò l i (k)* *sp à d n à*; — *g ò r i (k)* *z l à t i (gòr)*; — *bl ü z i (k)*, szlov. *blizu!* — *l à n i* = taval; — *k l è t i* = a jövőre; szlov. *k letu!* — *f è à s i (k)*, *f è à s i*; — *o k ò u l i (k)* = köröskörül; — *t ü d i (k)*, > *tüi*, *tü*, < szlov. *tudi*; — *à l i* = vagy; — *n à č i* = másképp; < *inače*; — *n i t i (n i t i)* *d à s n è i* = még én se! < *niti*, stb., stb.

4. Az *i* hangon keresztül, az *i* hang közvetítésével egy másik vocális is fejlődött e súlytalan *i*-ből: a zárt *e*, főleg súlytalan egytagú particulákban, szócskákban, melyeknek testük annyira csekély, hogy — különösen mellék-, esetleg főhangsúly alatt — határozottabb alakot követel magának a nyelvhasználat. Ilyenkor történik meg az, hogy az *i*-nek egyik szélső értéke, az *è*, tisztán képzett vocálissá válik, s ezen hangértékében (*è*) állandósul, de úgy, hogy az *i*-vel való mellékalak is él a nyelvhasználatban. Ilyenek: *b è*, *b i*, mint a conditionalis változatlan segédigeje; pl. *d à o s i m i?* *d à o b è*, *è e i m è o!* — *d à o b i m i?* — *b è!* < *b i*; — *m i*, *m è* = nekem, < *meni*, *m à n i* (másfelől «*m i*» = neki, < szlov. *mu*; «*n à m i*» helyett ritkábban önállóan «*m i*» is, bár a legtöbbször elkerülhetetlen a félreértés; pl. *v è m i ž e d à n!* = majd adok neki!); — *s i*, *s è* < *s à b i* = magadnak, magának etc.; *z à m i s i (s è)*! (accentus alatt: «*s à i*» is, mint «*t à b i*» > *t à i*); — *t i*, *t è* < *t à b i*; *n à p o v è n t è (t i)* = nem mondom meg neked, stb.

5. Nemcsak hangsúly utáni, de hangsúly előtti szótagban is váltakozhatnak az *i* vocális *i*-vel, bár ilyen hangtani helyzetben e jelenség nem oly általános, mint az accentus utáni súlytalan szótagokban. Mindezekről, s azon egyéb esetekről, mikor az *i* > *i* nem régi szláv *i*-ből, hanem másféle vocálisokból fejlődött (*o*, *e*, *u*, *ü*), lejjebb lesz szó.

II. i, í. 1. Rövid *i* hangzót, illetőleg vele váltakozó *i*-t találunk az óblg. *u*-ból, esetleg egyéb korábbi vocálisokból fejlődött *ü* v. *ű* hangnak megfelelőleg, valahányszor az accentus az *ü*- v. *ű*-vel jellemzett szótagról távozik. Melich János a már többször idézett nagy munkájában («Szláv Jövevényszavaink» I. 12. l.) e fölötté fontos hangtörvényről a következőképen nyilatkozik: «a hazai szlovénben ugyanis az óblg. *u*-nak hangsúlyos szótagban *ü* felel meg, ha a következő szótagban *i* van(!?); ha ez az *ü* hangsúlytalanná lesz, s az utána következő *i* a hangsúlyos, akkor az *ü* *i*-be megy át.» — Ez a magyarázat azonban teljességgel helytelen s csak azzal menthető, hogy Melichnek nagyon is kevés adat állott rendelkezésére e tünemény hangtani értelmezésénél. Az alábbiakból meggyőződhetünk, hogy az *ü* > *i*, illetőleg *ű* > *i* megfelelés nemcsak az *i* előtt, hanem bárminő egyéb vocális előtt is végbe mehet, hogy tehát az *ü*-ből az *i* (?) nem egy rákövetkező — hangsúlyos *i* hatása — hanem egyszerűen a hangsúlyviszonyok hatása alatt fejlődött. Példák: *lŭstvo*: *lidén*, *lidí*, *liddé*, *z lidmí* *bői* *lűdän* = légy ember-séges az emberekkel! de gen. *lűdŭ*; mellékalakok: *lűdén*, *lűdŭ*, *lűddé*, *z lidmŭ*; < szlov. *ljudjé*, *ljudŭj*, *ljudém*, *ljudŭ*, *z ljudmŭ*; — *kűná*, *f kűnŭ*, *kűnskä* *dvärŭ* = konyha ajtó; de: *kiháinca*, *kiháinca* = főzőkanál; < szlov. *kúhalnica*; — *kűpŭti* = venni; *kűplänŭ* és: «*kŭplénŭ*» az egész vend nyelvterületen; *nŭkšo* *kipŭlŭ má!* = valami venni valója van; *kipŭvatŭ*, *kipŭvatŭ*; *kipŭvanä*; < *kupiti*, *kupovati*; — *čűda*, *čűdŭja* *sä*, *čűdŭja* *sä* = csodálkozik; *čűdŭvatŭ*, *čűdŭvanä*, *čűdŭvajöučä* *lŭstvo*, v. (ritkábban): *čűdŭvajöučä*; *čűdŭvo* *sä* v. *čűdŭvo* *sä*; < *čűditi* *se*; — *lűbŭti*, *lűblénŭ* *stärŭsi*; *lűblénŭ*, < *ljubiti*; — *mű(j)a* = légy; *mi(h)é*, *mŭ(h)é*, *mišica*; szlov. *múha*, *múšica*; — *gűba*, *pogűba* = veszedelem; *pogibi*, — *sä*; *pogibälnö*; *pogibälnost*; szlov. *pogűba*, *pogubŭti*, *pogubŭlen*; — *sűnotŭ* = lökni, taszítani; *zásŭn* = retesz, tolóka; *zasŭné* = elreteszcel, pl. *rŭgäo* *na dvärŭj* *zasŭné*; *siŭáva* (*siŭáva*) *sä* = tülekedik; *siŭavanä*; szlov. *sűniti*; — *sűjo* = száraz; *sišŭ* = szárít; *sišŭ*; *siŭöu* *sišŭti*; *vötär* *sű* *posišŭ*; *sűuša* = szárazság; szlov. *sűh*, *sušŭti*; — *vűš*, *višŭ má*; *višŭvác* = tetves; *višŭfcŭ*; szlov. *űš*, *ušŭ*, *ušŭvec*; — *dű*, *vojménŭ* *očé*, *siŭá* *i* *dŭ(h)á* *svétoga*; *dŭhövŭk* = lelkész; *zdi(h)ávati*, *zdi(h)ávaŭä*; — *dűša*, *zadišŭ* = megfojt; *korŭna* *dišŭ* = illatozik; szlov. *dušŭti*; — *gűba* = ráncz, hajlat; *vdvŭj* *gibŭj* = kétrét; *trŭ* *gibŭ* *zgräbŭ*; szlov. *gűba*; — *tűjŭ*, *tihŭnác*; *za* *tihŭnca* *ga* *mäjo*; *tihŭnstvo*, *f* *tihŭnstvo* *iti*; — *kűk äo*, *na* *drä* *kiklä*, *na* *stŭrŭ* *kiklé* *stö*; *kiklästŭ*; — *skűsŭti* = megpróbálni; *skišŭvati* = megkísérelni, kísértetni; *skišŭáva* = kísértet, mumus («*bäokaš*»); *skišŭávo* *jä* *žé* *sä* *na* *svŭti*; *nä* *skišŭvati* *bogä!* = ne kísértsd az Istent! — *kopűn* = kappan; *kopinár*, *kopinárŭti*; *kopinárkŭna*; — *skűpstŭ* - *skibŭ*; *rŭpo* *skibŭvati*; — *kűšnä*,

kišvati, kišvanä; — *vadlŭvati*; *vadlvati*; *vadlŭvanä* = valamás; *vadlvánä* = vallás; — *lŭčŭ* = dobj! *ličŭ*, *ličŭ*; *na äñ* *ličŭ* = egy hajításnyira; — *(h) ŭđŭ*, -a, -o = gonosz; lyukas; *(h)idŭba* = gonoszság; *(h)idŭbän* (ritkábban: «*(h)üđŭbän*» is); *idŭ* (*idŭ*) *ga má* = rosszul bánik vele; *idŭ mŭ jä* = rosszul vagyok; *(h)idobnák* v. *(h)üdobnák* = gonosztevő; szlov. *hŭd*, *hudŭba*; — *dr ŭ g ŭ*, -a, -o; **drŭgŭč* > *drigŭč* > *drigŭč* > *drgŭč*; ép úgy: *držinčä* *držina*; szlov. *družina*; — *sl ŭ ž ŭ t ŭ*, *slizäcka* *dëkla* (ritkábban: *slizžäcka*); *obslizávati* = megülni, megünnepelni valamit; *gostŭvanä* *opslizávati* = lakodalmat ülni; *dihŭvnik* *mäso* *opslizávajo*; *opslizávänä*; — *lŭp at ŭ* = hámozni; *krŭmpčovä* *lipnŭä*; szlov. *lupina*; — *m ŭ d ŭ t ŭ s ä* v. *midŭt ŭ s ä* = késlekedni; *midŭ s ä mŭ*; *cŭg* *zamidŭ* = lekésik a vonatról; *päzŭ*, *ka nä* *zamidŭš* *näbäsko* *krälŭstvo*! — *p ŭ š č a* = ereget; *piščäva*, *piščävänä*; *pistŭ*, *pistŭtŭ*; *krävo* *piščävati*: *k biki* *gnätŭ*; — *r ŭ š ŭ t ŭ*, *razrišávati* (ritka szó); — *š ŭ m a* = erdő; *šimŭ* = zug; *drëvdä* *šimŭ*; *šimäca*; *obläki* *šimŭjo*; *šimëinä*; — *tr ŭ d*, *tridŭ s ä*, > *trdŭ s ä* = fáradozik; — *o b ŭ t ŭ s ä*, *öbŭt* = a kin cipő van, a ki nincs mezétláb; *gŭspoda* *öbŭt ödŭ*; *gospŭddä* *öbŭt* (v. *öbŭtŭ*) *ödyjo*; — *v ŭ j a* = fül, sing. és plur. is; *za vi(h)é* *vdärŭtŭ* = fültövon ütni; *vihŭ*: acc. — *va r ŭ j ä* *s ä*; *äñgäl* (v. *äñgäo*) *variväč* = örangyal; — *vi ŭ ä k* = méhes; v. ö. szlov. *uljnŭjak* = Bienenhaus; stb.

Néhány kivételes esetben az *ü* > *i* hangsúlyos szótagban ment végbe, vagy talán inkább az accentus az *ü* > *i* fejlődés megtörténte után vándorolt át az *i*-vel jellemzett szótagra; ezek: *v ŭ l ŭ c a* = uteza; *na vŭlčŭ*; *po vŭlčai* *kläntŭvati*; szlov. *ulica* > *vulica* > *vŭlica* > *vilica* v. *vilica*, > *vilčä*; a középső szótagon hangsúlyozott alakot megtaláljuk Küzmics-nél: «*vilícza*»; a «*vulica*»-t pedig más kéziratokban és nyelvemlékekben, pl. Vszak. Szvetsz. Peszmi 21: «*Ka szi mejla? na v uliczi Vecskrát szkiketävatŭ?*»; a «*Dühovna Hrána*» cz. imakönyv címlapján: «*duga vulica*»; ugyanúgy a «*Jezus moje Poželenje*» cz. imakönyv elején; különben is a «*vŭlčä*» ritkábban használt szó a mindennapi: «*cësta*, *pŭt*, *gäsa*» (< ném. *Gasse*) mellett; — *kalíšanca* = sár-csuszkáló, pocsolya; *svŭna s ä kalíša*; v. ö. *kalŭža* < szlov. *kalúža*, *luža*; *kalíš*, *f kalíšŭ s ä kŭta*, *kobäca* = henteregni a pocsolyában; *kŭpajŭčä* *dëca s ŭ f potŭkŭ zbläta* *kalíšanco narédŭ*, *pa s ä na nëi* *näga kalíša*; *nä kalíšai s ä po blätŭ*, *likŭ prasé!* szlov. *kalúžati*, *kalŭžnica* = Pfützenwasser; *kalúžiti*; — *b ŭ n* < m. *b ŭ n*; l. lejjebb.

Jövevényszavakban is *i* fejlődött az átadó nyelv *ü* vocálisa helyén, ha a hangtani helyzet erre kedvező volt: *sirŭna* *f sirŭni ödŭ*; < m. *szürbunda*; — *sikášŭna*, *f sikášŭni jä*, *f sikášŭno prŭtŭ* = szorult helyzet, szükség; *lëtos jä vŭlka* *sikášŭna* *za vŭlo süŭšä!* < m. *szükség*; — *b ŭ n*!! < m. *b ŭ n*; *b ŭ n so*

vigli nànága = meggyanusították; a Gáspár-féle olvasókönyvből terjedt el a következő közmondás: «*nika táksága nã fëini, ka bi mënco dalou bini*» = semmi olyast ne cselekedj, a miben bárki is bűnt gyaníthatna! — *dilëis, dilëisvati, dilëisvati, dilëisvanã držati; vdilëis iti*; < m. *gyűlés*; stb.

Csak a legritkább esetekben történik meg az, hogy az *ü* súlytalan szótagban is megmarad. E tűneménynyel különösen a ritkábban használatos szavakban, a kölcsönzésekben s a jelen idejű participiumokban találkozunk. Amott a szórványos, idegen-szerű használat, emitt a mellékhangsúly őrizte meg a korábbi *ü*-t, miután a főhangsúlyt a *j* utáni hosszú szótag magára vonta; erre vall a *j*-nek megmaradása is. Példák: *kipüva-jöüci, -a, -ä; v. ö. kipüvati* < *küpiüvati*; — *ëidüvajoüci, -a, -ä; v. ö. ëidüvati* < *ëüdüvati*; — *kišüvajoüci, -a, -ä; v. ö. kišüvati*, < *küšüvati*; — *kralüvajoüci, -a, -ä; v. ö. kralüvati*; — *bantüvajoüci, -a, -ä; v. ö. bantüvati*; — *mirüvajoüci, -a, -ä; v. ö. mirüvati*; — *bojüvajoüci, -a, ä; v. ö. bojüvati*; — *potrãbüvajoüci, -a, ä; v. ö. potrãbüvati*; — *potüvajoüci, -a, -ä; v. ö. potüvati*; — *radüvajoüci, -a, -ä; v. ö. radüvati*; — *stanüvajoüci, -a, -ä; v. ö. stanüvati*; — *sramüvajoüci, -a, -ä; v. ö. sramüvati*; — *sä; v. ö. sramüvati*; — *poštüvajoüci, -a, -ä; v. ö. poštüvati*, sőt: *poštivati, poštüvati*; — *škodüvajoüci, -a, -ä; v. ö. škodüvati*, stb. — Névszókbán: *püšpäkíja v. püšpäkíja* (ritkább) = püspökség; v. ö. *püšpäk*; — *jünák, jínák, jünácki stãn nãilepsi stãn* (kzm.) nagyon ritka szó; Mátyásdombon: *jonák (u>o)*; — *zgrüntáva ná v. zgrüntáva ná; vãlko zgrüntáva ná pãmãt zmõuti; nã zgrüntávai (zgrüntávai) bøža dëla!* = ne feszegesd az Isten rendelkezéseit! v. ö. *nãzgrüntana mãnta* = elképzelhetetlen szenvedés, kín; szlov. *grüntati* = den Wassergrund suchen; — *dürimënt* = eskütétel; *dürimënt dõi dátí; na dürimënt iti*; < lat. *iurimentum*, etc.

Az egyetlen szó talán, melyben hangsúly utáni szótagban találunk *ü* vocálist, a jövevény: *äšküt, äškütkä; vãški äšküti*; < m. *esküdt*.

2. Nagyon gyakori, főleg az accentus előtti súlytalan szótagokban egy *e>i (>i)* hangfejlődés, melyet nagyban elősegíthetett az *i (<i)* vocálisnak a zárt *e*-hez közel járó *ä*-féle szélső hangértéke. Ilyenek a) hangsúly előtti szótagban: *zvër, zvër: zvirincã (zvirincã); nã bøi kak zvirincã! pidãni ëlõvik jã liki nõuro zvirincã; cëila zvirina!* öblg. *zvërъ*; — *stëina* = fal; *stinica* = poloska; *stinë, stinë* = falak; szlov. *stenica*; — *cëina, ciní* = becsül; *cindõu napràviti; fciníti; mára zai slãbo cindõu mã; cinin, cinis, ciní, cinimo, cinitã, ciníjo; cinüu jã; de: cëintã, fcëino jã; öblg. cëna*; — *sëisti, dõisëisti*; >

sideti, sidí, sidin, sidis, etc.; sèidi s₁=ülj le! sèimo s₁! (<sèidimo s₁); sèitü s₁ v. süttü s₁!! (<sèidütü); nai s₁ sèdäjo! sèila (*«ädna fíica priläteila, Na kasárnä s₁ jä sèila»*) *sèdalo, sädlo; óblg. sèdèti; — smèi=nevetés; > smidät₁ sä, zasmidávat₁ sä, smigén sä, etc.; smid₂o sä, smidála sä; smèi sä; smèimo sä; óblg. smèja s₁e; — lèiv > lvdovdä = aklok, ólok; svüa jä vlev(ü) zapreita; óblg. hlèv₂; — brèig > brigòvdä, > brgòvdä; na brigé plèziti; na brigái jä snèig; ot štàjarski brigòv₂ že pá nìksi slàb vòtär vlièé; zbrigòv₂; de: na brèigi; óblg. brèg₂; — lèis > lisòvdä, v lisái; v lèisi; — snèija; lèipo snihòu jä dòvbo tä mlínarov; posniálda; szlov. podsnehálja; — lèip₁, -a, -o; lèpota; adv.: lipòu, lipòu sä drži, -oponásai! — cèi-dit₁ v. cidit₁; cidí sä = szürödik, pityereg; cidílo = szürő; nya-fogó, pityergó gyerek; kà sä cidís? nànc nàm₁ slòuk₁ p₁st nàsme pokázati, kà sä nadnòuk cidí; strèija sä cidí; piskär cidí; cidil-nák, > cidilnák; óblg. cèditi; — cèilo, -a, -i; cildòu = pláne, egészen; cildòu šcä tí! cildòu do plüè ga jä smàkno!; — p₁èk₁é, pièté = gyümölcs magja; szlov. peček, pečkà; — cèip = oltás; cipika = gyümölcsfa, különösen almafa; kà za cipík sí inotá? = miféle gyümölcsfák azok ottan? lèipä cipikä mätä sòusid! feipí = beolt, de: fèèplàn₁ = oltott; šcèpák cipìn, cipís, etc.; — gòrdilí, vòdilí, razdilí, = oszt; óblg. dèl₂; — p₁rpovidávat₁, p₁rpovidavànä; p₁ripovèitka, p₁ripovest; szlov. p₁ripovédávati; — cipé = csép; cèpiè: a csép rövidebb része; szlov. cèpè; — nèmäc, nimica, tí s₁ pa že cèila nimica! szlov. nemka; — pobügna, > biži; bèizi = fuss! — sinòu, siná; «kälko sinä smo dòvbi₁ lètòs!» — nèimi, -a, -o; nimák, nímák = bolond; szlov. nemak; — starisínä = násznagy; starisínstvo (-i zvàčinstvo), starisínski; szlov. starejsína, starejsínstvo; — grèi, grèišän, grèišnik; > griši, pràgriši, zagriši; — oblièé sä; de: oblèika, oblètàn₁, -a, -o; — cèiv = cső; civi; — sèiri, -a, -o = ösz; opsiri = megöszül; — dèkla, dvèi diklèi; zdiklám₁ po vèsi òdi; kälko dèikào v. dikào má? diklína, diklino má = kedvese van; — divica < *dèiva; divica maríja = szűz Mária; divòika = hajadon; szlov. déva = Jungfrau; — nikák = valaki, < nekák; szlov. nèkak; — nikák nèi = senki; nikák₁ = valamilyen; de: v nìkaksno fòrmo nèi! = semmiképen sem! — raspitté, > raspitké = feszület; raspèti; raspèti = megfeszített; szlov. raspétje = das Ausspannen, Kreuzigung; — sitnivo sildä, — z₁nü; szlov. sèten, -tna; — cèsta = út; cisté, po cistái mandigati; — bèisän, bèsnòuèa, bisnòuèa; szlov. bèsnòta; — dèitü, dität₁; dètät₁, ditècki, -a, -o; po ditèckon sä drži; — gnèizda, gnezdòu, gnizdòu; — rèisiti, rèšidäv, rišidäv; — sèijati, sejádäv, sijádäv; — vlèièti, vlièé, vlièén, stb.; — obèica = ígéret; obicávat₁ v. obáčávat₁; szlov. obèčávati, stb., stb.*

b) Hangsúly utáni szótagban: *ěldvĕk*, *ěldvĕk*; *ělověčanstvo*, *ělověčanstvo*, *ělověka* < *ělověka*; óblg. *ělověkъ*; — *sòysĭd*, *sòysĕd*; *k sòysĭdā*, *sòysĭddā*; óblg. *sasĕdъ*, szlov. *sĕsĕd*; — *kòylĭna*, *kolĕno* v. *kolĕno*; *na kòylĭnai*; *na kòylĭna dānā*; *na kolĕni*; szlov. *kolĕno*; — *mādvĭd*, *ěilĭ mādvĕd*; szlov. *mĕdvĕd*; — *sĕ*=ide; >*āsĭ*, *āsĕ*=ide; *tūsĭ*=errefelé; *ātīsĭ*=emide; *ātansĭ*=onnan errefelé; *ducĭgamāo*=ezentúl (v. ö. *dosĕĭgamāo*); *tānsĭ*=onnan felöl; óblg. *sĕ*; *sĕmo*, szlov. *sĕm* (v. ö. vend: *sĕmotāma*=ide-oda); — *prācĭ znā*=elegendőt tud; *prācĭ pĕināz mā*; *prācĭ saŋ ga vūdro*; szlov. *prĕcej* < *pred se* (v. ö. Pleteršnik II. 220; Mikl. Etym. W. 241. l.); — *òrĭ*, *orĕĭja*, *orĕĭjovo drĕĭvo*; szlov. *òreh*, *orĕha*; — *òlĭ*, *z òlĭon*, *z òlĭjon*; szlov. *òlej*, *òlje*; — *kòydĭla*; *ān tāo na kòldvratĭ*; óblg. *kādeľb*; — *zlòydĭ*=ördög; *tĭ zlòydĭ tĭ!* *sĭ zlòddĕ!* *nĕĭ drŭĭ tā tŭ nĕsĭjo!*=(minden) ördög hurezol erre, nem egyéb! szlov. *zlòdeĭ*; — *pāsĭka*, *f pāsĭki*; leginkább mint határjelölő kifejezés ismeretes: *«tĭnava mĕsto, mĕnšo grmòyvĕdā, gĕ samo tŭ-tān ādān gĕm kiĕv»*; óblg. *posĕkъ*; — *mācĭa*, «hŭdo mācĭo mā, bòug nāmĭ pomāgai»; óblg. *mašteha*; szb. *mačeha*, stb.

c) Hangsúlyos szótagban, a mint az eddigi példák-
ból láttuk, mindig visszatér az eredeti zárt *ĕ*, esetleg *ĕi* dif-
tongus. Néhány kivételes esetben azonban — talán az analogikus
hatás — talán a korábbi eltérő hangsúlyviszonyok következté-
ben, accentuált szótagban is érvényesült az *ĕ* > *i* hangváltozás.
Ilyenek: *lĭkĭ*=mint, valamint; *nādŭžān lĭkĭ ōfca*; *pĕlā žĕ*
stānān lĭkĭ tĭ! óblg. *lĕky*, *lĕki*. — A *nĕ*-vel összetett állítólagos
értelmű névmások hangsúlyos előtagja, a *ni*- kezdetű s tagadó-
lagos értelműekkel való alaki összekeveredés folytán: *nĭkālko*=
valamelyes; *nĭkālko mĭ dōŋk dāĭ!* szlov. *nĕkōlik*; — *nĭgdā*
saŋ ga pòzno=valamikor ismertem; *nĭgdā jā dōsta bōukšā bilōu*
kak zāĭ!=valamikor sokkal jobb volt, mint mostanság! *od nĭgdā*
māo=régótától óta; — *nĭkan jā odišo*, *pa sān nāvĕn kāmā!*=
valahová elment, magam sem tudom, hová?!; — *nĭka mālo mā*
jā prōso!=valami keveset kért tőlem; *nĭkĭ*, *nĭkšĭ*, *nĭkšnĭ*
ěldvĭk mā jā prāĭ ĭsko=valaki keresett állítólag! *nĭštārŋnĭ*
mōškĭ=valamelyik ember, nem egy ember; *nĭštārnokrát*,
nĭštāròuĕ=nem egyszer, egynehányszor; szlov. *nĕkaj*=etwas;
nĕkam=irgendwhin; *nĕkda*, *nĕkdaj*=einst, ehemals; *nĕki*=ein
gewisser; *nĕkšĭ*, *nĕktĕrikrát*. V. ö. még a horv. szb. népköltészet
következő stereotip sorát: «*Iz gore mu nĭko progovara.*» <
nĭetko+*nĭtko*; — *ozĭmĭcā*; *vŭdrĭ ga za ozĭmĭcā* (> «*òzmĭcā*»
is); szlov. *osĕmci*, *ozĕmec*, *-mca*; *ozĕmice*=die Augenlider; —
šabĭdravāc, *šabĭdraš*, *šabĭdratĭ*; szlov. *švĕdravec*, *švĕder*,
švĕder; — *ĕĭ*, *ĕi*, *ĕĕ*=ha; ha hangsúlyos, akkor többnyire
«*ĕĕ*»-nek hangzik.

3. $o > i > u$ megfelelést konstatálhatni a következő szavak hangsúlytalan szótagjaiban: *tiváriš*, *tiváriš* = társ, barát; *hlblni moji tiváriš!* *mòuž já žāni tiváriš*, *žāna pa možēvi tivárišica*; óblg. *tovarišt*, szlov. *továriš*; — *na pòusido zēti*, — *dātu*; *pòusida* = kölcsön; v. ö. *pòut posòuditi*, *posòjāni pèiñāz já nēi sigdār gvūsān*; szlov. *posòditi*, *na pòsodo vzeti*; *posòda*; — *brūtiv*, *na brūtivi*; *že dvēi lēti*, *ka smo ga na brūtiv odnūsli*; «*dēitā šlō na brūtiv*» (népballada); szlov. *brītof*, cseh: *hrbitov*, kfn. *vrīthof*, úfn. *friedhof*; — *lūtif*, *lūtif plācati* = odomás (áldomást) *plācati*; *že skòron tā lūtiv mēli* = nem sokára áldomást tartanak! innen-onnan befejezik a munkát, *na pēldo ēe já kost-dāv že nākonei*; szlov. *līkof*, *lukif*, cseh: *litkup*; kfn. *litkouf* (ófn. *līdu* = Obstwein); ném. «*Leikauf*»; — *prīlīč*, *za prīlīč sā prīmli*, *ēe prēik bīvi idāš*, *ka gēr nōtr nā spādñāš!* = karfa; < *prīroč*, *prīloč*; szlov. *prirōc* = die Handhabe; — *glòbiko*, -a, -i; mellékalakja a «*glòboko*» *nak*; *globičina*; szlov. *globòk*, -òka, *globòčina*; — *mēkīča* = valaminek a lágy, puha része; *kriū mā mēkīčo pa skòrco*; óblg. *mēkota*, szlov. *mehkòta*; — *nīcòu*, *nīcòu* = az éjjel, az este; *nīcòu já vālkī snēik spādno* = az éjjel nagy hóesés volt; *nīcòu* < *nocoj*; v. ö. Štrekelj: Slovenske Narodne Pesmi I. 131. (Lepa Vida, B., «od meje prekmurske» helyi jelzéssel):

«*Da bi, Bog daj, mojo bilo*
Kaj nīcoj je tod hodilo . . .» stb.

sīdīšncā, helynév. magyarul: Birószék; < **sodīšncā*?

4. Néhány esetben a hangsúlytalan *u*-ból lett *i*, *u*, itt-ott talán közvetítő *ü* fejlődése nélkül. Így: *litārān*, *litārānski*, -a, -o, *litārānāc*, *litārānka*, *litārānkiña*, *na litārānsko vōro prēik stòupiti*, *litārāndū*, *litārāndū* = luteránusok; de: *lūtār mārtn*; szlov. *luterānec*; — *risālī*, *na risálovo*, *do risálov*, *od risálov māo*, *po risálai*, *risāšćāk* = pünkösdi hava; *risálska nādēla*; *nādēla po risálai drūga*; óbolg. *rusalije*, szb. *rusalje*; — *vāykiš*, *vāykišnica*; szlov. *vānjkuš*, *vānjkuš*, *vānkuš*; szb. *vanjkuš*; m. *vānkos*; v. ö. ófn. *vancussi*: *wangküssen*; ném. *das Kissen*; — *okòurīš*, *kòurīš*; *na okòurīš itī*, *na okòurīši so òrglā*, *ge škòlñik orglā*; szlov. *kòr*, m. *kòrus*, lat. *chorus*; — *sīròuvi*, -a, -o = nyers; *sīròvān*, *kak svīnski bōčkor* = durva; *sīròuvo lūstvo*, *sīròuva rēpa*, *sīròuvost*; óblg. *surov*, *surovsto*; stb. Kölcsönszavakban az *u > i* fejlődés többnyire már a kölcsönadó nyelvben megtörtént; ilyenek: *kòudīš* = koldus, a dunántúli kiejtésben: *kódis*; *kòudvati*; *tī kòudīš pūtlarski*! *srmāk kòudīš*! *lētos já kòudīški svēt*! *kòudvāñā*, *kòudīškiña*; Pletersnik szótára a következő alakokat ismeri: *kolduš* = der Bettler (Caf adata); *koldiš*, C.; *kòdēž*, C., és *kòdiš*, C.; — *òlstik* = nyakkendő; *zvčž*

mī dštik, < ném. *Halstuch*; — *fòtív*, *že* dvá *fořiva* (!) *má*; *tí* *fòtiv*; < m. *fattyú*; v. ö. szlov. *fáček*, *fáčuk*; — *càitíngga*, *càitínggä* *štèti*; *kà* *pa* *sí* *nduvoga* *f* *càitínggä*? *f* *càitínggä* *so* *ga* *vdàrìl*; < ném. *Zeitung*, dial. *Zeiting*; — *glìhíngga* = egyezkedés; *glìhínggo* *dèlajo* *př* *motàroši*, < ném. *Ausgleichung* (-ing); — *kvìtíngga* = nyugta; *kvìtínggo* *mī* *napíši*, *tè* *dobíš* *pèináz*; *bräzi* *kvìtínggä* *tí* *vùpan* *dàti* *tè* *pèináz*; < ném. *Quittung* (-ing); — *còlìngga* *málu*, *slàba* *còlìngga*; *sàkso* *sobòto* *jä* *còlìngga*; *tè* *dobíjo* *dèlafi* *dèlo* *plácàno*; < ném. *Zahlung* (-ing); — *fòrìngga* = fuvar, fuvardíj; *forìnggä*; v. *Grädäc* *jä* *duga* *fòrìngga*; *nèi* *san* *dòybo* *fòrìnggä*, *pa* *san* *pèški* *šòu*! < ném. *Fahrung* (-ing); ezeknek analogiájára újabb képzések: *skàžíngga* = okirat, bizonyító levél, etc.; — *fàlìngga* = hiba, hiány; *fàlìnggä* *dèlati*; v. ö. *falí* = hiányzik.

Feltűnő alakot olvasunk a «Vszak. Szvetsz. Peszmi» 22. lapján: «csobèra!... *trijczicsna*» = truczczos, daczos; a vashidegkúti és vidéki nyelvhasználatban: *trüccèän*, -èna, -o; *trüccèän* *Pilátus*! v. ö. *trücati*, *trücati*, < ném. *trotsen*; a hangsúly azonban mind a két alakban mindvégig az első szótagon van.

u > *i*, > *í* hangtörvény érvényesült, súlytalan végszótag esetében, a névszók egyes számú dativusában és locativusában; így: *kòní* *dèsti* *dàti*, < szlov. *konju*; — *na* *trávnikí* < szlov. *travniku*; — *na* *àton* *krájí*, *k* *lèivon* *krájí*; óblg. szlov. *kraju*; — *přti* *dùgí*, < szlov. *proti jugu*; — *dài* *poštáné* *sàksomí* *èlovòkí* < *èloveku*; — *v* *bòžän* *iméní* < szlov. *v božjem imenu*; — *vála* *bòugí* < szlov. *kvala Bogú*; — *v* *grádí* < szlov. *v gradu*; — *v* *mèsti*, *fèsi* *mèsti* = ahajt; < *vmestui*; — *na* *pòyulí*, szlov. *na polju*; — *blüzík* < szlov. *blizu*; — *tòmí* *mòškomí* < szlov. *temu*, óblg. *tomu*; — *kòmí*? = kinek? óblg. szlov. *komu*; — *úämí*, óblg. *jemu*, szlov. *njemu*, > *mu*; — *mòjámi*, > *mòimí* *dèčkí* *san* *äno* *sükño* *küpo*; óblg. szlov. *mojemu*; — *èi* *bi* *kàí* *èämí* *büü*? = ha csak valamire való lenne! ha csöpp önérzet, jóravalóság volna csak benne! óblg. *česomu*, *čsomu*, szlov. *čemu*, *čemur* (< *čemu* + *že*); — *sàkšämí*, *sàksomí* = mindenkinek; szlov. *vsakemu*; — *nìkomí* *nèi*, szlov. *nikomur*, < *nikomu* + *že*; — *kákš(n)omí* = milyennek; < szlov. *kakoršnomu*; — *èìdomí* *pòibi*? = ki fiának? — *so* *nogòu* *stìlì*? = ki fiának törték el a lábát? — *tìstomí*, < szlov. *ta istemu*, > *tistemu*; — *tákšomí*, szlov. *takemu*; — *kònomí* *Bäyki* *jä* *šòu*! *k* *onògormí* = ahhoz a hogy is híjják-hoz («izéhez») < szlov. *k onemu*, stb. — Hangsúlyos végszótag esetében azonban az ilyen *u*-ból egész szabályszerűen *ü* lett: *mädü*, *sadü*, *ladü*, *sinü*, *prahü*, stb. (l. az *ü*-nél).

5. Assimilatio útján is képződhetik néha *i*, ha tudniillik valamely szomszédos szótagban hasonló hangzó volt, illetőleg

van; a hangsúlyviszonyoknak megfelelőleg ezen *i* vocális később legfőlebb csak annyiban módosult, hogy *i*-vé változott. Ilyenek: *pipisár*; *dròwän kak pipisár*; ritkábban: «*pipisár*», kettős hangsúlylyal; *visiki*, -a, -o; < *visoki*; óblg. *vysokъ*, szlov. *visòk*, -òka; a vend alak vocálismusának kialakulására hathatott az *o* > *i* hangtörvény s a «*visiti*, *zvisiti*» ige analogiája (óblg. *vysiti*; «*kí sà ponízi*, *zvisi sà*, *kí sà zvisi*, *ponízi sà*!«); mikor a «*visoki*»-ból már megvolt a «*visiki*», akkor keletkezett, analógia következtében, a két ellentétes jelentésnek könnyen érthető egymásra vonatkoztatásával a «**niski*» alakból a mai *nisiki*; v. ö. óblg. *nizъkъ*, szlov. *nizek*, *nizka*; — *posisili*=erővel, erőltetve; *posisili ga trùca*, — *dèi*, — *guéi*; < *po fseì sili*; v. ö. szlov. *po silì vzeti*=erőszakkal elvenni; — *pastirìčica* v. *pastaričica*=barázdabillegető; v. ö. *pastér*, *pastéra*; mindkét alak tehát más-más irányú assimilatio hatása alatt keletkezett; szlov. *pastir*, *pastirica*.

6. Az óblg. *и* (*y*)-ből a vendben hol rövid, hol hosszú *i* hangzó fejlődött. Példák a rövidre: *biti*=lenni; óblg. *byti*; — *bistär*, *bistra*, -o; *bistär kak rìba*; *bisträ päté má*, *likì zävüc*; óblg. *bystrъ*; — *dìn*=füst; *vdini sà mäsòu voji*; *stò jà táksì dìn zakádo?* óblg. *dymъ*; — *zgìnoti*=megdöglenni; *zgìnani*; *zgìnänüc*; *pogìnoti*; óblg. *gynati*; — (*h*) *ìž a*, (*h*) *ìžica*, *po(h)istvo*; óblg. *hyzъ*, *hyža*; — *kìlav i*, -a, -o, *kìlavüc*=sérves; *kìlava dāboka*=idéetlen, csenevész alma; *kìlavì sād*; — *kìta*, *kìtica*, *kìtkā*; *f kito splāsti vlasé pa z rdēcof kīticev dōi zvēzati*; *dēca kītka bārē v lēti po pokòsāni strnišcaì*; óblg. *kyta*=zweig; — *mìsāo*, *mìslì*; *na mäsāo mì pridā*; *zamìslāni*, *mìslāvanā*; óblg. *myslъ*, *mysliti*; — *mìš*, *mìši*, plur. *māčka mìši lovì*; *slēipa mìš*=denevér; óblg. *mysъ*; — *rìb a*, *rìbā z sākōn*, *z vōdicov loviti*; *v lükno za rìbof sēgnoti*; *tan f skākofskōn kōuti jà dōbār rìbnāk*; *rìbčēkā* (halászmadár) *òbr vōdē lēičājo*; óblg. *ryba*; — *rìgati*, *rìga sà mì*; óblg. *rygati*; — *sìn*, *sìŋko*; *ān dēa jà mōò dvā sinā*; *sìndurdā*; *sìni dat.* (v. *sìnduri*); *za sìndōn jà odìšo*; *sìnāk* *Martínāk*; óblg. *synъ*; — *sìr*, *sìrof strùkl* (*strùkl*)=túrós rétes; *sìrotka* (mellékalakja: *sürotka*)=savó; *mlēiko sà f sìr sēdā*; óblg. *syръ*; — *sìt*, *nasìtiti*; *sà tōu más!* *pa sà nasìti!* *pàsita*: *da krstìtkā opsližāvajo*; óblg. *syтъ*; — *tìkāv*, *tìkvinō sāmān*, *tìkvinā bōnā*; *mā tūpo likì tìkāv!* óblg. *tyky*; — *visiki*, *visā*; óblg. *vysokъ*; stb.

Hosszú tövocálissal: *bík*, *k bìki gnati*, *bikā pišēvatì*; *bikāc*, *bikāca*; *vdāro san sà na cāh*, *pa že dvā dñi nōsìn «bikā»* (=daganat); óblg. *bykъ*; — *vìvol*, *vìvoli*; óblg. *byvolъ*; — *gìbati*, *gìbanā*; *nā gìbli stò!* *gìbancā*: kalácsfele; *grēija sà ogìbati*, *kak ògña*; óblg. *gybati*; — *zìbati*, *zìbli dējtā!* *zìbāo*, *vzìbāh lāžati*; *zìbāo zìbati*; óblg. *zybati*; — *gìz d a*=hiúság;

tí gízda gízdáva! gízdávi kak páva; gízdäca gřda! gízdati sä, gízdviti, gízdväc, gízdväc, gízdvost, gízdvoti sä; öblg. gyzdavar; — kípiti; kröp kipi; mľeiko mġ jä skipilo=kifutott a tejem; öblg. kypēti; — vġ, vġkati=magazni; vġi starēšä; öblg. vy; — tġ, öblg. ty; — zmġti, zmġti; pomġjä; öblg. myti; — pġtati=kérdezni; pġtaňä; spitävatġ; Pätär pġta Pävla, pöcän pġt pár pišcänac; öblg. pytati; — mġta, mġti sä; mġti; z mġtä živē; öblg. mytar; — sġkati, nă sġi na mġ, kak cämġna (gřtiġna) kăca; öblg. syk-töböl or. сыкать, stb.

Ritka kivételek az olyanok, mint: vġmăn = tögy; krävġ so vġmäna otăkla; öblg. *vymġ; or. вѣмя, lengy. wymię; — kġmati, kġmaňä; kġmaš! öblg. kymati; szlov. kimelj, kġmati, kġmavec.

7. A mi az időmértéket illeti, az *i* hangoknál is elég gyakori az a jelenség, az a szabálytalannak látszó váltakozása a hosszú és rövid *i*-nek, melyet már az eddig tárgyalt vocálisoknál is láttunk s látni fogjuk az *ü* és *ö*-féle hangzóknál is. Nem ritkán két, különben teljesen egyforma alakot, pusztán ezen időmértékbeli különbség választ el értelmileg és jelentésileg egymástól. Példák: *nġva* = föld, mező; *nġva*, plur.; *ädno mălo nġvico mă!* *nġvica*: «földecské», különösen mint határjelző kifejezés ismeretes; — *kġta* és *kġta*; — *bġk* és *bġkac*; — *pġti* és *pġtina*; — *bġti sä* és *bġva*, stb. — Előre vont hangsúly esetében is megnyúlhatik az *i* vocális: *prġkazän* = jelenség, tünemény; *cġdna prġkazän sä jä skăzala*; *pr vitġi mă nġkša prġkazän skġro na smġt prästrăšġla* = a fordulónál holmi jelenés majdnem halálra rémisztett; — *prġlġka*; *lġpo prġlġko măš*; *săkšo prġlġko popădni!* = ragadj meg minden alkalmat! *prġlġcän* = ügyes; *prġlġcän dġčko!* *prġlġceno sä ogrġiblă* = ügyesen forgolódik; *prġlġcnost* = ügyesség, életrealitás; — *prġlġč* < *prġloč* < *prġroč*; a «*prġmati*» (= megfogni) ige alakjának belecsengésével népies contaminatio útján: *prġmlġč* alak is keletkezett; v. ö. *poprġmăč*; — *prġmlă* = megfog; *prġmati*; *vġ nai tă za vġja prġmlän!* — *prġdavăk*=függelék, hozzácsatolás; *tġu măš za prġdavăk!* — *prġpovġst* = mese; *lġpă prġpovġstġ znă năš tġnăk prġpovġdatġ*; *tġu jä čġsta prġpovġst*, stb. — De: *prġnas* = nálunk; *prġvas* = nálatok; *prġmăn* = nálam; *prġtăbi* = nálad; *prġňän* = nála (*prġ nġi* = apud eam); etc.

8. Német eredetű kölcsönszavakban az *ei* hangcsoport megfelelőjeként néhány ritkább esetben *i* vocálist találunk. Ilyenek: *štrġtati sä*=veszekedni, zsémbelődni, vitázni; *nă štrġtaġta sä săkši mġli dġn!* *štrġtaš*=veszekedő természetű, zsémbes; *štrġtaňä*=zsémbelődés, vitatkozás; < ném. *streiten*; — *zglġjati sä*; *vözglġjati*=kisimitani, kibékíteni, kiegyenlíteni; *sămo sä zglġjaita*, *pa sä nă cġkaġta tălko!* *glġhġga*; *săkšo grăbġco so vözglġjajă*

z mōtīkov; *vglīj smo!* = ki vagyunk! rendben vagyunk, meg-
egyeztünk! *vglīj prīti skēn*; *glīj tākšī klbūk mām, kak tī* = épen
olyan kalapom van, mint neked! *rānglīj*; *rānēglīj*, *rāvnokglīj*; <
nēm. *gleich*, *ausgleichen*, *Gleichung*, ófn. *gilāh*; — *štrījati* =
meszeln; *z omōdīton stīnōu štrījati*, *štrījaš*; < nēm. *streichen*.
De: *šnēīdar* = szabó, < nēm. *Schneider*, holott a szlov.-ben
«*žnīdar*»; — *štrūīfa* < *Streif*; — *klād* < *Kleid*, stb.

A semivocális *i*-ről l. az *i* utóhangú diftongusokat tár-
gyaló részt.

ü, ű.

Az *ü*-féle vocálisok a vendben, szemben a többi szláv
nyelvekkel, teljesen meghonosodtak. Kisebb nyelvjárási terü-
leteken csak még a stájeri szlovének nyelvében fordulnak elő
a töszavakban. Erre nézve Janežičnak átdolgozott nyelvtanában
(«*Slovenska Slovnica*» VIII. kiadás, 6. l.) a következőket mondja
Jakob Sket: «*Spomina vredna je posebnost štajerskega narečja
okoli Radgone (Radkersburg) Ljutomera in Ptuja (Luttenberg,
Pettau), vse dolenjščine in notranjščine ob Krasu, kjer govorijo
v koreninah ü namesto u, na pr. küp = kup, büča = buča...*»
Hasonló jelenséget észlelhetni helyenként még Krajnában, s
általában a szlovén nyelvterület keleti részén. (V. ö. még: Mikl.
I. 327. l.)

Nyelvjárásunkban az *ü* (*ü*) csak hangsúly alatt fordulhat
ugyan elő, de nem kizárólag töszavakban (v. ö. *mädü*, *sädü*,
lädü, stb.). Váltakozó hangsúly esetében a súlytalanná vált *ü*-ből
i, *ı* vocálisok lesznek; az *ü* maga ilyenkor csak kivételesen
maradhat meg.

Főbb esetei a következők:

1. Eredeti öblg. *u* hang helyén, lehetőleg töszavakban.
Melich nagy munkája első kötetének már idézett helyén (12. l.)
erre nézve így nyilatkozik: «a hazai szlovénben az öblg. *u*-nak
hangsúlyos szótagban *ü* felel meg, ha a következő szótagban
i van» — és példálódzik az «osztr. szlov.» «*muditi*» > hazai
szlov. «*miditi*» ige vocálismusával, idézven ez igének Küzmics-
nél található összes eseteit. Melich ott hibázott, hogy — a
mint könyvének jelzett helyéből kitetszik — ez irányú meg-
figyeléseiben csak a «*miditi*» s más hasonló vocálismusu sza-
vak alakjára volt tekintettel. Pedig a számtalan egyéb példa
minden kétséget kizárólag igazolja, hogy az *ü* nem a rákövet-
kező szótag vocálisától függ; különben is hogy magyarázná
Melich idézett sorai értelmében a *sädü*, *mädü*, *prahü*, *lädü*,
sinü stb.-féle alakokat, melyekben az *ü* után egyáltalában
nem következik semminemű szótag, semminemű vocális? Az
alábbiakból látni fogjuk, hogy az *ü* (*ü*) egy eredeti *u* hang

esetében tisztán a hangsúlyhoz van kötve, már a mennyiben t. i. az *u > ü* hangtörvény érvényesült, mert vannak különféleképen értelmezhető kivételek is, melyekben az *u* maradt meg. Példák: *gũba*; *tāk tā fēšnān*, *ka vğũbā spādnās!* óblg. *gubъ, dvogubъ*; — *zgũbītī*, *zgībī*; *zgũba* = veszteség; *brāz zgũbā*; *pogũbo sū* = elemésztette magát; *pogībī sū*; óblg. *gubītī*; — *plũvatī*, *plũvanā*, *plũckatī* = köpködni; óblg. *pljuvatī*; — *mũkatī*, *māra mũcā*; *mũkanā*; óblg. **muk-* > szlov. *mũkatī*; — *bũkvā*, *bũkāv*; *bũkof lēis*, *bũkovo liskā*; óblg. *bukve*; — *gorz bũdītī*, *bidī*; *prābũdītī*, — *sū*; óblg. *budītī*; — *čālũstī mā bolījo*; óblg. *čeljst* = maxilla; — *čũtī* = hallani, ritkábban: érezni, *poslũsaj, vėj s tē čũj!* *naĩ čũjāmo!* = halljuk! *čũj-čũj!* = halld csak! no nézd csak! de: *čũvatī* = őrizni; óblg. *čuti*, *čuvnъ*; — *čũdā*, *čũdo*, *čidũjān sū*; *čũdno dēlo*; *čũdno sū mī vīdī*; *nā čũdī (čidũj) sū, nēi!* óblg. *čudo*; — *drũgī*, -a, -o = másik; *ĩšē sī drũgoga!* *tā drũgī* = a második; *drũžba* = társaság; *vdrũžbī bōĩ ponizān!* *zdrũgāc*, *od drũgāc* = máshonnan; *drgōuē* < *drũgōuē* = máskor; *drũžban* = vőfély; óblg. *drugъ, družba*; — *drũzgātī*, *razdrũzgātī* = szétmorzsolni, megörölni; *pās čōntā drũzga*; szlov. *drũzgati*, *drōzgati*; — *nādũtī sū* = felfuvódni; *nādũvatī sū*; *nādũtī kak žāba*; *nādũvlā sū likrōta*; óblg. *dunatī*; — *svėtī dũ* = Szentlélek; *dũška*: *čī dũško mās!* = ha van merszed! *na ūdno dũško vōspītī* = egy lélekzetre kiinni; *pī mōjoi dũšī* = lelkemre mondom, Isten bizony! *dũšna vėist* = lelkiismeret; *zadũstītī sū* = megfulladni; *skōron mā zadũšo*; *tvōja krvāva dũša!* *dũšno zvũlīcānā* = lelki megigazulás; *dihōvnik*, *dũhōvnik*; óblg. *duhъ, duša*; — *fũčkatī* = fűtyülni; *pėĩnāzā*, *vėrstvo tā zafũčkatī*; *fũčkārītī* = fűtyörészni, ritkán: *fīčkārītī*; *sākšī krāĩcar bī zafũčko*; *fũčkāc* = síp; az ige töve is előfordul, mint hangutánzó interjectio a következő tréfás hangulatú népdalban:

Na (h)ũtī jū strėĩja,
Na glāvi klbũk;
Pa vōtār potfũdnā,
Pā dũnā: fũk, fũk!

v. ö. szlov. *fũčkatī*; *fũkniti* (> vend: *fũknotī sū* = orrát kifújni; ugyancsak hangutánzó a szokottabb «*fřknotī sū*» mellett); — *glũpī*, -a, -o; *gėĩ sī glũpī?* óblg. *glupъ*; — *glũjī*, -a, -o; óblg. *gluhъ*; — *gnũs*: «*nāsnaĩžān ělōvīk*»; *tī gnũs gĩdī*, *tī!* óblg. *gnusъ*; — *grũdā* = rög; *grũdastī*, -a, -o; *grũddā*; *grũdīca*; óblg. *grudīje*; — *grũška*, *grũškoĩca* < **grũškovica* = körtéből préselt ital; óblg. *kruška*; — *kũščār*, *kũščardā*; óblg. *gušterъ*; — *gũlītī*, *ogũlītī*, *ščā kōũžo bī ogũlo z sȳmāka*; *vĩbovo vėĩko ogũlītī*; *ogũldānāc*; szlov. *gũliti*; — (h) *ũdī*, -a, -o = rosz,

gonosz; lyukas; (h)üda pütra; tähüdi = az ördög, a gonosz szellem; tä hüdi dü; hüsi kak si vräzga = gonoszabb, mint valamennyi ördög együttvéve; shüisati, — sä; vrëimän sä shüisalo; öblg. hudъ; — hükatı; svina sä hücä, gnali mo jo k kônžari; v. ö. szlov. hūkati = hauchen, pusten, schreien, lärmén; v. ö. még: hüj, hüj: interjectio v Slovenskih Goricah, toje više Maribora, okoli Šent Ilja = Zuruf an Schweine; — džug písä = déli szél fúj; od džuga, jüžni kräji, jüžnä fticä; öblg. juгъ; — kapüsta, krpüsta, főleg a «Bomëctä» közkeletű szava; szlov. kapüsta; — käbzüvati = figyelni, fülelni; käbzüvanä; së käbzüi! = ide süss! <kebzuvati; kis. or. kebzuvaty; — güñäc, dññäc, dññci, dvä güñca; öblg. junъъ; — küñ, küñovo sämän; küñof krü = köményes kenyér; öblg. kjuminъ; — klün, s klünon šcëpati, — klükati; klünäc; öblg. kljunъ; — klüč, s klüčon otprëiti; klüka; za klüko sä zgräbiti, sklüčiti, sklüčänä nogé, zaklüčiti; öblg. ključъ, kljuka; — klbük, plur.: klbückä; öblg. klobukъ; — kopün = kappan; kopünär = tyukász; szlov. kopün, kopunär; — krbüla = szakajtó; krbülca; s krbülov žñä gräbiti; szlov. krbüla, szb. krbulja; — küsa, ti pëska küsa! küsica; de: küisäk; szlov. küjsa, küsa; — küga läda = dögvész ural-kodik; ti küga! gëi mi pa töy nëi vülka küga? szlov. kuga; — küña, küñskä škëri, küñski nõužic; szlov. kuhinja, kuhnja; m. konyha; — küña; «nikša stvár»; öblg. szlov. kuna = felis, marder; — küpiti, kipücati; küpäc, küpei; öblg. kupiti; — küp = halom, rakás, halmaz; na küpi = rakáson, halomban; sä naküpi stodí = tövel-hegygyel össze hever minden; fküpä = együtt, össze; fküpä vdäri; fküpä sköci; öblg. kupъ; — küri = baromfi; kürica; vñži küran prgišcö žñä; küriäk = sädalo za küri; öblg. kurъ; — sküsi = megpróbálni; sämo sküsi, vëi š žë vido! öblg. kusiti; — lübiti, zalübiti sä = megfogad, bele-szeret; oblübiti; èi ti lübi? = ha jól esik, ha úgy tetszik? ädno mäso san oblübo, èi zdräv grátan; öblg. ljubiti; — lüstvo, lüdi jä dösta bilöy; lücki = idegen, nem a családhoz tartozó; tak mä mä, tak kak lüčkoga; öblg. ljudъ; — lüg, vlügi (z lügen) prätı, — möcati gränt; szlov. lüg; m. lüg; — nalükatı, nalücä; nalükni ga, kä dëla tak dügo? öblg. prëlukovati; — lücati, lücanä; lüci! lüci; lüci; szlov. luciti; — lükña, lükñca; >lükñca, szlov. lükñja, m. lyuk; — lük = vöröshagyma; gräi na lüki; «lani san plëila lük no mäk, lük no mäk» (nép-dal); öblg. lukъ; — lüpati, lipñä; lüpanä, krümpš olüpi; öblg. lupiti; — lüñki, szlov. lun, lünek = Achsennagel; — lüska; lüskä mä v vlasai = korpás a haja; gräjoro, orëjoro lüšcñä; tkvno sämän lüšciti; öblg. luska; szlov. lušcna, lüšciti; — zamüditı = elkésni vmit; nä müdi sä dösta! müdno dëlo = sok időt igénylő munka; gë sä èlövik tñno zamidi; öblg.

muditi; — *prinüdti*=felajánlani, kínálni; *stölac mī ponüdo!*
ponüjati=kínálgatni; *kravo mī ponüjo za stötnäk*; *nä nüdi mī*
tälko, nëi! *töu jä mäla ponüja, ponüdba!* óblg. *nuditi, nužda*; —
nüna, nüna; szlov. *nüna*=nonne; ófn. *nunna*=apácza; —
plüg, plügac=eke, egy holdnyi földterület; *pét máli plügacov*
má kōmai; *plüg grünta*; *plüžiti*=szántani; szlov. *plüg*=ném.
Pflug; — *plüča, bätäg má na plüca*; óblg. *plušta, pljušta*; —
rüda=(kőfejtő)bánya; *kāmāna rüda, z rüda sūfale vōkōpajo*;
szlov. *rüda*; — *porüšiti, razrüšiti*; *rüši sä že stára grácska*
steina=omlik már a várnak vén fala; óblg. *rušiti*; — *sküpstī*;
zōub vō skübnōti, řepo vō sküpstī; vlasē sī skübe f čēmārai; *nä*
skübi sä tälko!=ne zsembelj annyt, ne lamentálj! *nä skübi sä*
zänüga!=ne törd magad érte! óblg. *skuba*; — *poslūšati*=
hallgatni valakit, engedelmeskedni valakinek; *poslūšai stariša!*
poslūšanä; *poslūni mā svēti ōca!* óblg. *poslušati*; — *smüdoväc*,
po döubli sän smüdoväc pa šardē rastē; (z) *smüdofca sī klbük*
splō; szlov. *smüdja, smudika*; — *sküla*; *nüksa mäla sküla*
sä mī vō vřgla na rōuki=seb, varr; szlov. *sküla*=tvor, ulje
(Pleteršnik); — *strüga*=valamely folyónak holt medre; meder;
Mōra tü má strügo; óblg. *struga*; — *strüna, strüna na göslai*;
óblg. *struna*; — *stüdnäc, (z) stüdnäc vodou vōgnati*; *lētōs*
so sä stüdnäc sī vō sposušili; óblg. *studenec*; — *sünoti*,
zasünoti; *süni ga f hřbät*; *vōsünoti*; *sünoti*; óblg. *sunati*; —
süji, -a, -o; *süša v. süša jä sä vās vō žēzgala*; *süšac*; *siši sä*;
óblg. *süšiti*; — *sükati, sükanä, sücä, zasüknoti, -sä*; *zasükani*,
-a, -o; óblg. *sukati*; — *sükno, sükna*=nagyobb fajta kabát;
óblg. *sukno*; — *šküfka, börovä šküfkä*=fenyőtobozok; *šküfca*;
szlov. *šküfa, šküfica*=die Mütze, der Tannenzapfen; — *šimi*,
šimäcä, šimëinä; az első szótagbéli *i* feltételez egy közvetítő *ü* vocá-
list; v. ö. *šüm*; a «*šüma*» nyilván horv. kölcsönszó; óblg. *šumëti*; —
šüpäo: ritkább ragadványnév; *üdän k šüplī*; v. ö. óblg. *šuplī*=
debilis; szlov. *šupelj*=löcherig; *šuplják*=der Hohlkopf, Dumm-
kopf (Pleteršnik); — *türän, f türmī(!)*, *na türmī jä križ al*,
kokout; szlov. *türen*, ófn. *turra, turri*, kfn. *turn*, lat. *turris*;
m. *torony*; feltünő a vidékenként hallható «*törän*» alak ö je; —
trüdnä, trüdna, -o; *trüd*=fáradtság, fáradozás; *dōsta trüda*
prōsi töu dēlo; *trüditī sä, >trdi sä*; *krü sä s trüdon slüzi*; óblg.
trudī; — *trüga, trügica*=kisztlī, láda; *s trügä zēti*; szlov.
trüga, trügla, < die Truhe; — *trüpati, trüpanä, rastrüpati*;
käi š pa trüpo?=mit majszolsz, rágicsálsz annyt? óblg.
trupī; — *potülüti sä*; *dōi sä potülü*; *kokōuš sä mī potülüla*;
óblg. *prituliti*=accomodare; — *tü=itt*; *tü san! tüsi*=errefelé;
tütä=arrafelé; óblg. *tu*; — *tüdi, >tüi, tü=is*, szintén; *tü tü*
pridi!=te is gyere el; szlov. *tüdi*; — *obütī sä, obütäo*=láb-
béli; *obüvanä*; *vüča*=lábrongy, harisnya helyett használva;

zùti sã=levetni a lábbelit; *zúvanã*; *zũu ga!*=kifosztotta! óblg. *obuti*, *onušta*, *izuti*; — *vũja*=fül; *špici vũja!* òstra *vũja má*; *poklavũjaš*=félkegyelmũ, füles! *poklavũja*: egy madár neve; óblg. *uho*; — *vũjãc*, *k vũci*, *k vũici*; *vũna*, *k vũni*; óblg. *uj*, *ujka*; — *vũsta jã kòmai òutpro*; *vũstancã*; òtprĩ *vũsta!* óblg. *ustije*, *ustõna*; — *ũtro*=reggel; *vũtro*=holnap; *dobro ũtro!* *ũtrãšni*, -a, -o (ã), *ũtrãšni*; *za ũtro tá dátĩ*; *zãĩtrk*; óblg. *utrẽ*; — *vũzda*, *razvũzdanĩ*, -a, -o; *razvũzdanãc*=züllött, féktelen, romlott; óblg. *obuzdati*; szlov. *ũzda*, *ujzda*; — *vnũk*, *nãšĩ vnũkĩ*=unokáink; óblg. *vũnukũ*; — *žũžafka*, *žũžafkã leĩããjo* (*tõu jã: svõklã rĩti*=szentjánosbogarak, i. t. d.); óblg. *žuzelũ*; — *žũlĩti*, *krũ žũlĩ*; *nã žũlĩ tãlko tá bõžĩ dár*, *nẽĩ!* szlov. *žũliti*; — *tũãn*, *tũãna*, -o; *tũãno mãsõu*; *tũãn ãlõvik*, *tũãna svũna*; *tũã*=kövér-ség; *od tũã kòmai stãplã*; *sãmo mẽĩ sĩ*, *mẽĩ!* *ve nãš tũãn ot tõga*, *nẽĩ!* szlov. *tũãn*, *tũãna*, -ãna, -ãno; — *krũ*, *krũ jã bõžĩ dár*, *nã sãlĩ ga*; «*krũjãca mĩ rẽĩžã*, *Pa trikrát ga poglẽdnã*»: népdalból; óblg. *kruhũ*; — *kũfĩca*, «*kũfĩcã sĩ dàĩ gõr sũkatĩ*, *ẽĩ tá v lãdvãdãĩ rẽĩžã*»: üveg pióczákkal; szlov. *kũfica* (< *kupica*)=Schröpfunghorn, Becher; — *vũpatĩ*; *nõpa ẽĩ sã vũpãš?* *vũpan sã* v. ritkábban: *vũplãn sã*; *vũpai sã bõugĩ!* *štõ vũpa*, *gvĩna!* *zavũpatĩ sã*; *nã zavũpai sã na sãmoga sũbẽ!* *nã zavũpai lũckĩn!* *nũkõ vũpanã nẽĩman do tõga ãlovõka*; óblg. *uprvati*; — *plãntũzĩti*, *nã plãntũzĩ tãlko okõulĩ(k) mẽnã!* *tĩ plãntũzãš!* *plãntũzãnã*; szlov. *plãntũcati*, *plãntũsati*=*šãntucati*, *hinken*=sántikáltni, biczegni; — *pũc*=sintér; *zgvĩãno stvãr pũc pokãplũ*; *k pũci nãštĩ*; *ẽũlĩ pũc jã tẽ dõktor!* szlov. *pũc*, *pũca*=der Abdecker; — *dũykatĩ z nogãmĩ*, *z rokãmĩ po stõulĩ*; *dũncã*; *dũnotĩ*: *pũkša dũnã*, *štũk* (=ágyú) *dũnã*; *dũykanã*; *dũnĩ ga v zãtanãk!*=üsd nyakon! szlov. *dũnkati*, *dũniti*; — *fũũnã*, *fũũnotĩ*; *rãna*, *bolẽzãn fũũnã*=*nõch dá*; szlov. *ẽũhniti*, *ẽũhnem*=nachgeben; — *mũzga*=močvãrã, *gẽ sũfãlẽ travĩnã rastẽjo*, *kak smũdovãc*, *šãrdẽ*, *šãš* i. t. d., *ĩ vãlko*, *glõboko blãto sĩ pot trãrov*: láp; szlov. *mũzga*=der Schlamm; *mũzga v potoku*; die Letten-erde; — *osũkũcã*=himlõ; szlov. *osũtnice* (*osepnice*)=die Blattern; *osũti se*=ausschlagen; — *šũtĩti za kẽn*=járkáltni, kémkedni valaki után; *nã šũtĩ okõulĩ(k) mẽ!* *kãma šũtĩš?* v. ö. szlov. *šũtati*=spãhend oder lauernđ schleichen, jemandem nachstellen (Pleteršnik); stb., stb.

De nemcsak eredeti szavakban, hanem — a mint egy-két esetben már is láttuk — jövevényszavakban is, és pedig nem egyszer elég fiatal átvételekben is érvényesülhet az *u > ù* hangtörvény. Így: *pũkša*, s *pũkšof pòkatĩ*; *strẽĩlatĩ*; *pũkša dũnã*; s *pũkšof sã nã špĩlãĩ!* szlov. *pũkša*, m. *puška*; ófn. *buhsa*; v. ö. ném. die *Bũchse*; — *škatũlla*, v. *škãtla*; *škãtũlca* v. *škãtũca* *pẽĩnãz*; v. ö. szb. *škatũla*, szlov. *škãtla*; m. *skatũlja*;

ol. *scatola*; — *đürimènt* (!), *đürämànt dòi d'ati*; za *rájnški daj štéc dòi d'änä đürimènt* = forintért bármikor megesküszik! lat. *iurimentum*; — *püŋgrat*; *lèipi cvátèci püŋgrati*; *tákši ogràcák* (kert) *má, kak ün püŋgrat*; *näbäski püŋgrat*; *živé domá lik f püŋgrati*; legnagyobb valószínűséggel a ném. *Baumgarten*-nek egy **«pumgart»* népnyelvi alakjából; — *büdnä, z büdnä, v büdno na pèsko sèñü idä!* *büdnški*; < m. *Buda*; — *kapüsta, krpüšnica*; v. ö. ófn. *kumpost* (< lat. *composita*); *chapuz*; szlov. *kapüsta. kâpusnica*; — *trüga trügica*; szlov. *trüga, trügla*; ném. *Truhe*; — *štacün, štacüna*; *töy san f štacün küpo*; szlov. *štacüna*=Klaufladen; ol. *stazona*, stb.

Máskor a jövevényszavak ü-je, az átadó nyelv kérdéses szavának hasonló vocálisa helyén, egyszerű átvétel. A német kölcsönzések egy részében az ü (ü) a német nyelvben a szónak csak egy-két alakjában, képzésében mutatkozik; a szlovénben ilyenkor is az u-val való alak honosodott meg, kiindulásul szolgálván a német szó nominativusa, a vendben azonban többnyire ü vocállissal fordulnak elő e jövevények, s csak ritkábban u-val, esetleg mindkettővel, váltakozva. Példák: *füzati, füzänä*; *püncüli na füzänä*=füzős cipő; *nötr sfüzati, rasfüzati*=kifűzni; < m. *fűzni*; — *düla*=parcella; *v düli, po düli*; < m. *düli?*; — *äsküt*, < m. *esküdt*; egyetlen példa hangsúly utáni ü-vel; — *püšpäk, püšpäkija*; za *püšpäka posvüčiti*; < m. *püspök*; visszakölcsönzés; v. ö. Melich Szláv. Jöv. II. 394. l.; — *püšäo, püšäo korin*=egy marék virág, bokréta; *küpi zan püšäo valön!* *püšl, püšlčäk*; ném. *Busch, Büschel*; — *zgrüntati, töy jä nëj za (vö) zgrüntati!*=megfoghatatlan, érthetetlen; *böža dëla nä zgrüntavaj!* *zgrüntavänä!*=elmélkedés, okoskodás, elmélyedés valamely dolog lényegének felismerése czéljából; *modriáškä so nëi zgrüntali böžo völo, pa tí bi zgrünto?* *näzgrüntani, -a, -o*=megfoghatatlan; *näzgrüntano vülki jä svèit*; < ném. *Grund, gründen*; v. ö. szlov. *grüntati vodo*=den Wassergrund suchen. — Ugyane többől való a főnév: *grünt*=telek, föld; *dvä plüga grünta má*=két holdnyi földje van; *düg so näm na grünt spisal*; *düg z grünta zbrisati*; *grüntnä knigä*=telekkönyv; szlov. *grüntne bukve*; — *fünt, dvä fünta masti*; na *füntä, po füntaj odavati, kipüvati*; szlov. *fünt, szb. funta, vunta*; < ném. *Pfund, Pfunde*; — *kümrati (sä)*=nyafogni, panaszkodni, rosszul érezni magát; *täk san niki kümrav!* (-a, -o)=oly gyengének érzem magamat! < ném. *Kummer; kümmerlich*; v. ö. szlov. *kümer, -mra*=die Magerkeit; *kumrëti*=abmagern (Pleteršnik); — *trücati v. trücati*; *trücaña v. trücañä*; *nä daj sä trücati*=ne kínáltasd magadat; na *trüc dëlati*; *trücičän v. trücičän*; *trücičeno mlašë*=akaratos, makaes, önféjű leány; < ném. *trutz, trotz*; dial. *trützen*; — *lüšno; v lëti jä lüšno! tü jä pa lüšno!*=

ftišati; óblg. *tihъ, vtišati*; — *s ũrotka* v. *širotká*=savó; *kisŕlo kak širotká*; de: *sir*; óblg. *syrъ*; szlov. *sirotka*=der von dem Käse geschiedene wässerichte Teil der Milch, das Käsewasser (Pleteršnik); — *kočŭja, gospòckä kočŭja, s kočŭjami sä vòzi, kak kákšŕ gròf*; szlov. *kočŭja*; — *krlŭkoväc, ritkább mellék-alak: krlŭkoväc; krlŭkov lŕis, krlŭkovo grmòuvdä*; szlov. *krhlŭkovec*=der Faulbaum, *neka vinska trta; krlŭka* (Pleteršnik); — *džŭndž, z džŭndža, džŭndžavni, -a, -o; mòurski, — nábäski džŭndž*; v. ö. szb. *djindjuha, endže*; török: *indži, jindži, žindži*; v. ö. még m. *gyöngy*; — *brŭtŭv*<szlov. *brŭtoŕ*; úfn. *Friedhof, kfn. vrŭthof*; — *lŭtŭv, lŭkv. lŭtŭf*=áldomás, foglaló pénz; *lŭtŭv dàti, — pláčati*; szlov. *lŭkof*; ófn. *lŭdu*; kfn. *lŭtkouf*; — *mŭva*=mi ketten; *mŭva idäva; mŭva sva vidla*; <*mira, midva*; v. ö. *mí*=nos; szlov. *midva*; — *vŭva*=ti ketten; *vŭva sta šlâ*; <*viva, vidva*; v. ö. *ví*=vos; szlov. *vidva*; (de: *ŭŭva*=ök ketten; *ŭnŭva, ŭnŭdva* stb.; más nyelvjárásí terŭleteken azonban — pl. a Markóknál — *ŭŭva* is előfordul); — *vŭmân, krävdo vŭmân; na vŭmânŕ krästo má; šŭrko, nâpnâno vŭmân*; plur. *vŭmâna*; óblg. **vyme* > szlov. *víme, vímence*; horv. szb. *vime*; — *gvŭšŕno*=biztosan; *gvŭšan, gvŭšna, -o; tòu já gvŭšan èlòvik*=ez megbízható ember; *gvŭšna vòra; zagvŭšno prŭdi!*=jöjj el biztosan; *zavgvŭšati kòga*=biztosítani vkit vmi felől; «*da gèi san pa gvŭšan gnäzdén f svòjân lástŭvnon rámi?!*»; «*bòu gvŭšno pomorŭla, Sŭ dròvŭnâ ròžŭcä*» (népdal); *lŭiko sŭ zagvŭšânŕ!*=biztos lehetsz felöle! *štò já zagvŭšânŕ na svèti?* <ném. *gewis*; az *i>ŭ* hangváltozás azonban már a németben is megtörténhetett, még a kölesönvétél előtt, mint az ajakhangok után egyáltalában; pl. was *wŭll* er? <will; Spiel, > *špŭl* etc., bár az ellenkező mellett látszik bizonyítani a «Vszak. Szvetsz. Peszmi» következő helye:

22. lap: — — — — «Znám — — gda je k Tebi savérjao
g r i s e n — — — — on — — — — sabidravec!»

Mindezekben az *i>ŭ* hangtörvény kialakulására analogikus hatások is közreműködtek, főleg a váltakozó accentussal bíró szavakban. A nyelvérzék az *ŭ>i, >?* hangtörvény alapján a két vocalist nagyon könnyen egymásra vonatkoztathatta s ebből kifolyólag eszközölhetett egy ellenkező irányban ható *i>ŭ* megfelelést is.

Nagyon gyakori az *i>ŭ* hangfejlődés az *ŭ* előtagú diftongusokban, úgy eredeti, mint jövevényszavak vocalismusában: *štŭu, cŭu, tŭu, vdŭunŕ (vdŭldäk)*; — *bŭu, pŭu, fčŭu, s krŭu* stb., melyekről bővebben a diftongusokat tárgyaló részben.

3. Az *-ova* képzős gyakorító igéknél a präsens egyes alak-

jainak vocálismusa megtámadta az infinitivust, úgy hogy a jelen-időbeli *ü* belehatolt a főnévi igenévbe s az *-ova* végzet *o*-ja hangsúlyos *ü*-vé változott. Ilyenek: *kipüvati* < szlov. *kupovati*; — *darüvati* < szlov. *darovati*; — *gostüvati*, *gostüvanä*; szlov. *gostovati*, *gostovânje*; — *aldüvati*, *gòraldüvati* = feláldozni, felajánlani; *aldüvanä* = offertorium; szlov. *aldovati*; — *änggüdüjã*, *änggädüvati*, *änggädüvanä*; < *engedovati*; — *bantüvati*, *bantüjã*; *bantüvanä*; < *bantovati*; — *rändälüvati*, *rändälüvanä* < *rendelovati*; — *potüvati*, *potüjã*, *potüvanä*; szlov. *potovati*, *potovânje*; — *radüvati* *sã*; *radüjã* *sã*, *radüvanä*; szlov. *radovati*; — *škodüvati*, *škodüjã*, *škodüvanä*; szlov. *škodovati*; — *kralüvati*, *kralüjã*, *kralüvanä*; szlov. *kraljevati*, az *lj* jésített volta miatt; — *mirüvati*, *mirüjã*, *mirüvanä*; szlov. *mirovati*; — *modrüvati*, *modrüjã*; *modrüvanä*, szlov. *modrovati*; — *oglädüvati*, *oglädüjã*, *oglädüvanä*; szlov. *ogledovati*; *ogledovânje*; — *poštüvati*, *poštüjã*, *poštüvanä*; szlov. *poštovati*; — *stanüvati*, *stanüjã*, *stanüvanä*; szlov. *stanovati*; — *vojsküvati*, *vojsküjã* *sã*; *vojsküvanä*; *vojsküjã* *sã* *za vòro!* szlov. *vojskovati*, *vojskovânje*; stb. stb.

4. Néhány hímnemű főnév a sing. gen.-ban a rendes *-a* genitivusi rag helyett accentuált hosszú *ü* (<*ü*) végzetet nyer, az eredeti *u* tövek szerint; ezen szavakban tehát szintén a névszói tövön kívül találjuk az *ü*-t. Ilyenek: *sinü*; *kälko sinü má?* *tri sinü*; *döbroga sinü má*; *sinü jã büjo*; < *sinü*; szlov. *sinü*; — *léd*: *lädü*; *zimöus jã nëi bilöu lädü*; < szlov. *ledü*; — *sád*: *sädü*; *näs ögrad jã pün sadü*; *prñäsi mñ sadü!* szlov. *sadü*; — *méd*: *mädü*, *nëiga mädü lëtos, ka vrëimän nä gája*; *litär slätkoga mädü jã spüu*; szlov. *medü*; («brez *potü ni medü*» kzm.); — *práj*: *prahü*; *pün prahü*, *sü väs bëil ot prahü*; szlov. *prahü*; — *réd*: *rädü*; *näj sä kaksäga rädü nafëi*; *nëksäga rädü nävëi*, *nä drži*; *drži sä svöiga rädü*; *bräz rädü (rëda) živë kak stvár*; szlov. *redü*; — *röd*: *rodü* (ritkább); *pöstänoga rodü*, (*röda*) *má*; szlov. *rodü*; — *malü*, ezen kifejezésben: *od mäinc malü* = kicsiny korától fogva; különben: *mála*; v. ö. szlov. *mäl*, *malü*. A szlov.-ben *ü*-s gen. még több hímnemű főnév ragozásában található: *cvet*: *cvetü*; *klas*: *klasü*; *tat*: *tatü*; *glas*: *glasü*; *dar*: *darü*; *dolg*: *dolgü*; *stan*: *stanü*; *zid*: *zidü*; *most*: *mostü*; *zvon*: *zvonü* stb. (L. Janežič Sket: Slov. Slovnica 35. l.)

5. Óblg. *u* félhangzóból, közvetítő *u* vocálison keresztül is fejlődött egy-két szóban *ü*, többnyire *v* után. Az ilyen *ü*-nek a szó más származékaiban nem egyszer *ö* a megfelelője. Pl. *vüzän* = husvét; *dvüzma*, *küzma* *si dän nõvri gränt zašit*; *küzma* *pridi!* = jöjj husvétkor! *vüzänska* (*vüzänska*, *vüzänska*) *nädëla*; *vüzänski* *kädän*; *vüzänski* *svëtki*; *vüzänski* *pöst*; de:

võzämä; szlov. *vúzem, vazem, vuzâmski, vúzemnica*, < óblg. **възмѣ* Mikl. Etym. 396. l.; — *zvûn*; *zvûn tōga* = ezenkívül, kivéve; *zvûn nāga so fsi tñn bñl*; *zvññiññi* v. *zvññiññi*; de: *võnñ, vññi*; v. ö. *v õ* præfixum; óblg. *вѣнѣ*; *вѣнѣ, вѣнѣсьнѣ*; szlov. *vun, van*; — *vũm ät* = törek; más néven: *stñtñna, tñrñki*; v. ö. *võmācā*; — *vũš, viši, višivac*; óblg. *вѣсь, вѣська*; szlov. *uš, ušñ, trtna uš*.

6. *ü~ü*, illetőleg *ü~ü* időmértékbeli váltakozást mutatnak a ragozás folyamán pl.: *krũ*: *krũja*; — *sũk nã* = kabát; plur. *sũkñã*; — *plũg*: *s plũgon* (v. *s plũgon*); — *lũg* (*lũg*): *vlũgi*; — *kũp*: *na kũpi*; — *klũn*: *sklũnon, fklũn*; — *gũñãc*: *gũñca, gũñci, z gũñcon* stb. stb.

7. Most már az a kérdés merül föl, hogy mily régi a vendben az *ü* (*ü*) hang? Az az egy bizonyosnak látszik, hogy az *u > ü* hangtörvény régibb eredetű, mint az óblg. *-lũ->* szlov. *-ol+cons*, > vend *u* megfelelés (l. az *u*-féle hangoknál), mert különben az olyanokban, mint «*čũn, pũn, vũk, dúg*» stb., a mai nyelvhasználatban ugyancsak *ü* (*ü*) vocálist találnánk, már pedig ezekben soha, semmiféle hangtani helyzetben nem állhat *ü* az *u* (<*ol+cons*)-nak megfelelőleg. Másfelől azonban az is kétségtelen, hogy az *-ol+cons > u* hangtörvény kialakulása után is hatott még az *u > ü* hangtörvény, a mit főleg a jövevényszavak vocálismusa igazol; egyes szavak hangállapotának kettőssége pedig a mellett bizonyít, hogy még ma is lehetséges egy *u > ü* megfelelés; így: *trũcat* v. *trũcat*; — *badũs* v. *badũs*; — *marũla* v. *marũla*; v. ö. szlov. *marũla* v. *ma-marũla*; — *štrũkl* v. *štrũkl*; v. ö. szlov. *štrũkelj, -klja* = der Strudel; bajor: *struckel*; — *krũgla* v. «Vszak. Szvetsz. Peszmi»

35. — — — — *krũgla mi zaberni,*
Fantič na stran leži; —

rũšt v. *rũšt*, szlov. *rũšt, rũsta* = das Gerüst, stb.

ö, ő.

Az *ö*-féle vocálisok a vend hangtannak épannyira sajátos, jellemző hangjai a többi szláv nyelvekkel szemben, mint akár az *ü*-féle vocálisok. Mint az *ü* (*ü*), úgy az *ö* (*ö*) is rendes körülmények között csak hangsúlyos, illetőleg mellékhangsúlyos szótagban fordul elő.

I. ö. Rövid labialis *ö* vocálist találunk a következő esetekben:

1. Néhány helységnévben, a melyekben azonban a korábbi vocálist, a helynevekre vonatkozó közelebbi adatok

hiján, egyelőre meg nem állapíthattam; ilyen nevek: *gõroncä*, *dõroncä*; *v* *gõronci*, *z* *gõronäc*; *gõronšcar* = *z* *gõronäc valõn* = «Gör-hegy»-i; ? < *gõra*; v. ö. «*gorënci*» = hegylakók (Görhegy községe egész terjedelmében kisebb-nagyobb dombokon elszórt házakból áll, tehát «hegyi» község!); szlov. *gornica* = die Bergwiese; — *bõltincä* = Belatine (Zalában); *bõltinsko sënä* = belatinci vásár; *z* *bõltinäc idä*, *vbõltincä sä päla*; *vbõltinci sä narõudo*; ? õ < è; — *lõmärđä*, *z* *lõmārđä*, *lõmārski krēmār*; m. *Lehomér*; ? < è; — *tõrnišcä*, *tõrnišcar*, *s* *tõrnišcä*; *tõrjānska fāra*, *tõrjānski plābānoš*; m. *Turnisca*; valószínűleg a «*tūrān*», «*tōrān*» töve kere-sendő benne; — *õöpānci* < ? m. ? — Más tulajdonnevekben is gyakran találkozunk különféle eredetű ö-vel, pl. *šõmān*, *šõmānovi*, *šõmānca*; < talán «Simon», korábbi *Šumon-ból; v. ö. stájer *Sümen* (Arch. Fslf. 1899 : 199.). — *kõrtäk*, *kõrtäkovi*; stb.

2. Óblg. ê, vagy általában korábbi zárt ę hangnak megfelelőleg; ilyenkor a szónak rendesen zárt ę-vel való mellék-alakja is van s a közönséges nyelvhasználattban e két alak egymással váltakozik. Ilyenek: *võk*, *võkivõcni*, mellékhangsúlylyal az első ö-n; *võkivõcno živlëinä*; *võcni* = örökké való; *nä(v)sä vøkä ämān* = mindörökké Ámen; «*tü živëmo krátkä dní, dūgü (v) võcnosti*»; *odišo jā na vøkä!* óblg. *vëkъ*, szlov. *vëk*, *vëcni*; — *võra* = religio; *võra*, *vüpanä*, *libëzān* = hit, remény, szeretet; *nëkšä võrā nëjma*; *võrān* (=hü) *päs võrno čuva (h)žo*; *nävõrān* = hitetlen, hütlen; *nävõrnost*; *nävõrān stõdur*; *võrvatī*, *võrdä*; *nä võri mī!* = ne bidd neki!; már Küzmicznél is: «*Võre krstesanške krátki Nāvuki*»; *stovõrān*, *stovõrna*, -o = csalfa, pajkos, hitlen, hamis; v. ö. «Vszak. Szvetsz. Peszmi» 13.: «*v-lübari je tak stovërna — Ka navābla vřakoga*»; óblg. *vëra*; szlov. *verujem*; — *võtär* = szél; (v) *võitri cõbä spõukajo*; *võtärno (võtṛno) vrëimān*; *võtrancä na kläpõuci* = szélvitorlák a kerepelõn; *võtär žänë, gõni* = szelet hajt; *võtṛčäk*, *võtṛäk*; *võtṛõvdä* v. *võtṛõvdä*; (v) *vëitri*, *vëtär*; óblg. *vëitṛ*; — *võlki*, -a, -o; ritkán hallható mellék-alakja a «*välki*-nek, a csodálkozás kifejezésére: *võlki*, *võlki vāroš!* óblg. *velikъ*; — *trobõnta* v. *trobënta*; *s* *trobõntof tüliti*; < *trobënta*, szlov. *trobënta*; v. ö. *trompëta*, ném. die Trompete; még egy harmadik mellékalakja is él a vendben: *trobünta*, sőt Küzmicznél (Szt. Pál Kor. I. lev. XV. 52.): «*Brs vu ocsnom megnenyi, na szlëdnyo trombõnto (ár trombõntivali bodo)...*»; — *zvõrëiti* = nézéssel megverni; *nä zvõrëi mī dëitā!* de hang-súlytalan szótagban: *zvärëi*; *võrkä mūcä nānāga* = megigéző, varázsló szavakkal illeti; óblg. *reka*; szlov. *urëk*, -*rëka*, *urëkati* = beschreien, verhexen; — *dvõma*; *z* *dvõma rājnškoma jā odišo na dūgo põtut*; ritkábban: *dvëma*; *obõma* = mindakettőnek, < *obëma*; szlov. *dvema*, *obema*; — *oči võsno* < *očivõstno*, < *oči-vëstno* = világos, nyilvánvaló, szemmel látható; (*oko* + *vëst*); *oči-*

vösno mī povēi, kà šéš! očivösno gúcati; óblg. očivēsti=οφθαλμοφανής; — èlòvīk, èlòvèk; a ragozott és képzett alakokban, valahányszor a hangsúly a második szótagra kerül: èlovōka, èlovōki, èlovōckā, èlovōčo mäsòu, «tàn èlovōča gláva Po fšòj křvī pláva» (népdal); èlovōčno, f èlovōki v. f èlovōiki; s èlovōkon; s èlovōkami, stb.; óblg. èlovèkь. Épúgy: ò b i d < ò b èd; k obòdi v. k obòidi dèca! nā sfali od obòida nika! obòidivati v. obèidivati; pr obòidi sū cūdno dři; prād, -za obòidon (obòdon, obèdon); óblg. obèdь; — d ò n o k > d ò ŋ k=mégis; kàlko nāmī prèdgan, pa dōŋk nika nā valá!=mennyit nem prédikálok neki, de ha semmit se használ a szó! dōnok pridi! kàis dōŋk ādnōŋk tōu tūdi vido!=...hogy egyszer ezt is látni fogod!<ném. dennoch; — o m ò i t i=meszelő; z omòitron štrijati stinòu; v. ö. òmālo, zmētati, mākla; óblg. metā; szlov. omētih der Kehrwisch; der Maurerpinsel; — r ò p i t i, nā rōpi!=ne hörödj! svūa rōpi, da jo kòlāj! bātūžnik rōpi; rōpavi; <? óblg. hrepetati=hinnire, szlov. hrepēti. hrēpati. hripati=röcheln; heiser sein; de v. ö. szlov. rāpēti, rāpēca rōuka=hirtelen vörös, rőt, szélről kifúj, sebes; vagy <? szlov. hrupi mi=ich röchle (Pleteršnik); — v ò r t i v a t i=gazdálkodni; vòrtivānā; zavòrtivati=tönkre menni; zavèrtivati; v. ö. vèrt, vèrt, <ném. Wirt; — j ò i, kak vōlka rība! a csodálkozás kifejezésére szolgáló interjectio; v. ö. szlov. jēj!

Feltűnő alakot találunk a «Vszak. Szvetsz. Peszmi» 12. lapján: «za vörüsztüvanye i sztálno szhrblivoszt»=a «virasztó» gondért, a «virasztásért» és állandó gondosságért! a hidegkúti nyelvhazsnálatban csak egy: «vürostüvānā, vèrostüvānā» alak lehetséges.

3. Eredeti *u>ö.* egy *ü* vocális valószínű közvetítésével, úgy hogy a fejlődés menete ez lehetett: *u>ü>ö.* Példák: *b ò r k l ā; zbòrklamī piskrā dèivajo, kòtajo f pèc po valèki; szlov. burkle, lat. furcula; — z d ò g n ā; sākša slèigūa rēpa nan jā zdògnola; zdògnānī gòstan; zdògnī tàn, gē sīs! szlov. zdúhniti, zdúhnem, zatòhniti=dumpfig werden; v. ö. m. dohos, doh; — š ò r d ā=frater uxoris; k šòrdī idān; «mòuž zāndūv, brāt sāstrōuv, šòrda z svákon, kàlko lūdi jā tōu?» (3); szlov. šura, óblg. šurь, šura; szb. šura, šurevi («ka šureva devet Jugovića»); — v ò r a=óra; f slèigūoi vōri; vōra bījā; vōra naprèi òdi, pāšci sā; vōrar=órás; vōrardū; vōro say g vōrari odnāso; na slèigūo vōro odlāša!=az utolsó, végső órára halogatja; szlov. ura; lat. hora; a vend alak fejlődésének egyes fázisai a következők lehettek: *ura>vura>vūra,>vōra; — c m ò r i k, cmòrèk=városnév; ném.<Mureck; szlov. Cmurek; de: prtī cmūrèiki, f Cmūrèiki, do cmūrèika; — v ò n i, de: vinèi, a mi egy korábbi hangsúlytalan ü re mutat (v. ö. vūmāti, vūžān etc.); vōnī nāti (<nēhāti)=kint hagyni; v ò=ki, mint igekötő; mindig hangsúlyos; vòlūčiti; vòdati v.**

vòdàti; vòzavàti, vòpovèdati, stb.; sajátosságos és idegen nyelvi hatásra utaló használata van a «vò»-nek az ilyen kifejezésekben *tòu já vò falòt! tòu já vò srmák!* stb. = ez aztán a gazember, ez aztán a szegény! szegény mint a templom egere! öblg. *вѣнь. изѣвъ* (v. ö. vend: *zvùntòga*), *vy*; szlov. *van. vun; vunmeče, vungleda* stb.; — (h)òč: kis, rövid nyelvű fejszécske; *z (h)òčon vèija klùckati; z'òčoy ga bù! dvá (h)òča*; szlov. «huč» = *žantlaci*: die kurzstielige Handaxt der Zimmerleute, die Bartaxt; *v Pohorji na Stajerskem*» (Pletersnik). A Marburg melletti «Šent Peter» és vidékének népi nyelvében, saját feljegyzésem szerint: «huč». — *kòrc, kòrca*: penis; szlov. *kùrec*; — *tòrk, tòrkì, dvá tòrka; tí tòrk! tòu já cèilì tòrk!* = erős, vakmerő, bátor legény! *tàk glèda že. kak àn tòrk! tòrski, -a, -o; na tòrsko ùti, tòrski znàti, tòrski dāzík; po tòrskon gučati* = törökül beszélni; mint ragadvány név is: *tòrkovi s Topolòurac* («Jegenyész»); szlov. *turk, turek, turški, turščina*; öblg. *туркѣ*. A szónak ö-vel való ejtése ismeretes a szomszédos stájer szlovének között is; «Šent Peter» vidékén egy népdalt hallottam, a melyben sor végén, rímelő szótagban fordul elő: «*kak en tòrk, tòrk, tòrk*»; a népdal teljes szövegét nem sikerült megszereznem; — *šòrc, šòrcāk; šòrc zvèzati prät sé; f šòrcì, zan šòrc dābok já prnāso* = egy kőténynyel való almát hozott; <ném. *Schürze, Schürze, Schurz*; — *pòrgar* = polgár: *živé liki pòrgar! tàk sà vònāsè, kak kākšni pòrgar! tòu pa cèilì pòrgar! pòrgarski, -a, -o; pòrgarska šòula* = polgári iskola; *pòrgarski zàkon* = polgári házasság; *rādgonski pòrgardū* = a regédeiek! <ném. *Bürger (Burg)*. — A Hidegkúton általános *tūrān* mellett él vidékenként egy *tòrān* alak is: *f tòrmì; stòrma; tòrniščū?* nyelvemlékekben is nem egyszer olvasható az ö-vel való alak; szlov. *turen*; ófn. *turra, turri*; kfn. *turn*: m. *torony*.

i>ü>ö fejlődésre is van egy ritkább példa: *šòrsì, -a, -ä, (-o)* = szélesebb; *šòrkì, -a, -o* (az alapfok ritkábban fordul elő ö-vel, mint a közép- és felsőfok): illetén kiejtését ismerik a szomszédos stájer falvak lakói is; <*šürsì* (v. ö. *šürko*), <*širsì*, > *šéršì*; v. ö. szlov. *širòk*.

4. Oly kölcsönszavakban, melyekben az ö az átadó nyelv hasonló vocalísának felel meg. Ilyenek: *kòvāt, kòvātkā* plur.; *kòvāta postāvatì*; *pāla sà kak kòvāt! «nās kòvāt zài Ernuszt bōu!»* egy régi kortesnótából; <m. *követ*; — *òšpārāš, òšpòròš!* <m. *öspörös*; — *tòrvīn, tòrvēn; tòu bī pa vrāžī tòrvīn bīu!* *živé, kak tòrvīn i bōug zapovidāva! orsāčkì tòrvīn; gnāsdēn jā tàk cigāinski tòrvīn, kà tòu nēi valōn!»* *tàk vālì, právi tòrvīn! tòrvīn jā tòrvīn!* = a törvény törvény! *pilātuški tòrvīn! tàk stodì f tòrvīn!* <m. *törvény*; — *kòpīn āg; kòpīnka; brāzì kòpīnka; pokrī sà s kòpīnkon*; <m. *köpönyeg*; — *šòr piti, ot*

šōra sū nāmī glāva mōutī; *šōrov laqvīcāk*=sörös hordó; < m. *sör*; — *ōročno*, *ōrokūvatī*, *ōrokūvanā*; *ōrokūjā*; *ōročina*=örökség; Küzmicsnél is: «*blázseni szo ti moudri, ár oni boudo zemlo ōrokūvali; ōročina*» stb.; kihaló félben levő szavak; < m. örök, örökölni.

Egy esetben az *ō* idegen nyelvi *o*-ból, illetőleg nyelvjárásbeli más palatális vocálisból fejlődött: *fōrtok*, *fōrtōi*=kötény; *s fōrtokon sū brīsatī*; *fōrtok prāt sé zvēzatī*; *fōrtl*, *fōrtīcāk*, *fōrtīcāk*; < ném. *Vortuch*; v. ő. még tót: *fertucha*.

5. Néhány példában a fejlődés menetét, közelebbi adatok hiján, egyelőre nem sikerült megállapítanom; ezek: *fōra*=bélés; *mōčno fōro mī dāntā v dōpo*=erős bélést tegyen a kabátomba! *s fōrof potfōratī*=kibélelni; *fōratī*, *fōranā*; < ? — *dōrbā*, *gōrbā*; *dīzī gōrbā*=fogd be a szádat! *vālkā gōrbā mā*; *tvōjā gōrbā*! *fēšnī ga v gōrbā*! *z gōrbamī bī napravo*, al! *zrokāmī nēž*! *gōrbatī*=povedálni, pletykázni; *gōrbanā*; *krvāro gōrbanā*=átkozott pletyka, szószátyárkodás! *nā gōrbai tālko*! *gōrbaš*, *dōrbaš*=szószátyár ember! < ?; — (*h*) *ō knotī*=drägnoti, *vdārītī kōga*,=meglökni, megtaszítani, megütni; *hōknī ga*! < ? — *ōr dātī*=ordítani, bögni; *nā ōrdī mī (v) vūja*! *zōrdatī sū*=elordítani magát; *zōrdo sū likī māra*=elbődült; *ōrdac*: tréfás népi neve a galuskának; < ? úgy látszik, mintha az *ō* itt egy szókezdő sonans *r* kiejtését könnyítő *ā* vocálisból fejlődött volna; v. ő. *ārgūlītī*=ordítani, *ārdīvē*=ordít, kiabál; *ā*>*ō*-re nézve pedig v. ő. *vālkī*>*vōlkī*. — Ide való még a következő két ragadvány-, illetőleg tulajdonnév: *bōrc*, *bōrcovī*, *od bōrca*; *bōrcov ōgrad*; *bōrcov sōuštār*; < ? szlov. *bērec*, *bērcā*=der Leser, Sammler; Caf adata (Petersnik); — *cvōrnāk*; *cvōrnākovī* s *Krplīvnika pa s Topolōvac*; *cvōrnāk*; < ?

II. ő. A vend *ō* a magyar köznyelvi *ō*-tól a kiejtésben annyiban látszik különbözni, hogy valamivel nyiltabb s hogy néha rövid *j*-és elem kíséri, melylyel diftongusba olvad. Hosszu *ō*-t találunk a következő esetekben:

1. Korábbi *u*>*ū*-nek megfelelőleg: *kōjātī*, *kōatī*, *kōhatī*; *kōja sū*, *kōa*, *kōha*; *kōhanā*; *kōjarca*=szakácsné; «*či si nēj vido, kōja sū grāž*» (népdalból); mellékalak: *kūhatī*, *kūhanā*; v. ő. *kūna*, *kihāinca*<*kūhāinca*; óblg. *kuharъ*; szlov. *kuhati*; a fejlődés menete tehát (mint az alábbiakban is) ez volt: *u*>*ū*>*ō*; — *kōrītī*, *zakōrītī*=tüzet gyújtani; *nakōrīm tā*=majd elraklak! majd befűtök neked! *kōr*=tűzrakás, tüzelés; *kōrdānē*! *ōgān jā zakōro*; óblg. *kurītī*, szlov. *kūrītī*; — *od ōrān*, *odōrna*, -o; *odōrān člōvīk*, — *stōur*! *odōrnost* v. *odōrnost*; *odōrno* v. *odōrno* (zárt szótagban); «Vszak. Szvetsz. Peszmi» 4. l.: «*Kī li Tebé vernō lūbi, Ne od ōrī tāksega*»; az *u*>*ū*-re nézve v. ő. *odīrdāvanā*, *odīrdavatī*=valakit állhatatosan, állandóan gyűlölni; szlov. *odū-*

ren, oduríti, odurjavati; — *mōra* = Mura folyó; *v mōro sã ftõupiti* = belefutni a Murába; *mōro prèik prplavati*; *mōrščardä*: a parti lakók; < *mura*, ném. *Muhr*, lat. *Murus*; a stájeri szlovének nyelvén: *mūra*; — *na örok dëlati* = od (h)éja; v. ö. «Narodni Koledar» 1868 (Matica Slov.) 66.: «*na örok*=*na ürok*=*na urok*» (Raić).

2. Kölcsönszavakban az idegen nyelvi *ö* (*ö*) helyén: *mä-zöv*; *cëili mäsöv jä pod vòudi*; *na mäsövi*; *mäsövdä*; *z mäsöva priti*; *oítár* (= bojtár, mezőőr) *na mäsöv pázi*; < *m.* *mező*; — *kätöz*: marokszedő gyerek; *za kätöza jä šdõ f Šlavdunjo*; *kätöz*: «vázác, pøjáb, štärí na Šlavdunjo òdi kòscan pomágit»; < *m.* *kötözö*; ez esetben a «*kätöz*» *ä*-jét súlytalan helyzete magyarázná; de v. ö. egyes dunántúli magyar vidékek «*kettözö*» hasonló jelentésű szavát; — *gözoš*=a vonatnak lokomotívja, maga a vonat is; < *m.* *gőzös*; — *töräki*: ritkábban hallható a szokottabb «*vümäti, štëtina, štëti*» szavak mellett; plur. tant. < *m.* *törek*; — *ëös* = csősz, mezőőr; *ëösövdä*; < *m.* *csősz*.

Feltűnő a «*mäd'öv*» = megye vocálismusa, melyben valószínűleg a «*mäsöv*» alakjának hatását kell látnunk; *vármädöv, vármädöfska* (h)íza — *cësta*; *f cëilon vármädövi nëiga bõukšoga človõka*! = nincs jobb ember az egész vármegyében; < *m.* *megye, vármegye*.

3. Homályos eredetű *ö* hangot tüntetnek fel a következő példák: *bönä*, plur. tant., = tők belseje; *bönä s tikvi pücati*; <? szorb: *beno* = belek, gyomor; l. Mikl. Etym. 9. l.; — *böratí* = gátat csinálni a víz ellen; *dëca sã špila f potõki, ka vodõu zabõra*; *bör dëlati* = gátat emelni; *zabõraimõ, ka rõda nüdä tüş tákla*! Asbóth O. szerint < ném. *Wehr*.

Az itt tárgyalt eseteken kívül *ö*-féle vocálisok fordulnak még elő az *ö* előhangú diftongusokban. Ezekről az alábbi fejezetben.

Diftongusok.

Diftongusokban a vend nyelv nagyon gazdag. Az utóhangok szerint megkülömböztethetni:

I. *u*-diftongusokat. 1. Ezek között, s általában az összes diftongusok között a leggyakoribb az *õu*, a mely kizárólag csak hangsúlyos szótagban fordulhat elő. Ilyen *õu* diftongust találunk mindenekelőtt az óblg. nyelv mélyhangú orrhangjának megfelelőleg, a mely a szlov.-ben a felé hangzó széles ejtésű *o*-ban, itt-ott pedig a rendes szlov. hosszú *o*-ban tükröződik, a melyet súlytalan *u* követ s így ez esetben a kiejtésben közeljár a vend *õu*-hoz; pl. «*gõba*=*gõaba* in *gõuba*»; l. Janežič Sket: Slov. Slovnica 5. l. Példák: *lõug, v lõugi, logič*; *ädnõ drëivo*

nèi lõug (kzm.); «po lõugi lõicä, po lõugi lõicä ädna žúta žunica» (népdal); logár=erdész; lõški! lõška grüşka, črěšna=vad körte, -cseresnye; óblg. lagъ, szlov. lõg, szb. lug, or. лугъ; — gol ò ù b, mòì golòub! golòubnäk=golobnäk v. golobáčnäk=galambdúc; golo-bäco ðaicä; óblg. golabъ; — dr ò ù g, dvä drogä, z drogmî; óblg. dragъ; — kr ò ù g, na okròug, okròugäo, okròugla, -lo; (vò)okròu-žiti, kròužiti=körbejární, himezni-hámozni; kerülgetni; okròuglo, kak ðaicä; okròugloga obräza=kerekarcú; óblg. kragъ, okraglъ; — g ò ù s t i, -a, -o, nagòusto, nagòuscî = sürtűen; žúto nagòuscî sèi-jati; nagòuscî òdi f krěmo; gòušća=sürűség, erdő; óblg. gascъ; — g ò ù s, gosî; ðivä gòus; gòuska; óblg. gasъ; — gr ò ù b i, -a, -o=goromba, érdes; gròubo plätno; gròubi kak pòplat; gròubost; de: grobiän, grobiänski, -a, -o; < ném. Grobian; óblg. grabъ; — o m ò ù t =igaféle; krävdi omòut; omòutä gòr ðežvatî; dòi z omòu-tami! óblg. homatъ; — kl ò ù p, na klòupi sidî; klopica; óblg. klapъ; — k ò ù p a t i, — sä=fürödni; skòupati, — sä; kòuplän sä v. kòupan sä; kòupäo=fürdő; f kòupäi; óblg. kapati, kapelъ; de: kòpati=ásni; óblg. kopati; — k ò ù d i l a =a szövésre felkötött kóc; óblg. kadelъ; — k ò ù k o i, kòukol; dòsta kòukola jü vòprišlo; óblg. kakolъ; — k ò ù t, f kòuti jü mükla; ot kòuta do kòuta sä vläci, po kotämi sä kòta=a kuckókban hentereg; óblg. katъ; — l ò ù c i t i, tülä lõuciti = a borjút elválasztani a tehéntől, meg-vonni tőle a tejét; lõucila sta sä; odlòuciti sä=elhatározni magát; odlòcäno guci; óblg. laçiti; — m ò ù t i t i =zavarni, köpölni; vodòu jü zmòuto=felzavarta a vizet; tàk san nìksi mòutän; vglävi sä iämi mòuti; zmòucäi=vaj; krü na zmòucäji=vajas kenyér; óblg. matiti; — m ò ù d ä r, mòudra, -o; mòudrost=bölcsesség; ti mòudri! modriçati, modrijás; óblg. maðrъ; — m ò ù ž =férj, férfi; mòì mòuž, k mòuži iti=férjhez menni; dòbroga možä má; možák=bácsi; omòužiti sä=férjhez menni; možéva, možévi; možév; óblg. mažъ; — v ò ù ž ä, vòuž: hosszú vastag kötél; zvòužon zvèzati vòuž prèik žrda; óblg. aže, važe; — slèi pa v ò ù ž: a néphit szerint «vak» kígyó, melyet épen azért nem szabad bántani; a ki megöli, örökké szerencsétlen lesz; óblg. *ažъ, lgy. wazъ; — v ò ù z a, v vòuzo so ga vrgli=börtönbe taszították; z vòužä vùiti, v vòuzo priti; dvèi lèti jü sèdo v vòuzi; vòuznik; vòuski, -a, -o=szűk; óblg. aza, azъkъ; — v ò ù g äo, z vòuglon sä nèi trbèi špi-lati; óblg. aglъ (de: vogò=sarok); — g ò ù s a n c a, gòusänca, óblg. asénica; — v ò ù t l i, -a, -o; mivî kak vòutäo lagäv; vòutlo črvòu má! (a nagytű emberről mondják); votlína=odvasság, üresség; óblg. atlъ, atlina; — o t r ò ù b i, otròubdä; z otròubami zanèiti pomiji; óblg. otrabi; — p ò ù p ä k vò vrèzati, odrèzati; popäni ga za pòupäk! f tvòjän pòupki! do pòupka jü (v) vòuäi; óblg. papъ; — pl ò ù d i t i =kergetni, hajszolni; nä plòudi küri! l epentheticummal; óblg. paditi; — p ò ù k a t i, pòkati, raspò-

katı; *raspòc*ı sä! = pukkadj meg! *pükšä pòukajo!* óblg. *pak-na-ti*; — *pòut*=út; *križna pòut*, *križno pòut moliti*; *trńava pòut jä živlěná*; *po pòuti*; *na pòuti bitı*=úton lenni; valakinek útjában állani; v. ö. *nápota*=akadály, gát; *spòutiti sä*=kiokosodni valamiből, észre térni; *popòutnik*=utas; *potüvatı*, *potüvanä*; «*kı jä za nás krvávo pòut potüu*» = ki érettünk vérrel veritékezett; *kläpòutäc*=utilapi; v. ö. szlov. *trpótec*, horv. *trputac*; óblg. *patı*; — *ròuka*, *ròukica*, *v ròuki*; *obròuč*=abroncs; *zaròuçiti* v. *zaroçiti*; de: *rokäica*=keztü. <*rokavica*; *ròcka*, *roçica*, *ròckica*, *v ndro-çai*=ölben; *rokòu* acc.; óblg. *raķa*, *raçьka*; — *ròub*=széle valaminek; *na ròubi* (jelentése nem egyezik a szlov. «*na ròbe*» kifejezéssel, mely azt jelenti, hogy: *fonákul*); *ròubäc*=kendő, *židani ròupci*=selyemkendők; *gränt zaròubiti*=beszegni; *vè tü žè zaròubin!*=majd helyben hagylak; óblg. *raľı*; — *skòupi*, -a, -o=fösvény; *skòupost jä smřtän grě!* *skòpäc!* (szlov. *skopüh*); óblg. *skapı*; — *slòuki*, -a, -o=sovány, görbe; *jäi da si nıkši slòuki!*=rossz színben vagy; *tälko ji jè kak slòukoga dırva v leisi!*=annyian vannak, mint a görbe fa az erdön; *slòukońa*, *f slòukońi mä bolı*; óblg. *slakı*; — *posòuditi*; *na pòusido zeti*, *pòut posòuditi*=elkísérni; szlov. *posòaditi*, szb. *posuditi*; — *sòud*=ítélet, bíróság; *na sòud iti*; *sòuditi*=ítélni; *osòuditi*=elítelni; *sòudba* v. *sòdba*; *sòdbija*; *na sòudńi dën*=a végítélet napján; *na sòudńi dën dä pravěcń sòdäc* (=bíró) *sòudo!*=a végítélet napján igazságos bíró fog itélni; óblg. *sađı*; — *sòud*, *posòuda*: edény; *säjlälé posòudo san spoküpo na sěni*; *näń cělä posòudä něima*; óblg. *śsađı*; szlov. *posòda*, *sòd*=hordó, nagyobb edény; — *stòupati*=lépni; *stòupi stári!* *stopina*=lépes; *nıkoga sä nä zastòupi!*=nem restelkedik senki előtt sem! *vè sä pa dõk za-stòupi starějšoga!* óblg. *štapiti*; — *smòuditi* v. *smoditi*; *osmòuditi*=befüstöl, bekormoz; *nä smòudi tü spicov* (v. *spíc*)! *smodi sä*=füstölög, füst szaga van; *kä sä smodi?* *smodiš*: ragadvány-név; óblg. *osmađiti*; — *tòupi*, -a, -o=tompa; *ndüžic mı za-tòupo*; *säväs zatòpläni!* óblg. *tapı*; — *tròubiti*=ordítani; *nä tròubi kak vúk!* *mára tròubi ka jä läcna!* óblg. *trabiti*; — *vòuš-çiti*=gönnen; *näń tõu mı nä vòušçis?* *vè nämi pa vòušçi!* szlov. *vòšçiti*, *vòšçilo*; v. ö. ófn. *wunsken*; Mikl. Etym. 394. l.; — *zòub*, *zobdę*; *zòub na hräni*=a borona foga; óblg. *zabı*; — *dòubra*, *dobròuvnik*, *dubròvnik*: helynevek; magyarul *Vas-dobra* (Vasmegyében) és *Dobronok* (Zalában); óblg. *daľrava*, v. ö. horv. *dubrovnik*; — *gòubäc*, *vgòupeı*; *tvòj gòubäc!* *ka(v)sigdär lüti!* *dři gòubäc!* *lengy. gęba*, szlov. *gòbec*; v. ö. Mikl. Etym. gomba 1. alatt és Nyelvőr XI. 165. l.; — *kròuto*; «*Marıja kròuto cüdna*»; «*Krizsna Pout na XIV. Stäcie*» 31. l.: «*O kròuto tüzna Mati Marıa!*»; óblg. *kratı*; — *tòužiti*=pörölni, vádolni; *fürt sä tòužiti!* *täk nämilo sä mı jä tòužo!*=oly siralmasan panaszo-

kodott előttem! *stòužiti kòga* = megnyerni a pert valaki ellenében; *tà že vidli, ka ga stòuži; tòžba!* = per, vád; *stožbòuf präd biròuva iti*; óblg. *tažiti*; — *tròusiti* = rázni; *vòtär drèvdä tròusi*; *stròuso ga!* *sìnòu tròusiti*; *rastròusiti*, *vòstròusiti*; *slàmo potròusiti* = elszórni; óblg. *trasiti*; — *tròut*: *«f kràvi pr tàlèčnàki si»*; óblg. *träd*; szlov. *tröd* = die Kolik, Gebärmuttervorfall (PleTERSNIK); — *vòutäk, zvòuciti*; óblg. *atrk*; — *vròuçi, -a, -o (-ä)*; *vròuçä m jà!* *vročina jà sà vò bùila zrás*; óblg. *vràšt*; — *žälòudäc, v žälòuçi*; óblg. *želadrk*; — *bòudä v. bòu v. bødä; bødän v. bødän (>mò), bòumo, bødämo, bòmo* stb.; óblg. *badä*; — *sòusi d, pr sòusidi, sòusiddä*; óblg. *sasèd*; stb. stb.

Epígy a névszó- és igeragozásban is: *sòujo és > sò!* = vannak; *gè so òca?* = hol van apánk? *domä sòujo v. sò!* óblg. *sat*; — *dajòuçi, -a, -ä (-o)*, óblg. *daje*, gen. *dajašta*; — *vädòuçi, -a, -ä (-o)*, v. *vèdòuçi* = tudó; óblg. *vèdy, vèdäšta*; — *dèlajòuçi, -a, -ä (-o)*, óblg. *dèlaje*; — *minòuçi, -a, -o (-ä)*, *prämìnòuçä lèto sà jà zgòudilo* = taval történt; — *tòu nogòu*, óblg. *ta noga*; — *rokòu*, óblg. *raqa* stb. stb.

Hangsúlytalan szótagban — a mint már az eddigiekből is kitetszik — a diftongus helyett rövid o-t találunk; így: *žàlod*, gen. *žalòda*; óblg. *želad*; szlov. *želod, želòda*; — *oroždè* = arma; óblg. *orážje*; — *vòumotän, -tna, -o*; *vòumot m jà idä* = szédülök; óblg. *omat*; — *vogò* = sarok; *voglár* = csavarogni, házak körül settenkedni; *na vòugli, na voglái*; «*dèca, nà voglártä vùèi!*» óblg. *aglt* stb.

2. *òu* diftongus áll számos esetben korábbi o-nak megfelelőleg, a melylyel súlytalan szótagokban — sőt nem egyszer accentus alatt is — váltakozik. Ilyen egytagúak: *bòug, bogá; zbòugon!* = Isten veled! *bogá moliti*; *bogá bojéti*; de: *bògmä, bòrmié* = Isten bizonny, uccse! *bòži, bògat* = gazdag; óblg. *bog*; szlov. *bog, bogä*; — *kòus, kòus füčka; lèipo m jà pòujä čärän kòus, o jà čärän kòus* (népdal); *kòusäk*; mint családnév is általános: *kòusovi z skàkoväc*; óblg. *kos*; szlov. *kòs*; — *lòuv, na lòuv iti; loviti, nà lòuvi ga!* = ne kergesd! szlov. *lòv*, óblg. *lov*; — *nòuç, dòbro, — lüiko nòuç!* *po nòuçi klàntivati*; *pòunòuç* = éjfél; *snòuçi* = az este, tegnap este; de: *v nòçi*; óblg. *nošt*; szlov. *nòc*; — *nòus, k jv nām j täch z nòusa; na nòusi bradäico má*; óblg. *nos*; — *ròug, rogò*; óblg. *rog*, *rogl*; — *ròur, v ròuri, z ròura sàj jà vò strùgati*; *zròura sà dìn sücä; ròuraš, ròurar* = kéményseprő; szlov. *ror, ófn. rór*; ném. *Rohr*; — *skòus, skòuz* = át, keresztül; minduntalan, állandóan; *skòus kläpächä* = mindig fecseg; *skòus bi gúco!* óblg. *skvožè*; — *vòusk, z vòuskon kòncä povòšçiti*; óblg. *vosk*; — *bòur, na bòuri jà gnèizdo; boròica, borovdè*; óblg. *bor*; — *bòus, bòusa v. inkább: bosa; bòus òdi* = mezitláb jár; óblg. *bos*; — *mòust, pr mòusti, na mòusti, z mòusta; mos(t)-*

nica=szemöldökfa; za mosnică fiăknoti; óblg. mostъ; — plòut, kobilo k plòuti prvézati; za plòuton; óblg. ploť; — bròud, prèik po bròudi, brodár; óblg. brodъ stb.

Két- és többtagú szavakban még gyakoribb e jelenség, így: kòuža; tàk tà pàlisnàn, ka tì kòuža pòući; óblg. koža; — mòudär, mòudra, -o=kék, lila; mòudro cväté=kéken virágzik; od mràza jà sà vàs mòudär v obràzi; modriš = búzavirág; óblg. modrъ (v. ó. óblg. mǎdrъ; >vend: mòudär); — mòurdä; prèik mòurda itì; na mòurdì; mòurski; óblg. morje; — nõuri, -a, -o = bolond; znoriti kòga = megesalni, becsapni valakit; rě mã nã znòriš, nèi! znoriti sã=becsapódni, csalódni; nõre (<norec)=bolond; odnòrèiti=megörülni; odnòro jã=megörült; szlov. nõr, nõra; — nõuga: a «ròuka<raka» analógiájára; na nogé skòci; na nogou spádnä; na nogái stodí; óblg. noga; — nõuvi, -a, -o; kã jã nõuvoga? =mi újság van? nõvinä=újság; na nõuvo=újra; znòuvič = ismét; ponduviť; óblg. novъ; — nõužic = kés, de: nõš, z nõžon; óblg. nožъ; — na nõupa k, na nõupačän; na nõupačnost; na nõupačno sã drži; óblg. opače; — pròusti, -a, -o = egyszerű; bõža, scéta pròustost; óblg. prostъ; — pròuti=ellen, szemben; pròuti státi, pròuti vési idä=a falu felé megy; spròuti, protivän; óblg. protivъ; — ròuža, ròužica; óblg. roža; — skòurđa = kéreg; Muraszombat vidékén; kòurica; ràstova skòurda; skòurdo ogùliti z drèiva; óblg. kora; — šòula, f šòulo oditi; z šòulä ostánoti; šolár, šolárdä, šolárski; de: škòlnik v. škòlnik = tanító; szlov. šola; — gòuli, -a, -o = csupasz, meztelen; gòuli fičkáci; gòulo glavdu má; na gòulon spàti; po gòulon ga trùfo; gòulost; óblg. golъ; — kòkòuš, kòkòut; kòkòušì, kòkòutkã; kòkòušèko đàicã; óblg. kokotъ, kokošъ; — na d nõuk < naädnòuk; szlov. enòk; — spòuǧñi, -a, -ä (-o), zgòurñi, zdòulñi v. dòlñi, < szlov. spòdnji, gòrnji, dòlñji; — v nõugi, -a, -o; v nõuža sã mì=röstelllem a fáradságot; povnòžiti, povnožiti sã; óblg. mьnogъ, mnogъ; — đòužä f = József; đòškäc, đòško; — kvòukla, kvòuklo posaditi na bicicä; szlov. kvòcka; — potkòuv; kovác kòni potkòuv potkové; óblg. kovati, kovъ; — zlòudi, (v)si zloddé; zlòudiski; szlov. zlòdej; — sopòut, sapòut; v lèti jã sapòut: nagy a tikkadtság, forróság; sopòutnik = gözös; óblg. sopotъ; — gòspòud, gòspòuddä; gòspòstro špilati=urat játszani, adni; gòspoda plur.; gòspòuda gen. sing.; z gòspodov jã nài bòukšä nika nèi mètì; gòspon < gòspodin; sìn Gòspodin bòuǧ tà nài pomága! gòspòdična; óblg. gospodъ; — tòuñä: olcsó; különösen a «Boméckä» közkeletű szava; zòupston=hiába; szlov. zastònj; — mi klòuš, tòga stároga miklòuša smo že tú pokopàti; na miklòšovo, na miklòšov dèn=Szt. Miklós napján; — šòulìn; šòulnã sívati; èi ràññi prìst más, šòulìn sì potégni nàñäga! ófn. scuochlin, szlov.

šōlen, ném. Schuhlein; — olòu v. zolòu v. á; óblg. olovo; — zimòu s = az idén, a télen; v. ő. lētos; — lòu šī, -a, -o (-ā), lōušā māsōu; óblg. lošb = vilis; — pòulā = mező; na pòul; óblg. polje; — pòd, po pòuđi, s pòda; pòdúaga; óblg. podb; — gròuzlāk, gròuzlāckā = szőlőszem, fűrt; de: gròzdā = szőlő; óblg. grozdb; — vòla = akarat, szándék; zdòbrā vòulā! = szívesen! a köszönésnél szokásos szójárás («bòuk plāti!» — «zdòbrā vòulā!»); povòul = untig elég; povòul pèināz (!!) má! óblg. volja, dovolb stb. — koròu na; krāla koròunati, koròunanā; < krona; ófn. korōna; — òutava = sarjú; òutavo sisiti; lētos nā dobimo òutavā! óblg. otava, szlov. otáva; — plòuđiti sū = szaporodni; plodovītān, plodovītno lēto; óblg. plodb, ploditi; — ftòupiti sū. potòupiti sū; pòtop = vízőzön, megfulás; óblg. topuati; — brīgòu vđā, brīgòu vđā = hegyek, hegység; lisòu vđā = erdőség; grmòu vđā: bokros hely, csalit, cserjes; < bregòvje, lesòvje, grmòvje; de: bičòvđē, pānòvđē, borovđē stb.; — (raz)dròubiti = szétmorzsolni; dròuvno < dròubno; drobš; óblg. drobny, drobiti; — naskakòuk; sāmò naskakòuk sū pobāri! = csak sietve, gyorsan, «ugrásokban» eredj! v. ő. szlov. uskòk, uskòka; — ròupati = rabolni, fosztogatni, dúlni; ròupanā, ròupar, razròupati = feldúlni, feltúrni, össze-vissza hányni; pòrop = rablás; szlov. ròp, ròpati; ófn. raub; — konòupla, óblg. konoplja; — kòumānca: tāk zovėjo bomėckā dātālco; v. ő. szlov. szb. komonika = Beifuss, lengy. komanica = Steinklee; — siròuta = szegény asszony; siròutica; «vė jā zátok vālka siròuta mād svòjov razvūzdanov dēcov» (tehát nem «árva, orbus»); siròcā tí! siròcēcā; óblg. sirota; — siròu vī, -a, -o, siròu vost; óblg. surov; — pòs pòu loma = egymásután, sorban; — kròp — kròupica: nagyobb fajta bögre; f kròupici kròp sāgrėivajo; óblg. ukrop; — pokòura, pokòuro dēlati za grėijā = vezekelni a bűnökért; pokòrān = engedelmes; okòrān = durcás, konok; okòrnost = konokság, megátalkodottság; óblg. pokor, ukor; — rastòupiti, snėik sū žė topi = már olvad a hó; rastòplāno, tòplo; toplicā = fürdő; óblg. topiti, toplb; — zòurati, zòuro san plūg grūnta; orāti; óblg. orati; stb. stb.

3. Szóvégi hangsúlyos o mindig diftongizálódik, így: cilòu, cėilo; — nastaròu = mély hangon; namladòu = magas, éles hangon; — līpòu, lėipo; — grdòu = csunyán, grdo = csunya; — krivòu > krėvòu; pl. tí si krėvòu, mlašė! = te vagy a tettes, bűnös, hibás! de: krivo vòrci = eretnekek; — cėnòu naprāvi = árt szab; cėino; — prosòu = köles; — kolòu = kerék; de: kolòvrat, s kolòvrata; — tēstòu, tistòu = tészta; < tēsto; — okòu, òuka, òukica; okòu mī tāčė; — idòu mī jā, (h)ūdo; — māsòu < mēso; — ėrvòu mā bolī = fáj a gyomrom; < ėrėvo; — gnizdòu vagy gnėizdo < gnėzdo; stb. stb.

Előre vont accentus esetében is nagyon gyakori az $o \sim \ddot{u}$ váltakozás: $\ddot{u} z d a l \acute{e} \acute{c}$ v. $\ddot{u} z d a l \acute{a} \acute{c}$ = távolról; $v \acute{e} m \acute{y} s \acute{a} m o \ddot{u} z d a l \acute{e} \acute{c} v \acute{r} \acute{u} p o p r \acute{a} v \acute{r} \acute{u} t \acute{y}!$ = csak távolról merte a szemembe vágni; $\ddot{u} z d a l \acute{e} \acute{c} m \acute{y} \acute{s} \acute{c} \acute{u} \acute{a} d n \acute{o} \acute{u} k z b \acute{o} \acute{u} g o n s k r \acute{e} \acute{c} o$; $s \acute{a} m o \ddot{u} z d a l \acute{e} \acute{c} s a \acute{y} g a v \acute{d} o!$ $\ddot{u} z d a l \acute{a} \acute{c} n a l \acute{u} k a t \acute{y} z a k \acute{e} n$ = távolról kémkedni valaki után; $< o d + z + d a l \acute{e} \acute{c}$; — $p \acute{o} \ddot{u} v r a t$ = fölös, tulontúl való; $n a p \acute{o} \ddot{u} v r a t d \acute{e} i$ = keleténél többet eszik; $f p \acute{o} \ddot{u} v r a t d \acute{e} l a$; $f p \acute{o} \ddot{u} v r a t s \acute{u} o b r n \acute{e}$; $t \acute{o} \acute{y} j \acute{a} \acute{z} \acute{e} p \acute{o} \ddot{u} v r a t n o$; $< p o + v r a t$; v. ö. $v \acute{r} n \acute{a}$; szlov. $p o v r \acute{a} t$, $- v r \acute{a} t a$ = Heimfall; «*neredno*» jelentését Pleteršnik szótára Caf adatában csak «*pri gospodarstvenih rečeh*» ismeri; — $\ddot{u} \acute{c} \acute{y} g a m \acute{o} < o d + s e g a + m \acute{o}$; — $s \acute{o} \ddot{u} k r v \acute{y} c a$ a «*sòržica*» < szlov. *sòržica* alakjával szemben mutat hasonló jelenséget; — $k \acute{o} \ddot{u} v r a n$, $k \acute{o} \ddot{u} v r \acute{a} n \acute{d} \acute{a}$, szlov. *k \acute{a} v r a n*, *g \acute{a} v r a n* ($a > o$); — $d \acute{o} \ddot{u} \acute{z} n \acute{a} g$: kalászkoszorú, melyet az aratás befejezésekor szoktak fonni; $\acute{z} \acute{e} s m o d \acute{o} \ddot{u} \acute{z} n \acute{a} g z v \acute{e} z a l \acute{y}$. — $s p l \acute{a} l \acute{y}$; v. ö. szlov. *dožetnják* = das für das Schnitterfest gebackene Brot; *dožetnica* = das Schnitterfest (Pleteršnik); — $z \acute{o} \ddot{u} p s t o n < z a + o b + s + t o n$ (< *tunj*), szlov. *zastónj*; — $p o v r \acute{e} i s l o$: $p \acute{o} \ddot{u} v r s l a$ plur. öblg. *površlo*; — $k o l \acute{e} n o$, $k o l \acute{a} n o$, plur. $k \acute{o} \ddot{u} l n a$, $n a k \acute{o} \ddot{u} l n a \acute{y}$; — $k o p \acute{r} \acute{t} o$, plur. $k \acute{o} \ddot{u} p \acute{r} \acute{t} a$; $t v \acute{o} j a k \acute{o} \ddot{u} p \acute{r} \acute{t} a!$ — $k o l \acute{o} \ddot{u}$ — $k \acute{o} \ddot{u} l a$ = szekér; $k \acute{o} \ddot{u} c a < k \acute{o} \ddot{u} l \acute{y} c a$; — $p r o s \acute{o} \ddot{u}$: $p r \acute{o} \ddot{u} s a$, plur. = köles; — $p \acute{o} \ddot{u} m l \acute{y} i$; $t \acute{o} \acute{y} m p \acute{o} \ddot{u} m l o c \acute{e} \acute{y} l o m \acute{o} j \acute{y} \acute{z} i v l \acute{e} i n \acute{a}$; $v \acute{e} i \acute{s} p \acute{o} \ddot{u} m l o s \acute{a} t v \acute{o} j \acute{a} n \acute{a} v \acute{o} \ddot{u} l \acute{a}$; $s p \acute{o} \ddot{u} m \acute{a} n \acute{a} k$ = emlék, emlékezés; $f (z a) s p \acute{o} \ddot{u} m \acute{a} n \acute{a} k d \acute{a} t \acute{y}$, mellékalak: $s p \acute{o} \ddot{u} m \acute{a} n \acute{a} k$; öblg. *poměnъ*, szlov. *spomînek* stb. De: $p \acute{o} s t a t$, $\acute{o} d g o v o r$, $p \acute{o} p l a t$, $p \acute{o} d v \acute{e} z$ stb.

Állandó hangsúly esetében is lehetséges hasonló váltakozása az \acute{o} és \ddot{u} -nak, így a már ismert példákon kívül: $k l \acute{o} \ddot{u} \acute{s}$, $k l \acute{o} \acute{s} i$ = Miklós; mindkettő nom.; — $\acute{o} k n o$, $\acute{u} k n \acute{a}$ plur.; $n a p \acute{o} d \acute{o} \ddot{u} k n \acute{y}$ = ablak alatt; — $v \acute{o} d a$, $p o v \acute{o} \ddot{u} d \acute{a} n$ = vízözön; $d \acute{a} \acute{c} \acute{a} p l \acute{a} l \acute{e} i \acute{c} \acute{a} j \acute{o}$, $t \acute{e} d \acute{a} p o v \acute{o} \ddot{u} d \acute{a} n$; — $k \acute{o} z a$, $k \acute{o} \ddot{u} z g \acute{y} b \acute{a} k$ = bakkecske; — $m \acute{o} \ddot{u} \acute{z}$. $m \acute{o} \acute{s} k \acute{y}$ stb. stb.

4. Kölcsönszavakban az \ddot{u} hol rövid, hol hosszú \acute{o} -nak felel meg, néhány ritkább esetben pedig összevonás útján keletkezett. Pl.: $(h) a j \acute{o} \ddot{u} v$, $n a (h) a j \acute{o} \ddot{u} v \acute{y}$, < m. *hajó*; — $a k \acute{o} \ddot{u} v$, $a \acute{y} k \acute{o} \ddot{u} v$, $d v \acute{a} a \acute{y} k \acute{o} \ddot{u} v a d \acute{a} b o \acute{c} n \acute{y} c \acute{a} s m o s t \acute{u} k l \acute{y}$; < akó, visszakölcsönzés; — $s a b \acute{o} \ddot{u}$, $s a b \acute{o} \ddot{u} l$, $k s a b \acute{o} \ddot{u} l \acute{y}$, de: *sabolic*, *sabolicov* mint ragadványnév; < m. szabó; — $b i r \acute{o} \ddot{u} v$, $k b i r \acute{o} \ddot{u} v \acute{y} n a t \acute{o} z b o \acute{y} d \acute{a}$; $s \acute{o} l g a b i r \acute{o} \ddot{u} v$; *birovija* = szolgabirói hivatal; < m. biró; — $(h) i n t \acute{o} \ddot{u} v$, $s h i n t \acute{o} \ddot{u} v o n s \acute{a} v \acute{o} z \acute{y} < m. hintó$; — $\acute{s} \acute{o} \ddot{u} n a t \acute{y}$ = szánni, sajnálni; $\acute{s} \acute{o} \ddot{u} n \acute{a} \acute{y} m \acute{a}!$ $\acute{s} \acute{o} \ddot{u} n a$, $\acute{s} \acute{o} \ddot{u} n a n \acute{a}$; < ném. *schonen*; — $c \acute{o} \ddot{u} n a$ = gúnyolódás, gúnyolódni, gúny; $c \acute{o} \ddot{u} n a t \acute{y} s \acute{a}$ = gúnyolódni; $c \acute{o} \ddot{u} n o d \acute{e} l a t \acute{y}$; $n \acute{a} c \acute{o} \ddot{u} n \acute{a} \acute{y} s \acute{a} z s r m \acute{a} k a!$ < ném. *Zuname*; — $c \acute{o} \ddot{u} p a n \acute{y}$, $c \acute{o} \ddot{u} p a n \acute{d} \acute{a}$: $d r \acute{o} \ddot{u} k p r k \acute{o} \ddot{u} l \acute{a} i$, $\acute{s} t \acute{a} r \acute{y} j \acute{a} p \acute{o} d \acute{u} g o n n a r \acute{o} \acute{c} i \acute{c} \acute{a} z v \acute{e} z a n \acute{y}$; v. ö. szlov. *c \acute{o} p a n j* = die Langstange am Rüstwagen (Pleteršnik); < ném. *Zugbaum* stb.

5. Néha megtörténhetik az, hogy — főleg hosszabb szavakban és igéknek participiumában — főhangsúlyon kívül is találunk *ou* diftongust, melyet ilyenkor a mellékhangsúly hatásával igazolhatni. Ilyenek pl.: *šòuštarija* = cipésmesterség; ragadványnev: *šostarčovi* v. *šouštaričovi*; szlov. *šōstar*; — *kòupa-jòuča dēca* = fürdőző gyerekek (*kòupa-jòuča dēca*) = ásó gyerekek); — *rastòupa-jòuča sà snèig* = elolvadó hó; — *ràm sè pòuva-jòuča kmāt* = házat építő, építettő földmivelő; (*pòuvatì* < ném. *bauen*?; *pòuvatì* = termelni, vmit beszerezni; (*h*)¹žo, *ràm pòuvatì*; *pòuv* = termés; *lētos jā lēpì pòuv bñu* = az idén jó termés volt; *pòuvandà*); — *ošpotàva-jòuča*, -a, -ä (-o) = gúnyolódó stb.

6. Végre *ou* diftongus fejlődött a szótagzáró -ol hangesoportból az ilyenekben: *dòu* = völgy, síkság; *v dòul mən* (*h*)¹žico; *dòlnà* v. *dòulnà* (helynevek előtt: *dòln Sinik* = Alsó-Szőlnök, *dòlnà Strùkofcà* = Alsó-Sűrűháza, *dòlnà Slàràcà* = Alsó-Csalogány stb.); óblg. *dolъ*; — *bòuta*, *bòutoša* v. *bàtoša* = bóltos; *v bòutì san kùpo*; szlov. *bòlta*; m. *bót!* — *pòu* = fél; *pòunduč* = éjfél; *f pòundučì stanùvajo tì mīrvì*; *pòudnè* = dél; *mād pòdnàma* = délidőtájt; *pò pòudnèvì* = délután; *prād pòudnon*, — *pòudnèvon* = délelőtt; *pòdìna* = fele valaminek; *spòdìna dèlatì* = felig-meddig végezni el a munkát, felibe, harmadába; óblg. *polъ*, *polu nošti*; — *sòu* = só; *solì* gen.; *z soldòuv posolìtì*; *solēnka* = sótartó; *posòul mī!* óblg. *solъ*; — *prākòu*, ritkábban: *prākòul* = nagyobb fahasáb; *dvèj prākòul*; *prākòulca*; szlov. *pràkol* = der Prügel; — *kòuca*, *pr plūgì sijo*; *na kòucà*; *s kòucamì*; < *kòulca* -ból összevonás által; — *mozòučäk* (v. *mozòčäk*) = pattanás; *mozòučäk sà mī zvìgo na obràzì*; *pùn jā z mozòučkamì*; óblg. *mozolъ*; — *tòuva i, tì tòuva i tì!* *tòuva iško lùstro*; *z málaga tòuvaja zràstè vālki*; *tòuvandà*; < m. *tolvaj*; szlov. *tolovāj* (már egy 1704-iki kuruc betörésről emlékező régi szlovén népballedában is előfordul: «*kruci v Ormoži v leti 1704*» 6. versszak: «*Na kip tolovajske jame*», l. Fr. Kovačič: *Kruci na Slovenskem Štajerskem* 67. l.). — *kòu-d i š, kòud i škì svèit*, *kòudvatì*; m. *koldus*, *kódis*. Kivétel a már említett *stò* = asztal; de: *na stòul, stòlac*; mégis: *stòučäk* = kisebb fajta szék; *na stòučaki*, *štòučki*; óblg. *stolъ*.

II. *üu*. Ezen diftongus, a *mi* előhangját illeti, kétféle módon keletkezhetik 1. *i* > *ü*, vagy 2. *u* > *ü* hangfejlődésen keresztül:

1. *i* > *ü*, melyhez azután a többnyire szótagzáró *l*-ből vokalizálódott utóhang kerül (*l* > *o* > *u* > *ü*). Gyakori az egytagú, valamint a véghangsúlyos igei participiumokban: *p ùu jā* = ivott, < *pio* < *pil*; — *bñu jā* = volt, < *bio* < *bil*; — *bñu jā* = ütött, < *bio* < *bil*; *zbñu ga* = megverte; *pobñu*, *razbñu*, *vòzbñu*; — *s kr ùu sà* = elrejtőzködött, < *skrio* < *skril*; — *f è ùu* = tanított; — *sà* = tanult, < *fèio* < *fèil*; de: *náfèio sà* = meg tanulta; — *žalost ùu sà*, *žalostila* = szomorkodott, < *žalostio* < *žalostil*; — *mi*

dũu sã, *mĩdĩla* = időzött, < *midio* < *midil*; de: *zamũdo* = elkéssett, hangsúlytalan helyzete miatt; — *ẽĩnũũ jã* = elkövetett, tett, *ẽĩnĩla*; *kã sĩ tõu ẽĩnũũ*? < *ẽĩnio* < *ẽĩnil*; de: *fẽĩno*; — *ẽĩdũũ sã* = csodálkozott, de: *zacũdo sã*; < *ẽũdio* < *ẽũdil*; másfelől pedig: *ẽũdil* > *ẽũdil*, > *ẽũdio* > *ẽĩdio* > *ẽĩdũũ*; — *vrtũũ sã okõũlĩk sũbũ*; < *vrtĩo* < *vrtĩl*; — *fẽĩnũũ jã* = megértékelt, megbecsülte; de: *fẽĩĩno jã*, < *cenĩl*; — *ẽastũũ*, *ẽastĩla*; < *ẽastio* < *ẽastil*; — *ẽẽ ga davũũ* = már fojtogatta; *davĩla*; < *davio* < *davil*; de: *zadãvo ga* = megfojtotta; — *dogũũ* = fejt; *dogĩla*; *dogio* < *dogil*, *dojĩl*; de: *podõũũ jã* = megfejte; — *govorũũ*, *govorĩla*; < *govorio*, < *govoril*; de: *odgõũũvoro*; — *kosũũ jã* < *kosio* < *kosil*; *kosĩla*; de: *pokõũũso*, *nakõũũso*; — *dvẽĩ tõrĩ ga lovũũ v. lõũũ*; < *lovio* < *lovil*; — *morũũ ga* = meggyilkolta; *vmõũũ ga*; < *morio* < *moril*; — *lẽto dnĩ mã rãdũũ* (*rẽdũũ*) = egy évig tartott; *rãdĩla*; < *redio* < *redil*; — *rodũũ* < *rodio*; < *rodil*; *rodĩla*; de: *narõũũdo*; — *sadũũ* < *sadio* < *sadil*; *sadĩla*; de: *posãdo*, *nasãdo jã* *kokõũũ* = tojásokra ültette a tyúkot; — *tagũũ*, *dõĩtagũũ*; < *tajio*, < *tajil*; *tagĩla*; de: *zatãjo ga* = megtagadta; — *snẽĩk sã ẽẽ topũũ* = már olvadozott a hó; < *topio*, < *topil*; *topĩla*; de: *rastõũũpo sã* = elolvadt; — *ẽalũũ jã* = bánta; < *ẽalio* < *ẽalil*; de: *razẽãlo ga* = megsértette, megbántotta; — *grĩẽũũ jã* < *grĩẽio*, < *grĩẽil*; *grĩẽĩla*; *prãgrẽĩẽo*, *zagrẽĩẽo*; — *strĩũũ ga v. strẽĩũũ ga*; < *strĩũũ* < *strĩũũ* *jã* stb.

Névszókban: *stũũ*, *mãklũũ stũũ* = seprőnyél; < *stio* < *ném. Stiel*; — *cũũ*, *brãz cĩla dẽla* = céltalanul dolgozik; *cũũ ẽĩvĩlẽĩnã* = életeél; < *cio* < *cil*; óblg. **cilũ*, szlov. *cilj*, ném. *Ziel*; — *dogũũ nĩca*, *dodũũnĩca* = fejlődény; szlov. *dojĩlnica*; — *motũũnĩca* = köpülő; szlov. *motĩlnica*; — *motorũũcã*: helység-név; magyarul: *Motolyád*; *z motorĩlãc* = motolyádi; *v motorũũcã*; v. ö. szlov. *motorĩlce*; — *svũũnĩ*, -a, -o v. *svĩlnĩ*, -a, -õ = selyemből való; «Szlovenszkoga Kmeta Peszen» 2: «*Nejmam jasz szvĩonoga gvanã* — *mãm zgrebne lacse*»; v. ö. *svĩla* = selyem; szlov. *svĩla* = die Seide stb.

2. Ha a diftongus előhangja *u*-ból fejlődött, akkor nyílt szótagban *ũ* váltja fel, szemben a föntiekkel, melyekben az *ũũ* mindig *i*-vel váltakozik. Pl. igékben: *zũũ sã* = levetette cipőjét; < *zũũ* < *zũũ*; *zũũ sã*; — *obũũ sã* = felvette cipőjét; < *obũũ*; *obũũ*; — *ẽũũ jã* = hallotta; < *ẽũũ*; *ẽũũ* stb.

Névszókban: *ẽũũ*; *tãlko dẽlan*, *ka san ẽẽ na rõũũ* *ẽũũ* (*zũũlã*) *dõũbo!* *zũũlã mã*; óblg. **zũũlũ*, szlov. *zũũl* = die Schwiele; — *ẽbũũ*: ragadványnév Hegyszorosról; *ẽbũũla*, *ẽbũũlovĩ*; v. ö. szlov. *ẽebũũla*, *ẽebũũ*, *ẽebũũ*, *ẽbul* = vöröshagyma; — *mãtũũ*, *mãtũũlãc*, *mãtũũla*; óblg. **metũũlũ*, szlov. *metũũl* v. *metũũl*; — *mũũnũũk*: *naprãvlãnũũ z lẽskovga lĩsã*; *mĩhẽ gõnũũjo zũũn*; v. ö. *mũũja* < szlov. *mũũha*. Feltűnő a *rũũ* szó (= visszhang; *rũũ lãtĩ*,

räu sä cüjä), mely nyilván a *rju*-igetőhöz tartozik, de hogyan? érdekes, hogy a Gáspár-féle olvasókönyv következetesen «rüü» alakot használ, Pleteršnik nagy szótára pedig csak közeljáró szlovén adatot sem ismer.

o utóhangú diftongusok: I. *ò* utóhangja zártabb a rendes rövid *o*-nál, azért *u* felé hangzik; csak hangsúly alatt fordulhat elő és így változó accentussal bíró szavakban, ha súlytalanná lesz, *o*-val váltakozik.

1. Szótagzáró *-al*, *-alj*, ritkábban más hangesoportnak megfelelőleg találjuk a mult idejű participiumokban s néhány névszóban; így: *sp ò*=aludt; *<sp al*: de: *náspo*, *záspo*; — *ñ ò*=hagyott, összevonva a «*nihào*» alakból, *<nehal*; *nála*, *vònào*, *tá-ñào*; — *gn ò*=hajtott, *<gnal*; *gnála*; *krävä jä vògnào*=a teheneket kihajtotta a legelőre; de: *pògno*=meglódította, kiguritotta; *nàgno*=elkergette, meghajtotta; *zàgno sä*=megeredt, pl. futásnak eredt; — *zn ò**<znal*; *znála*; de: *pòzno*, *spòzno*; — *zv ò*, *<zval*; *zvála*; *kàk sä zvò*? = mi volt a neve, hogy hívták? de: *zézvo*, *pòuzvo*, *názvo*; — *br ò**<bral*; *brála*=szedett; de: *sà jä fküp pòubro*; *to nàilèpsä s vòzèbro*; *grài jä prèbro*; — *st ò**<stal*; *stála*; = állott; de: *sldák jä pòusto*; *òusto jä*=valamivé lett, bevállott valaminek; — *d ò**<dal*; *dála*=adott; de: *òudo jä*=eladott; *zòudo jä sä*=mindenét eladta; — *kl ò**<klal*; *klála*=ölt; — de: *spòklo*, *pòklo*, *zàklo*=megölt, felkoncizolta; — megkülömböztetendő ettől a *kl ò**<klal*, főleg összetételekben: *skl ò*, *sklála*=összerendezte; *dÿra jä sklò*=összerakta a fát; de: *nàklo jä kòula*=megrakta a szekeret; *nàklo ga*=ugyancsak megterhelte!; — *pr ò**<pral*; *prála*=mosott; *gvànt jä zépro*=kimosta a ruhát; — *žg ò**<žgal*; *žgála*=égetett; iramodott; *žgò jä tàk*, *daž ga spükšä pùsto*=futott, mintha puskából lőtték volna; de: *pipo s nàžgo*=pipára gyújtott; *žéžgo sä*=meggyúladt, megégette magát; *žéžgo ga*=végig vert rajta; *vúžgo jä*=meggyújtotta; *vúžgo ga*=ráütött; — *ob ät ä ž ò**<obetežal*; *obätäžála jä*=megbetegedett; — *or ò**san*, *<oral*; *orála jä*=szántott; de: *zòuro jä*=a szántást elvégezte; stb.

Névszókban: *kr ò**<kralj*; *kralá* v. *krála*; szlov. *králj*; — *ž ò**mi jä*=sajnálom; *nàj tì zátok nàdä ž ò zatòy*=azért ne bánkódjál miatta; *<óblg. žalb*; de: *žalost*, *žalüjä*, *žalostí sä*; — *k ò fka*: *níkša vràna*; *kòfkatì*; *kòfkhä kòfčäjo*; szlov. *kávka*, *kàvkatì*! — *káläc* (*<tkäläc*=takács; *tkäläc tčë*), gen. *kàoca*, dat. *kàoci*; *<tkalca*, *tkalci*; — *p áläc*=hüvelykújj; *na pàoci má bradaico*; *pàoca*; *<palec*, *palca*; *pàocäk*=Hüvelyk Matyi: «*mälì èlvik*, *skép sä säfälé špäznoga godilo*: *v vüjo sä skräu*, *kräva ga podèila*, *vük ga pòžro i. t. d.*» *<szlov. pälček*=der Zwerg; Däumling; — *ri s ò ščäh*, *sleigüoga risòščäka*=pünkösdi haza

utolsó napján; < *risalsček*; v. ö. *risálj*; *risálskj světki*, v. > *risàoskj světki*; — *dào ša*, na *dàoš* *sràka gnězdo má*; = égerfa; *dàoškà*, *dàoštà* = égerfás; v *dàoški pásti*, z *dàošta trávo brati*; szlov. *jolha*, *jelša*, *jolša*, *jalsje*!! — *gr ào ka* v. *gr ào tka* = die Wicke; < *grahka*!! *kàbào gràokà jü bilòu v žiti*; — *pr ào ka* = ruhaverő; s *pràokov gvànt vòbójájo (v) vòudi*; *pràokica*; szlov. *prálka* = Waschbleuel; stb.

2. K ö l c s ö n s z a v a k b a n is többnyire hasonló hangtani helyzet hoz létre *ào* (*au*) diftongust, így: *m ào* = alkalmatosság, (ünnepi) ebéd; *vàlki mào jü dào na svòì dèn* = nagy lakomát csapott neve napján; *na mào san pozvànj*; *dosèjmào*, *ducgamào*; de: *k málj dèca!* = asztalhoz gyerekek! v. ö. szlov. *mal*, *k malu*; ófn. *mál*; — *tào* = rész; *sàkši jü svòì tào vòdòubo*; de: mint határjelölő kifejezés: *f tálj àdno ñvico mèn*; *stàla sàn prìso*; — *tàlati* = osztani; *rastàlati àrbíjo* = felosztani az örökséget; *tàllyga* = osztály; *gnàs dà tállyga!* < ném. *Teil*. Kűzmies a maga bibliafordításában, s nem egyszer más írók is hosszú *á*-val írják ezeket: *táo*, *prvi táo*; *máo* stb.; — *šp it ào*, *f špitálj lüzí*; < ném. *Spital*: kórház; — *f rt ào na trí* = $\frac{1}{4}3$; *trí f rtálä na štírj* = $\frac{3}{4}4$; *f rtào lèta* = negyedév; s *f rtála san zgotòvo* = negyedrészt elvégeztem; *cèlji f rtào grùnta má* = negyedrészt birtoka van (régí föld-mértékben); < ném. *Viertel*; — *m ào ta* = vám; *màoto plàcati*; *màoto postàviti*; < ném. *Mauth*; — *m ào là*; *vàlkä mào là má* = nagy szája van, sokat fecseg; *màolati*; *nä mào laj tálko!* = ne povedálj aumyt! *màolaš*, *màolaškà* = a kinek mindig jár a szája; < ném. *Maul* stb.

Más vend nyelvjárások, főleg a muraszombati s a markóké, másképp viselkednek az *ào* diftongussal szemben, a mennyiben t. i. súlytalan szótagban is megtűrik s az igei participiumokban, valahányszor *a* áll az inf. végzete előtt, egész rendesen képezik, akár hangsúlyos a végszótag, akár nem; pl. *d èl ào sam*, *z ásp ào*, *gl èd ào*, *p òuzv ào*, *l ád ào ga*, *st àr ào s ä* stb. = *d èl o*, *z áspo*, *gl èdo*, *p òuzvo*, *l ádo*, *st àro* stb.

II. *ào*. Többnyire szó végén fordul elő, hangsúlytalan szótagokban, bár ritkábban accentus alatt is ejthető az ilyenkor szokásosabb *ô* helyett; innen van, hogy participiumokban általában nem használatos, mert hangsúlyos végszótag esetében *ô*-nek hangzik, súlytalan helyzetben pedig — mint a participiumoknál mindig — egyszerű *o* váltja fel.

1. Szóvégi súlytalan szótagban *-el*, *-elj* hangcsoportból: *m ìs ào* = gondolat; v *míslj má*; < *misel*; óblg. *mýslj*; — *k òup ào* = fürdő; f *kòupàlj*; óblg. *kapèlj*; — *z íb ào*, v *zíbàlj spí dèjtä*; *zíbào zíbati*; < szlov. *zibel*; — *z áb ào*, *màlo zábàla*, *zábèla*; ritkábban «*zábò*», ha t. i. mellékhangsúly esik az összetétel névszói részére; < *zabel*; óblg. *bèlj*, vend: *bèlj*, *-a*, *-o*; — *m á c ào*:

kläpòutäc (=madárijesztgető kerepelő) *má máclä*; *z máclon vdä-rüt*; *võra na máclä* = ingaóra a lelógó súlyokkal; szlov. *mäcelj*, *-clja* = der Holzschlägel (PleTERSNIK); — *k ü k äö*, *f küklä*, *na šür* *kiklé*; < *kükelj*; — *m ä d äö*, *mädlo*; *mädlovxän*; *médla*: ragadványnev; óblg. *mädľ*; — *k ä š äö* = köhögés; *käšäö san döybo*; *kaš-län* = köhögök; óblg. *kašľ*, *kašľľ*; — *k ä b äö* *pšänicä*; *dvä k äb la*; *kätko käblöuv?* óblg. *käbľ*; — *k ö t äö*, *kötla*, *f köutli*; = *katlan*; óblg. *kotľ*; — *v ö ü t äö*, *vöutla*, *-o*; *vöutli*; óblg. *atľ*; — *v ö ü g äö*, *na vöugli*; óblg. *agľ*; — *č r è i v äö* = csizma; *črèivli*; szlov. *črè-velj*, *čevelj*; — *à ŋ g äö*, *à n d äö*; *àngäla*; *àngäläc*; óblg. *an̄gelľ*; — *p ö s t äö*, *f pöstälj*, *s postälj stánoti*; *pöstälca v. pöstäoca*; óblg. *postelb*, *postelja*; — *v r ä b äö*, *dvä vräbla*; szlov. *vräbelj*; — *p ü š äö* *trävä*; *püšäö korin*; < *püšäl*; v. ö. *püšľ*, *püšľčäk*; < *ném*, *Büschel*; — *t ö p äö* = meleg; *düg jä töpäö vötär*; *töploga*; óblg. *teplľ*; — *p ö s äö*, *od vñdugoga pösla si nävēj k äj zäcnoti*; *pün pösla* = «tele van elfoglaltsággal»; *nikšo pösäö san mōö (v) várašj*; óblg. *posľľ*; — *ö s äö tí!* *ösla*; óblg. *osľľ*; — *m ĩ z äö* = hideg; *mĩzla*; *mĩzlo jä* = hideg van; szlov. *mĩzel*; — *o t k ü p ĩ t äö svèita* (*svetä*) = a világ megváltója; < szlov. *odkupitelj*; — *r ĩ š ĩ t äö lüstva*, *člověčanstva* = az emberiség megmentője; < szlov. *rešitelj* stb.

A fejlődés szempontjából érdekesek a következők: *k ä m äö* = *kő*, mint a «*kämän*» elég gyakori mellekalakja; az alanyesetbeli diftongus kialakulása a genitivusi, illetőleg a többi casusi alak hangállapotából indult ki: *kämla*, *s kämlon*, *kämlä* stb. (az *m + n* > *m + l* hangtörvényre nézve v. ö. *tämlica*, *gümlö* stb., az *l* consonánsnál a II. részben); ezekből a hangtörténetileg igazolható alakokból azután a megtévedt nyelvérzék egy «*kämäö*» nominativust következtetett ki; v. ö. óblg. *kamenľ*, szlov. *kámen*; — *p ĩ p äö*, *pĩpra*, *s pĩpron zapĩpratj*; *mōčän lak pĩp äö!* = paprika; óblg. *pĩprľ*, szlov. *pĩper*, *pĩpra*, szb. *papar*; véleményem szerint a nom.-beli diftongus a jelen esetben a két *r* consonans dissimilatiójának eredménye: **pĩper* (> *pĩpra* gen., *spĩpron* stb.); a «*pĩper*» alakot tehát a casusok hangállapota kétségtelenné teszi > *pĩpel* (dissimilatióval). > *pĩp äö*; — *ö r l a* = sas; *örla jä tä näi vėkšj fič*; *dvėj örlj*, *z örlöv*, *örlö* acc.; óblg. *orľľ*, szlov. *órel*; a vend alakot a szó nyelvtani nemének megváltozása magyarázza.

2. Hangsúly előtti helyzetben ritkább az *äö*, mint a szó végén; így: *m äö v d'el*: rongyszálak, melyek törülés közben az edényre ragadnak; < ? szlov. *melōvje* = die Abrutschung (PleTERSNIK); — *p äö v n ĩ c a* = pincze; *f päövnĩc*; *s päövnĩcä*; «*mĩ smo pa f päövnĩcäi bilj*» («*Ot pět pijánj báb*» 11. sor); v. ö. szlov. *pivnica* = die Schenke stb.

3. Hangsúlyos szótagban az *äö*, kivéve néhány egytagú participiumot, csak *äö*-vel váltakozva fordulhat elő s akkor

is csak mint ritkább mellékalak. Pl.: *tāō ēī ē*=borjú; *tī tāō ēī ē!* *tāō ēī ēkē*; *dvā tāō ēī ēta māmō*; <*telēī ē*; v. ö. *tālā* (nyílt *ā*-vel).

Azon egytagú igék, melyeknek inf.-ában a végzet előtt nyílt rövid *ā* hangzik, ezen *ā*-t rendes körülmények között a participiumban is megtartják az *āō* diftongus elohangja gyanánt; pl. *plāstī*, *plāō jā*=font; <*plāl*; — *zmāstī*, *zmāō jā*, <*zmāl*; *zmāla jā*=söpört; — *cvāstī*, *cvāō jā*=virágzott; <*cvāl*; *cvāla*; — *žātī*, *žāō jā*, <*žāl*;=aratott; de: *žēla jī*; — *smāstī* *sā*=meghábórodni, megmérgeledni, összekuszálódni; *smāō sā*; *tā bik sā vldī smāō*; <*smāl*; — *prāō* <*prāl*=font; de: *prela jā*, *prēstī*; mégis: *prādāno*, plur. *prēdāna* stb. De: *stētī* — *stō*, **smētī* — *smō*, *mētī* — *mō* stb.

II. *ō*. Igékben és névszókban egyaránt gyakori, de — a mint a fentebbiekből is kitetszik — csak accentuált szótagban állhat, nyílt szótagban pedig különféle *e* vocálissal megelőzött *l*-lél, esetleg puszta *l*-lél váltakozik; utóhangja, mint az előbbieknél is általában, *l*-, *lj*-ből vocálizálódott.

Igenévi, illetőleg participiumi példák: *zō* *san*=vettem; *zō sī jo*=elvette feleségül; *vzō*; *zēla*; <*zel*: — *stō* *san*=olvastam; *stēla*; <*stel*; de: *cēilo knigo san prēsto!*=az egész könyvet átolvastam! — *šēō* *san*=akartam; *neī san šēō*; *stēla jā*; <*htel*, szlov. *hotel*; — *mō* *san*=habui; *mēla san*; <*mel*, <*imel*; — *mlō* *san* <*mlel*; *mēla jā*=örölt; — *zā ēō* v. *zā ēno* v. *zā ēo*!! <*zā ēl*; — *sō* *sī*=leült; *sēla sī*; <*sel* <*sedel*; — *omā dlō*=elájult, v. *ömädlo*; <*omedlel*: *omādlēla* stb.

Névszói példák: *srtō*=padlózat; *na gōulon srtēli spī*=a puszta földön alszik; <*srtel* <*sred+tel*; l. Pleteršnik II. 565. l.; — *vrtō*, (*v*) *vrtēli sā pogrōuzo*=elmerült az örvényben; szlov. *vrtelj*; — *vozō*=csomó; *vozō odvēzati*; *dvā vozēla*, *vozla*; szlov. *vózel*; — *mōka*, «*mālo san mōkā kūpo, ha n v nādēlo pogāčā pākli*»=kis lisztecskét vettem...; <*melka*, v. ö. *māla*=liszt; — *do pondōka nāi färtig bōu*=hétfőre kész legyen! de: *pondēlāk*=hétfő; — *rogō*=szarv; *roglā*, *na rōuglī*, *roglōvūdā*; *z roglōn pānuoti*; szlov. *rōgelj*; — *čōkō*, *dvā čōnklā*; *čōnkō na vēiki*; szlov. *čōnkelj*=dürrer Ast am Baume, Fussknöchel (Pleteršnik); v. ö. *čōnklar*=csonka; — *sokō*, *dvā soklā*; *f sokō sā potākno, vđaro*; Pleteršniknél: *sōkelj*=das Reis, der Ast; ogr. C.; — *mō*=komlyó; óblg. *hmelъ*; — *vogō*, óblg. *aglъ*; — *pāpō*, *krū spāpēla pāčti*; *spāpēlon posipati*; *papōnca* v. *papōnica*=hamvazószerda; óblg. *popelъ*, *pepelъ*; — szlov. *pepēlnica*; — *ksō*, *dōbār ksō*=jó madár; *dvā ksēla mār*=két segédem van; *za ksēla dēlati*; <ném. Geselle stb.

Az *i* diftongusok.

i utóhanggal majdnem valamennyi vocálisból lehet képezni diftongust; ezek a következők: *äi*, *äi*, *äi*, — *oi*, — *üi*, *üi*, — *äi*, *äi*, *äi*, — *üi*, *üi*, — *üi*, *üi*, — *öi*, *öi*. Az utóhang majd valamennyinél szótagzáró *j* v. *h* consonansból fejlődött a legtöbb esetben.

1. *äi*, *äi*, *äi*. Pl.: *gräi* < *grah*; *gräja*; — *žmäi* < *žmah*; *žmäja*; — *znäitä*! = tudja meg! — *däi m* = adj! — *koljč-käi* v. *koljčkäi* stb. stb.

2. *oi*. Pl.: *splöi san sä spozábo* = teljesen elfeledkeztem; < *sploh*; — *vgöidno* = reggel, v. ö. *göidna*: Családnév; — *förtoi*, *förtöja* v. *förtoka*; < *Vortuch*; — *tvöi*, *tvöjaga* v. *tvöiga*; *möi*, *möiga*, *svöi*, *svöiga*; — *plöi*: «za žagati valön küsto drvöu», kfn. *bloch*, szlov. *plöh* = ein flacher Holzblock (Pleternik); — *hoi dič* < szlov. *huidič*: kölesönszó; — *voimēni očē* stb., = nevében; < *vo* + *imēni*, az *o*-nál ritka összeolvadás által; — *nöuvoi*, *lipoj*, *živoj*, *dúgoj*, *slipoj* stb. Szótagvégi *l*-ből: *mözoj* — *mozla*; öblg. *mozol*; — *köykoj*; öblg. *kakol*.

3. *üi*, *üi*. Úgy látszik, hogy több szóban az *u*-t a vocálisnak a szlovénben is általános diftongizálódása őrizte meg; hogy a nyelvérzékben megvan az erre való készség, arra nézve érdekes adalékul szolgálhat az a megfigyelésem, melyet egy magyarul is félig-meddig tudó vend földmívelő beszéde közben tehettem: ez az ember u. i. a magyar «butor» szót «vendesen» következetesen *büitor*-nak ejtette. — Újabb példák: *müica*; v. ö. *müic*! *müic*! macska hívó interjectió; *gospä müica* = hölgyeményét; *müicä*: «pržmācovä vèikā z mēkyn bëiljn cvëiton. štärä na cvëtno nädëlo (= virágvasárnapkor) lüstvo f cërkvär nāsē žög-nāvatj», v. ö. ném. *Palmkätzchen*; — *müicäk* = macska, többnyire csak a gyermeknyelvben; *müicika*; szlov. *mücek*, *mü-cika*; — *lüzäk* = Alajos; *lüzä*, *lüzika*, *lüz*: közismert keresztnévek. (Bővebbet az *u*-féle vocálisoknál.)

4. *äi*, *äi*, *äi*. Újabb példák: a) *päinä* < szlov. *pahne*; — *odäinä si* = lélekzik; szlov. *oddahne*; — *posäinä* = elfonnyad; szlov. *sahni*, *sehniti*; — *läiko*, *naläicj*; szlov. *lahko*, *lehko*; — *präi* = állítólag; — *täi* = neked; < *täb*; — *špäi* = szalonna; *špäja*; < ném. *Speck*; — *zäinoti* = ásítani; szlov. *zehniti*; — *špäiz* = éléskamra; *f špäizj*; ném. *Speise*; — *klabäis*, *plabäis* = czeruza; stb. b) l. az *ei* részletes tárgyalásánál az *e* vocálisok között. c) A hosszú *é*, hacsak a hangtani helyzet megengedi, majdnem mindig diftongizálódhatik, úgy hogy a közönséges beszédben kétféle kiejtés lehetséges: *mēki*, *mēiki*, *mēi-koča*; — *ljblijni* v. *ljblijni*; — *zälēni* v. *zälēini*; — *mēi-cika* v. *mēicika*; — *ocvēräk* v. *ocvēiräk*; — *prasē* v. *pra-*

séi; — *pr méri bòi*, *pr méiri bòi*! — *ségati* v. *séigati*; — *ďaréb* v. *ďaréib*; *ďarébi* v. *ďaréibi*; — *glédati* v. *gléidati* stb.

5. *ii*, *íi*. *ii* úgyszólván nincs is, mert minden ilyen diftongus előhangja hosszú vagy legalább is félhosszú. Pl. *tíi*=te. — *míi*=mi. — *rányglii*=épen; — *bríitva*=borotva; — *molíidäv*=ima; — *mlatíidäv*=csépelés stb. Igékben: *píi*=igyl! — *bíi*=verd! — *midíi sä*=késik, időzik; *goríi*=ég stb. Mellékalakok: *tí*, *mí*, *ránygli*, *brítva*, *molíidäv*, *mlatíidäv*, *pí*, *bí*, *midíi sä*, *gorí* stb.

6. *üi*, *úi*. A hosszú *ü*-hoz itt is bármikor csatlakozhatik egy rövid *j*-és elem, semivocális *i*, ha a kiejtése nem ütközik nehezségbe: *müikatí*, *müicä*=bö; — *zgüib o jä*=elvesztette; — *lüibití*, *lüibo jä*; — (h) *üidí*, *tähüidí*; — *lüipati*=hámozni; — *plüicä*=tüdő; — *svetí düi*=szentlélek; itt az *ü*-höz a ragozott alakok *j*-je járult (*dijä* stb.), a mely *j* annyiban különbözik az előbbiektől, hogy *h*-ból lett; szlov. *duh*. Mellékalakok: *mükatí*, *zgübo*, *lüibití*, (h) *üidí*, *lüipati*, *plüicä*, *dü* stb.

7. *öi*, *ői*. Pl. *koböidí*=ebédhez; — *omöití*=meszelő; — *köirití* v. *körítí*; — *möira* v. *möra*; — *böirati* v. *börati* stb.

Néha egyazon szónak diftongusos és diftongus nélküli alakja között csak a használatban találunk némi különbséget. Így: *štò jä büu tü?* = ki volt itt? *štò bi töu znò!* = ki tudhatná ezt? *štò dā vido*, *näi povèi!* = a ki meglátja, szóljon! de: *či bi štò i töu znò!* = ha ezt valaki tudná! *štò i štéc* = bárki, akárki; — *nä güli šmāka!* és általában mindig a tiltó értelmű imperatívusi alakok mellett (*nä güci*, *nä dēlai* stb.); továbbá: *nä mo< ne bodem*, *ne bodemo*; *nä šcän* = nem akarok; *nä mrän* = nem tehetem; *nä bi zdigno* = nem emelném meg; *nä vidin* = nem látok stb.; de: *nēi jä prišo!* = nem érkezett meg; *nēi san ga pito* = nem kérdeztem; *nēi san čüu* = nem hallottam; *nēi bi küpo!* = nem vennék, v. *nä bi küpo*, ugyanazon jelentéssel; *nēi ga* v. *nēga ga* = nincs! v. ö. még: *nä dā* = nem lesz, *nēi dā* = nem meg, *<ne + idä* stb.

A sonáns *l*-, *r*- és *ŋ*-ről l. a consonánsoknál a II. részben.

Az óblg. nasálisok nyomai.

Az óblg. nasális vocálisok a vendből, mint általában az összes délszláv nyelvekből, teljesen kivesztek. E tekintetben legfeljebb csak gyér nyomaikról lehet szó.

A hangzónak nasalizált ejtését ma már csak egyetlen egy szóban konstatálhatni és ez a «*rò~šć*» = cserebogár, < óblg. *hraštē* = scarabæus, lengy. *chrząszcz*, szlov. *hrášć*; a vend alak nasalizált ejtése azonban csak a Hidegkúti nyelvjárásra és vidé-

kére terjed ki; egyebütt *ròušč* a szokott és rendes kiejtés; v. ö. «Prirodopisz» 32. «*Rošci*» — «Vszak. Szvetsz. Peszmi 10»:

«*Toga szo ti krívi — Zaklali vu gouscsi,*
«*Pa szo ga kak grívi — Oplenöli rouscsi.*»

Hogy e szóban az orrhang megmaradt, azt nagy részben a hangtani helyzetnek is kell tulajdonítani; *šč* hangcsoport előtt különben az *n* is annyira tökéletlenül képződik, hogy erősen nasalis színezete van a megelőző vocálisnak, pl. *ménši, ténši, mrlinščä* stb.

Azonban már sokkal határozottabb és biztosabb nyomait kell látnunk az óblg. orrhangoknak azon nyelvjárásunkbeli szavakban, melyek az óblg. nasalisoknak megfelelőleg a szlov. irodalmi nyelvvel szemben egy máskülömben nem igazolható *n* (*m*) consonánst tüntetnek fel. Ilyenek pl. *gländàlo, glandàlo*=tükör; — *kòndravì, -a, -o*=göndör, óblg. *kądravъ*; — *krùmplavì, -a, -o*, óblg. *кравъ*, stb. Ezekről, valamint a csak látszólag idetartozó «*vrèimän*», — «*slämän*», — «*plämän*» stb.-félekről a consonánsok között lesz szó, a hová tényleg tartoznak.

Assimilatio.

Nyilván assimilatiót állapíthatni meg a következőkben: *pìpìsár, pipisár*=m. pipaszár; — *zadvàčara* v. *zadväčara*=délután; v. ö. *väčér, väčërda*; — *kàinaì*=de igen, de bizony! hogyné! < *kaj+neì*; szlov. *kaj ne!* — *pastarìčica*=*pastirìčica*=barázdabillegető; szlov. *pastirica*; — *làkavñica*, szlov. *lakovnica, lakomnica*, szb. *lakomica*; — *càsar*=császár; szlov. *césar*; óblg. *césarъ*; — *vàjat*=kötél; szlov. *vajet, vaje*; — *kòmalàst, kumalàst*=gummifonál; v. ö. ném. *Gummi(e)lastig*; — *ròpočä, ròpošcar, ropočänäc, ròpočkì*; 1366-ban: *Rupertfalva, Roprecsa*; < *Rupert, Ruprecht* stb. — *posisilì*=erővel; < *po+vseì+silì*, az *ç>i* hangtörvény közvetítésével; — *vìsikì, -a, -o*, óblg. *vysokъ*, szlov. *visòk*=magas stb.

Hangzó kiesése, betoldása.

I. Kiesés. Hangzókiesés, különböző hangtani okok hatására, többnyire csak súlytalan szótagokban szokott végbe menni. Leggyakrabban az *e* és *i* vocálisoknak kiesésével találkozunk, főleg *r* (*r*) melletti helyzetben.

1. i. a) Szókezdő súlytalan *i* esett ki a következőkben: *màn*=habeo; *máš, má, mámo, mätä, májo, máta, máva, mào, mēla, mēlo, majouči* stb.; de: *obímati*=ölelni; óblg. *imä,*

obima. szlov. imeti; — z, igék és névszók előtt, pl. z (s)tébä, z (h)izä (z'izä): zütı, zdätı; óblg. izъ, szlov. iz (iz tebe, iz hiše, izuti, izdati stb.); — no = és, csak egyes szólásmódokban és népdalokban, pl. nòučnodén = éjjel nappal; fūrt no fūrt = állandóan, furtomosan; skòys no skòys ga jü smäknò = teljesen át; a számlálásnál is gyakran: dvánòdvàistı = 22 (dvàdvàistı), pět(nò)tréstı = 35, štìrnoštìrdäsét = 44, stb.; egy dalból: «Jęzoš jü pa živo trìnòtrěstı lèit» = 33 évig; egyéb helyek más népdalokból: «länı san plèila lük no mäk, lük no mäk = foghagymát és mákot; «vēinac mòrā lèipı bit, zälénı no väsélı» = zöld és vig; «O kristānı mõjı, Gnäs näı sākšı mõlı, D'očēc no kläčēc bogā!» = sírva és térdepelve; «mä poglèitā pāidašcā, no diklīnā mlādı lèit!» = barátnöim és leányok; stb. óblg. i, szlov. in, horv. i, v. ö. vend: i, ino; — nācı = máskép, más-külömben; nācı sā poglādņı! nācı stòı! tōu jü nācı nēı mogòučā! óblg. inakъ, szlov. inače, inako; v. ö. vend: ĩnda, ěinı (i>ěi); — vānı = ĩvan = Iván; vāncāk, vāņko, vānäk, k vāņkı, vāņkovı; vāncā vēs = Ivanócz; z vāncā vēsı; v. ö. or. Ваня; de: «ivan», az idősebbek megszólításában; ĩvāņšcāk = junius; ĩvāņskā đāboka = Szent Iván napja táján érő alma; — talı-(j)ānskı, -a, -o, talı(j)ānēc, talıān, talıāndā; na talıjānsko ĩti; stalıjānskoga. po talıjānskoj gúcatı; <italijanski, Itália; v. ö. m. talján, talıjān; — ? lončār<ilončār; v. ö. iloica; — Szó-végi súlytalan helyzetben: mān = nekem; mān dāitā! mān tūı povēı! <mānı, mānık, a többszámú «vān, nān, ĩn» analóg-iájára; óblg. mēnē, mē, szlov. meni, mē; — pr<pri = -nál, -nél; pr brātı = testvérénél; prvézatı = meg-, hozzákötıni stb.; de: pr ĩān = nála; <pri + nāmı.

b) r, ritkábban l melletti helyzetben, a mikor is az l, illetőleg r mássalhangzók, sonansokká válnak: křvıca v. krıvıca; tōu jü pa dōņk vrāiža křvıca! tí sı křvōu! kā jü tōmı křvōu v. krıvo? óblg. krivъ, krivina; — křnıca: kisebbfajta teknő; křnıca za vo-dōu, f křnıci mājō krū <krinica: lgy. krynica = cisterna; — trğé, sı trđé = mind a hárman; < szlov. trijē; — brsāčā = törülköző; v. ö. brısatı; szlov. brısāca = Handtuch; — držınā, držınēc, drgōuč; szlov. družina (>vend: družina>drižina>držina) drugoč; — poskrvomā = titkon, rejtegetve; <poskrivoma; — sřmāk, sřmāštvo, sřmāškı cāignıs = szegénységi bizonyítvány; sřmāčāk tí! sřmāčāk mõı! de: sirōuta, sirōcā, sirōcēcā; óblg. siromakъ; — trdı sā = fáradozik; kälko sā trdı, sřmāk! = mennyit fáradoz szegény! <trdı, trdı, népetimológiával, a «třdı» (= kemény) mellék-név alakjára támaszkodva; — křčí = lármáz, ordít, <křičı; v. ö. krıcatı; nā krıčı tälko! — vāvārcā = mókus; óblg. vēverica; — srākca, srākēcıca, v ādnōı srākēcı, srākıca; óblg. sračica; —

l után: *kàp!ca*: *gè sà* (*s*) *strèjã vòda i dàšc dòi cidi*; v. ö. *kàp!ica* = cseppecske; — *òs!ca* = asztag; *prèik òs!cã pàvozinã* (keresztbe tett összetartó rudak) *dèivat*; < *oslica*; — *balgàcã* < v. *baligàcã* = balog nő; — *vàlkã*, -a, -o; de: *zvãl!cat* *sã*, *zvãl!cã*; öblg. *velikã*; stb.

Sőt *n* után is kiveszett néha az *i*, hasonló körülmények között: *kovàc!ca* = kovácsműhely; *f kovàc!cã kovác kovéjo*; < *kovačnica*; — *lác!ca*, *lác!cã* = félnadrág; < *hlačnice*; — *kròp!ca* < *kropnica*; — *kùc!ca* < *küčnica*; — *klác!ca* < *klačnica* stb. (l. az *n-t* a consonánsoknál a II. részben).

c) Más hangtani helyzetben: *nãstã*, *vòstã*, *gòntã*, *mòltã* és általában az igei participiumokban és imperatívusokban, ha a hangtani helyzet kedvező: *mòlo*, < *molio* < *molil*; *vòzo* < *vozio* < *vozil*, stb. Összevonás alkalmával a vocális utáni *i* ilyenkor rendszeren semivocális *i*-vé redukálódik, mint a szláv nyelvekben általában; pl.: *pòidmò* («*pòidmo za Jèzušon*»), *pòimo*; *pòitã zbògon!* = Isten önnel, önökkel! < *pòidmo*, *pòiditã*; — *nèidã*, *vùidã*, *prãidã*, *nàidã*, *znãidã*, *zãidã* (*nã zãidã sã* = nem érdemes, nem érdemli meg a fáradságot, nem fizeti ki magát) stb., < *ne+ide*, *vu-*, *pre-*, *na-*, *z+na-*, *zã+ide*; — *ãrdãica* < *erjavica*; — *rokãica* < *rokavica*, és társai stb.

d) Hangsúlyos *i* esett ki a következőkben: *òzmicã* = szemöldök; *òtpri òzmicã!* *vdãri ga za òzmicã*; v. ö. *ozimicã*; szlov. *ozemec*, *ozemice* (Pleteršnik); — *črèp!nã* = cserép; *f črèp!nã*; v. *črep!nã*, *f črep!nã*; szlov. *crepina*, *črepinja*.

2. e, ä, é. Mellőzve az *e*-féle vocálisoknak a «*p à m ä t ä n* — *p à m ä t n a*, *br!tãk* — *br!tka*, *đãgãr* — *đãgri*, *v!li* — *vrèili*, *s!š!n* — *s!š!nã* stb.-félékben való látszólagos kiesését (v. ö. öblg. *pamety!nã*, *pamety!na* stb.), *e* hangok kiesésével találkozunk az ilyen, sajátosan vend alakokban: a) *r* után: *srd!nã*, *f srd!nã*, *na srd!nã*, *srt!o*, *na srt!elã sã kobãcat*, *srd!ca*: helynév; < *sredina*, *sred+tel*, *sredica*; — *zãit!k*, *zãit!k!vat*; szlov. *zajutrek*, *zajutrekovati*; — *pr!k!u* v. *prãk!u*, *s pr!k!ulon*, *s prãk!ulon* *vdãrit*; < *prekol*; — *pr!d!vo* v. *prãd!vo*; v. ö. *prãd!e*, *prãdãno*; — *črn!lo*, *čãrn!lo*; de: *čãrãn*; — *tr!b!i*, *nèi tr!b!i*; de: *potrèip!cã*; < *treba*; — *kos!tr!no* < *kositerno*; v. ö. *kos!tãr*; szlov. *kos!teren* v. *kos!trn* (Pleteršnik); — *f!rt!o*, *fãrt!o*; *dvã f(ã)rtãla*; v. ö. ném. *viertel*, m. *fertály*; — *gr!b!n*, v. *grãb!n* = kakastaréj; szlov. *greb!n*; stb. Ugyancsak többnyire *r* után az -*ac* végzetben: *n!rc*, *n!rca*, *n!rcãk*; szlov. *norec*; — *škv!rc*, *škv!rca*, *škv!rci* = seregélyek; szlov. *skvorec*; öblg. *skvor!cã*; — *k!rc*, *k!rca*: «*t!u jã stãra m!ra pr! s!ld!i*; *rac!na sã za dvã kãbla*»; öblg. *kor!cã*, szlov. *korec*; — *lãnc*, *na lãnci*, *na lãncã*; *lãncãk na v!ri*; öblg. *lan!cug!b*, szlov. *lanec*; (v. ö. még m. *lãnc* stb.

b) *l* után: *tr!ng!t*, *t!u mãš na tr!ng!t!* = nesze borra-

való! másképp: *trügglat*; <ném. *Trunkgeld*; — *pèn z l, s pèn z l non málati*; <ném. *Pinzel*; stb. (l. még az *l*-nél).

c) Más hangtani helyzetben: *za n d en* = egy nap mulva; <*za + en + den*; épígy: *za no l è to* = egy év mulva, <*za + eno* (<*edno*) + *l è to*; *nad nò yk* = *na ä d nò yk*, = egyszerre, <*na + ednok*; — *p ò i b*, v. *p à j à b*, = gyerek, fiú; *d v à p ò i b a m á*; *p ò i d à* <*p o j e b j e*; v. ö. *p o i b á r*, ném. *bube*; — *p o n d è i l ä k*, do *p o n d ö k a*; szlov. *p o n e d è l j e k*; v. ö. *n ä d è l a* = vasárnap; — *p ò u š v ä n, n ä š v ä n*, szlov. *p o š e v i, p o š e v e m, n a š e v* < *n a š e v o*; — *k s ö, k s è l a*, <ném. *Geselle*; az *e* kiesése e szóban már a kölcsönadó német nyelvjárásban megtörtént: *k s ö l l*; stb.

3. o. a) *r* mellett: *p r t i* = felé; *p r t i n è b i*, *p r t i v è s i i t i*; *p r t i m ä n i j ä l ü c o* = felém dobott; *p r t i d ö y m i* = hazafelé; *s ü n c ä r n i c a s ä p r t i s ü n c i o b r ä c a*; de: *p r ö u t i m è n ä* = ellenem; *p r ö u t i v o d é p l ä v a t i* = víz ellenében úszni; — *š ü r k o*, óblg. *š i r o k b*; — *k r b l ä c a* = véka; szlov. *k o r b ä c a* = grosser Korb; az *l*-re nézve v. ö. *k ö r b ä o* — *k ö r b l a* = kosár; — *k r p l i v a* = csallán; *k r p l i v n i k*: hely-név; *k r p l i v a n ä p o z ä b é* = csallánba nem üt a mennykő; szlov. *k o p r i v a, k r o p i v a*; v. ö. *k ö p ä r* = kapor, a Kossits Imre-féle nyelv-tan szótári függelékében pedig: *k r o p l i v a*; — *k r p n ä c a*: «*v è k š i p i s k ä r, f š t ä r o ŋ k r ö p s ä g r è i v a j o*» = vízforraló cserépedény; v. ö. *k r ö u p n i c a, k r ö u p n i c a*; szlov. *k r o p n j ä c a* = grosser Kochtopf; — *v ä r v a t i* = őrizni; gyereket ringatni, karon hordozni; *v ä r v a i d è i t ä ! v ä r v a n ä*; óblg. szlov. *v a r o v a t i*; — *n ä m r ä n, n ä m r ä š, n ä m r ä*, stb.; v. ö. *m ö r ä n, m ö r ä š* stb.

b) *l* mellett: *s l d ä k, s l d ä c k i, s l d ä c k ä*; ném. *Soldat*, szlov. *s o l d a t*; — *k l b ü k, k l b ü c k ä*, = kalap; szlov. *k l o b u k, m. k a l p a g*; — *p à i ž l t i* = csülök, pata; *k r ä v ä n a n o g ä i p à i ž l t ä m ä j o*; óblg. *p a z n o g t b*, szlov. *p a ž n o h t*; stb.

c) *n* után: *d ö ŋ k* = mégis; *d ö n o k*; <ném. *dennoch*; — *r ä n c, r ä n o k, r ä v n o k*; *r ä n g l i, r ä n c g l i*; *r ä n c m o š o y*! = azért is elmegyek! <*r a n o c, r a v n o c*; v. ö. *r ä v n o*; — *s ä n ž ä t* = rét; szlov. *s e n o ž e t*; stb.

d) Más hangtani helyzetben: *l ä s t v i c a*, szlov. *l a s t o v i c a* = fecske; — *n ä k v a l o* = ülő; *k o v ä c n a n ä k v a l i ž ä l è z o k o v é*; szlov. *n a k o v a l o*; v. ö. *k o v ä t i, k o v ä c*; — *k o l i s o b ö t ä, k o l i p è t k a, k o l i f ä š ä n k a* = farsang körül; *k o l i s i s v è c o v j ä o d i š o v a m ä r i k o* = Mindszentek napjának ideje táján elutazott Amerikába; <*o k ö y l i*; illetén megrövidülését elősegítette súlytalan állapota; — *z a d v ä c a r a*, <*za + od + v e c a r a*; v. ö. «Szlovenszko-ga Kmeta Peszen»: «*Z a o d v e c s a r a p a i d e m z p a j d ä s m i v k r e s m o u*» stb.

4. a. a) *r* mellett: *k r b ü l a* = szakajtó; *k r b ü l e a*; óblg. *k r a b i j a c a* = Korb, *k r a b i c a*; szlov. *š k r a b l j a* = Schachtel; — *d r m o v ä n a*, <ném. *Darm*; — *v r d ä n ä* = megtapint; *v r d è i v a t i*; *n ä v r d è i v t i t ä l k o*! v. ö. *v ä r v a t i, n ä v ä r ä n*; szlov. *v a r d e t i, v a r d e v a t i*; — *n a k r p l ü j ä* = szital az eső; <*na k r a p l ü j e*, közbeszurt *r* conso-

nánssal; v. ö. *kràpla* = csepp; óblg. szlov. *kaplja*; — *krp ũ sta*, *krp ũ š ű ca*; v. ö. szlov. *kapŭsta*; *kàpusnica* = eine Aepfel- und eine Birnengattung; stb.

b) Igei participiumokban, hangsúlytalan végszótag esetében egészen rendes az *a* kiesése: *dèlo* < *delao*; *glèdo* < *gledao*; *píso* < *pisao*; *náspo* < *naspao* stb.

c) Összevont szótagokban: *zòupston* < *za+ob+s+tonj*; szlov. *zastonj*; — *tísti*, -a, -o; *ot tístäc*, *stístäc* = onnan felöl; szlov. *taisti*, stb.

5. *u* vocális esett ki a «*razmèti*, *ràzmìti*» igében, = érteni; mint melléknév is: *razmèta žŭnska* = okos, körültekintő asszony; *ràzmìs?* = érted? *tàk kàš ràzmo*, *kà san ti pràvo!* v. ö. *rázum*, *nèima-rázuma*; óblg. *umъ*, *razumъ*, *umèti*.

II. Hangzóbetoldást konstatálhatni a következő esetekben: sonans *r* előtt: *ärđàica*, *ärkatì*, *ärkòuèi* < *rkòci*; *äržénì krŭ* stb. (l. az *ä*-nél). Egyéb helyzetben: *kärt ofiñäk* = vakondoktúrás; v. ö. *krt* = vakondok; óblg. *krъtъ*; szlov. *krt*, *krtovinjek*; — *vòtranca* = vitorla, szél vitorla; < *vòtrűca*, szlov. *vètrnica*; az *i* kiesése után az *a* a kiejtés megkönnyítésére került a második szótagba, talán a szóvégi vocálisnak asszimiláló hatása alatt; különben **vòtránca*, **vòtrűnca*-féle alakokat várhatnánk (v. ö. *kàplca* — *kàpàlca* = csöppögő). Hasonlóképp magyarázhatni a *màtranca* szó vocálismusát is; szlov. *màternica* = die Gebärmutter, die Mutterkrankheit, die Hysterie. Analog hatások eredménye az *i* ezekben: *razdíšlì so* = szétmentek; *razdídäjo*; népdalokban «*išlì*» alakot is találunk: «*zdäi mo išlì*, *zdäi mo išlì*, *däläč po divòiko*»; v. ö. präs. *idän* stb.; óblg. *šlъ*, szlov. *šel*; de v. ö. szb. *išao*, a déli szlovéneknél pedig: *išel*. (Népdalokban: «*Išla ona hladne vode iskat*, *Našla ona zdenca ograjenca*».)

Nyilván kiejtést könnyítő, későbbi eredetű vocálisokról van szó a következőkben is: *odägnàti*, *òdägnò jä*; szlov. *odgnati*; *od*; óblg. *otъ*; — *odäbràti* = kiválasztani; ezeknek analógiájára alakult *prìdägnàti* (*prìdägnò jä* stb.)? vagy talán: *pri+do+gnati*? — *prädäfsèm*, *prätfsèm*, *prätfsèn* = mindenekelőtt; v. ö. *präd*; óblg. *prèdъ*, *prèdъ*, *sъ prèdi* > *vend*: *prèdi* = elől; — *razägnàti*: «Vszak Szvetsz. Peszmi» 17: «*Razègnale vsze meglicze*» stb. E jelenségre nézve v. ö. még az ilyen és hasonló rokonyelvi példákat: *орото звать*, *отоити*, *отослатъ*, stb.; *hrv.* szb. *odagnati*, *razabrati* stb.

II. RÉSZ.

Consonantismus.

A vashidegkúti nyelvjárás mássalhangzóit a következő táblázat tünteti fel:

Momentánok			Folytonosak					
Explosivæ			Affricatæ		Spirantes		Liquidæ	Nasales
	Zön-gés	Zön-gétlen	Zön-gés	Zön-gétlen	Zöngés	Zön-gétlen		
Labiales	<i>b</i>	<i>p</i>			<i>v</i>	<i>f</i>		<i>m</i>
Dentales	<i>d</i>	<i>t</i>	(<i>dz</i>)	<i>c</i>	<i>z</i>	<i>s</i>	<i>r, l</i>	<i>n</i>
Palatales	<i>dʃ</i>	<i>tʃ</i>	<i>dž</i>	<i>č</i>	<i>ž, j</i>	<i>š</i>		<i>ň</i>
Gutturales (velares)	<i>g</i>	<i>k</i>				(<i>ch</i>), <i>h</i>		<i>ŋ</i>

Ezek közül a *dʃ* = magyar «gy», *tʃ* = m. «ty», *ň* = m. «ny», *ŋ* = m. «n» a torokhangok előtt (pl. *engem*, *mankó*); a többi hangok is a kiejtésben teljesen megegyeznek a megfelelő magyar consonánsokkal.

A jésítés és a jésítés körében mutatkozó jelenségek a vend fonétikának legjellemzőbb törvényei: *cons.+j* a *vendség* legnagyobb részének nyelvében lehetetlen hangsoportosítás, úgy hogy az ilyen *j*-ből mindig másminemű consonánsok fejlődtek.

A régi palatalis mássalhangzók helyén tehát két, külön-külön articulatioval képzett consonánst találunk a mai nyelvhasználatban (v. ö. a dunántúli magyar dialectusok hasonló sajátosságait, melyeket legújabbán Asbóth O. hozott kapcsolatba a jelzett vend hangtörvénnyel). Az előfordulható esetek a következők:

Zöngés *cons.+j*:

1. *bj > b+dʃ*: *zòub*, *zobdʃé*; és magas hangzók előtt: *dʃ > g* is: *zobgʃé*, stb.

2. *vj > v+dʃ* és *dʃ > g*: *divdʃ*, *divgʃ*; *popàvdä*, *popàvgä*, stb.

3. $mj > m + d$ és $d > g$ (ritka mindkettő): *dārāmdā, dārāmgā*;
4. $dj > d + d$ és $d > g$: *sōusiddā, sōusiddā, stb.*
5. $zj > z + d$ és $d > g$: *pēināzdā, pēināzgā, stb.*
6. $rj > r + d$ és $d > g$: *šōrda, pērdā, pērgā, stb.*
7. $lj > l + d$ és $d > g$: *švēldā, vāsāldē, vāsālgē, stb.*
8. $nj > 1. \acute{n}$ (=ny): *sršēn, sršná*; 2. $\acute{n} + d$ és $\eta + g$ (< d): *šárkañdā, šárkañgā, stb.*

Zöngétlen cons.+j:

9. $pj > p + t$ és $t > k$: *snòptā, snòpkā, šcāptā, šcāpkā, stb.*
 10. $tj > t + t$ és $t > k$: *cvēttā, cvētkā, de list + jā > listā, liskā, stb.*
 11. $kj > c + t$ és $t > k$: *trāvnictā, trāvnickā, stb.*
 12. $cj > c + t$ és $t > k$: *kāčtā, kāčkā, stb.*
 13. $cj > c + t$ és $t > k$: *vūivāctā, vūivāckā, stb.*
 14. $sj > s + t$ és $t > k$: *vlastē, vlaskē, stb.*
 15. $šj > š + t$ és $t > k$: *tāpāštā, tāpāškā, stb.*
- (Mindezekről részletesen a *d*, *g*, *t* és *k* consonánsok tárgyalásánál lesz szó.)

A mi az időmértéket illeti, a vendben hosszú, kettőzött consonánsokkal csak a legritkább esetekben találkozunk a megnyúlást, illetőleg kettősséget mindig hangtani, alaktani okok létesítik. Így:

1. Ha az összetett szavakban a két tag határán két egyforma consonans találkozik, pl.: *fkūppobārē; ottēc*=innen<*od+tēc; ottēc māo; ottōga māo, ottēbā*=tetőled; ha a második tag mássalhangzócsoporthal kezdődik, a hosszúság nem érezhető: *raz+zmažatē*=szétzúz, szétken stb.

2. Ha *j* előtt *i* utóhangú diftongus áll, akkor a kiejtés hosszú *jj*-t hallat, pl. *mēijā, do mēijā; snēijā, snēijā, stb.*

3. Szóképzés közben is kerülhet egymás mellé két egyenlő consonans, bár az ilyenek nem népiesek, pl.: *vūmānna stvār*=emlős állat; *stēinna tābla*=fali tábla stb. (l. Gáspár: olv. könyv).

4. Ha a jésítés következtében keletkezett új mássalhangzó olyan nemű, mint az előtte álló, pl.: *cvēttā < cvetje; — cācāttā dēitā*=szopó, csecsemő; *orāttā zāmla*=szántóföld; *za zāvītton*=födél alatt, védett helyen; *pod rākītton < rakitjon*=a rekettyésben, stb.

5. Összevonás, illetőleg hangzókiesés esetében: *sāttā sī!*=üljön le, üljenek le! < *sed(i)te sī*; — *nāmūttā sū!*=ne késsék, ne késsenek! < *mūd(i)tā*; — *bōttā tak dōbrī!*=legyen oly jó! < *bōitā, bōitā!* — *glēttā ga!* < *gledite ga*; — *posvēttā nā-đelo!*=ünnepeljétek meg a vasárnapot! < *posvetite*; — *āg ga*

dào, nèi drügi! (söt: >*kä dào!*! = ördög adta! <*vrag ga dào*; — idegen szóban: *àtta-bàtta*: tréfás-haragos kifakadás; < *m. adta*; stb.

6. Néha az erős, a kiemelő hangsúly kettőzteti meg a szónak egy-egy consonánsát; pl.: *inda smo že takšaga čaita grai mēli z mošnicami, zai pa ftoi šušti nikka*, < *nika* (semmi). (Régebbi és újabb könyvekben, kéziratokban és nyelvemlékekben elég sűrűn találunk többé-kevésbbé indokolatlan cons. kettőzést; az adatokból az tetszik ki, hogy főleg az *š-t* szerették kettősen írni; pl. Kossits Imre nyelvtanában: 175. l. *«vüss»* = tettü; — 149. l.: *aillojca* = agyak; — XVI. 3.: *«vu 1834 letti»*. Egy régebbi evangélikus könyvben: *«i najdete pocsinek dūsan vassin»* (na dēn szvētoga Mátyasa Apostola, Evang. szv. Mátaja vu XI. táli) — *«odket kūpimo krūha, naj eti jējjo»* (Nedela v Poszti Strta, Evangyeliom sz. Jánosa vu VI. táli) — *«i notri je sou z Jezussom»* — *«pelajo zāto Jezussa»* — *«rejes Jezusova»* (Na velki Pétek, pouleg evangyelioma XVIII. sz. Jánosa vu táli) — *«v szobotto, ár je veliki bio dēn on szobotte»* — *«od Kliāssa, i Elizeussa»* (75. l.) — *«Vszak. Szvetsz. Peszmi»* 28.: *«S nyouv bom vkūppe sla gor»* — *«Szlovenszkoga Kmeta Peszme»*: *«I na plēcsa vr'sem turbo, k messi tak idem»*. — Más kéziratból: *«naj povejjo»* stb. stb. Ilyen a vecsiszlávcesi templomnak 1814-ből származó felirata is: *«Boug blagoszlovi nasse delo»*).

A szóvégi zöngés vocálisok zöngétlenül ejtetnek, ha csak nem következik zöngés mássalhangzó rá, pl.: *ot*; *nōš*; *žrt* stb.

Labiales: *b, p, v, f*.

1. Labialis zöngés explosíva *b*: 1. *f > b* hangmegfelelést, különösen jövevényszavakban, igazolnak következő példák: *bōrklā*; *z bōrklamī*; < lat. *furcula*; szlov. *burkle*; — *brūtiv* < kfn. *vrīthof*, úfn. *friedhof*; szlov. *britof*; — *bōugati* = engedelmeskedni; *stārišū bōugai!* *bōugaitū mā!* < ném. *folgen*; v. ö. Mikl. Etym. W. 16. l.; a *«folgen»*-nek pontosabban megfelelő *«fōlgti»* később újra átvett ige is megvan a vendben, *f* szókezdő consonánssal, pl.: *nā fōlgan vūč*, — *dālā!* = tovább nem győzöm, nem bírom! *tāk sū pāšēi*, *ka nā fōlgan zāin rēzati* = úgy siet, hogy nem győzi az ember követni; *tālko dēla māmō*, *ka polđino nā fōlgamo!* = annyi dolgunk, hogy felét se győzzük! v. ö. lengy. *folgować*, *folżeć*, *folga* = nachgeben. A szlovénben e jelenség sokkal gyakoribb: *bārt*, vend: *fārt*, *fārti*; kfn. *vart*, *fahrt*; — *bārva*, ófn. *varawa*, kfn. *varwe*; — *bīrma*, *bīrmati*, vend: *fērma*, lat. *fīrmo*, ófn. *fīrmōn*, stb.

2. E hangváltozással közélről rokon a *b < v* változás, mely

jövevény- és eredeti szavakban egyaránt előfordul: *bətati sä*=fogadni; *bətaimo sä*; *bətaš*, *bətinga*=fogadás; <ném. *wetten*; — *bəšarca*, *bəšarca*=mosónő; <ném. *Wäscherin*; — *bəkärcä*, *vəkärcä*, <ném. *Wecker*; — *bəkslati*, *vəkslati*; *bəkslai mi pät-näk*; *prävädno bəkslanä*=örökös változtatás, módosítás; *bəksl*, *vəksl*; <ném. *wechseln*; — *färbòltar*, *gräckü färbòltar*; <ném. *Verwalter*; — *bəkmoär*, *bəkmoar*, *bəkmoär*=útkaparó; <ném. *Wegmacher*; — *bör*; *börat*=gátat emelni; *böranä*, <valószínűleg ném. *Wehr*; — *bíst(aha)!* interjectió, melylyel a lovakat gyorsabb menésre, ügetésre nógatják; v. ö. szlov. «*bistahar: s to besedo se konji na levo ravnažo*» (Pleteršnik); *bajor: wiste her, wist!* stb. Eredetiekben: *grība*, *grībä*=lósörény; *könškä grībä*; *mä vlasé, liki grībä!* óblg. szlov. *griva*; — *dážbäc sä v lüfti vrti*, *dážbäcovo përdä*; óblg. *jazvücb*, szlov. *jävvec*; — *břcati*=szórni; *gnöj břcati*, *razbřcati*; *břcanä*; <*vrtati*; v. ö. szb. *vrati se*=sich hin und her bewegen; v. ö. még vend: *kobřcnä sä*, *kobřnoti*=bakot hányni; *kobř!* szb. *kovrcan*; mégis szlov. *kóbr*, *kóber*=das Würfelchen; — *büjaš*, *tí büjaš tí!* körülbelül: te füles! fajankó! < *vüjaš*; v. ö. szlov. *uhač*=das Langohr; — *šabìdraväc*, *šabìdrä*; *šabìdras*; *šabìdrava kräva: štära na ädno nogöu plantüzi*; szlov. *švédravec*, *švéder*, *ševéder*; — *gábäz: nìksna tráva*; szlov. *gävez*, stb.

3. Feltűnő alakot mutatnak a *gambèla*=teve és az *òuborka*=ugorka szavak; *òdi kak gambèla!* *žë jä cèila gambèla!* óblg. *kamila*, szlov. *kamëla*; — *òuborka*: szlov. *ugorek*, *angurka*, *murka*, szb. *ugorka*; m. *ugorka*, *uborka*.

A *drùmbä*-beli *b* valószínűleg interpolált; v. ö. szlov. *drömlja*, ném. *Trommel*, de cseh: *drumbla*.

II. Labiális zöngétlen *p*: A német jövevéyszavak szókezdő *b*-je mindig *p* consonansban tükröződik, a mi az ilyen *b*-nek a kölcsönadó nyelvjárásban való zöngétlen kiejtését bizonyítja; így: *proskèt!* <*Brustkettel*; — *äislpän* <*Eisenbahn*; — *pläisť(f)t* <*Bleistift*; — *f kimpäti läži*=betegágyban fekszik; <*Kindbett*; — *püŋgrat* <*Baumgarten*; — *pänof*, *na pänof!* <*Bahnhof*; — *pävär*, *pävärkña*, *pävärstvo*, *pävärski*, *a*, *-o*; <ném. *Bauer*; — *prüsläk* <*Brustfleck*; — *pöuvat*, *pöuv*, *pöuvanä* <*bauen*; — *püşäö*, *püşlč*, *püşlčäk*; «*lubi jä prišo po püşlč väčér*» (népdal); — *püncüi*, *püncüli*; <*Bundschuh*; — *pätlar*, *pätlarstvo*, *pätlarski svët*; *pätlati*, *pätlä*; *pätlanä*; <ném. *Bettler*, *betteln*; stb. Ellenben a magyar kölcsönszavak *b*-je mindig megmarad tiszta *b*-nek: *bëräs*, *béroš*, <m. *béres*; — *bäga*, *bägaš*; <m. *bagó*; — *bađüsü* <*bajusz*; — *bündä*, *bündäš*, <*bunda*; — *balgäcä*, <m. *bal* stb.

Hasonulással magyarázható a *päporäk*, *päporki* második

p-je; sà n pàporà k jà zrà so mès to ì stì nskà vlà tì; óblg. pà bì r'k'k; szlov. pà b'ere k.

III. Dento-labialis zöngés spirans *v*: 1. Gyakran találkozunk azzal a hangtani jelenséggel, a mely részben már az óblg.-ból is kimutatható, hogy t. i. vocális szókezdet esetén a szó elejére egy bevezető *v* kerül. Különösen *o* (többszörféle) és eredeti *u*, illetőleg a belőle fejlődött újabb vocálisok (*ü*, *ű*, *i*, *í*) előtt tapasztalhatjuk ezt. Így az óblg. szókezdetű *u*-nak rendszeren *vű*- (*vű*-, *vì*-, *vì*-) hangsoport felel meg, pl.: *v ű j a*=fül; óblg. szlov. *uho*; — *v ű j ä c*=mätärin brät; *vüna*=mätärna sästra; óblg. *ujka*; — *v ì l i c a* < *v ilica* < *vülica*; szlov. *ulica*; — *v i n á k*, *v i n á k*, < *vünák*=méhes; szlov. *uljnjak*; — *v ű s t a*, *vüstancä*; óblg. *usta*, *ustije*; — *v ű z d a*, *vüzdati*, *razvüzdanì*, *razvüzdanost*, *razvüzdanäc*, óblg. *uzda*; — *v ű p a t i*=remélni; *obvüpati*=kétségre esni; a szlov. «*obupati*» analógiájára újabb képzés; óblg. *upvüati*.

Óblg. *a* > *öu* (vagy: *o*) előtt: *v ò d i c a*=horog, *z vò d i c o v r i b ä l o v i t i*; óblg. *adica*; — *v ò u t ä k*, *zvòuèti*; óblg. *at'k'k*; — *v o g ä o*=sarok; óblg. *agl'k*; — *v ò u g ä o*=üszök; óblg. *ag'k*; — [*v ò g r i n*, *vog'rski*, *vòugri*, *vogr'inka*, *vogr'incè*; óblg. *agr'ink*, *vagr'ink*, szlov. *ogr'ski*.] — *v ò u t l o*=üres, *votl'na*; óblg. *atl'k*; — *v ò u s k i*, *-a*, *-o*, *po vòuskon*; óblg. *az'k'k*; stb.

Korábbi tiszta *o* előtt: *v ò r a*=óra; *vòrar*, *vòrardä*; *f kák'snoi vòri*? (*o* > *u* > *ü* > *ö*) lat. *hora*, szlov. *ura*, *uren*, *neuren*.

u előtt: *v ù d r i t i*, *vüdrì ga*! óblg. *udariti*, szlov. *udriti*; — *v u ž g é*, *vüžgati*, *vüžgäc*, *vužiganä*, *vužigati*=gyujtogatni; szlov. *užgac*; — *v ù č ä n i*=tanult; de: *učit'äo* < szlov. *učitelj*, kölcsönzés; *vučänik*=tanítvány; «*Vu ònom vrèimänì, pràvo jà Jèzoš vučänikon svòjin*»=in illo tempore dixit J. apostolis suis; *fçiti*; óblg. *učiti*, szlov. *uk*, *učiti*; stb.

Egyéb vocálisok előtt: *v ä d n á k i*, *-a*, *-o*=egyenes: *väd-näka cèsta*; *vädnäko stòj*! *vädnäèti*; mellékalakok: *ädnäki*, (*z*)*äd-näèti*; szlov. *enak*; a vend alakok *v*-je itt nyilván a «*vüdno*, *prävüdno*, *správüdno*» szavak analogikus hatásán alapul.

2. Szóbelsejében egy nem eredeti *v* mint vocálisok között álló kapcsoló hang fordulhat elő: *l à g o v ä n* v. *l à g o j ä n*=gonosz, rossz; *l à g o j a d è c a*, *l à g o v n o vrèimän*; *fçélä so l à g o j ä* (*l à g o v n ä*), *l à g o j ä n a*; óblg. *lagod'k'k*, *l à g o j n o*; a vend alak fejlődésének útja ez lehetett: *l à g o d ä n* > *l à g o j ä n* > *l à g o ä n* > *l à g o v ä n*; — *p á v u k* *p à v o c i n a*; óblg. *paq'k'k*, *paq'cina*; — *p á v ä r*, *p à v ä r s k i*, *p à v r i*, < ném. *Bauer*; — *z á v ä c*, *z ä f c i*; *zaväca köuža*; óblg. *zajec'k*; szlov. *zajec*, *zec*; — *n á v u k*, *n á v u k* *poslúšati*, *na n á v u k i t i*=délutáni szent beszédre menni; óblg. *uk'k*, szlov. *nauk*; v. ö. *vüčänì*; stb.

Mássalhangzó melletti helyzetben: *m o è v à r a*, *m o è v ä r n o*,

močvårdä; močvèirdä; szlov. močër, močvër, szb. močar, lengy. moczara; m. mocsár; — òf s a = òsa, a közeli «goricsancok» kifejtésében; szlov. ósa; mégis v. ö. litv. vapsà, ófn. wefsa, lat. vespa.

3. Szóvégi *v*-vel bővülnek — kevés kivétellel — azon magyar jövevénytiszavak, melyek a magyarban *ó, ő*, ritkábban *ú, e* végűek; így: *m ä z ő v* < m. mező; — analógiájára: *m ä đ ő v*, *vármäd ő v*, *vármäd ő fskı*; < m. megye; — *á l d o v*, *za (na) áldov dātı*; *áldov áldüvatı*; < áldó; — *a ŋ k ò u v*, *a k ò u v*, < akó; — *(h) i n t ò u v*, *s (h) i n t ò u v o n*; < hintó; — *b i r ò u v*, *g b i r ò u v i*; *birovıja*; < bíró; — *(h) a j ò u v*, *na (h) a j ò u v i s ü p ä l a*, < hajó; — *f ò t i v*, *fotıva*; < fattyú. Kivételek: *s ü r k a l o* < szurkáló, mert a nyelvérzék -lo-val való képzésnek értelmezte; — *s a b ò u*, *s a b ò u l*, < m. szabó; — *v a l ò n* < való.

4. *m + n > v + n*: *v n ò u g o*, -ı, -a; *vnožina* = tömeg, sokaság; *porvòužı s ü* = elszaporodni; *v n ò u ž a s ü m i d è l a t i* = nincs kedvem dolgozni, nem akaródzik; óblg. *mnogъ, mъnogъ*; szlov. *mnog*, *množina*; — *l ä k a v n i c a*; szlov. *lâkomnica*, *lâkomica*; szb. *lakomica*. Ép ellenkező irányú hangfejlődés történt a horv. népnyelvben az ilyenekben: Bosanac: Jun. Pjesme,

258:223. . . . «Kadar budeš više polja ramna» = *râvna*

259:249. . . . «Kad je bio više polja ramna», etc.

5. Szókezdő *c + m > c + v*: *c v ò k a t i*, *n ä c v ò k a i s ü ! f ü r t s ä c v ò k a*; *c v ò k a s t i*, -a, -o; *c v ò k a n ä*; szlov. *cmokâti*, *cmök* (Pleteršnik).

6. *b > v*: *d r ò u v n o*, -ı, -a; *dròuvna dèca*, *dèçica*; *drùv-nıçkı* -a -o: nagyon kicsiny, apró; de: *droptıñä* (ritka), *dròubıt i*, *drobıš*; óblg. *drobъnъ*, *drobitı*. — *v í v o l* (nyílt szótagban!) óblg. *byvolъ*, szlov. *bivol*.

7. *h(>j) > v* hangfejlődést igazolnak: *o d ä v n o t i s i v*. *odäinotı s i* = lélekzeni; *m ä l o s i o d ä v n ä n !* = kicsit pihenek! óblg. *dъhnatı*; — *r i f t a r*, *r i f t a r d ä*; *k r i f t a r i i t i* (*f < v*, mert utána zöngétlen consonáns következik); *r i f t a t i* = rendezni, intézkedni, intézni; < ném. *Richter*, *richten*.

8. *o > v*, mássalhangzó előtti helyzetben: *v n ü c a*, *vnüçä s i n a n o g é z a s ü k a t i*; óblg. *onušta*, szlov. *onúca*. A Melichtől (Szláv Jöv. I. 117. l.) «hazai szlov.» nek állított «*m l ü c a*» alakot nem lehet kimutatni.

IV. Dento-labialis zöngétlen spirans *f*: Gyakoribb, mint a szlov.-ben; a jövevénytiszavak eredeti *f* consonánisa is több esetben maradt meg *f*-nek, mint a szlov.-ben: *f a z ò u n* = fácán, ófn. *fasän*, szlov. *bezjan*, népetimológiával; — *f ä r b a* < ném. *Farbe*, szlov. *bârva*; — *f é r m a t i*, *b i r m a t i*; —

fárt, bárt; stb. Egyéb idegen szavakban: *fűzati*, *fűzanü*, < m. *fűzni*; *férong* < *Vorhang*; — *fräi*, *žë jä fräi* = már felszabadult, legény lett; *fräi povëdati inaša* = felszabadítani; < ném. *frei*; — *förtöi* < *Vortuch*; — *filëir*, < m. *fillér*, stb.

2. *p > f*, főleg mássalhangzók előtt, pl.: *fticë*, *ftica*, *ftica*; *bözä fticä*; *ftičica*; *ftičäk*, *ftičko dāicä*: óblg. *přta*, *přtica*, *přtičb*, szlov. *ptič* — *fräča*, *s fräčof strëlati*, *kāmlä lücat*; óblg. *prašta*, szlov. *prača*, *preča*, v. ö. m. *parittyä*; — *kūfīcä* = üveg alatt tartott piócák; *kūfīcä si dā gōr sēkat*; *kūfīcä so mā pomōglä*; szlov. *kúpica*, és *kufica*, Caf adatában; *b > f*: *fčēla*, óblg. *bčēla*, szlov. *bučela*, *čebela*, szb. *pčela*.

3. *v > f* (szó belsejében és nem a szó végén, a hol e jelenség egészen rendes): *līmfor* < ném. *Lindwurm*; — *kārtofiñäk* = vakondtúrás; szlov. *krtovīnjak*.

Dentales: *d*, *t*.

I. Zöngés dentalis *d*: 1. *t > d*, többnyire vocálisok közötti helyzetben, pl.: *molídäv*, *molídva*; óblg. *molitva*, szlov. *molítev*; — *mlatídäv*, *mlatídva*; na *mlatídäv iti*; *mlatídäv oprävit*; szlov. *mlatitev*, *-tva*; — *žänídäv*, *-dva*; na *žänídvi*; szlov. *ženitev*, *-tva*; — *kosídäv*, *-dva*; na *kosídvi jä f Šlāvōniji*; szlov. *kositev*, *-tva*; — *sējádäv*, *-dva*; *ōf kädän dā sējádäv*; óblg. *sējatva*; — *rešídäv*, *-dva*; *rešídäv grūnta od dugā*; szlov. *rešitev*, *-tva*; stb. A kiinduló pontot nyilván a «*molídva*» stb.-féle alakok szolgáltatták, a melyeknek tiszta *v*-vel való ejtése a korábbi *t*-t megzöngésítette, assimilálta.

Más a hangtani helyzet a következőkben: *odvëidäk*, *-tka* = ivadék; szlov. *odvetek*; — *äbäd*, *äbäda*: egy fű neve; szlov. *hebät*, *hebet* = Attich; — *däk* = a magyar megengedő «hát» szócška jelentésével; pl.: *näi dak idäjo*! = (te)hát menjen, menjenek! de: *tōu tāk*! = az ám! *tāk-tāk*! = úgy úgy, úgy ám! — *gròd v. grōud*, na *grōudi*; *grōud si v mlīn*, pa na *bīnti tūi*; szlov. *grōt*; v. ö. m. *garat*; — *gäd*, v *gādi*; szlov. *gāt*, óblg. *gaty*; — *pa idäs*, *pa idäs kīna*; «Vszak. Szvetsz. Peszmi» 9: «*Eden me je lūbo Zmeđ pajdāsov mojih*»; 17: «*I vī moje pajdasicev*»; v. ö. m. *pajtās*; szlov. *pajdās*, török *padaš*.

2. Közbeszúrt *d* cons. *z* utáni helyzetben, van ezekben: *razdīsl* so, *razdīdäjo*; *razditi*; < *raz + iti*; — *nāzdrk* = visszának, hanyatt; szlov. *nazrit*, *nazrt*; — *zärävän domōu* = egyenesen haza; szlov. *zraven*; — *r* után: *ōrdla*, mint az «*ōrla*» ritkább mellékalakja; óblg. *orbl*.

II. Zöngétlen explosíva *t*: 1. Néhány ritkább esetben konstatálhatni *k > t* megfelelést: *tíbla*: *lēšāna posōda za māsť, za zāsęk*; < ném. *Kübel*; v. ö. szlov. *kíbla* = *posoda za maslo*,

Kübel, Döse; — *pod rätittōn* = a rekettyésben; de: *rak̃toväc*. Egyébként *k* előtt a *t-t* hol ejtik, hol nem, pl. *käläc*, *tkäläc*; (*k*) *käc̃i*, = takács; szlov. *tkalec*; — *kädän* v. ritkábban: *tkädän*; a «**tädän*» és «*kädän*» alakok contaminatiójával; — *lütiv*; kfn. *lütouf*, szlov. *lütōf*, lukif, cseh: *lütup*, or. dial. *лутки*.

2. *d > t*: *brätäk*, *brätka*, -o (visszakövetkeztetés a «*brätka*» alakból); *britkūča*; óblg. *bridьkь*, szlov. *bridek* (de: *slädäk* — *slätka*, óblg. *sladьkь*). Szóvégén állandósulva: *tröüt*, *tröüta*, óblg. *trädь*; — (*h*) *rbüüt*, (*h*) *rbüta*; szlov. *hrbūd*, *hrabūd*.

Affricatæ: c, dz, č, dž.

I. Dentalis zöngétlen affricata c: 1. *s > c*; *cm̃rkati*, *cm̃rčä*; *nä cm̃rč̃i m̃i prävädno*; de: *šm̃rklaväc*, *šm̃rkčō*; óblg. *smrьkati*, szlov. *smrkati*; — a «*c̃c̃cati*, *c̃äčk̃i*, *c̃c̃cañä*» szavakban az *s > c* csak látszólagos, mert ezekben a német nyelvi hatás érvényesült; v. ö. óblg. *sъsati*, *sъsъ*, de ném.: *Zitze*.

2. *d (t) + s (c) > c*, az ilyenféle összetételekben: *öuc̃i-gam̃ō* < *od + sega + mao*; — *öcpodi (k)* = lent, alant; < *od + s + podi*; — *präc̃i lüstra jä bilōu* = jó sok nép volt; *präc̃i p̃einäz mä*; < *pred + se*; — *ötkäc* = honnan; < *od + ked + se*; — (*od*)-*ñikkäc*, *zñikkäc* = sehonnan; < *od + ni + ked + se*; I. Pletersnik I. 393. l.: «*kec*, adv. = *odked*, -iz-*ked-ci*»; — *kräc̃kräja* = szélén valaminek; *fc̃äsi kräc̃kräja ṽesi* = mindjárt a falu szélén; < *kred + s + kraja*! — *öcät* (ritka), *ödsät*, = mától fogva, ezentúl; < *od + set*; «Vszak. Szvetszke Peszmi» 5: «*Od vāj brez' pomoucsi tū odszét odisla*» = innen; — *gosp̃öctvo*, v. *gosp̃östvo*; < *gospod + stvo*; — *lūck̃i*, -a, -o; < *lūd-ski*, szlov. *ljudski*; — *skl̃ëica* = tál; < *skled(i)ca* stb.

3. A *k* magas hangok előtt a mai nyelvhasználatban soha sem válik *c*-vé ragozás közben: *trávnik̃i*, *potöck̃i*, *svätník̃i* stb., de: *trávnickä*, *potöckä*, *svätnickä* stb. Egyébként csak néhány megállapodott jelentésű régi kifejezésben találjuk a *k > c* megfelelést: *nat̃enc̃i*, *t̃eñko*; — *nar̃ëic̃i*, *r̃ëitko*; — *nakrác̃i*, *krátko*; — *nal̃üic̃i*, *l̃üiko*; stb.

4. *č > c*, e kölcsönszóban: *capáš* = csapás, vágás, kerékágy: *id̃i po capáš̃i*, *f capáš̃i pr̃iti*, *ñëiga capáš̃a*, *f capáš̃i spr̃äviti kōga*; < m. *csapás*. Pletersnik szótára «schlechter Fussteig, Schneebahn» jelentéssel ismeri a szót *Caf* adatában, a ki különösen a hazai szlovénok között is sokat gyűjtött.

II. *dz*. Legfőlebb csak olyan összetételekben fordul elő, melyekben a két tag határán *d* és *z* consonánsok esnek össze. Így: *odzäja* = hátul; < *od + zaja*; — *odzvüna* = kívül, kívülről; < *od + z + vüna*; stb.

III. *č*. 1. *š > č*, több idegen s néhány eredeti szóban:

(h)íräcni, (h)íräšni < m. híres; — (h)àmíčän, (h)àmíčna, -o; (h)amičija, (h)àmíčnost; úfn. hämisch, m. hamis, kisor. hamišnyj; — krùmpic, krùmpiš; krùmpickä v. krùmpiškä; = krumpli; — kàistéc, gértéc, dàstéc (v. kàisté, gérté, dàsté) = bármí, bárhol, bármikor; < kàj (gér, dà) + štěš (> ščěš = akarsz); — sũuěa; f sũuěi jã sũ vōzgorělo na poláži; óblg. szlov. suša. c > č: š (< z) činža dàti kràvo alí kàj drügoga = kamatra, járulékhasonra kiadni valamit; činžã plácati; < ném. Zins.

2. A k > č hangváltozásra érdekes példa a ročica = Wagenkipfe, szlov. ročica, szemben a tőszó k-ját mutató rōukica = kezecske szóval; fkiup drž rōukicã, pa mōli; szlov. ročica = Händchen; bele ročice = Wagenrunge; v. ö. nōugica: szlov. nožica = Füßchen. Feltűnő a szlov. alakkal szemben még a vend dōč = sírás-rívás; dōč ga má, — síli = erölteti a sírás; dōučã sã = sír; szlov. jōk.

3. Gyakran találunk č-t a szlov. nyelvhasználatból eltérőleg a -ski képző előtt; így: gráčki grōf, grácska cérkäv, grácski liddé; szlov. grajski, de: Solnograški = salzburgi; v. ö. Vondrák: Vergl. Sl. Gram. I. 278. l.; — kměčki, kměčka kũca, kměčko vérstvo; szlov. kmetski, kmetiški; — (h)rřváčki, -a, -o; na (h)rřváchkon; szlov. hrvatski; — kováčki kšō, kováčko dělo; szlov. kovaški; — človōčki, človōčka dũša jã nãmrtãlna; szlov. človeški (< človeč-ski); — gřčki, -a, -o; po gřčkon gúcati; szlov. grški; — oršáčki, -a, -o; oršácska (h)ĩža; v. ö. szlov. Prag: praški, < praž-ski, < praž-bški; stb.

4. t + j kapesolatból néha č lesz, pl.: sãbãščän, pr sãbãščãni, sãbãščãnska fãra = Szent Sebestyén, lat. Sebastianus; szlov. Baztian; — křščän, křščãnka = keresztyén; szlov. kristjãn, kristjãnka: — gračũvati = valamivé válni, lenni (frequentativum); < grat-jovati; v. ö. grátati; szlov. gratovãti, gratũjem! — mĩloščã = mĩlost; v mĩlošči bōžōi; Vszak. Szvetsz. Peszmi 11: «Z miloscor bo'sánszkov» < mĩlost-ja, stb.

IV. dž. dž fordul elő a következő szavakban: džũndž nãbãski, blišči sã lĩki džũndž; ž džũndža; džũndžavno; szlov. džũndžek (Pleternik, Caf adata); v. ö. török: indži, jindži, žindži, szb. djindjuha, horv. djundja; — džždž, džšč, džš; džždžĩ sã; džžãvno, džždžōuvdã; óblg. дрѣдѣ; szlov. dež; — dráždžĩti = bosszantani, piszkálni; nã dráždžĩ òsã, — psã; razdráždžĩti kōga = felbőszíteni valakit; de: «Drũgi Jocs» kéziratában: «Ne rãsi ga, i ne drãsi»; óblg. szlov. dražiti; — moždžĩti, cōto moždžĩti, zmoždžĩti, razmoždžĩti; vōmoždžĩ; szlov. mužiti, mužgati, muzgati; — naváždžati = feltölteni, földet hordozgatni valahová; prãváždžati mašin = elszállítani más helyre; szlov. navãžati; — droždžĩ = tōrköly, seprũ; óblg. droždije, szlov. droži, drožci; — indžãlẽĩr, inžãlẽĩr = mérnök; v. ö. m. inzseller; szlov. inženir, < fr. ingénieur.

Palatalis spirans *ž, j, š*; dentalis spirans *z, s*.

I. Dentalis zöngés spirans *z*. Ragozás közben *g > z* megfeleléssel, mely a szlovénban vidékenként nagyon gyakori, a hidegkúti vendben csak régies kifejezésekben és fordulatokban találkozunk; így pl.: *nà do z i < na-dolgi*; — *vr á z d ä, lätí kak sè vr á z d ä*; *vrág*=ördög, v. ö. horv. *vrag*: *vrazi*.

s (c) > z: *pl ant ű z i, plant ű z at i, plant ű z an ä*; *n ä plant ű z i t ä l k o*! = ne mászkálj annyit! *plant ű z a s*=botorkáló; szlov. *plant ű c at i, plant ű s at i*, v. ö. még szlov. *šantucati*.

II. Zöngétlen spirans *s*. 1. *z > s*, rendszeren zöngétlen mássalhangzók előtt, de vocális közti helyzetben is előfordul; pl. *sl á s t i, dà i m i š c ä sl á s t i ä y kr ä i c ar*! *t ö y m á s sl á s t i t i t ű*! *v è pa t è ž e sl á s t i t ä i t ű o v á d y n*; *b ű b i ga sl á s t i*! szlov. *zlasti*, < *iz-lasti*; — *st é b ä, sk é n, sp ĩ p ä p ä p ö v ö s p ű c at i* stb. stb. — *v ò ű s k i, -a, -o*, öblg. *az ű k ű*; — *n ĩ s i k i, -a, -o*; de: *pon ĩ z ű t i s ä*; < **niski* < *nizki*; segítette még a *z > s* hangváltozást a «*visi*ko» analógiája is, melynek *s*-je etimologikus; < öblg. *niz ű k ű*, szlov. *nizek*; — *s ár ä n d ä z é t i*, < *iz + árändä*; — *s ű t ä* = pajtából; < *iz hute*; *z ű t ä*, > *s ű t ä*, stb.

A *n ò ű ž i c* — *zn ò ű s c on*-féle alakok fejlődésének menete: *n ò ű ž -c on*, > *n ò ű s -c on*, a *c*-nek assimiláló hatása alatt.

III. *ž*. 1. *z (s) > ž*, főleg német jövevényyszavakban: *ž ä g a, ž ä g at i, ž ä g an c a*=fűrészpör; ném. *Säge*; — *ž ä ĩ f a, ž ä ĩ f at i, ž ä ĩ f an c a*, ném. *Seife*; — *ž ä m at, ž ä m at n i kl b ű k*, ném. *Sammt*; — *ž ű p a*=leves; *v ä c sk ű z kak ž ű p ä* (kzm.), ném. *Suppe*; — *ž ű š k a, ž ű š k i c a, ž ű ž a*, lat. ol. *Susanna*; ném. *Susanne*; — *ž ä g n ä t i, ž ä g ä n, ž ä g ä n*; ném. *segnen*, köz. lat. *segnare*; — *ž è ĩ t ar* (ritkábban «*ž è ht ar*»), ófn. *sehtäri*; — *ž m ä ĩ, d ö b ä r ž m ä ĩ m ä*; *ž m ä j at i, po ž m ä j at i s ä*; ófn. *smac*, szlov. *smak, žmah*; — *š è ĩ n ž a d ä t i*, ném. *Zins*; — *b ĩ š, n ä ĩ br ž è ĩ*; öblg. *br ű z ű*. A következő *ž*-hez való assimilatio történt a *ž ä ž g à t i, ž ä ž g é n* ige szókezdő *z*-jével; < *s*, öblg. *s ű*; v. ö. *z ä b ä r i s i* stb.

2. *n* előtt a *z* praepositio *ž*-vé lágyl, mint a szlovénban is a legtöbbször, pl. *ž n ĩ n*=vele; — *ž n ä g a*=belőle; *n ĩ ka n ä d ä ž n ä g a*; — *ž n ĩ v ä*=a mezőről; < *z n jive*; — *ž n ä v at i*=meghagyogatni, stb.

3. Szóvégén *s* zöngétlen consonánsok előtt a *ž* rendszeren *š*-nek hallatszik, pl. *gl ä š, gl ä ž ò ĩ na, gl ä ž ar*, ném. *Glas*; — *b ĩ š, öblg. br ű z ű*, szlov. *brz*, de: *n ä ĩ br ž è ĩ*=valószínűleg; — *n ò š, n ò ž*=kés; *n ò ű ž i c*; — *l ò š k i, l ö ű g l ö š k i s ä d*=vadgyümölcs; — *log - ű - s k i*, > *lo ž k i*; stb.

4. A *g > ž* hangfejlődés, magas hangzók előtt, hol végbe-
megy, hol nem; a jelen nyelvhasználat többnyire kerüli; pl.

knìg?ca, ritkábban *knìžica*, = könyvecske; de már csak *nòu-g?ca*, szlov. *nožica*; stb.

IV. §. 1. *s > š*, különösen a szó elején és jövevényszavakban, pl. *šàtàn*, *šàtanski*, *šàtànä*; *šàtànä*; óblg. *sotona*, szlov. *satan*; m. *sátán*; — *oštaríja*, *oštardáš*, ol. *ostiere*; — *oštijä* = ostya; lat. *hostia*; — *štèvák*, *štèifko*, *šhèvák*: ragadványnév; lat. *Stephanus*, szb. horv. *Stevo*; — *káštigat?*, *kaštiganä*, *kaštiga*; lat. *castigare*; — *küşnot?*, *kišuvati*, *kišüvanä*; ném. *küssen*; — *šinòur*, *gospòud šinòur* = *gospòud pläbánoš*; lat. *senior*; — *škägän*, *f škégü?*; szlov. *skedenj*; — *štímat?* = gondolni, vélni; — *sä* = hencegni, sokat tartani magáról; *täk san štímo!* = úgy véltem; *kä štímaš tí?* = mit szólsz hozzá te? *štímanä*; *nä štímaš sä, nëj!* v. ö. szb. *stimati*, ol. *stima*; — *klòuštär*, *klòuštärsk?* *brät*, szlov. *kloster*, lat. *claustrum*; — *säkäštíja*, *šäkäštíja* = sekrestye; — *väršoš*, *väršuš*, lat. *versus*, szlov. *verz*; — *křpüš?ca*, szlov. *käpusnica*; v. ö. *kapüsta*; — *lišä* = folt; *kräva na glävi čärno lišo má*; *lišavi*, -a, -o; óblg. *vřzlysz*, szlov. *lisa*, *liska*; — *škér*, *škéri*, *čimärmänska škér*; szlov. *sker*; — *škrábati*, *škräbanä*, *poškräbat?*; *mäčka mä škräbnola*, óblg. *oskreba*; — *škrínä* = koporsó, *sžekrény*; óblg. *skrinica*, *skrinija*; szlov. *skrinja*; — *škrípat?*, *žòubno škrípanä* = fogak csikorgatása; óblg. *skripati*; — *škvòrc*, *škvòrca*; óblg. *skvorьsz*; szlov. *skorec*; — *škvòrdänčäk*; óblg. *skovranьsz*, szlov. *škrjanec*; — *šmrklaväc*, *šmrkč?*; óblg. *smřskati*, szlov. *smrknoti*, *smrkati*; v. ö. vend. *cmřčä*, *smřčä*; — *štřk* = gölya; óblg. *strřk*, blg. *strřk*; — *štřkat?* = csöppögni; v. ö. szb. *střcati*, szlov. *střkniti* = gerinnen; — *štřgläica* = fülbemászó; szlov. *striglja*, *strigalica* = der gemeine Ohrwurm; — *piškòur*, *piškòurdä*; *tí piškòur!* szlov. *peskur*, *piskor*; — *kòš* = kócos haj; *tí kòš!* = te kócos; *kòšavi*, -a, -o; *kòšavi vlasté*, *kòšavi gřm* = sűrű, bozontos haj; óblg. *kosa*; stb.

n előtt az *s > š* egészen rendes: *lěšňäk* = mogyoró; de: *lěska*, *lěščä*; — *gněšňä*, -a, -ä (-o) = mai; *děndäněšňä* = manapság való; de: *gnäs* = ma; — *pòtřšňäk*, *näřšňäk*; de: *přs?*, *přst*; — *lětòšňä* = ide; de: *lětòs*; stb. Más consonánsok előtt nem ritkán kettősséget tapasztalunk, így: *věs*, *väšk?*, -a, -o; — *näběsa*, *näbüsk?*, -a, -o; de: szlov. *nebeški*, stb.

2. *č > š* hangváltozást tüntetnek fel *a čt* hangesoportban: *štět?* = olvasni; itt-ott még «*čtět?*» is; *čtäné* = *štäné*; származékai: *prášět?* = átolvasni; imperat.: *prášti!* *tòu nika nä šté* = ez nem számít, nem tesz semmit! óblg. *čisti*, *čstä*, szlov. *štejem*, *šteti*; — *štřri*, *štřnäsät*, *štřdäsät*, *štřdä*; óblg. *četyri*, horv. *četiri*; stb.

3. Feltűnő az *šaštär?* (= melyik, *něstärn?* = némelyik, *něstäròuc* = néhányszor) és *štò* (= ki?, *něščä* = senki, szlov. *nihče*;

de: *kòga*, *kòm*, *nìkom*, *nìkoga*, stb.) névmásokban; v. ö. óblg. *kotoryj*, *kotoryj*, *кѣто*; szlov. *kteri*, *kateri*, *kdo*.

V. *j* (*i*). 1. *h > j* (illetőleg zárt szótag esetében *> i*) eredeti és jövevény szavakban egyaránt; pl.: *grèi* = bűn; *grèjã* *žalivati*; óblg. *grêh*, szlov. *grêh*; — *grài* = bab; *gràjovo lišćnã*, v. *gràhovo*; óblg. *grah*; v. ö. még: *grahòur*, *gràòur*; — *smèi* *m* *vùidã*; óblg. *smêh*; — *žm à i*, *nèima žmàja*; *žmàjati*; szlov. *žmah*; — *pos à i* *noti*, *posàinãni cvèit*; óblg. *sphnati*; — *píjati* = fújni; *võtãr písã*; *píjanã*; szlov. *píhati*; — *snèi* *ja*, *snìou*, *snìhòu*, *snijòu*; *posniãlda*; óblg. *sñha*; — *sòja* = kilométerkő, czövek; *do drügã sojè* (*sohè*) *san nám* *pòut posòudo*; *sojòu tãsat*; *stodí kak sòja*; óblg. *soha*; — *ràsòjã*, rendszeren csak plur.-ban; = vas-, favilla, furca; óblg. *rasoha*; — *strèi* *ja*, *na strèi* *jo*, *strihòu*, *strijòu*, óblg. *streha*; — *l à i* *ko*, *zlàikã*, *zlàiké*, de: *zlàhka* v. *zlàika* = könnyű szerrel; < *lehko*; — *vrèi* *jàk*, *na vrèik* = a fa csúcsán, valaminek a tetején; *z vrèika spàdnòti*; *na vrìhãj*; óblg. *vr̃h*; — *dù i*, *dihã*, *dijã*, *diã*; *dùj*, *dùj*; óblg. *duh*; — *kr ù*, *s krùjon sã nadèsti*; óblg. *kruh*; — *m à c* *ija*, *mãcã*, óblg. *mašteha*; — *mãjér*, *mãér*, *mãhér*; *mèi* = fujtató; *òrglã na mèi*, *mèi gonit*, *mèi klàciti*; óblg. *meh*, *mehyr*; — *nojèt*, *nohèt*, *noèt* = köröm (*g > h > j > Ø*); óblg. *nog̃h*, szlov. *nohet*; — *b ù ja*, *buhè*, *bujè*, *buè*; óblg. *bl̃ha*; — *v ù ja*, óblg. *uho*; — *gl ù j*, *-a*, *-o*, óblg. *gluh*; — *pájár*, *pähár*, *pähärãc*, *pájárãc*, óblg. *pehar̃nik*; m. *pohár*; — *òr i*, *orèij* = dió; *orèijovo liskã*; óblg. *oreh*; — *stríjati*, *stríjanã*, *vòpostríjati*, < ném. *streichen*; — *p ù n c* *u i*, de: *p ù n c* *u h*; < ném. *Bundschuhe*; — *d à i*, *dajati*, *na d à i* *iti*; *dãhati*; *dãjanã*; szlov. *jahati*; — *fòrto i*, *s fòrtojon*, < ném. *Vortuch*; — *ž ò i* = kamat! csak a «*Bomèckã*» között általános szó; szlov. *žuh*, ófn. *gesuoch*; — *š p à i*, *špãja*; szlov. *špeh*, ném. *Speck*; stb.

Mint e példákból kitetszik, az *i*-t nyílt szótagban nemcsak *j* válthatja fel, de — főleg hangsúly előtt — a korábbi *h* is és a legtöbbször teljes hiány is (*bujè*, *buhè*, *buè*). Erre nézve v. ö. az eredeti *j*-vel való szavaknak mellékalakjait az olyanokban, mint *m ò ja*, *m ò a*, *tv ò ja*, *tv ò a*; (Vszak. Szvetsz. Peszmi 5: «*Mojim Roditelom bojdte priãtelje*», < *prijãtãjã*; — «*I szveticze bo se m ò e Tivãrisicze*» = *m ò jã*, egy szótagban! Más kéziratból: «*Priãtelsztvo szam z lejpimi* — *Sztãlnò vèzao dũsami*» stb. — Küzmics: Növ. Zák.: Szent Péter I. lev. IV. 15. «...*ali liki drügi ogleüvecz*». Vocális közti helyzetben tehát a *j* általában kiveszhet. — A *h > j*-ből sohasem fejlődhetik *đ*, v. *đ > g*.

2. Vocális szókezdet esetében már az óblg.-ban is találkozunk egy toldalék *j*-vel, a vendben ez a *j*, hol megmaradt, hol elveszett, nem egyszer azonban újabb (rendszerint idegen) tövekhez is hozzájárult. A *j > đ* (palatalis vocálisok előtt

j > d' > g) hangfejlődés lehetősége ezeknél majd mindig megvan. Pl. *jăn äš, dän äš, gän äš*; szlov. *anež, janež*; lat. *anisum*, kfn. *aniz*; — *d'aborovo drěivo, d'aborov lěis*; szlov. *jambor, jarbolo*; ol. *albero*; — *d'ablan, d'aboka*; *jāblan*; szlov. *jabolko*, lat. *malum abellanum*; — *d'alän, jälän kak lišica*; *dálnost*; szlov. *jal* = neid; — *d'äs, dū, gū, gūs, <jūs*; óblg. *azъ, jazъ*, blg. *az, azi*; — *d'üzäro, d'üzér pa d'üzér*; *<jüzäro*; *<m. ezer*; — *d'äräk <järäk*; v. ö. tör. *arık, m. árok*; stb. Hasonló, de nem állandó kapcsoló hangot más vocális kezdetű szavak előtt is találunk néha, főleg népdalokban, pl.: *dobro jütro!* = jó reggelt!, *<ütro*, szlov. *utro*; «*tän jokòulık Rıma, — Sä sovrážnik štıma*» = *okòulık*; stb. (v. ö. a magyarban is: «A lámpába jecet ég, jecet ég» stb.).

Másfelől egy-két szóban elveszett a korábbi szókezdő *j*, pl. *äš cä, šcä* = még; óblg. *ješte*, szb. horv. *jošte*, lengy. *jeszcze*; — *ädän, ädna, -o*; *ädínost, ädín* v. *jädín* (de sohasem: *dädín*); *ädnáki, vädnáki, ädnòuk, ädínoröjän*; óblg. *jedinъ*; — *ág n ä c böži*; óblg. *jagnьcъ, agnьcъ*, szlov. *jagnje* stb.

3. Az indogermán *d+j* kapcsolatból a vendben és a szlovénban, szemben az összes többi szláv nyelvekkel, *j* lett, de nem kivétel nélkül. A későbbi *d+j* találkozás azonban rendesen *d+d' (>g)* hangsoportot eredményezett. Ez a kettősség megvan a többi consonánsoknál is, pl. az ajakhangok után következő *j*-ből a régi kapcsolatban *l* epentheticum, a későbbi kapcsolatban pedig *d' (>g)* lett. Példák a *d+j > j*-re: *mèija, na mèiji, mejás* = határszomszéd (kiknek földjeik érintkeznek); de: *v mädäz, mägičä*, mint határjelzés; óblg. *mežda <*medja*, szb. *medja*, lengy. *miedza*, or. *межа*; — *narèijän, naräjän, -a, -o*; *sä jä žè naräjäno* = már minden elő van készítve; *naréditi*; óblg. *otbraždati*; — *posàjänò drèvdä*; *täk stodī, tak dai posäjän bū!* — *sàjä* = korom; *säjavi, -a, -o*; *säjasti, -a, -o*; *zasäjati*; *kokòuš nasäjati* = tojásokra ültetni a tyukot; óblg. *sažda, saždati*; — *brèiji, -a, -o (-ä)* = terhes, fetus (csak állatokra); *brèija kräva*; *brèija črèšna* = férges cseresznye; óblg. *brêžda <*bredja*; — *zäj, odzäja*; óblg. *zaždъ* = pars postica; — *tüji, -a, -o*, óblg. *tuzdъ*; — *prihājati, shājati, suncä na řshodī shāja* = keleten kel a nap; óblg. *haždati*; — *gāja, tōu mī nā gāja* = ez nem tetszik, nem felel meg nekem, nincs inyemre; *vrèimän gāja* = kedvez az idő; *pogājati sä* = alkudozni; v. ö. óblg. *prigoždъ*, szb. *gadjati* = zielelni; — *navàjän, -a, -o* = megszokott; hozzászokott; *na dëlo naväjän*; *navaditi sä*; — *svāja* = civakodás, viszály; *f sväji bitī, svajüvati sä* = civakodni; óblg. *svaždati*; — *skläjän, -a, -o* = összeállított, rendezett; *skläjäno drèvdä*; v. ö. *sklädati* = (össze)rakni; or. *клажа* = Legen; — *ponüjati* = kínálni, ajánlani; *ponüja* = *ponüdba* = ajánlat, kínálat; óblg. *пужда*, stb.

Ebből a *j*-ből is csak a legritkább, s éppen azért nagy

valószínűséggel csak analogiás esetekben lesz *d'*, mint pl. *v mädäi*, *mägicü*; egyáltalán nem áll az, a mit e szó kiejtésére nézve Melich munkájának több helyén is a legnagyobb határozottsággal bizonyítgat, így az I. 141. lapján is: «itt (=a hazai szlovénban) a *meja* ma csak is *megya*-nak hangzik»; szó sincs róla: soha a *meja* alakot *d'*-vel nem ejtik, se Vashidegkúton, se sehol a vend nyelvterületen.

Egészen más elbírálás alá esnek a következő, rendszerint kettős használatú participiumi alakok: *rödjäni*, *ädinorödjan*, és *röddäni*, *naröddäni*, *poröddäni*; — *zamüjäni*, -a, -o, v. *zamüddäni*, =elmulasztott; — *pogödjäni*, ritkán: *pogöddäni*, =kialkudott; — *gorzbüddäni*, *prübüddäni* = felébresztett; — *zgödäno* = megtörtént; *zgodí sä* = megtörténik; stb. Ezeknek *j*-vel való alakja se váltakozik soha sem *d'*-vel; a *dd'*-és (és nem *d'*-és) alakban pedig a *d'* a *d* utáni jésítő elemből fejlődött (ad analogiam: *söusüddä*, *laddä*, stb.), és nem a **dj*- (> óblg. *zd*)-ből; ugyane körülmény bizonyítaná azt is, hogy ezen alakok egytől-egyig újabb, analogiás eredetűek és az infinitivusban, illetőleg az igének egyéb, gyakrabban előforduló ideiben és módjaiban szereplő *d*-nek a ritkább participiumi alakba való belehangzása folytán keletkeztek, miután a *d*+*j*>*j* hangtörvény a nyelvérzékben már elhomályosodott. Ezt igazolja az is, hogy a legtöbbnek megvan az eredetibb, állandóan *j*-vel ejtett mellékalakja is. (Bővebben a *d'*-nél.)

Újabb, összevonás következtében megrövidült alak a *däti* = tenni, helyezni, a nehezen kiejthető **d d'äti* helyett; *däti*: *dänä*; *rödäti*; óblg. *dējati*, szlov. *dējāti*, *djati*.

4. *l*>*j*, szótag, illetőleg szóvégén ritkán mutatózó hangtörvény, pl. *mözöi* = daganat; nyílt szótagban azonban visszatér az eredetibb *l*: *mozöla*, *mozölä*, *mozöcäk*, *mozöcük* < *mozolček*; óblg. *mozol*; — *köykoj*; *f sildä jä präci köykola rö vdä-rilo*; óblg. *kakol*; — *döi* = le (de: *döy* = völgy, < *döl*); óblg. *döl*, szlov. *döl*.

Vocális közti helyzetben, *e* előtt a *j* rendszeren hosszan, mintegy kettősen hangzik; így pl.: *d'èijö* = esznek, *m'èija*, *sn'èija*, *n'èijä* = nem ö; *nèijä büy tàn* = nem volt ott, stb.

(A jésítésről l. a 93. és 94. lapon és a *d'*-nél, a semivocális *i*-ről pedig az *i* utóhangú diftongusoknál.)

Liquidæ: *r*, *l*; *l*, *r*.

I. *r*. 1. Betoldott *r*-t, különösen *k* után, találunk a következőkben: *krügla* = golyó; *krüglca*, *krüglati sä* = golyózni; < ném. *Kugel*, az «*okröugl*» hatása alatt; szlov. *kügla*, *krögla*; — *krpliva*, *krplivnik*; óblg. *kopriva*; — *krpüsta*, *krpüšica*,

kapüsta; óblg. *kapusta*, szlov. *kāpusnica*; — *kràpla* = csepp; *kràva jä nëi kräplä mlëika pistüla*; *kräplüca*; *nakräplüji* = perme-
tezik; de: *käplä* = eseket; óblg. szlov. *kaplja*; — *bräz, bräzi, rüzi, brüzik* = sine; óblg. *bezъ*; — *přpřw* (< *přpel* < *přper*) =
paprika; óblg. *pyprъ*, szb. horv. *papar*.

2. Az óblg. *-že > r* megfelelés ritkább, mint a szlov. *ban*; példák: *bòrmč = engem ucese*; *bòrmč sangga vido*; szlov. *borme, bore*, < óblg. *bože me*; — *jär, ár* = mert; óblg. *ježe*, szb. *jer, jera, jerbo*; — *gérštč = bárhol, akárhol*; v. ö. *gè? = hol?* de szlov. *kjer*, < óblg. *kždeže*; — *vëndar* < óblg. *vëmždeže*, szlov. *vender*.

3. Metathesis folytán helyet cserélt a két liquida a «*rälä*» = vörösfenyő, szóban; *rälov lëis, rälovo drëivo*; «*zibälkä jä zrëizana z rälöväga lëisa*» (népdal); lat. *larix*, ném. *Lärche* (ritkábban a vendben is: *rälha* < *Lärche*).

II. l. 1. Mivel csak egyféle *l* consonánst különböztethetni meg, azért a régi palatalis *l*-ből is tiszta *l* fejlődött, míg későbbi *l+j* kapcsolatból *ld*, illetőleg *lg* lett (*büldä, švëlda* stb., l. a *d*-nél). Példák: *čälüstü*, óblg. *čeljüstъ*, szlov. *celjüst*; — *čäpla = štjk*; óblg. szlov. *čaplja*; — *črèiväw, črèivli*, szlov. *črèvelj*; — *dälä* = távolság, messzeség; *fákšoi dälä* = oly távolságban, messzeségben; *dälä* = tovább, messzebb; *nadälä* = továbbá; óblg. *dalja, daljeje*; — *gräblä, grablätü*; óblg. *grablja*; m. *gereblye*; — *konöupla, konöuplä*; óblg. szlov. *konoplja*; — *klüč, klüka, zaklëvüti*; óblg. *ključь, kljuka*; — *kräw, kräla, kralä*; *kralëvati*; óblg. *kralъ*; szlov. *kralj*; — *völa* = akarat; *nävöla* = baj, gond; *nävöläs* = nyomorult; óblg. *volja, nevolja*; v. ö. m. *nyavalya*; — *pöulä, na pöulü*; óblg. *polje*; ide tartozik a «*poläincä*», magyarul: «*Polánc*» helynév is; v. ö. óblg. szlov. *poljana*; — *valä* = ér, *nüka nä valä*; *kä valä?* = mibe kerül; szb. szlov. *valjati, veljati*; ol. *vaglia*, stb.

Diftongusokban az *l*, bárminő eredetű is volt, mindig visszatér nyílt szótág esetében, pl.: *kräw — kralä*; *mözoü — mozöla*; *köukoü — köukola* (és nem: *mozöja, köukoja*, mint *löü — löja*; *pözoü — pozöja* = sárkány, stb.); *čöŋkč, čöŋklä*; *rogč, roglä*; *vräbčw, vräbla*, stb.

2. *m+n > m+l*, pl.: *tämlëca, f tämlëco vërtü*; de: *tämnö*, óblg. *тъмница*, szlov. *temnica*; v. ö. m. *tömlöc*! — *pöumlüti* = emlékezni; *žë vč nä pöumlü* = már nem emlékszem rá; *nafëin tä, haiš pöumlo*! = megtanítalak, hogy megemlegeted; de: *spöümänäk, spöümänäk, pomëinü* = jelent; *kä pomëinü?* = mit jelent? *käksi pomëin mä?* = mi az értelme, jelentése? óblg. *mëneti*, szlov. *pomniti, pomnim*. Ugyane többől egy másik ige és főnév: *söumlüti, söumla* = gyanú; «*Vszak. Szvetsz. Peszmi*» 3: «*Oh ne stímaj, szoumli nejmaj — Kakdäi kräva bila ja*» — 22: «*Jeli? ka*

sze dobro soumlis» (az első *s* tévesen áll *sz* helyett) = «Nemde, hogy jól emlékezel rá?! szlov. *sūmnja, sūnniti, sumnjati*; — *gūmlo, dūmlo*; *na gūmli mlátiti, pūno gūmlo siná*; = szérű; a cséplőgép, szemben a kazánnal, melynek neve: *péc*; óblg. *гумно*. Fölötte érdekes fejlődésen ment keresztül a *kāmān* szó, melynek ragozott alakjaiban *m* és *n* consonánsok kerültek egymás mellé *s* így egész szabályszerűen keletkeztek a *kāmā, na kāmli, s kāmton, s kāmami, kāmli* stb. alakok; mikor azonban ezen *l*-lel való esetalakok már megvoltak, akkor a meg-tévesztett nyelvérték a gyakrabbi esetalakokból indulva ki, egy *kāmāo* nominativust következtetett ki. Ugyancsak analógikus hatásra, de éppen az ellenkező irányban fejlődött a «*z drāmton, drāmli*» stb.-féle etimologikus alakok mellé egy *drāmān* nominativus; támogatta e fejlődést a «*vrēmān, tāmān, slāmān, plāmān*» stb. szavaknak az analógiája is az *m+n > m+l* hangtörvényen kívül; v. ö. szlov. *drēmelj, -mlja* = der Prügel, ófn. *dremil*, bajor: *tremel* (Pleteršnik).

Más, cons. utáni nasalisból, nevezetesen *n*-ból, ritkábban lesz *l*; ilyen pl. a jövevény: *äislpan* = vasut, < ném. *Eisenbahn*; ide soroznám még a következőket is: *kāplca, kápäca*, = az eresz csöpögője; szlov. *kapnica* = das unterste Ende des Daches, die Oese (Pleteršnik); — *pāižlt* = pata; *dvā pāižlta, pāižltkā*; óblg. *paznogъ*, szlov. *pažnohet, pažnoht*; a «*pāižli*» a «*pāižlt*» alakból rövidülhetett le (v. ö. Pleteršnik adatait).

3. Cons. + *v* > cons. + *l*, pl.: *slōboda* = szabadság, *slōbodān, slōbodno, slōbūdno*; *nēi slōbūdno!* nem szabad; *slōbōščina* = engedély, szabadalom; «*nāgo slōbūdī nās ot (h)ūdoga*» = de szabadíts meg minket a gonosztól! *slōbūd zētī* = bucsut venni; a «Vszak. Szvetsz. Peszmi» adatai szerint létezik egy «*slōba*» (= *slōbūd*, szlov. *slovō*) alak is: 4. «*Szloba Amalie*» — 11: «*Kak Angyela zāto nyēno szlobou mejte*» — 9: «*Szloba Sziroute*»; v. ö. óblg. *svoboda, svobodъ*; — *zāglozda* = ék; (z) *zāglozdof pēy kāliti, zaglozditi*; óblg. *grozdъ, grozdija*, szlov. *zagvozda*.

4. *p, b, v, m* utáni *l* epentheticummal találkozunk az ilyenekben: *plōuditi* = kergetni; óblg. *pāditi*, szlov. *poditi*; — *bōmblāk* = bimbó; *bōmbläckā*; szlov. *bōmbek, -bka* = hangende Knospe; — *mrāvla* = hangya; *mravlināk* = hangyaboly; óblg. *mravija*, szlov. *mrāv, mrāvec*, blg. *mravja*; stb. Nagyon gyakori ezen *l* az *m, p, b, v* tövégződésű igéknek főleg præsensében: *dāvati, dāvan* v. *dāvlān, dāvlāš (dāvaš), dāvlā (dāva), dāvlāmo (dāvamo), dāvlātā (dāvatā), dāvlājo (dāvajo)*; — *zēiva sū mī* = ásítok; v. *zēivlā sū mī*; — *nādūvati sū, nadūvlān, nadūvlāš, -vlā* stb.; *nā nadūvli sū* = ne fuvalkodjál! v. *nā nadūvaji sū!* — *odēivati sū, odēivan sū* = ruházodom, takaródzom; v. *odēivlān sū, odēivlāš* etc.; *odēivli sū!* v. *odēivaji sū!* — *vrđēi-*

v a t i, *vrđeivlān* v. *vrđeivan*, *vrđeivlās* etc.; *vrđeivl!* v. *vrđeivai!* — *z ā i m l ā* = merit, *vodou* (z) *stūdānca* *zāimloti*; szlov. *zajmēm*, *zājmem*; — *p r i m a t i*, *prīman* v. *prīmān*, *prīmāš* v. *prīmaš* etc.; *prīmli!* v. *prīmai!* = fogd; szlov. *primem*; «Vszak. Szvetsz. Peszmi» 4, 13. lapjain: «*Ime — prime*» sorok végén rímbe; — *z i b a t i* = bölcsőt ringatni; *ziban* v. *ziblān*; *zibaš* v. *ziblās*, *ziblā* etc.; *zibli* v. *zibaž!* — *ogrēi b a t i s ā* = izegni-mozogni, forgolódni, mozorogni; *ogrēiban s ā* v. *ogrēiblān s ā*; *ogrēiblās s ā*, *ogrēiblā s ā* etc.; *n ā ogrēibli s ā t ā l k o!* = ne mozorogj, ne tégy-végy annyit! szlov. *ogrebam* v. *ogrebljem*; — *v ű p a t i*, — *s ā*; *v ű pan* v. *v ű pl ā n*; *v ű paš* v. *v ű pl ā š*, *v ű pl ā* etc.; *v ű pai s ā*, *v ű pli s ā!* — *k ā p a t i*, *k ā pl ā n*, *k ā pl ā š*, *k ā pl ā*; *n ā k ā pli!* = ne támolyogj! — *š ē i p a t i*, *š ē i pl ā n*, *š ē i pl ā š*, *n ā k ā mā v ž ā l ō u c i š ē i pl ā*; *n ā š ē i pli mā!* *n ā š ē i pai mā!* = csipkedni, csipni; — *k ō u p a t i s ā* = fürdeni; *k ōupan* v. *k ō u pl ā n* *s ā*, *k ō u pl ā š s ā*, *k ō u pl ā s ā*; *k ō u pai s ā* v. *k ō u pli s ā!* — *ž l é p a t i* = habzsolni, mohón, sokat inni; *c ē i l i d ē n ž l é pl ā*; *ž l é pl ā n*, *ž l é pl ā š*; *n ā ž l é pli t ā l k o!* = ne igyál annyit! etc.; — *st ā p a t i* = lépegetni; *st ā pl ā n*, *st ā pl ā š*, *st ā pl ā*, *st ā pli!* — *k ā p a t i*, *pok ā pa t i* = elhantolni, *rask ā pa t i* = széttúrni; *pok ā pl ā n*, *pok ā pan*; *pok ā pl ā š*, *pok ā paš* etc.; *pok ā pli* v. *pok ā pai m ű tv ā!* stb. stb.

Egyéb toldalék *l* consonánst konstatálhatni a következőkben: *s a b ō u l*, *k s a b ō u l i t i*; *s a b ō l i c*: gyakori ragadványnév; < m. *szabó*, szb. *sabov*; — *k ű r t l a v i* v. *k ű r t a v i*, *k ű r t ā š* v. *k ű r t ā š*; szlov. *kurtač*, *kurtast*, m. *kurta*.

5. Az *r*-től való dissimilálódás folytán *r*-ből is keletkezhetik *l*, pl. *p ṛ p ā ō*, a hol a diftongus egy korábbi *l*-t enged feltételezni, mely *l* később az interpolált első *r*-től dissimilálódott; óblg. *p ṛ p ṛ ā*; — *p r i l i č*, *p r i l o č*, *p r i m l i s ā z a p r i h č!* szlov. *p r i r ō č*, *p r i r o č* = die Handhabe, das Geländer (Pleteršnik); — *s l a k ō p ā r*, *slak ō p ā c* = lanius, szlov. *s r a k o p ě r* = Dorndreher, Würger (Pleteršnik); — *p r ā p ā l i c a* = fürj; blg. *p r ē p e r i c a*, óblg. **p r ē p e r a*; szlov. *p r e p e l i c a*; — *l ō u š t r a t i*, *l ō u š t r ā n ā*, *l ō u š t r i v a t i*, *l ō u š t r i v ā n ā*; = garázdálkodni, össze-vissza hányni, turkálni; szlov. *r ō š t a t i* = rauschen, lärmen, poltern (Pleteršnik); — *k ṛ p l i v a*, *k ṛ p l i v n i k*; óblg. *k o p r i v a*, = csallán; stb.

III. Sonans *r*. Az *r* az egész vend nyelvterületen nagyon gyakori s nemcsak az olyanokban fordul elő, mint pl. *s m ű t*, *(h) ṛ b ā t*, *t ṛ n*, *k ṛ t*, *ž ṛ d*, *č ṛ t a l o* (= ekenyelve, csoroszlya) stb., melyekben megtaláljuk a szlovénben is s nagyobbára a többi délszláv nyelvben is, de előfordul számos más speciális esetben is. Főleg hangzókiesés nyomán keletkezhetik ilyen *r*, a mikor a hangzó végleges kiesését az *r*-nek sonans természetűe sietteti. Példák: a) hangsúlytalan szótagban: *p ṛ*, mint *p r ā p o s i t i o* és igekötő; *p ṛ s t r i c i*, *p ṛ d ē l i r o k é*, *p ṛ b ō u g i s r e č* (kzm.), *p ṛ p o v i d ā v a t i*, *p ṛ p r ā v i t i s i*, *p ṛ d ē l a t i s i*; de: *p r i m ā n i*, *p r i t ā b i*, > *p r i t ā i*, *p r i*

nän, príkazän, prípo vest stb.; < pri; — *p r t i v é s i*; de: *pròuti*; óblg. *protivъ*; — *trbèi*=kell, *potrbújä*; de: *potrèiba*, *potrèipèina*; óblg. *trèbъ*; — *v r d è i v a t i*, *v r d ä n ä*=megtapint, tapintással észrevesz; szlov. *varidenem*; v. ö. *vàrvati*; — *s r d i n a*, na *s r d i n i*, *f s r d i n o*; de: *s r è i d a*=szerda; *n a s r è i d i*=a középén; — *i n d r*, *i n d r k*=másutt; *n è n d r*, *n è n d r k*=sehol, *n è n d r n è i*; v. ö. Mikl. Etym. W. 96. l.; — *b r s à c a*=törülköző, de: *b r i s a t i*; — *n ò t r*=be, bent, bele; *n è t r f (h) i z i*, *n è t r i d ä*, *n è t r k*, *n è t r i*, *n è t r i k*; óblg. *v n a t r b*; — *p o k r v á c*=fazékfedő; *p o k r v à l o* na *p i p i*; de: *p o k r i t i*; szlov. *p o k r i v a c*, *p o k r i v a l o*; a «*p o k r v á c*» jelenti még a zsupptető készítőket: *p o k r v á c ä* mámo, *k a n a n (h) i z o* *p o k r i j ä j o*; — *ž r b é* v. *ž ä r b é*; de: *ž r è b ä c*, *ž ä r b i c a*; óblg. *ž r è b e*; — *b r g ò u v d ä*, *b r i g ò u v d ü*=hegyek, hegység; de: *b r è i g*; — *n ä z d r k*, szlov. *n a z r i t*; — *g r b è n* v. *g r ä b è n*=kakastaré; óblg. *g r e b e n ь*; — *k r v ò u*, *k r v i c a*, *k r v i c n o* *sòu d i t i*; óblg. *k r i v ь*; — *k r n i c a*, *f k r n i c i* *k r v g ò r p r g è t i*; óblg. *k r i n i c a*; — *k r b l à c a*=drávènyka=véka, szlov. *k o r b a c a*; — *t r d é*, *t r g é*=hárman, szlov. *t r i j e*; — *g r z è n*, *g r i z i*! szlov. *g r i z e m*; — *s t r l à t i*, *s t r è i l i*! *s t r l i*=ö lö; óblg. *s t r è l i t i*; — *t r d i s ä*, *t r u d i t i s ä*; — *z ä s t r ž*=az eresz alatt; *z ä s t r ž s t ä t i*; v. ö. szlov. *z a s t r è s e k*, *z a s t r è s n i k*=die Dachtraufe; — *c r k v à n i*, *c i r k v à n i*, de: *c è r k ä v*; — *d r ž i n c ä*, *d r g ò u c*, *d r ž i n a*, de: *d r ü g i*; — *z ä i t r k*, < *z a j u t r e k*; — *k r p l i v a*, < *k o p r i v a*; — *k r è i*, de: *k r i c a t i*=lár-mázni; — *s r m á k*, *s r m ä s k i*, *s r m ä s t v o*, de: *s i r è u t a*, *s i r è c ä*; — *v ò t r n c a*, *v ò t r a n c a*=szélvitorla; — *p o s k r v o m á*, < *p o s k r i v o m a*; — *k r p n à c a*=vízforraló bögre, fazék; de: *k r ò p*=forró víz; — *p r d i v o* és *p r ä d i v o*; — *č r v ò u*: *č r è i v a*; stb. — b) H a n g s ú l y alatt csak a legritkább esetekben találkozunk e jelenséggel: *g r ŋ k o*, *t ä k j ä g r ŋ k o*=oly keserű, maró! de: «*p r i d ä g r è ŋ k a s m i t*» (népdal); szlov. *g r e n e k*, *g r e n k a*=bitter. — c) J ö v e v é n y s z a v a k b a n : *f i ŋ g r t*=gyűrű; < ném. *Fingerhut*; — *d r m o v i n a*, *d r m o v à n a*, < ném. *Darm*; — *f r t à o*, *d v ä f r t ä l a*, < ném. *Viertel*, stb.

IV. l. Ritkább az előbbinél s többnyire idegen, főleg német eredetű szavakban fordul elő, melyek már a kölcsönvétel előtt is sonans l-lel ejtettek. a) E r e d e t i e k b e n, vocáliskiesés esetében: *ò s l c a*, *v i s i k o* *ò s l c o s t ä n a p r à v i l i*; szlov. *o s l i c a*; — *g r è b l c a*: az az eszköz, a mivel kenyérsütés alkalmával a kemenczéből kisöprik, kikotorják a tüzet és parazsat; szlov. *g r è b l j i c a*; — *p r ä s l c a*, *p r è s l c a*, *p r ä s l è n ä k*: «*t i s t i b o t è c ä k n a k o l d r a t i*, *n a s t ä r o ŋ k ö u d i l a v i s i*»; óblg. *p r è s l i c a*; — *k à p l c a*, *k à p à l c a*; szlov. *k a p n i c a*; — *r ä g l c a*: *d ú g i t é ŋ k i s c ä p*; szlov. *r ä g l i c a*=die Stange; stb. — b) J ö v e v é n y s z a v a k b a n : *b è k s l*, *v è k s l*, < ném. *Wechsel*; — *ä i s l p a n* < *Eisenbahn*; — *s t è m p l*, *d v ä s i è m p l n a*, < ném. *Stempel*; — *t ò s l*, *f t ö s l n i*; < *Tasche*; — *d ò k l*, *t i d ò k l t i*! *g l è d a k a k d ò k l*! < ném. *j o c k e l*, támaszkodva a «*d ò k*, *d ä k l a v i*, *d ä k l a s*» sza-

vak analógiájára; v. ö. Grimm: Deutsches Wörterbuch IV. 2. kötet: 2331. l.; — *šprúdĭ*, *šprúdĭna*; < *Sprudel*; — *pĕnzĭ*, *s pĕnzĭnon*; < *Pinsel*; — *proskĕtĭ* < *Brustkettel*; — *trĭngĭt*, v. *trĭngĭlät*=borraváló; < *Trinkgeld*; — *sĭdák*, *sĭdäčĭ stän*, < *Soldat*; — *pŭšĭ*, *pŭšĭčäk*, < ném. *Büschel*; — *tĭmàčĭtĭ*, *tolmàčĭtĭ*; *tòlmac*; v. ö. m. *tolmács*, ném. *Dolmetsch*; — *šĭŋkĭ*=zsin-dely; < ném. *Schindel*; — *kròfl*, *kròflnĭ* = fánk; < ném. *Krapfen*; — *krĕgl*, *krĕglčäk*, < ném. *Krögel* stb.

Nasales: *m*, *n*, *ŋ*, *ń* (=ny), *ŋ*.

I. *m*. 1. *n* > *m*, szövelején, néha szóbelsejében, sőt szóvégén is: *māslānĭ*, -a, -o=sótalan, *māslāna župa*, *māslāno sã držĭ*=kedvetlen; szlov. *neslān*; — *motāroš* v. *motāroša*; *notāroš*, *notāroša*; *motārošoica* = nótáriusné, szlov. *notár*, ném. *Notar*; — *plāmĭna*, na *plāmĭnai*, *štājarskū plāmĭnā*, *plāmĭnskĭ snĕg*, < szlov. *planina*, a két *n* dissimilálódása következtében; — *prāz-māc*, *prāzmācovo šĭbdā*; óblg. *prēsny*, szlov. *presnec*; — *pārma*=pajta, szérű; *f pārma jā slāma pa sūdū*; szlov. *parna*, ófn. *parno*; — *dām*, v. *dāmĭ vōda dōĭ tāčĕ z gorĭc*; szlov. *jān*, ném. *Jahn* stb.

A hangtani helyzet magyarázza a következőket és hasonlókat: *srāmba* < **sranba*; *srānĭtĭ*; — *obrāmba*, < *obranba*; *obrānĭtĭ*; — *zāčĭmba* < **začĭnba*; *začĭnĭtĭ*, *začĭnĕ*=fűszerez; stb.

2. Néhány kölcsönszóban *nd* > *m* hangfejlődés történt, többnyire labialis consonánsok előtt, a nyelv szellemének meg nem felelő hangtorlódás elkerülése kedvéért. Ilyenek: *lĭmfor* (kis féregnek képzelt állatocská; «*tōū jā prāĭ nĭksĭ māĭ čĕrv, štārĭ sã nanāglĭ gĭblā; dās saŋ ga ščā nĭgdār nĕĭ vĭdo; lĭstvo tāk prāvĭ*»); *tāksĭ kak lĭmfor*=eleven, élénk, ügyes, mozgékony; < ném. *Lindwurm*, — *kĭmpāt*=gyermekágy; *f kĭmpātĭ lāžĭ*=lebetegszik; *f kĭmpātĭ jā mĭla*; < ném. *Kindbett*.

3. Ugyancsak ajakhangok előtt található néha közbeszúrt nasalist az idegen szavakban: *golōmbĭš*=golyóbis, lat. *globus*; — *cōmpār*=babona(ság), megbabonázás, megigézés; *zacōmpratĭ*=megigézni; *cōmprca*=boszorkány, *bābdĭ cōmpār*=vénasszonyi babona; ófn. *zoupar*, szlov. *copernik*; — *pāmpĕr*: főleg a «*goričāncĭ*» között gyakori alak; *papĕr*=papír.

4. Más hangtani helyzetben más eredetűek: *štāmpāt*=ágy; ófn. *spannbette*; — *cĭmpratĭ*=házat építeni; *cĭmprana* (*h*)*ža*, *cĭmpār*=zsuppos faház; v. ö. szlov. *cimper*, -*pra*=Dachstuhl, *cĭmprati*=zimmern.

II. *n* (illetőleg guturalis *ŋ* s némely consonánsok előtt palatalis nasalis *ń*): 1. *m* > *n* hangfejlődés történt majdnem kivétel nélkül minden szó végén, akár hangsúlyos a végzótag, akár nem. Ezen *m*-ből lett *n* azután néha annyira megállandó-

sult, hogy ragozás közben akkor is megmaradt, mikor a szó bel-sejébe, esetleg vocális közti helyzetbe is került, pl.: *gròn* = mennydörgés; *groná!* = a pokolba is!, mennydörgős adtát! *gron!* *leicäjo*, *gròn tá büi!* = mennykő üssön beled! *gròn tá jčasn!* *grònski*; óblg. *gromъ*; — *dìn* = füst; *dìn sä kadì* = füstölög; *vdín* *státì* = füstben állni; *zdína zétì mäsòu*; óblg. *dymъ*; — *kũn* = kömény; *kũnovo sãmän*, *kũnof krũ*, *kũnova tráva*, *s kũnon mē-siti* = köménynyel dagasztani, köményes kenyeret sütni; óblg. *kjuminъ*, szlov. *kumin*, *kum* stb. Visszatérő *m*-mel találkozunk pl. a következőkben: *vũzän*, *g vũzmì*, *do vũzma*, *vizänska nä-dèla*; — *tũrän*, *f tũrmì*, *do tũrma*, *tũrmov*; — *sràn*, *sràn tá böi!* *nä pözna sräma*; *f srämì živé*; — *pēsän*, *pēsma*, *pēsma*; *dösta pēisän* (*pēisäm*) *znä*, *pēsma*; szlov. *pesem* v. *pesen*; stb.

Szóvégi *m > n* megfelelést találunk tehát a) Név-szó-k-ban, névszóknak ragtalan és főleg ragos alakjaiban; példák: *gròn*, *kũn*, *dìn*, *vũzän*, óblg. **възмъ*, szlov. *vuzem*; — *sràn*, óblg. *sramъ*; stb. Ragos alakokban a ragok végén: *mòjin sũstran* = nővéreimnek; szlov. *sestram*, or. *сестрамъ*; — *kràvan* = teheneknek; — *kòán dēstì dātì* = megetetni a lovakat; — *srmäkon dmoštvo dātì* = a szegényeknek alamizsnát adni; — *lidēn jä tōu sũ ädno* = az embereknek ez mindegy; — *tōcan*, < *telcam*, = a borjaknak; — *zlätin pãron*, zl. p., *z bēilmi rokāmì* (népdal); — *zimēnon sũ stimatì* = nagyra lenni a névvel; — *ksòusidon itì* = a szomszédba menni; — *zbòugon* = Isten vele; — *pr ädnon visikon rästì* = egy nagy tölgyfánál; — *zdòbrin paidášon svòjin* = jóbarátjával; stb. stb., egyszóval a főnevek többes dativusában, a him- és semleges neműeknél pedig még az egyes instrumentálisában is, azonkívül a him- és köznemű melléknevek sing. locativusában (*-on*, ritkán *-än*) és instr.-ában (*-in*) s valamennyi melléknév többes dativusában. — Számnevek végén: *sũdän*, *sädänäisät* = 17, *sädändäsét* = 70; *südänstòu* = 700; *sädän svētì sakramēntov*; de: *sédmi*, *sädma*; óblg. *sedmъ*; — *òsä* = 8, *òsänäisät* = 18, *òsändäsét* = 80, *òsänstòu* = 800, *òsändvàištì* = 28 stb., de: *òsmica*, *òsmi*, *osméro*; óblg. *osmъ*. Ragozott számnevekben: *trén*, *trèn*, *sèn trèn* = mindaháromnak; — *stìrìn jä dō* = négynek adott; — *s tèn pētìn* = az ötödikkel; stb. Név-másoknál: *nàn* = nekünk, szlov. *nam*; — *vàn* = nektek, szlov. *vam*; — *nìn* < *njim*, *jim*; — *žnìn*, *prìnän* = nála; — *na nàšän trávniki*, *na väsän* (*väsön*), *na núvon*, *na mòjän*, *tvòjän* (*tvòjon*), *na nàinon*, *na váinon*, *na úägovon*, *na cìdon*, *na sàkšon*, *na nēnon*, *na tòn*, *na tìston*, *na ònon* (*onom*, v *ònom vrēmānì* = in illo tempore: az Evangeliumban), *nànän* stb.

A ragtalan névszói tövek között azonban néhány kivételes esetet is konstatálhatunk, néhány olyant, melyben a nyelvhasz-

nálat kerüli az *n*-es alakot, pl. *Rim*=Róma; «*tàn jokòulik R i m a sã sovrdžnik štíma*»; — «*slã b i bãba v Rim, cii vèdla s kìm*» (kzm.: «*s kìm*»-nek rímelnie kell a «*Rim*»-re; máskülömben: *skìn, skèn, skèn*), *rìmska pòut*=Hadak útja; — *gim*, óblg. *gr̃mъ*; — *dòm*=hajlék; *domã*=otthon, *domòu*=haza, *zdòm*=hazulról; *domãci liddë*=földiek; óblg. *domъ*; — *rãm*=ház, *v rãm*, *rãmã zidat*; óblg. *hramъ*; — *dãrãm*=járom, iga (ritkább szó); óblg. *jar̃mъ*; — *rãzum*=ész, belátás; *brãzi rãzuma*; szlov. *razum*; — *trãm*, *tramòuvdã*=építőgerenda; *na trãm*; úfn. *tram*, szlov. *tram*.

b) Főleg gyakori s majdnem kizárólagos az *m > n* megfelelés az igék præsensének sing. I. személyében; mivel azonban az *m > n* nemcsak az igéknél, de általában a névszóknál is, még mindig folyamatban, kialakulásban levő hangtörvény, közbe-közbe egy *m*-mel való alakot is hallhatni. Példák: *sãn*=vagyok, < *sam*; — *bòudãn*=leszek; *dèlan*, *glèdan*, *pidèñ*, *míslin*, *vidin*, *znãn*, *mãn*, *cüjãn*, *dèñ*, *grzèñ*, *sidin*, *gònin* stb. stb. Ajakhangú explosivák előtt az *n* a consonánshoz hasonló a népi kiejtésben s így visszaáll a korábbi *m*: *idãn*=megyek, de: *idãm bòus*=mezitláb megyek; *vidin* — *vidim pãro* stb. Állandó kivételt képez a közbeszédben ritkább «*bòm*» segédige a szokásosabb *mo*, *n* helyett.

c) Határozószókban, kötőszókban is egészen közönségesek az olyanok, mint: *tãn*=ott, < *tam* (de: *sèmò-tãmã*=ide s tova); — *tãntã*=arra felé; — *sèntã*=össze-vissza, ide-oda, szlov. *sem*, *sem ter tja*; — *nìkan*=sehová; de: *kãmã*, *kòma*; — *pòton*, *pòtontòga*, szlov. *potem*; — *sãšèron*=szél-tiben-hosszában; de: *sãšèroma*, *šèroma*; stb.

E hangtani jelenséggel szórványosan más szláv nyelvekben is találkozunk, ha nem is mindig a szó végén; mint dialectusi sajátság előfordul a tótban (W. Vondrák: Vgl. Slav. Gram. I. 321. l.); szóközépi helyzetben, consonánsok előtt a szerb-horv. népi szövegekben is konstatálhatunk hasonlókat. Ezek szerint nem lehetetlen, hogy a vend *m > n* hangtörvény fejlődése a gutturalis és dentalis consonánsok előtt álló s az ezen consonánsokhoz hasonult *m*-ből indult ki (pl. *vidingga* < *vidim ga*; *idãntã* < *idem tã* stb.).

Szóközépi *m > n* hangváltozás a vendben ritkább, de mégis több esetben előfordul; így: *z i m a*, *zìnskã* (*h*)*alã*=téli ruha, rongy; *zìnsk i vòtãr*=téli szél; szlov. *zìmski*; — *v i z à n s k i*, -a, -o = húsvét; a nom. ugyan «*vüzãn*», de egyebütt már *m*-mel: *k vüzma*, *do vüzma*, azért a «*vüzãnski*» *n*-jét cons. előtti helyzetének kell tulajdonítani; — *n è m ä c*=német; *nènc i*, plur., *nènca*, acc.; v. ö. horv. «*monci služe oko sopra svjetle*» — «*neg boluje jedno monče mlado*» stb. (Bosanac: Jun. Pjesme «Ženidba

Miljenka Vojinovića . . . » 80, 348. l., «*iz Luke na Šipanu*» helyi jelzéssel); — *đàma*, *đančkatı* = *za krūmpjčā grābīcā*, *grōbā kōpatı*; szlov. *jāmičkati*; — *zàŋka* < *za-īmka*, szlov. *zanjka*; v. ö. Mikl. Etym. W. 103.; stb. Egyéb hangtani helyzetben: *nàpa* = térkép, *na nāpı* pokázati, *z nāpā* poglādnotı; < *mapa*; — *na đàgno* = hirtelenkedve, gyorsan; szlov. *jāgma*, *jāgmiti*; *na jagmo*; C.: *jāgna*; török: *jagma* = Raub; — *tārāntālīvatı* = teremtetéznı, káromkodni; *tārāntālīva*, *likı kanās!* v. ö. m. teremt.

2. Néhány szóban az óblg. orrhangoknak megfelelő leg *voc. + n* (illetőleg labialis explosívák előtt *voc. + m*) hangcsoportot találunk, mint némely szlov. nyelvjárásban is. Példák: *glāndālo*, *glandālo*, v. *glādālo*, *gladālo*; óblg. *glēdatı*; szlov. *gledalo*; — *kōndravı*, -a, -o, *kōndrastı*, -a, -o = göndör; *kōndrı* = göndörfürtök; *kōndravā vlasē mā*; *kōndras* = göndörhajú; óblg. *kādrjavъ*, *kondrjavъ*, szlov. *kōdrav*; — *mēisānc* = hold, hónap; *mēisānc svēitı*; *dvā mēisāncā*; mellékalak: *mēisāc*; óblg. *mēsēcъ*.

Nem egészen ilyenek az óblg. -*mē* végű semlegesek megfelelői, melyek a vendben, kettő kivételével, -*mān*-nel tükröződnek; ezen végzet *n*-je azonban nem az óblg. nasalis maradványa, hanem a szónak ragozott alakjaiból került a nominatívusba. Ilyenek: *vrēmān*, *lēipo*, *slābo vrēmān māmo*; óblg. *vrēme*, szlov. *vrēme*, or. *время*; — *sāmān* = mag; óblg. *sēmē*; — *slāmān*, *na slāmānı stātı* = a háztetőn állani; (*z*) *slāmāna*; óblg. *slēmē*; — *vūmān*, *vūmāna mára*; *nāsā krāvā vālka vūmāna májo*; az óblg.-ból ugyan nem mutatható ki, de a rokon nyelvi alakok egy korábbi orrhang mellett bizonyítanak: lengy. *wymię*, or. *вима*; — *brāmān*, *vālka* v. *vālko* *brāmān*, tehát kétnemű névszó; *žītāk jā nāivēkša brāmān*; óblg. *brēmē*; — *plāmān*, *lēipoga plāmāna tälā* = tiszta, szép fajból való borjú; *tē prāscā nān zaplāmān*; óblg. *plemē*; — *tāmān* *na glāvı* = a fej búbja; óblg. *tēmē*. Részben ezeknek az analógiájára alakult a «*drāmān*» = fütykös, bunkó, dorong szó is; *zdrāmton*; < *dremelj*.

Kivételek: *imē*, *vimēnı oēj*; *nāimrā* < *na-ime-reči*, szlov. *namreč*; óblg. *imē*; — *rāma* = váll; *na rāmā vjēti*, *na rāmāi* (*na ramānai*), *šūrka rāmā mā*, óblg. *ramē*; a többi szláv nyelvekben található alakoktól annyira eltérő vend alak kialakulását az a körülmény is nagyban előmozdította, hogy a nyelvérzék a *ramē* > *ramā* alakot a testrész párossága miatt egy **rāma* szóhoz tartozó többesszámi nom.-nak értelmezte s ebből kiindulva egész szabályszerűen képezhette a «*rāma*» sing.-i alakot (v. ö. még: az *a*-féle vocálisoknál mondottakat).

A *rēnda*, *rāndālūvatı* szavak *n*-je a magyarból visszakölcsönzött fogalommal illetőleg szóval együtt került a vendbe; v. ö. óblg. *rēdъ*; vend: *réd*, *v rēdi* *mōški*, etc.

3. Toldalék, illetőleg közbeszúrt *n*-nel különösen jövevény-szavakban találkozunk (v. ö. *m*: 3.): *aŋkòu v* v. *akòu v*; *dvá aŋkòu v*; *za n aŋkòu v*=egy akónyi; < *m. akó* (óblg. *okovъ*: vend «*okòu v*»=bilincs; *okován*=átkozott, pántokkal kiveret); — *št on-dèir at*, *št ondèirañä*; ném. *studieren*, lat. *studium*; szlov. *študi-rati*; — *špancèir at* *sä*=sétálni; *na špancèir it*; «*òdva mùca na špancèir*» (népdal); *špancèirañä*; ném. *spazieren*; — *an tr è s* v. *atr è s*=cím; *na mòj an tr è s pòšl*!=küldd a czímemre; ném. *Adresse*; — *mìn c i n o*, *mìn c i c è n ä k*; v. ö. szlov. *mìcen*, *mìčkin*=kleinwinzig; ol. *miccino*, *miccichino*; — *ma n ž è t a r*, *mašètar*=Unterhändler; szlov. *mešètar*; — *äŋgr i š*, *äŋgr i š*=egres; mellékalak: *ägr i š*; — *glò b o ŋ k o*=*glò b o k o*=mély; csak némely vidéken használt alak (pl. *Kràina*=Véghely községben).

A «*valò n*» (< *m. való*) és «*skòron*» szavak *n*-je etimologikus és nem hangtani fejlődés eredménye; abban az *n* közönséges képző, ebben pedig instrumentalisi végzet; v. ö. Brancsits és Dr. Derra: Magyar-szerb szótár 1889, 524. l.: «*skorim*»; mellékalakok: *skòro*, *skòrok*=majdnem, nemsokára.

4. *n* > *n* megfelelés főleg a szavak végén szokott előfordulni, de néha szóbelsejében is; így: *zò u p s t o n*=hiába, szlov. *zastonj*, óblg. *tunje*=gratis, > vend: *tòuñä*=olesó; — *porò u d ä n*=víz, özön, áradás; *poròudn kò n*=viziló; óblg. *povodiye*, *povodny*, szlov. *povodenj*; — *kn ò g a*, óblg. *kñniga*, szlov. *knjiga*; — *š á r k a n*, < *m. sárkány*, kisor. *šarkan*; — (*h*) *itv á n i*, -a, -o; (*h*) *it-ráno* *tälä*=csenevész; < *m. hitvány* stb.

n-nyel váltakozó *n*-t állapíthatni meg az ilyenekben: *sò u d n i dèn*, *sòudn i dèn*=végitelet napja; szlov. *sodnji*; — *ò g ä n*, ritkábban: *ògän*; *vòu g n i*; egy kéziratban: «*O gen mi 'se szmodi radoszt*», és lejjebb: «*Szlab o gen y i gingari*»; óblg. *ognb*, szlov. *ogenj*; — *ž ä g ä n*, ritkábban: *žägän*, *žägñan*; < *Segen*; — *á g n ä c*, *ágñäc* *bòž i*; óblg. *agnьcъ*; — *p ò k n i c a*, *pìkñica*=pontocska; *pìkña*; szlov. *piknja*; — *g ò s t a n*, *gòstañ*; óblg. *kostanb*, szlov. *kostanj*; stb.

III. *n*. Többnyire egy súlytalan *i* (i) kiesése nyomán lesz sonanssá a szótagbeli nasalis, pl. *l ä c ñ c a* < szlov. *hlačnice*; — *k o v ä c ñ c a*=kovácsműhely, < *kovačnica*; — *k r ò u p ñ c a* < *krop-nica*; — *k r p ü š ñ c a*, szlov. *kāpusnica*; — *o s ü k ñ c a*=himlő, < *osüknica*; — *k l ä c ñ c a* < *klačnica*; — *k ù c ñ c a* (határpatak) < *küčnica*, stb.

IV. *n* (=ny). *n*+*j* hangsoportból *n* (=ny) consonáns lesz, a mely néha *n*-né lehet. Bizonyos esetekben azonban *n*+*j*, a *j*>*d* hangtörvény értelmében, *nd*, *ng*-vé fejlődött. Példák: *z a k ù n o t i*, *zakùñän*=átkozott, < *zakunjeni*; — *c i g á i n*, *cigáñi*, < *ciganji*; — *s t ò ñ a t i*=nyögdécselni, nyögni, < *stonjati*; — *n ä p r š ñ ä k*, *pòtpršñäk*, < *na-pršñjek*; — *p r ä s l è ñ ä k* < *preslčñjek*; —

n̄ə = hagyott < *n̄jao* < *n̄ihao*; — *sv̄īn̄a*, *sv̄īn̄ár*, *sv̄īn̄aríja*; < *sv̄īnja*; — *mr̄avl̄īn̄ák*, *kártofīn̄ák*, < *mr̄avlin̄jek*, *kr̄tovin̄jek*; — *ž̄ān̄at̄i* < *žen̄jati*; — *z̄áḡn̄i* < *zad̄n̄ji*; épígy: *skr̄áḡn̄i*, *ḡdr̄n̄i*, *d̄d̄l̄n̄i*, *pr̄èiḡn̄i*, *d̄énd̄ān̄éš̄n̄i*, *gn̄éš̄n̄i* stb.; — *r̄īt̄on̄ā*: nagyobb fajta kéve, csévelt szalmából; épígy: *t̄īn̄ā*=tövises galyak; — *pr̄āč̄īš̄č̄āvan̄ā* = áldozás, *k̄ pr̄āč̄īš̄č̄āvan̄ī* *iti*; — *d̄r̄t̄īn̄ā* = morzsa; — *zb̄ur̄kān̄ā* = hullámszás; *m̄ōyr̄d̄ā s̄ā zb̄ur̄ka*; — *gl̄éd̄ān̄ā*, *zn̄am̄é̄n̄ā* v. *zn̄am̄ē̄n̄ā*; — *b̄īn̄ā*, *b̄īn̄avi*, -a, -o = rongyos, cafatos; — *š̄č̄ā̄t̄īn̄ā* = sörte; — *p̄ok̄ol̄ē̄īn̄ā* = ivadék, emberöltő; — *ḡost̄ū̄van̄ā* = lakodalom; — *kor̄ā̄n̄é* = gyökerek; — *kām̄é̄n̄ā* = kövek; — *r̄ā̄m̄é̄n̄ā* = szíjak; stb.; — *kr̄č̄ō̄n̄ā*, *f̄ kr̄č̄ō̄n̄i* = irtás földön, cserjésben; mint határjelzés gyakori, öblg. *kr̄č̄evina*; — *t̄ō̄n̄ā*: szakadék, barlang; szlov. *tō̄nja* = eine Stelle im Wasser, der Tümpel (Pleteršnik); épígy: *sl̄ō̄ȳk̄ō̄n̄ā* = térdgörbület, a lábnak térd mögötti része; — *d̄ū̄n̄ā* (vidékenkint: *d̄ū̄n̄ā*) = dunyha; — *š̄kr̄īn̄ā*; *pr̄ō̄š̄n̄ā* = kérés, kérelem; — *v̄īš̄n̄ā* = meggyfa, meggy; — *t̄ē̄n̄ā* = árnyék; *t̄ē̄n̄ō d̄r̄ž̄i*; — *gl̄āv̄n̄ā* = üszök; — *r̄ā̄z̄gōn̄ā* = barázda; — *kop̄ā̄n̄ā* = vályú; *m̄āra s̄ kop̄ā̄n̄ā p̄id̄ē*; v. ö. m. *kop̄onya*; — *stop̄īn̄ā* = lépés; — *m̄ō̄š̄n̄ā* = erszény, stb.; — *mān̄āk* = lusta, léhűtő; *mān̄ica*; — *c̄ō̄p̄ā̄n̄i*, szlov. *copan̄j*; — *ō̄kno*, v. *ō̄kn̄i*; de: plur. *ō̄uk̄n̄ā*; — *nap̄īn̄at̄i s̄ā*, *n̄āp̄n̄ān̄i d̄ēd̄*; — *š̄īn̄āk* = nyak; szlov. *š̄in̄jak*; — *d̄ā̄ḡn̄ā d̄* = jegenye; — *s̄r̄š̄ē̄n̄*, *s̄r̄š̄n̄ā*, *s̄r̄š̄n̄ō̄ȳv̄d̄ā*; — *n̄īva*, *n̄iv̄ica*; — *k̄ō̄n̄*, *kōn̄ič̄*, *kōn̄ič̄āk* = sáska; — *zgl̄āv̄n̄īk* v. *zgl̄āv̄n̄āk*: «*n̄ākon̄cī n̄iv̄ā so zgl̄āv̄n̄ič̄k̄ā*, *pa f̄ p̄ō̄st̄āl̄i p̄r̄ v̄ān̄k̄īš̄i*, *pa na pok̄ō̄š̄ān̄on tr̄āv̄n̄īk̄i t̄īsta tr̄āva*, *št̄āro k̄ō̄sa ž̄n̄āva*»; — *naḡā̄n̄at̄i* = üldözni; — *č̄r̄ē̄š̄n̄ā* = cseresznye; — *l̄ē̄š̄n̄āk* = mogoró; — *vīn̄āk* = méhes, < *ul̄jn̄jak*; — *v̄ō̄n̄ā* = bűzlik; *vōn̄ū̄ga*, *vōn̄āva*, *v̄ō̄n̄avi*; — *š̄k̄ā̄ḡān̄*, *f̄ š̄k̄ē̄ḡn̄i*, *do š̄k̄ā̄ḡn̄ā*; — *zm̄īz̄n̄ō̄t̄i*, *zm̄īž̄n̄ān̄i*; — *p̄ā̄d̄ē̄n̄*, *p̄ā̄d̄n̄ā*; — *s̄ē̄n̄ā s̄ā m̄i* = álmodom; — *n̄ā̄ḡov*, *n̄ē̄n̄i*, *n̄āga*, *n̄ō̄y*, *n̄ū̄v* stb.

Feltünőbb hangállapotot mutatnak a következők: *m̄ā̄ḡn̄ā̄n̄ā* = pillanat; *v̄ā̄dn̄on m̄ā̄ḡn̄ā̄n̄ī* = egy szempillantás alatt; *ā̄dn̄o m̄ā̄ḡn̄ā̄n̄ā d̄ō̄ȳk p̄ō̄č̄ā̄k̄ā̄!* = csak egy pillanatig várj! öblg. *m̄ā̄gn̄o-ven̄īje*, szlov. *magn̄jen̄je*; — *s̄ē̄n̄ā* = vásár; *s̄ē̄n̄ā d̄r̄ž̄āt̄i*, *na s̄ē̄n̄ā īti*; *s̄ē̄nsko bl̄ā̄go* = vásári, vásáron vett holmi; *s̄ē̄nski š̄ā̄tor*; *v̄ē̄k̄šo l̄ā̄rm̄o ž̄ā̄n̄ē̄jo*, *kak l̄ū̄stvo na s̄ē̄n̄i*; szlov. *semen̄j*, *š̄ē̄jmen*, *sen̄jem*; — *š̄īn̄ō̄ȳr*, *gosp̄ō̄ud š̄īn̄ō̄ȳr* = plébános úr; < *senior*; — *n̄ā̄d̄ār̄ə̄o* = generális; csak a «Vszak. Szvetsz. Peszmi» következő helyein fordul elő: 1. IV. versszak: «*Kāī s̄ze st̄imali*, *pred Nȳeḡȳer-rali — Cz̄asz̄ars̄zk̄omi*»; 5. versszak: *Nȳeḡȳer̄ā̄o v̄ū̄nej st̄z̄oj̄!*; — *t̄ō̄ȳvan̄!* *t̄i*, *t̄ō̄ȳvan̄!* = *t̄ō̄ȳvaj*; *t̄ō̄ȳvā̄nd̄ā*; tehát: *j̄(i) > n̄*.

Palatales: *d* (=gy), *t* (=ty).

Mind a *d*, mind a *t* a kiejtésben teljesen megegyezik a magyar *gy*-, illetőleg *ty*-vel.

I. *d*. Eredetre nézve a *d* többféle lehet. Mindenekelőtt *d* fejlődhetik 1. eredeti *j*-ből, különösen a szókezdő *j*-ből; Melich ismételten idézett munkájában több helyen is a leghatározottabban nyilatkozik ezen hangtani jelenségről; így az I. 141. lapján ezt mondja: «... a hazai szlovén nyelv ma is, az eredetre való tekintet nélkül, minden *j*-t *gy*-sen mond... itt a *meja* ma csakis *megya*-nak hangzik»... A 146. lapon: «... itt azonban» (t. i. a hazai szlovénben) «az eredeti *j* (és *g*) általában *gy*-nek hangzik»...; tehát már nem «minden *j*», nem is «az eredetre való tekintet nélkül». De menjünk tovább; a II. könyv 39. lapján ezeket olvassuk: «a hazai szlovénben azonban *j*-ből, *e* és *i* előtti *g*-ből *gy* is lesz, sőt a *j*-re saját tapasztalatom alapján állíthatom, hogy minden *j* kezdetű szó *gy*-vel hangzik»... Folytatólag pedig a 41. lapon: «a hazai szlovénben (a *kaj*-horvátot is beleértve) szókezdő *j*-ből, továbbá *n* (v. ö. *balangya*: *balanja*) *l*, *r* utáni, valamint két magánhangzó közti *j*-ből *gy* lesz. Néhány példát idéztem arra is, hogy *e* és *i* előtti *g* is *gy*-vé lehet». Ugyanígy a 48. és 217. lapokon.

Az alábbiakból látni fogjuk, hogy ez elhamarkodott állításokban sok a tévedés; Melich ugyanis, mivel többféle hangtani helyzetben talált *j* > *gy* megfelelést, úgy általánosította a hangtörvényt, hogy mindennemű *j*-ből lehet és lesz is *gy*.

Példák: a) Szókezdő eredeti *j* > *d*: *d'ěstī*, *dās dēn*, *tī d'ěiš*, *ūn d'ěi*, etc. *d'ěistvina*, *dāslī*, *dāslīcā*; *dō jā* = evett, de: *nājo sū* = jóllakott, soha *d*-vel; épígy: *sū jā pōjo* = mindent meg-evett; de: *pod'ěi!* = edd meg!, mert a hangsúly az igetőre esik; — *d'ěz d'itī* = lovagolni; *d'ězdāc* = lovas; *d'ěizdīn*; *dājatī*, *dāī*, *dāštī*; *na dāī itī*: vadászatra menni; *z dāja prītī*; óblg. *jazditi*; — *dāgoda* = eper, bogyó; *dāgodā brātī*; *malīna zvěksāga čārnā dāgodā mā*; óblg. *jagoda*; — *dāīcā* = tojás; plur. *dāīca*; óblg. *jaje*; — *dāloīca* = meddő; főleg a tehenre mondják; egyébként: *dālovna*; *dālovno drěivo*, *štāro nā rodī*, *dālovna kukorca*; *ščā izdak jā dāloīca* = még mindig nem borjazott; óblg. *jalovn*, *jalovica*; — *dālān* = hamis, ravasz; *dālnost*; *dālna kak lisīca*; szlov. *jal* = neid, *jaliti se* = simulare; — *dāma* = gödör, verem; *v dāmo spādnū*; *dāmo kōpatī*; *vūča jāma*; *dānčkatī*; óblg. *jama*; — *dālān* = szarvas; *dvā dālāna*; óblg. *jelen*; — *dāra*: nagyobb fajta csirke, de nem épen egyéves; *dārīca*; *dārīna* = *nēi strāmāno sīlgā*, *štāro sū na sprōtoldū alī vlēti sēīja*; óblg. **jar*, szlov. *jar*, *jarica*; — *dārāk* = árok, *vdārki*; szlov. *jarek*; — *nā dāgnō* = (*z*) *sīlov*, = sietve, erőfeszítéssel (v. ö. Kűzmics:

«Nouvi Zákon»: Márk 13, 36.); szlov. *jagma*, *na jagmo*=um die Wette; *na jagmo delati*=sich bei der Arbeit beeilen (Pleternik); — *d'áräm*, óblg. *jarъmъ*; — *d'äsën o v ä c*=kőrísa; *d'äsënov lëis*; szlov. *jasen*, *jesen*; — *d'ásträb*, óblg. *jastreбъ*; — *d'ázbäc*, óblg. *jazvъbъ*; — *d'alîc*, *d'alîckä*, *d'alîcövdä*; óblg. *jelъ*, *jela*; — *d'äösa*, *d'äöskä*, *v d'äöski*=az égerfásban; óblg. *jelъha*; — *d'ämlé*, *d'ëmati*; *d'ämlî sî!*=végy magadnak! (frequent.) óblg. *jemlîa*; — *d'ädro*, *orëjovo d'ädro*, óblg. *jëdro*; — *d'ädrno*, *d'ädrnost* (ritka szó), óblg. *jëdrъ*; — *d'äčmäñ*, *d'äčménäc*=árpa (mint szem-betegség); *z d'äčmäna šör köjajo*; óblg. *jëčmenъ*; — *d'ëčati*, *d'äčî*; *cëîlî mîlî dën d'äčî*; *d'äklavî*, *d'äklaš*=hebegő, dadogó; óblg. *jëčati*, *jëklivъ*; — *d'öukati*, — *sä*; *d'öc*=sírás-rivás; (h)îza *jä pûna d'öca*; szlov. *jokati*, *joč*; — *d'ëtra*, *tvöja d'ëtra!* (szitokszó); óblg. *jetro*; — *d'äzî sä*; *za töu sä nëi vrëidno d'äzîti*=ezért nem érdemes mérgelődni, boszankodni; *d'äzî sä kak pûra*; óblg. *jëza*; — *d'äzîk*, *d'äzîkâ sä fëti*; *d'östa d'äzîkov znä*; *käčki d'äzîk mä*=kigyónyelve van; óblg. *jëzykъ*; — *d'ästä*, *d'ästäjo*, = van, vannak; a III. személyben *gy*-és kiejtése csak az önállóan álló hangsúlyos létigének van (*gë d'ë?*=hol van? *tän d'ë*=ott van! *tän îšcî*, *gë d'ë*=ott keress, a hol van), míg a súlytalan segédige mindig *j*-vel hangzik (*vido jä*, *glëdo jä*, *d'ëlo jä*; v. ö. még: *d'ö jä*=evett; *näjo sä*, *pöjo jä*); így a kettős jelentésű és kettős szerepű ige a kiejtésben is elkülönült egymástól, func-tiójának megfelelőleg; lehetetlen itt a hangsúlynak befolyását nem konstatálni a *j>gy* hangfejlődésre; óblg. *jë*; — *d'äsën*=öszt; *v d'äsën*, *d'äsënski säd*, *do d'ësänî*, óblg. *jësenъ*; — *d'ëjž*=sündisznó; *d'ëjžov ôhî*, *d'ëjžova köuža*; mint ragadványnev: *d'ëjžovî*; óblg. *jëžъ*; — *d'ük píšä*=fúj a déli szél; *prtî d'ügi*=dél felé; mint családnév: *d'ügovî* (írásban: *Jauk*), óblg. *jugъ*; — *d'ünäc*, *d'ünecî*; óblg. *junъbъ*; — *d'öpa*, *d'öpë*; szlov. *jopica*, or. *юпа*; — *d'ákî*, -*a*, -*o*=meglehetős, nagy, erős; *dükost*; *d'äksî*, -*a*, -*o* (-*ä*)=szebb; *näjd'äksî*=legszebb; óblg. *jakъ*; — *d'ägñäd*, *d'ägñäda*=jegenye; óblg. *jagnedъ*; — *d'äblan*, *däboka*; óblg. *jablъko*; *ablъko*; — *d'äborovo drëivo*; v. ö. szlov. *jambora*, *jarbolo*, szb. *arbuo*, *jarbuo*; — *d'änäž*, *d'änäž*; szlov. *anež*, *janež*; — *d'äs*, *d'ä=én*; óblg. *azъ*, *jazъ*; — *d'ärëb*, *d'ärëbica*; óblg. *jarebъ*, *jerebъ*; — *d'äsî*, *z d'äsion polîdätî šälato*; szlov. *jesih*; — *d'üžîna*, *töu más za d'üžîno*; *d'üžîno mëtî*=uzsonázni; szlov. *južina*; — *d'ûla*, *d'ûlîka*: női név;=Julia; — *d'öžük*, *d'öško*, *d'öškäc*, *d'öužäf*; *d'öškäcovî*;=József; szlov. *Josip*; — *d'anäkä*, *k d'änëki*, *k d'änëkäki*=János; — *d'okl*, < valószínűleg a ném. *jockel*; — *d'ägär*, *d'agri*, *d'agri d'äjajo* (v. *d'ähajo*), < ném. *Jäger*; — *d'ûrîmäñt d'öi d'ünä*; < *iurimentum*; — *d'am*, *d'amä*, *köpatî v gorîcaî*; szlov. *jân*, ném. *Jahn*; — *d'ûrî*=György; *svëtî d'ûrî*=helynév; magyarul: *Vizlendva*; *k d'ûrdovmî*=Szent György

napján, napjára; *k svétomj dŕŕdŕ* = Vizlendvára; *do dŕŕdovga (!)* = Szent György napjáig, napjára; < *jŕri*; — *däléna*, *svéta däléna*: helynév; *na dälénovo*; < *jelena*; stb.

Idegen v. ritkábban használt szavakban néha a *j*-vel való ejtés a szokottabb: *júnŕ*, *v júnŕ* = júniusban; — *júlŕ*, *v júlŕ*, *do júla*, *dásétoga júla* = július tizedikén; — *jäzäro* = tó, a szlov. *jézero* átvétele; — *jünák* = katona, legény; szlov. *junák* stb.

A *däzäro* (=ezer; *däzér pa däzér lüdi*, etc.) *d*-je egy, a szóhoz állandóan hozzátapadt járulékos *j*-ből fejlődött (v. ö. *däboka*, *däbor*, *dänäz*, stb.). Máskor viszont az is megtörtént, hogy szókezdő eredeti *j* előbb veszett el a szó elejéről, mint a hogy a *j* > *d* hangfejlődés végbement, úgy hogy ezeknek ma vocális kezdetük van; ilyenek pl.: *äščä*: öblg. *ješte*; — *ädän* s származékai; öblg. *jednŕ*; stb.

b) Szóbelsejében hangsúly előtt, többnyire eredeti szavakban, de néhány idegenben is: *podäs* = öv; *do podäsa* (*v*) *vöüdi stätŕ* = övig vízben állni; *vöda mŕ öbr podäsa ségnola* = övemen felül ért a víz; *marŕjä divicä podäs* = szivárvány; öblg. *pojasŕ*; — *ba dŕsŕ* < m. *bajusz*; — *do dŕtŕ*, *do dŕjo*, *dodŕumŕca* = fejő edény; de: *zan piskär mlëka san nadŕujjo!* öblg. *doitŕ*; — *ta dŕtŕ*, *dŕj tadŕtŕ* = letagadni; *tadŕu jä*; öblg. *taitŕ*; — *bli dŕätŕ*, *blidŕ* = bög, béget, sir; öblg. *blëjati*; — *bo dŕätŕ sä* = félni; *bo dŕ sä* = fél; *bo dŕjo sä*; *nä böj sä!* = ne félj! de: *bojžän* = félelem (ritkább szó); öblg. *bojati se*, *bojaznŕ*; — *pidŕé* (*pŕtŕ*), *pidŕjo*, *pidŕš*, *pidänŕ*, = részeg; *pidänŕc* = részeges ember; szlov. *pŕje* (de v. ö. *bŕjä* < *bije* = üt, ver); — *smidŕé sä* = nevet; *smidätŕ sä*, v. *smëjati sä* (ismét a hangsúly miatt, a mely vocális közti helyzetben akként befolyásolja a szó hangállapotát, hogy előtte a *d*-, utána a *j*-vel való alak a rendes); — *vli dŕé*, *vli dätŕ* = önt; *vö vli dätŕ* = kiönteni; *polidätŕ* = megöntözni, pofon ütni; *zali dänŕc* = részeges ember; szlov. *vleje*; — *pod dë dŕäc*, *poddëjŕ so nan krŕmpŕcä säväs razglödalŕ*; szlov. *podjed* = der Engerling; stb.

Itt azonban már nem oly általános a hangtörvény s nem egy kivétellel találkozunk hangsúly előtti helyzetben is; pl. *kra-jŕna* (= vidék, táj) és sohasem: *kra dŕna*; — *trojŕca*, *svéta trojŕca* = szent Háromság; ritkábban: *trodŕca*; — *gnojŕtŕ*, *pognojävätŕ*; v. ö. *gnohŕtŕ* is; — *pijäcä*, sőt *piäcä* is = ital, sohasem: **pidäcä*; — a participiumokban pedig általában; *daj dŕŕŕŕŕ*, *spaj dŕŕŕŕŕ*, *plavaj dŕŕŕŕŕ*, *znaj dŕŕŕŕŕ*, *postävaj dŕŕŕŕŕ* stb., de p. o. *sto dŕčŕŕŕŕŕ*.

Hangsúly után egyáltalán szokatlan az eredeti s hangzók között álló *j*-nek *d*-s ejtése, holott Melich ezt is a leghatározottabban állítja, természetesen megvilágító példák nélkül.

A közbeszédben azonban nem kizárólagos a *d*-vel való

ejtés; egyfelől ugyanis a nyelvtudatban még él a korábbi, *j*-és alakok emléke s ezeknek hatása alatt, támogatva a szomszédos stájeri szlovén népnyelv elütő hangtani jelenségeitől, néha-néha, különösen affectált, finomabbnak képzelt beszédben, hallható egy-egy *j*-vel való alak is, másfelől a fejlődés egy következő fokozatán minden ilyen *d*-ből palatalis vocálisok előtt *g* fejlődött, úgy hogy egy ilyen szónak rendszerint háromféle kiejtése lehetséges és szokásos, pl.: *podofjiti* > *pododiti*, > *podogiti* stb. (l. még a *g*-nél is).

Soha *gy*-vé nem lesz a *j* a következő esetekben:

α) Mikor *d*+*j*-ből fejlődött (kivéve természetesen a consonans utáni helyzetet, pl. *är d'äica* stb.). Egyetlen kivételnek látszik e téren a *mëija* szóhoz képzett s mindig csak határjelölő értelemben használt «*mädë, mägicä, mädicä*»; ám ezek, mint megcsontosodott, specialis jelentésű kifejezések, analógikus hatásokat őrizhetnek; v. ö. *mäjé* = mezsgyék, *na mäjöy kāmün postaviti* = követ állítani a határra, *mäjäs* = határszomszéd, stb.; a nom. meg pláne soha. de soha sem hangzik «*megya*»-nak, a mint azt Melich állítja (Szl. Jöv. I. 141.: «Itt a *meja* ma csakis *megya*-nak hangzik»).

β) *h* > *j* előzetes hangfejlődés esetében se nyílt. se zárt szótagban, se hangsúly előtt, se hangsúly után, pl.: *prái, po praji leičä; prahū, prajū; — grëi, smřtni grëji; — gräi, gräja, grajōur, grahōur; — kōjati, kijäinca; — mächja, mächä; — dū, dijä svätoga* stb. (l. még a *h*-nál is).

γ) Az olyan átmeneti, kapcsoló *j*, a mely csak bizonyos szókötésekben fordul elő s nem csatlakozik a szóhoz állandó hangelemül, szintén megmarad tiszta *j*-nek; pl. *dobro jutro!* = jó reggelt! de: *ütro, vütro, do ütra, do jütra; po ütri, po jütri* = holnapután; *jütrášni, ütrášni, ütrášni* = holnap; óblg. *utro, jutro*; a szlov.-ben azonban mindig *j*-vel: *jutro, jutri*, stb.; — «*tän iokōulik Ríma*», < *okōulik*, óblg. *okolo*; stb.

δ) Az igei ragozás præsens többes harmadik személyében a súlytalan -*jo* végzet consonánssá hasonlóképpen állandó és változatlan; pl. *pigéjo, májo, dëlajo, znájo, bōydäjo, vōr-däjo, dëižo, pítajo, štéjo, popëivajo*, stb., stb.

2. *g* > *d*. Ez a megfelelés aránylag sokkal ritkább, mint az előbbi, de mégsem szorítkozik pusztán az *e* és *i* előtt álló *g*-re, a mint azt Melich állítja, hanem kiterjedhet minden magas hangzók előtti *g*-re.

Hogy a *g* > *d* hangváltozás ritkább, annak oka abban rejlik, hogy e megfelelés a tárgyalt consonánsok fejlődésének természetes sorában (*j* > *d* > *g*), analógikus hatások közvetítésével, a két hangnak egymásra vonatkoztatásával történt visszaesést jelent; a *d*-vel való alakok így is mindig a ritkábbak, kevésbé hasz-

nálatosak. Példák: *po d'ib i sä*, *pod'ibälno*, *zdinä*; öblg. *gynati*; — *d'iblä sä* = mozog; *vu d'ibati*, *d'anor*; öblg. *gynati*; — *d'ül i t i* = hántani; *drëvo od'üliti*, *zod'üliti*, *od'üldünä*, -a, -o; *smäka d'üliti*; szlov. *guliti*; — *d'ü m lo* = szérü; *d'ümlëno räsäto*; öblg. *gumëno*; — *v u ž d'ë* (ritka); *vužgë* a rendes; szlov. *užge*; — *ftä d'ü j ä sä*, *ftäd'üvati sä* = nyujtózzkodni; *nä ftäd'ü i sä!* = ne nyujtózzkodjál! szlov. *utegovati*; — *d'ë* = hol? *d'ët ä* = merre; *d'ëtak?* = hol-hol? ugyan hol? hol épen? mellékalakok: *gë* (ez a leggyakoribb) és vidékenkint: *dë* (<*gde*); szlov. *gde*; — *d'iz d'ä v i*, -a, -o, öblg. *gyzdarv*; — *r ä d'ä c i c a*, *räd'äcica dänäjo* = a leveli békák brekegnek; v. ö. szlov. *regetäti* = quacken, *regäcica* = der Geiszfusz. (Pleteršnik); — *n ä d'är ä* = generális; «Vszak. Szvetsz. Peszmi» 1.: «*Ka i sze stimali*, *pred Nyegyeräli Cszarszskom i*»; «*Nyegyeräo vunej sztoj i*», stb. — Mássalhangzók után: *moz d'ë* = agyvélő; *mozgë*; *sédäno k'v j ä m'ö v mozdä i* (*mozgä i*) = aludt vér volt az agyvelejében; öblg. *mozg'v*, *mozg'v*; — *m ü z d'ä*, *müzga* = lép; *v müzga i*; szlov. *müzga*; — *ä n d'ä o*, *ändäläc* (*ängäo*, *ängäläc*); öblg. *an'gël'v*, *an'gël'v*; — *e v a n d'ë i l o m*; *evangë i l u m*; szlov. *evangelij*; stb.

3. Végre harmadszor *d'* fejlődhetik, ha zöngés consonánsra *j* következett (a későbbi kapcsolatban), s ez a vend nyelvnek egyik legjellemzőbb hangtani sajátága. Nevezetesen:

b + j > b + d': *zöyb*, *zobdë* = fogak; szlov. *zobje*; — *š i b a* = vessző; *š i b d ä* = vesszőnyaláb; szlov. *š i b je*; — *r i b a* = hal; *r i b d ä* *mäsöy* = halhús, < *r i b je*; — *v i b a* = füzfa; *v i b d ä* = füzes; < *v i b je*; — *b ä b a* = vénasszony, szipirtyó; *bäbdä cömpär* = vénasszonyi kuruzslás; *bäbdä köut*: így neveznek egy szélirányt Hidegkúton; zivatar ne jöjjön onnan felől, mert akkor csak az Isten maga ha segíthet, egyéb semmi és senki; «*od bäbdöga köuta narëci pridä däsë*, *al i c i ädnöy pridä*, *të böy pomäga i!* < *balji*; — *d ä r ë b* = fogoly; *därëbdä*, v. *därëbi*, < *jerebje*; — *d ä s t r ä b* = vércse; *dästräbdä*, < *jastrebje*; — *otr ö ü b i* = korpa; *otröübdä*, < *otrobje*; stb. Néha a *b* is beleolvadt a rákövetkező *d'*-be: *pöjdä* = fiúk; v. ö. *pöj ä b* = fiú, *pö i b*; *pö i d ä* < **pö i b d ä*, < **pö j e b je*.

v + j > v + d': *d i v d i*, -a, -o (-ä) = vad; *d i v d ä k* = nyers, goromba ember; *d i v d ä c i n a* = vadállomány, vadak; *živë*, *liki d i v d ä c i n a v lë i s i*; < *divji*, *divjak*, *divjacina*; — *d r ë v d ä* = fák; < *drevje*; — *f ö t i v*, *fotivdä*, < *fotivje*; — *k r p l i v d ä* = csallános; < *krplivje*; — *z d r ä v d ä j ä n ä i vë k s i k i n é* = egésszeg a legnagyobb vagyon; < *zdravje*; — *k r ä v a*, *krävd i*, -a, -o (-ä), < *kravji*; stb.; v consonánsra végződő növekmények után: *brëig*, *brigöüv d ä*, < *bregovje*; — *b i c ö v d'ë* = inda; < *bičovje*; — *p ä n ö v d'ë* = tuskók, < *penovje*; — *b o r o v d'ë* = fenyves; < *borovje*; — *g r m ö ü v d ä* = erdőség, cserjés, < *grmovje*; — *l ë s ö ü v d ä* = erdőség, < *lesovje*; —

lädävďé, *v lädävďäi ga rëžžä*; < *ledevje*; — *popävďä* = papok; < *poperje*; — *grofävďä* = grófok; < *groferje*; — *očävďä* = ösök; < *očerje*; — *popovďé* = rügyek; < *poporje*; — *trsovďä* = venyigék; < *trsovje*; — (*h*) *òžkovďä* = «gë sù fkipär rastë v lëisi: bôur, ðälč, borðica; ták kak ädno borovďé»; < *hojkorje*; do *hòžkovďä*; *v hòžkovďi*; — *vitròuvďä*, *vätròuvďä* túljo = zúgnak a szelek; < *vetrovje*, stb., stb.

d+j>d+d': *lädďä* = nagyobb fajta csónak; hajó; *v lädďi*, *na lädďo sèisti*; < *lodja*; — *lidďé* = az emberek; < *ludje*; — *mladďé* = a fiatal hajtások a fán; < *mladje*; — *grüddä* (*grüda*); *koula kòmai idäjo od vällkoga grüddä*; < *grüdje*; — *žàlod*, *žalòddä*, plur.; < *žalodje*; — *obäd*, *obäddä* = bögölyök; *krävďi obäddä*; < *obadje*; — *hüšť*, *kak si zlodďé* = ördögök, < *zlodje*; — *sòusid*, *sòusiddä* < *sosedje*; — *gospòud*, *gospòuddä*, < *gospodje*; — *mädved*, *mädvèddä* = medvék, < *medvedje*; — *onòdďati* = izélni; < *onodjati*; — *zbiddävatì* = ébresztgetni, < *zbüdjavati*; — *fkrädďäni*, -a, -o = lopott, < *fkradjeni*; etc.

Néha a *ď* itt is beleolvadhat a *ď'*-be, ha consonáns(ok) után áll s a kiejtés könnyítésére szolgál az összevonás; különben is a *ďď* fonétikai értékére nézve közel áll a tiszta *ď*-hez; pl.: *gròzdä*, *lètòs dä dòsta gròzdä*; < *grozdje*; óblg. *grozdъ*; — *pàzdä* = hónalj; a szőlő-venyigének a levelek tövében kinőtt, meddő hajtásai; *pot pàzdamì* = hónalj alatt; *pàzdä plëtì*, *ka sà gròzdä nà zadìšì*; < *pazdje*; v. ö. óbolg. *pazduha*, *pazuha*; szlov. *pazduha*, *pazdiha*, stb.

Nem tartoznak ide azon szavak, melyekben a *d+j* kapcsolat régi, indogermán és a melyekben az óbolgárban *žd* hangzik; a vendben, a már bemutatott néhány analógikus példa kivételével, mindig tiszta *j*-vel tükröződik ilyenkor a korábbi *dj*.

l+j>l+d': *väsäldé* = öröm; *z nàžvèkšìn väsäldòn*; < *veselje*; — *präldä* = mosónő; *gvànt k präldi nàštì*; < *pralja*; — *posnialä*, < szlov. *podsněhalja* = Brautjungfer; — *vdildäk* = hosszában; *vdildäk po ñivì*, *vdildäk spädnotì* = hosszában elterülni, elesni; < *vdiljek*, szlov. *vdilj*; — *sildä* = gabona; *ròdno*, *pùno sildä*; < *silje*; — *švèldä*, *k švèldi òtì* = varrónőhöz menni; < *švelja*; — *bildä*, *kùkorčno*, *tìkvìno bildä*; < *bilje* = szár, növény-szár; — *zäldä* = káposzta; *màsno zäldä dèštì*; < *zelje*; — *käldé* = enyv; *s käldòn zakälitì*; *dòsta käldä*; *zakäldànì*, -a, -o = meg-, összeenyvezett; < *kelje*; — *kòldä* = karók; (*kòlak* = karó), < *kolje*; — *spròtoldä* = tavasz; *na spròtoldä*, < *sprotolje*, < *sprotoletje*; — *tläda* = fonó-lány, -asszony; < *trlja*; — *podmùlänì*, -a, -o, *podmùldäno glédati*; < *podmuljeni*; — *potùldänì*, -a, -o, < *potuljeni*, stb.

A voc. + *l*, illetőleg voc. + *l>di*ft. végű szavak között egy egész

sereg hasonlóval találkozunk: *vòugäldä* = üszkők, < *vogelje*; — *àηgäldä*, < *angelje*; — *rišitälä* = megmentők; < *rešitelje*, stb., stb.; sőt tovafejlődéssel: *vòugäöldä*, *àηgäöldä*, *rišitäöldä*, stb.

r+j>r+d: *šardē*: *trāva po mòkrì mèistai* = vizes helyeken tenyésző fűféle; < *šarje*; — *žärdävi*, -a, -o = izzó, tüzes; < *žerjavi*; — *pérđä* = tollazat; *pérđä čēisati* = tollat fosztani; < *perje*; — *škárđä* = olló; (z) *škárdämi rēzati*; < *škarje*; — *ärđäica*, *ärdävi*, -a, -o; *ärdäväc*, *zärdävi*; < *erjavica*; — *skòurđä* = héj, háncs; < *skorja*; — *mòurđä*, na *mòurđi*, *prējk mòurđä iti*; < *morje*; — *märđē* = meghal; *märdējo*, *märdēn*; *märđati* = öldökölni; épígy: *stvoriti* — *stvärđati* = teremtetézni, szidni; < *merje*, *marjati*, *stvarjati*; — *škvordänčäk* < *škvorjanček*; népetimológiával **skvoranec*-ből; v. ö. óblg. *skovranьсь*; — *térđati* = az adósságot követelni valakin, < *terjati*; — *čēr*, *ščärdöw* = lányával; < *zčerjov*; — *šörđä*, < *šörja*; horv. *šura*; — *strđázän* = *lájnška trāva pod grmām*; < *strjazen*; — *trđē*, *štīrđä* = hárman, négyen; *si trđē*, *si štīrđä* = mind a hárman, mind a négyen; < *trije*, *štirje*; — *zrēbärđä* = lejtő; < *zreberja*; — *örđati*, *zörđo sä*, < *örjati*; — *ärđüliti*, *ärgüliti*: *ärdvē*; < *erjüiti*; v. ö. szlov. *zarjoveti*, tő: **rju*; — *potvörđän* = gyanús; *potvärđati*, *otvärđati*, *odgovärđati*, < *potvarjati*, *otvarjati*, *odgovarjati*; — *värđä*, *obärđä*, < *varje*, *obarje*; — *zmátärđov* = anyjával, < *z materjov*, stb. Nagyon gyakori az -är, -ár, -ar, -or stb. végű névszavak pluralisában, pl. *tišlardä* = asztalosok, < *tišlarje*; — *mäsärđä* = mészárosok, < *mesarje*; — *mērardä*: «*zäto sä zovējo tāk, är präi s kāmilon v ròkri po nočai lēiđäjo po nívai, pa grünt gòr mèirjo, štāroga so v živlēiñi ot sòusida präarali; Märki ñin práviyo: brēsklaväc, brēsklafci*» = lidérczek; < *merarje*; — *šondärđä* v. *šondärđä* = csendörök; < *šondarje*; — *močvärđä*, *močvirdä* = mocsárok; < *močvarje*, *močvirje*; — *žälardä* = kötélverők; < *žalarje*; — *somärđä* = szamarak; < *somarje*; — *lärardä* = tanítók; < *lerarje*; — *mälardä* = festők, mázolók; < *malarje*; — *sòtlardä*, *bäktärđä*, *ärtardä*, *šätordä*, stb., < *sotlarje*, *bakterje*, *ertarje*, *šatorje*, stb.

z+j>z+d: *kòza* = kecske; *kòuzdi bāk* = bakkecske; < *kozji*; — *pēināz*, *pēināzdä*, < *penezje*; — *brēza*, *brējzdä* = nyires, < *brezje*; — *motvòuz*, *motvòuzdä* = madzagok, < *motvozje*; — *pòdvēz* = fedő; valaminek a teteje; *s pòdvēzon sä trügä, lādä i t. d. podvèznäjo (podvžävajo)*; *pòdvēzdä*, < *podvezje*; — *rògoz*, *rògozdä* (v. *rògozi*), < *rogozje*; — *vrág*, *si vrazdē*, *vrazdä tä tū nòsiyo*; < *vrazje*; — *kätöz*, *kätözdä*, < *kätözje*, stb.

ž+j>ž+d: *oroždē* = fegyverek; < *orožje*; óblg. *oražije*; — *glòuždä* (ritka) = galagonyás hely, bozót; < *gložje* (l. *Pleteršnik*).

$n(m)+j > n(\acute{n})+d$, illetőleg $m+d$: de csak kivételesen, holott Melich, idézett állításának idevonatkozó részében az l és r mellett épen az n -t emeli ki, mint a mely consonans után a j -ből állandóan gy lesz szerinte. Az $n+j$ -ből, a mint azt az \acute{n} hang tárgyalásánál már láttuk, rendes körülmények között $\acute{n} = ny$ lesz, úgy hogy az $n+j > \acute{n}+d$ megfelelést kivételesen kell konstatálnunk. Példák: $p\grave{o}g\grave{a}n = pogány$; $pog\grave{a}nd\grave{a}$, v. $pog\grave{a}n\grave{z}$; $< poganje$; — $orosl\grave{a}n$, $orosl\grave{a}nd\grave{a}$ $< \acute{o}roslanje$; — $p\grave{o}d\grave{g}an$, $podg\grave{a}n\grave{z}$, v. $podg\grave{a}nd\grave{a}$, $< podganje$ = patkányok; — $\acute{s}ark\grave{a}n$, $\acute{s}ark\grave{a}nd\grave{a}$, $< \acute{s}arkanje$; — $cig\grave{a}n$, $cig\grave{a}n\grave{z}$ v. $cig\grave{a}nd\grave{a}$, $< ciganje$; — $c\acute{o}upa\grave{n}$, $c\acute{o}up\grave{a}nd\grave{a}$, $< couponje$; — $ma\acute{s}in$, $ma\acute{s}ind\grave{a}$, $< ma\acute{s}inje$; — $t\acute{o}va\grave{n}$, $t\acute{o}vand\grave{a}$, $< tovanje$!! = tolvajok; — $k\acute{o}vra\grave{n}$, $k\acute{o}vr\grave{a}nd\grave{a}$, $< kovranje$; — $tal\grave{a}n$, $tal\grave{a}nd\grave{a}$, $< talianje$; — $gro\acute{b}i\grave{a}n$, $gro\acute{b}i\grave{a}nd\grave{a}$, $< grobianje$; — $lit\grave{a}r\grave{a}n$, $lit\grave{a}r\grave{a}nd\grave{a}$, $< literanje$ = luteránusok; — $kalav\grave{a}n$, $kalav\grave{a}nd\grave{a}$, $< kalavinje$ = kálvinisták; — $dr\acute{u}zban$ = vőfély; $dr\acute{u}zban\grave{a}$; — $abrah\grave{a}m$; $v\acute{i} abrah\grave{a}md\grave{a}$! = ti Ábrahámok! ti félkegyelműek! $< abrahamje$; stb., mint látni való, majd mind jövevényszavakban.

$j+j > j+d$: e feltűnő megfelelést csak néhány példában találjuk, pl.: $l\grave{a}rp\acute{u}i$ (=inas), $l\grave{a}rp\acute{u}d\grave{a}$, $< lerpuj+je$; — $p\acute{o}zo\acute{i}$ = sárkány, $p\acute{o}zoid\grave{a}$, $< pozoj+je$; — $p\grave{u}n\acute{c}u\acute{i}$ = cipő; $p\grave{u}n\acute{c}uid\grave{a}$ (a gyakoribb: « $p\grave{u}n\acute{c}ul\grave{a}$ » mellett), $p\grave{u}n\acute{c}uj+je$; — $m\grave{a}l\acute{a}i$ = őrlő; $m\grave{a}l\acute{a}id\grave{a}$, $< mel\acute{a}j+je$; — $p\grave{a}l\acute{a}i$ (=megrakott szekér, annyi teher, a mennyit egyszer el lehet kocsin szállítani; $d\acute{v}a m\grave{a}l\acute{v}a p\grave{a}l\acute{a}ja j\grave{a}$ $p\grave{a}lo$), $p\grave{a}l\acute{a}id\grave{a}$, $< pel\acute{a}j+je$, stb.; v. ő. még: $p\acute{o}i\acute{d}\grave{a}$ $< poj(eb)je$.

4. Egy-két ritkább esetben a vend d , magyar kölcsönzésekben, a magyar szó gy -jének felel meg s a szóval együtt került át a vendbe: $v\acute{o}z\acute{d}\acute{a}l\acute{a}z\acute{v}at\acute{i}$, $v\acute{o}z\acute{d}\acute{a}l\acute{a}z\acute{v}at\acute{i}$; $s\grave{le}i\acute{g}n\acute{i}$ $gr\acute{o}š j\grave{a} \acute{z} n\grave{a}ga$ $z\acute{d}\acute{a}l\acute{a}z\acute{v}o$ = kiforgatta utolsó garasából is; $< m. (ki)-gyalázni$; — $m\grave{a}d\acute{o}v$, $v\acute{a}rm\acute{a}d\acute{o}v$, $v\acute{a}rm\acute{a}d\acute{o}fsk\acute{i}$, -a. -o; $< m. megye$; — $b\grave{u}d\grave{a}$, $b\grave{u}d\acute{e}c\grave{a}$; $< m. bugyogó$; — $d\grave{i}l\acute{e}i\acute{s}$, $d\grave{i}l\acute{e}i\acute{s}v\acute{a}t\acute{i}$, $d\grave{i}l\acute{e}i\acute{s}v\acute{a}n\acute{a}$; $< m. gyűlés$; — $d\grave{u}i\acute{t}at\acute{i}$, $d\grave{u}i\acute{c}\grave{a}$ = szénát gyűjteni.

II. $t = ty$. t rendszerint csak jésítés nyomán keletkezik s valamint d fejlődött a zöngés consonansok utáni j -ből, úgy fejlődött, párhuzamosan az előbbi hangváltozással, a zöngétlen mássalhangzók után a ty ; de valamint a gy -ből, a fejlődés egy következő fokozatán magas hangok előtt g is képződhetett, úgy képződött a $j > t$ -ből is, palatalis vocálisok előtt, zöngétlen k (l. még a k -nál is), úgy hogy a két cons. fejlődésének teljes sora ez:

a) zöngés cons. + j , $>$ zöngés cons. + d , $>$ zöngés cons. + g ;

b) zöngétlen cons. + j , $>$ zöngétlen cons. + t , $>$ zöngétlen cons. + k .

Példák: $p+j > p+t$: $sn\grave{o}p$ = kéve; $sn\grave{o}pt\grave{a}$ $ml\acute{a}t\acute{t}\acute{i}$; $<$

snopje; — *ščáp* = csáp; *ščaptā špičtā* = csápokat hegyezni; < *ščapje*; — *cèip* = oltás, oltvány; *ciptē*, < *cepje*; stb.

f+j > f+t: *màrof*, *màroftā* v. *màroft*, < *marofje* = majorok; — *pànof*, *pànoftā* = pályaudvarok; — *fàrof*, *fàroftā*, *fàroft* = fáraházak; < *farofje*; stb.

t+j > t+t: ezekben rendszerint kettős *t*, *t*-vel megelőzőtt *t* hallható, tehát a *t* (> *k*) nem a szóvégi *t*-ből fejlődött, a mint azt Melich gondolja (Szl. Jöv. II. 39. l.: «...*t*-ből *i*, *j* előtt *ty*... lesz»), hanem a *t* utáni *j*-ből, s ezt többek között az a körülmény is kétségbevonhatatlanul igazolja, hogy a *j > t > k* hangfejlődés értelmében a második *t*-ből lett *k*, míg az első sértetlenül maradt: *cvètškā* < *cvètškā*, *krstítškā* < *krstítškā*. A kettős *tt*-ből (illetőleg magas hangzók előtt a *tk*-ből) csak a legritkább esetekben lett egyszerű *t*, a mely ilyenkor is nem a korábbi *t*-nek, hanem a *t* utáni *j*-nek felel meg. Példák: *orátta zāmla* = szántóföld; < *oratja*; — *cācātškā dēitā* = cseeszopó gyerek; *cācātškā prāscā smo dūdāl* = eladtuk malacainkat, még szopós korukban; < *cecatje*; — *krstítškā* = keresztelő; *krstītā dṛžāt* = keresztelőt tartani; < *krstītje*; — *za zāvitton*, < *zavitjom*; — *pod rātittōn* = a rekettyésben, < *pod rakitjom*; — *sprotolēittā* = tavasz; *do sprotolēittā*, *na sprotolēittā*, < *sprotolētje*; óblg. *prolēitje*; — *trētškā*, -*a*, -*o* (-*ä*); *op trētšin* = harmadszor, harmadizben, harmadikra; < *trētji*; óblg. *trētij*; vend nyelvemlékekben gyakran csak egyszerű *ty*-vel találjuk; így: «Vszak. Szvetsz. Peszmi» 10: «*Trētyi mi je pravo*»; — *cvētīt*, *cvētškā*, < *cvetje*; *lipino cvētškā jā dōbro za tēi* = hársfavirág jó theának; — *bītškā* = verés, vereség, < *bitje*; — *krīšpottā* = keresztút; *na krīšpottā*; < *križpotje*; — *kokōut*, *kokōutškā* = kakasok, < *kokotje*; — *fālat*, *fālātškā*, < *falatje* = falatok; — *kmātškā* < *kmetje* = földmivelők; — *smrtškā*: *na smrtškā bātūžān* = halálos beteg; < *smrtje*; — *hūncvutškā*, < *huncvutje* = huncfutok, stb. Consonáns utáni helyzetben rendszeren csak egy *t* hallatszik, a mely *t* azonban épen úgy *j*-ből fejlődött, mint az előbbi, pl.: *līst*, *līstā grablāt*; < *listje*; — *rāst*, *rāstā* = tölgyes; < *hrastje*; — *pāižlt*, *pāižlškā*, < *pajžltje* = paták; — az -ost képzős névszavakban: *z rādostov* = örömmel; < *radostjov*; — *z mōudrostov*, < *z modrostjov* = bölcseséggel, stb.

c+j > c+t: *trāvnīk*, *trāvnīctā* = rétek, rétség; < *travnicje*; más plur.: *trāvnīk*; — *pāšnīk* = legelő; *pāšnīctā*, < *pašnicje*; — *dēdāk*, *dēdāctā*, < *dedecje*; — *prūsāk*, *prūsāctā*, < *pruslecje*; — *prōrok*, *prōrōctā*, < *prorocje*; — *pōtok*, *potōctā*, < *potocje*; — *prōinīk* = hizlalt malac, *prōinīctā*, < *projnīcje*; — *pūšpāk*, *pūšpāctā*, < *pūšpecje*; — *škōlnīk*, *škōlnīctā*, < *školnicje*; — *slādāk*, *slādāctā*, < *slācje*; — *nīmāk*, *nīmāctā*, < *nēmacje*; — *člōvīk*, *člōvōctā*, < *človecje*; — *srmāk*, *srmāctā*, < *srmacje*; —

divdák, *divdäctä*, < *divjacje*; — *pomočnik*, *pomočnictä*, < *pomočnicje*; — *grèišnik*, *grèišnictä*, < *gresnicje*; — *dužnik*, *dužnictä*, < *dužnicje*; — *dihòvnik*, *dihòvnictä*, < *dühovnicje*; — *klbük*, *klbüctä*, < *klbücje*, stb., stb. A mellékalakok: *pášnik*, *dëdäk*, *prüsläk*, *proròk*, *potòk*, *pròinik*, *püş-päk*, *škòlnik*, stb. ma -ki-be végződnek, de valaha -ci-végűek voltak. A *c* végű főnevek a pluralist általában *i*-vel képezik (*žñäci*, *täoci*, *präsai*, etc.); mégis: *vüiväc*, *vüiväctä*, < *vujvecje*; — *däzbäc*, *däsbäctä*, < *jazbecje*; — *mëisänc*, *mëisäncä*, < *mesencje*; — *finänc*, *finäncä*, < *financje*; — *füčkäc*, *füčkäctä*, < *füčkecje* = sipok: — *präsämäc*, *präsämäctä*, < *presmecje*; — *bikäkäc* (= kis bika), *bikäctä*, < *bikecje*; — *trünäc* = tornác; *trünäctä*, < *trnacje*; — *bomëctä*, < *bomëcje*. stb.

č+j>č+t: *käčä* = kigyó; *käctä*, -a, -ä; *käctä* *cämér*; < *kačji*; — *pičtë* = gyümölcs magva; < *pečje*; — *pòibič*, *pòibičtä*, < *pojbiče*; — *dälüč*, *dälüctä*, < *jaliče*; — *sünčič* = özbak; *sünčičtä*, < *sünčičje*; — *ribič*, *ribičtä*, < *ribičje*. — *kováč*, *kováčtä*, < *kovače*; — *potáč*, *potáčtä*, < *potäcje*; — *vázáč*, *vázáčtä*, < *vezače*; — *gübanč*, *gübančtä*, < *gübanče*; — *zváč* = vendégshivogató; *zváctä*, < *zvače*; stb.

š+j>š+t: *mòkoš*, *mòkoštä*, < *mokošje*; — *drëimaš*, *drëimaštä*, < *dremašje*; — *rìbaš*, *rìbaštä*, < *ribašje*; — *trëibaš* (= irtás), *trëibaštä*, < *trebašje*; — *kläntoš* = csavargó; *kläntoštä*, < *klantosje*; — *còtaš*! *còtaštä*, < *cotašje*; — *täpáš*: *štò sä po vësi* *stëiplä* = csavargó; *täpäštä*, < *tepešje*; — *májáš*, *májáštä*, < *mejašje*; — *rònáš* = rongyos, gazember; *rònáštä*, < *ronašje*; — *oštärdáš*, *oštärdáštä*, < *ošterjašje*; — *däošä* = égerfa; *däoštä* = égerfás; < *jaošje*; stb.

s+j>s+t: *vláš* = hajszál; *vlastë*, < *vlasje*; — *tış* = venyige; *tıştä*, < *trjsje*; — *kanáš*, *kanáštä* = kanászok, stb.

Gutturales: *g*, *k*, *h*, *ch*.

I. *g*. 1. Kevés kivétellel majd minden *d* helyén, magas hangzók előtt *g* is állhat; pl. *gëzditi* (Vszak. Szvet. Peszmi 22: «*ka szi sze tak razgejzdila*»), *gäsënoväc*, *güdro*, *gücmän*, *gëcat*, *gëtra*, *güzik*, *gë* = van, *gä*, *gäs* = en, *gäsën*, *günäc*, *gëiz*, *gügüäd*, *gärëb*, *gäsi*, *güzina*; *güzäro* = 1000; — *dogiti*, *dogüunica*, *tagiti*, *vligë*, *pigë*, *smigë* *sä*, *gë* = eszik; *podgëidäc*, *mägicä*; — *gülti*, *gíblä*, *gümlö*, *ftägüjä*, *gizdävi*, *rägüčica*, stb.; ez utóbbiaknál, melyekben a *d* korábbi *g*-ből lett, általában a *g*-vel való ejtés a gyakoribb. Egyéb példák még: *zobgë*, *pëigä*, *lärpuigä*, *brigüuvgä*, *pänovgë*, *grmüuvgä*, *grözgä*, *päzgä* (de: *pot päzdam*), *väsälgë*, *märgë*, *bilgä*, *tışlargä*,

pèināzgā, oroslāngā, pogāngā, stb., stb. Mégis *d*-vel szokásosabbak pl. a következők: *ďāklavī, -a, -o; ďāklaš; ďūg* = dél, déli szél; *ďāra* = jérce, stb.

2. *d+n(n)>g+n(n)*, pl.: *gnās* = ma; < *dnes*, < *danes*; *gnās dēn* = manapság; ma egy napja van; de: *ōdnās kūdān* = (mától számított) egy hét múlva; *dēndānēsñ, fšākdānēsñ krū* = mindennapi kenyér; *pōudnē* = délben (Muraszombat és vidékének népi nyelvében azonban: *pōugnē*); *dvā dnī*, stb.; óblg. *днь, дньсь*; — *sklēīg nāk, sklēīdnāk* = tányér-, táltartó; v. ö. *sklēda* = nagyobb fajta tál, *sklēica* = kisebb, rendes tál, < *skledca, skledica*; óblg. *skādēlnik*; v. ö. ol. *scodella*, lat. *scutella*; — *škāgān, fškégñ* = magtár, raktár; szlov. *skedenj*, horv. *škadanj*; — *spōugnī, -a, -o (-ā)* = alsó; *spōugnā vēs*; ebből tova terjedt vocálisközi helyzetbe is (mint a «*škāgān*» szónál): *spōugān tāo* = alsórész; v. ö. *ōpōdī* = lent; óblg. *īspōdñ*; — *skrágñī, -a, -o (-ā)* = szélső; *žē sū na skrágñā idā, skrágñā (h)žīca; skrágān*; szlov. horv. *skradñj*; — *slēīgñī, -a, -o (-ā)* = utolsó, végső; *sākšī slēīgñī, naslēīgñā* = utoljára, végül; *slēīgān tāo*; de: *slēīdītī, slēīd*; óblg. *poslēdñ*; — *prēīgñī, -a, -ā (-o)*, *prēīgān tāo* = előrész («*prēīdān*» is); *tā prēīgñī* v. *prēīgān* = a felügyelő, vezető, az első; de: *prād, prācī* < *pred se*; szlov. *predñj*; — *zāgñī, -a, -o (-ā)* = utolsó, hátulsó; *zāgān tāo* = a ruha hátulsó része; *pāščī sā, ka nūboš zāgān!* óblg. *zadñ*; — *dnō* = fenék, mindig *d*-vel ejtik: *nādno spādnā, nādno sēdā; dōdna sēgnā* = fenékig ér, stb.; de: *zāgñāñī, -a, -o*, főleg *zāgñāñ lāgāv* = bedugaszolt hordó; v. ö. szlov. «*zadniti (dno!)* = ein Gefäss mit einem Boden versehen, bodnen; *zadñjene deske* = gespundete Bretter, *zadñit* [nam. *zadñjen!*] = mit einem Boden versehen oder damit luftdicht verschlossen; *zadñiti sodi* = übhpt. verschlossen» (Pleteršnik); — *zbrīgñā, rēpa zbrīgñā; zūldā jā zbrīgñolo* = brütke jā grátalo; v. ö. óblg. *bridъкъ*, szlov. *bridek*; or. обри-днуть = надобеть (Mikl.).

3. *d+l>g+l*: *glēītva, z glēītvov dūpstī*, szlov. *dlēto, dlētvō*. Épen ellenkező irányú fejlődést látunk a *dlōg* szóban; *dlōgof plōut, dlōgov lēs jā tñno tñdī*; óblg. *glogъ*; egyes vend vidékeken azonban a «*glogъ*»-nak pontosabban megfelelő «*glōužďā, glōgñā*» alakok is élnek, sőt a Gáspár-féle olvasókönyv 144. lapján, a «*Tanács dávajoucsi vrābeo*» cz. olvasmányban «*glog*» alakot találunk.

4. *k>g*, vocális előtt: *gōstāñ, gostāñ*, óblg. *kastanъ, kastanъ*; szlov. *kostanj*; — *gambēla* = teve; óblg. *kamila*; kfn. *kemmel*, lat. *camelus*; — *golēīr, za golēīr kōga vđāritī*; szlov. *kolér*, szb. *kolijer*, lengy. *kołnierz*.

5. *j>g*: *ogīcā* (< *ojice*), v. *ohé*; a *d*-vel való alak ma már nem használatos, de valamikor általános lehetett; szlov.

ojē, -ēsa = die Deichsel; hasonlóak: *bagìlo* = varázsló, igéző eszköz; *zabàjati* = megigézni; *còmprcà ràzmjò kàistčè zabàjati*; óblg. *bajati*, szlov. *bajilo*; — *kig àin*, *kigàin*, *kidàin*; *s kidàinoy kučéjo po záglozdà*, *da drva kàlajo*; óblg. *kyj*, szlov. *kij* = ein grosser Holzschlägel (Pleternik).

II. k. 1. $j > t > k$ hangfejlődés történt zöngétlen consonánsok után, palatalis vocálisok előtt, pl.: *snòpkà*, *màrofkà*, *tràv-nickà*, *pròjnìckà*, *proròckà*, *pűspäckà*, *sldáckà*, *dužnìckà*, *škòlnìckà*, *nimáckà*, *človòckà*, *divďáckà*, *pomočnìckà*, *dìhòvnìckà*, *grèišnìckà*, *klbűckà*, *pòz-bičkà*, *ďàlìckà*, *kováckà*, *potáckà*, *ríbìckà*, *drèi-máškà*, *ostàrdáškà*, *tàpűškà*, *cáčátkà*, *sprotolèjtkà*, *cvètkà*, *lìskà*, *bítkà*, *kríspotkà*, *ràskà* = tölgyes; *vlastké*, *vùiväckà*, *finàncà*, *bìkäckà*, stb., stb.

Hasonló alakokkal nyelvemlékekben is gyakran találkozunk, pl.: Vszak. Szvetsz. Peszmi 6: «*Angelczì Nebeszki moji Tivà-riske*», pedig e kézirat másolója vagy írója etimologikus helyesírásra törekszik.

Néhány kivételes példában $t > k$ hangfejlődés gutturalis hangzók előtt is végbe ment; ilyenek: *orátka zàmla*, <*orátta*; — *káčka mást*, v. ö. *káčti*, *káčki čámér*; etc.

2. $t > k$, többnyire *l*, de más consonánsok, sőt vocálisok előtt is, pl.: a) Szó elején: *kmèca* = sötétség; *kmèčà*; *kmèčno*; «*làiñla já nòuč (z) svòjof kmècnostov*, *J prihája dèn z nòuvoj svèklostov*» (régí egyházi dalból); de: *tèma*, *tàmno*, *tàmlica*, *tèna*; óblg. *tmica*; — *klàčiti*, *klàčn* etc.; *mèž klàčiti na okòurši*; *klàčnàk*, *klàčnca*; óblg. *tlaciti*; — *kúčti*, *kučéjo*; *túčti*, *túč*, *kúč* = sőtörő; óblg. *tluka*; — *kùstti*, -a, -o = vastag, fetus, terhes; *kustòuča* = vastagság; *kustèišti*, -a, -ä (-o); óblg. *tlustti*; e két utóbbi szó hangállapota azt látszik bizonyítani, hogy a $t > k$ hangváltozás régiebb, mint az $l > u$ fejlődés, hogy tehát az eredeti *t* után még megvolt az *l* akkor, mikor a *t k*-vá kezdett fejlődni a hasonló hangcsoportokban; — *kàdàn*, *f kèdñ*; *gnūs kàdàn*, *vùtro dà dvà kàdna* = holnap lesz két hete; ritkábban: *tkàdàn*, még ritkábban: *tàdàn*, talán éppen a $j > t > k$ hangtörvény hatása alatt; v. ö. szlov. *teden*, *tjeden*, horv. *tijedan*. Ide tartozik talán a *kläpòutàc* szó is «utifü, utilapü» jelentésében; v. ö. szlov. *trpòtec* = Wegerich, horv. *trputac*.

b) Szóbelsejében: *màkla* = seprű; *z màklòw*; de: *zmètatì*, *zmèičà* = söpör; *omòiti* = meszelő; óblg. *metla*; — *svèklo*, *svèklòuča*, *svìklòuča*; *svèklì*, *svìklì*, *svàklì sà* = hajnalodik, fénylik; *na svèklo dàti*; *zasvèikla* = a míg a nap le nem áldozik, nappal; ezen alakokból a *k* tovaterjesztésével keletkezett a «*svèkào*» alak; v. ö. *svèit*, *svèititi*, *svèiča*; óblg. *svitèti*, *svètlì*; — *mùntào*, gen. *mùntla*, *mùnkla* (a kaszanyél fogantyúi); *brüz*

műpka; — *nàklä* = le, *nàklä spádnä*, *nàklä vdári*, < *na tle*; — *nàklai* = lent, *nàklai läži*; de: *òtla vřěti* = leteríteni, le-
dobni, < *o + tla*; *prítlikovác* = egy bokor neve; szlov. *prítlika* =
ein niedriges Gewächs (Pleteršnik); ha az accentus a második
tagon van, illetőleg a névszón, akkor a *t*-vel való ejtés a ren-
des: *na tlä*; óblg. *tbl*. *Osũkncä* = himlő ú-jénél fogva csak
a Caftól följegyzett szlov. *osũtnice* (*osutine*) = die Blattern alak-
nak felelhet meg, nem pedig a rendszeren használt *osepnice*
képzésnek.

c) Szóvégén: *słdák*, *słdäckä*, *słdäckı*, ném. *Soldat*,
szlov. *soldat*, *soldaški*; — *názdrk idä*, — *sköci*; *räk názdrk*
pläva; szlov. *nazrit*, *nazrt*, *nazdrt*.

3. Igen gyakori, különösen határozószavakban, egy szó-
végi toldalék *k*, különféle vocálisok — leginkább *i* (?) — de
consonánsok után is (v. ö. Mikl. Etym. W. 152. l.). Példák:
sälrik, *säli* = mindig; — *pälrik*, *päli*, *pä* = ismét, megint; —
blüzrik = közel; *k*-val való ejtése majdnem kizárólagos; —
brüzrik, *bräzi*, *brüz*, *rüzrik*, *räzi*, *rüz* = nélkül; — *pomälrik*,
pomäli = lassan; — *povöulrik*, *povöuli* = bőven; *säga povöuli*
mä = elege van; *povöuli dëlati kōmi* = valakinek kedvére tenni;
tōu mä nēi povöuli = ez nincs kedvemre, inyemre; — *posédrik*,
säposédrik, *posédrik*, *posédi* = mindenütt; — *slástrik* v. *slásti*; —
tüdrık, *tüdi*, *tüi* = is; — *görik*, *göri*, *gör* = fel; — *dälrik*,
däli = ügyebár; — *stránrik*, *stráni dāni* = tedd félre; —
fčásrik, *fčási* = néha; — *fčäsrik*, *fčäsi* = rögtön; — *krédrik*,
žë saŋ krédri(k) = már készen, rendben vagyok; — *öcpodrik*,
öcpodi = lent; — *mānrik*, *tābrik*, *māni*, *tābi*, *mı*, *tı* = nekem,
neked; — *dāvno*, *dāvno* = hajdan, régen, az «*ādnōuk*»
analogiájára; — *rāvno*, *narāvno*; *rāvno(k) tāk* = épen úgy;
rāŋk, *rānč*, *rāvnoč*, *rānč*; — *zátok*, *zăto* = azért; — *třno*,
třno (< *trdno*) = nagyon; — *te žëk!* = úgy már igen, akkor
ja! — *vōnrik*, *vōni* = kint; — *(h)átäk?*, *(h)átä?* *há?* = külö-
nösen a gyereknyelvben gyakori kérdő interjectio; — *izdak*,
inda, *inda* = még mindig; hajdan; — *odžajak*, *odžaja* =
hátul; — *nindrık*, *nindr* = sehol; — *indrık*, *indr* = másutt; —
nōtrık, *nōtri* = -ben, bent, -be, stb., stb. Előfordul nyelvemlé-
kekben is, pl. *Dainko*-nál 214. l.: «*Kaj je porsodi k zadno?*»
V. ö. még: *pobäžäckı* = futva, *stođäckı* = állva, *ležäckı*
= fekve.

4. Szóbelsejében közbeszúrt *k*-val, többnyire *s* után és *l* előtt,
a következőkben találkozunk: *sküza* = könny; *väc sküz*, *kak*
župä; *skuzi sä*; *marijnä sküzä* = növénynév; óblg. *slēza*, szlov.
solza; v. ö. Vondrák: Vergl. Sl. Gramm. I. 348. l.; — *sklëz*,
čärän sklëz; óblg. *slëzı*; — *sklëzän* = vese; «*dugi fälat mäsa*
f svünı»; óblg. *slëzena*.

5. *ch* (*h*) > *k*, leginkább jövevényszavakban: *dönök*, *döyk*, < *dennoch*; — *òlstik* = nyakkendő; < *Halstuch*; — *förtök*, *förtöi*; *förtoka*, *förtója*; < *Vortuch*; — *kläk* = helynév, ném. Klöch; *fklék*, *do kläka*; — *püncük* < ném. Bundschuhe; mellékalakok: *püncüi*, *püncül*; — *vřka* (a «goričancoknál») = fönt; < *vřhèi*. Részben hasonló az eredeti: *mřka*, *tí mřka tí!* < *mřha*; szlov. *mřha*.

6. *g* > *k*, melyet nem az assimilatio magyaráz: *bòukomòì!* *bòukomoi!* = Istenem! < *bog* + *moj*; — *küşçar*, *zälém küščardä* = gyík; óblg. *gušterъ*; szlov. *gušcar*; — *koliglävänòdi* = hajadonfövel jár; < *goli* — *glaven*; *gòul* = csupasz; — *bekmòuar* = útkaparó; < *Wegmacher*; — *komalàst* = gummi fonál; < *gummi*, stb.

III. *h*. A *h* már kiveszőfélben van s használata távolról sem olyan általános és gyakori, mint a szlovénben. Hangértékbeli ingadozását érdekesen jellemzi néhány nyelvemléknek tudákos írásmódja; még a legújabb nyomtatványokban is általános a «grehsnik» alak, holott a *h*-ból lett *š* előtt *h* se nem hangozhatik, se nem hangzik. A «Vszak. Szvetsz. Peszmi» kéziratában pedig többek között a következőket olvasom:

- 4:... «*vnogò szta trpèla, mené gor' r h á n i l a*» = *ránila*, < *hranila*;
 7:... «*Szermák r h á n o z t e j h v z e m e*», = *ráno*, < *hrano*;
 17:... «*Z menov gori z r h á n y e n a !*» = *zráhána*, < *šhrániti*;
 10:... «*Právim vam tak v h á l o m o j i L ä b i t e l i*» = *váló* < *hvalo*;
 11:... «*Tou ti z a v h á l i m o o h b o ' s a S z v e t i c z a*» = *zaválímo*, < *zahvalímo*;
 12:... «*v h á l a t e b i A p a . . .*» = *vála* < *hvala*; —
 de: 24:... «*H v á l a b o j d i B o u g i*»;
 12:... «*K e j h j e m e n é v e r n a p o d n á s a l a r h a m a*» = *ràma* = váll;
 20:... «*K a o s N e s z n á h g a ! t e p r á v i l a*» = *näsñàiga*;
 22:... «*P á l i d r ű g i . . . n a d ű h t e c z*» = *nadütäc*;
 16:... «*R á j h s i l ű b o o d p ű s z t í m !*» = *rájš* = inkább; stb. (*rájh*, *vájh*, *nájhne*, *zvájhne*, *vájhno*, *ráhsi*, *váj*, stb.).

A hidegkúti dialectus *h* hangjára vonatkozó megjegyzendőim az alábbiak:

1. *a*) Szókezdő *h*, ha utána vocális következik, többnyire elesik; mindamellett a szavak nagyobb részében *h*-val való mellékalakot is konstatálhatunk, sőt ezen ejtésbeli ingadozás hatása alatt nem egyszer hangzón kezdődő jövevényszavak is *h*-val bővülnek, holott pl. a szerbben tudjuk, hogy a *h* kezdetű idegen szavak éléről is lekopott a *h* (анта — hant; арминци — harminez; аднаћ — hadnagy; ама — hám; ача — haszon, stb.). Példák: *hìž a*, *ìž a*; óblg. *hyža*, szlov. *hiša*; — *hàs ä k*, *às ä k*:

(h)àskı = kamatok; nıka mı nã (h)àsni; za (h)àska vòlo; szlov. hasen; — h à m ı ç ä n, à m ı ç ä n; (h)amıçıja; ufn. hämisch; — h i n t ò u v, i n t ò u v; < m. hintó; — h a j ò u v, a j ò u v, < m. hajó; — a ı t á r, h a ı t á r, < m. határ; — h á m ä, á m ä; lãcã na (h)ámã; < m. hãm; — h á b a t ı, á b a t ı sã; (h)ábai sã grëija, bõžnoga pajdãstva! = óvakodj a büntõl, a rossz barátkozãstól! óblg. habiti; — h à l ä, à l ä = rongyos ruha, rongyok; szlov. halja; — o m ò u t, mindig h nélkül; óblg. homatı, szlov. homõt = das Kummet; — h ü d ı, -a, -o, üdı, -a, -o; (h)idõu mı jã, tãhüdi, (h)idobnãk; óblg. hudı; — h ü k a t ı, svına sã hücã; žẽ sã hükala? szlov. hıkati=lärmén; — h ı p, ritkábban: ıp; zan hıp; zan ıp, v ä d n o n h ı p = egy pillanat alatt; szlov. hip; — ä r t a r, h ä r t a r, < nẽm. Herder; — h õ ě, õ ě; z õ ě o n, z õ ě o n; szlov. húc, hujc; — h ä r c ı v a t ı sã, ä r c ı v a t ı sã; nã (h)ärcıvai sã = ne ugrabugrálj! kõn sã (h)ärcıva, krãva sã gõnı, svına sã hücã, zãfci sã bãgıvajo; v. ö. m. harcolni; — h a ı d ı n a, a ı d ı n a; szlov. hajda, ófn. heiden; — h ẽ n a t ı, ẽ n a t ı = megszõnni, abba-hagyni; szlov. henjati; — h u s á r, ritkábban: usár; m. huszár; — h ù m ä ě, ù m ä ě; óblg. hlımı; — h õ k n ı g a, h õ k n o t ı = meglõkni, megütni; ritkán h nélkül; — h à ı d a, à ı d a; (h)àıda naprẽi! = rajta, előre! v. ö. szlov. hajdi; — h ü t a, ü t a = pajta; s hütã, s ü t a, s ü t ä; — h á ? = mi? nos?! (h)átã; szlov. há?: tako vpraša, kdor ni razumel česa» (Pleteršnik); — (h)ò ì k o v d ä; szlov. hojka = abies pectinata; — o d ì t ı = járnı; s ẽ ò d ı = id gyere! szlov. hoditi; — h ì t r o, ì t r o; ritkán: hıtıtı; óblg. hytrı; — h ı r ä ě n ı, -a, -o; ritkábban: ıräcni; (h)ér; za (h)éra vòlo = a látszat kedvéért; m. hır; — (h)á n ı k a, svęta ána; v. ö. Anna, Āna; — ò l s t ı k, ritkábban: hòlstık, < Halstuch; — ù m ı, hù m ı š t è i! marhanógató interjectio; v. ö. nẽm. umstehen; — à n sã zãmã; ěi sã ù n h à n zãmã, ù n ž ẽ n a p r á v ı = ha õ fog hozzá, õ meg is csinálja; kã t ı p a t õ m ı (h)àn ı d ä ? ! = mi közöd ehhez!? a német «an» igekõtõ átvétele a kifejezéssel együtt; — ä b ä d, szlov. hebãt, hēbet, hēbed; stb.

b) Ha a h után mássalhangzó következik, akkor a h a szó elején nyom nélkül esedik, pl.: l à d n o = hűvös; tãk jã nıka lãdno! lãd = hűvösség; s ẽ n c a lãd d r ž ı; szlov. hladno; — r á n a, r á n ı t ı, gòr z r á n ı t ı = felnevelni; bõug rãnı nãbãškã fıcã; szlov. hrana, hraniti; — r ò n š ě (rãšc) óblg. hraštı; — r õ p ı t ı, svınẽ r õ p ı j o; < hrõpiti; — m ä o, m ä o = komló; kiejtésére nézve érdekes az 1824-iki Varasdi vend «Abecedar»-nek a 44. lapján olvasható következõ mondata: «Méo je meo, pa ga je méo» = komlója volt és gyomlãlgatta; óblg. hmelı; — l ẽ ı v, svınskı lıvõv d ä; óblg. hlẽvı; — l à ě ä, lãcãcã, lãcãcã, szlov. hlaěe; — r ẽ n, r ẽ n, óblg. hrẽnı; — v á l a = hãla, köszõnet; valẽıka = dicsérõ dal, himnusz, dal; valẽıkatı = dalolgatni; vãlıtı, povãlıtı =

(meg)dicsérni; *lpòu zaváln*=szépen köszönöm; *zaváln*=hálás; *näzaváln*=hálátlan; *váln böid*=dicsértessék; szlov. *hvala*; — *r à m, v rá m, r à m b a*=épület; óblg. *hramъ*; — *r á s t, r à s t o v l è i s; r à s k à, r à s t à k*; óblg. *hvrastъ*; — *é í, é é r*=filia; szlov. *hèi*; — *l á p ä c*=szolga, csizmalehúzó készség (másképp: *šù(h)anzl*<ném. Schuhhansel); *lapica*=szolgáló lány; szlov. *hlapec*; stb.

c) Sonans *r* előtt azonban a *h* úgy viselkedik, mintha utána vocalis következne, vagyis ilyenkor hol ejtik, hol nem. Példák: *h ě č ä s ä*, ritkábban: *ě č ä s ä*; *h ě č ä k*; *n ä h ě č i s ä*!=ne vigyorgj! szlov. *hrčati*; — *h ě ž ä s ä, k ò n s ä (h) ě ž ä*=a ló nyerít; szlov. *hrzati -žem, v. -zam*=wiehern; — *h ě b ä t, ě b ä t; n a (h) ě p t i n ä s t i; s ě p t a*; óblg. *hrъbъtъ*; — *(h) ě b ü t: v à s k a, v à l k a v ò d t l a t r á v a, z š t à r ä s i d è c a p à p ä r è d i*; szlov. *hrbūd, hrabud, rabud, rabuda*=grobes Gras, das Gestrüpp (Pleteršnik); — *(h) ě v á t, n a (h) ě v ä c k o n, (h) ě v ä c k i. -a, -o*; óblg. *hrъvatinъ*, stb. Mint látni való, a *h*-val való alakok az általánosabbak, de az ingadozás is kétségbevonhatatlan.

2. Szó belsejében a következő esetek fordulhatnak elő:

a) Mássalhangzó előtt a szótagzáró *h* kevés kivétellel semivocalis *i*-vé lágyul; pl.: *l ä ě k o, < lehko*; — *n a v r è ě k i, v r è ě j ä k, < vrehk*; óblg. *vrъhъ*; — *d o s è ě m à o, < dosehmal*; — *o d ä ě i n o t i, < odehnoti*; szlov. *oddahniti*; — *p o s ä ě i n o t i, < posahniti*; — *p ä ě i n o t i, < pehniti*; stb. Ritkább kivételek: *z l ü h k a, z l ü ě k a*=könnyen, könnyedén; *z l ü h k a z d i g n ä*; — *ž ä h t a r*=zséter; szlov. *žehatar*, ófn. *sehtari*; — *ž l ä t a, n i k š a m á l a ž l ä t a m i j ä*=távoli rokonom; szlov. *žlahta*, ófn. *slahta*.

b) *r* vocalis után a *h* rendesen eltűnik, ha rá mássalhangzó következik; pl.: *k r l ü k o v ä c, k r l ü k o v l è i s, k r l ü k o v o d r è i v o*; szlov. *krhlíkovec*=der Faulbaum; — *s p r n è ě, d r è i v o s p r n è ě*=elrothad, elmállik; *s p r n è j ä*; *p r l ä z ä n*=mállott fa; «*štàra j ä s p r n è ě l a p a j ä p ù n a ě r v o t è c m ä*» (=szú, féreg örlötte fapor); v. ö. szlov. *prhněti, prhněnje, prhek, -hka* (vend: *prèiki, -a, -o*), stb.

c) Mássalhangzó után a *h* különféleképpen viselkedik; legtöbbször nyomtalanul eltűnik, így főleg *r* utáni helyzetben, pl.: *m á r a*=marha; szlov. *mrha, marha*; — *f é r o n g < V o r h a n g*; — *f à r o f*=plébánia; < *P f a r r h o f*; — *m à r o f, < m a r h o f, m e i e r h o f*; — *p à n o f, < B a h n h o f*; — *b r ü t t v, < F r i e d h o f*; — *š p à r ä t, < S p a r r h e r d*; — *r ä l a, r ä l o v l è i s*=vörösfenyő; ritkábban: *r ä l h a*; < *L ä r c h e*; stb. Mászor, főleg eredeti szavakban, továbbá összetételek határain, a *h* hasonló helyzetben vagy megmarad teljes *h*-nak, vagy különféle átmeneteken át végre teljesen kiesik, pl.: *s h ò d, ě s h o d*=kelet; *š á j a*=jön, érkezik, ered; *o t k è c t ò u s è š á j a?*=honnan kerül ez ide? *s ù n c ä j ä ž è š á j a l o*; — *o p h á j a t i*=elvégezni valamit (lat. *rem obire*); *o p a ě j l o*=áldozás; — *s h ü t ä, < s ü t ä, s ü t ä* (a korábbi *h*-t jelzi a zöngétlen *præ*-

positio): — *shàsniṭi si, s'àsniṭi*; — *shìžä, s'ìžä, s'ìžä*; — *shòçon, s'òçon, s(z)òçon*, stb.

d) Vocális közti helyzetben háromféle ejtismód is lehetséges és szokásos is: 1. *h*-val, különösen ha ezen *h* hangsúlyos szótagot kezd; 2. *j*-vel, és 3. a *h*-nak nyomtalan eltűnésével; példák: *màčja, màčja, màčja*, óblg. *mašteha*; — *múja, múa; mihé, mié, mijé*=legyek; — *kőjati, kőati, kőhati*; *kiháinca, kiáinca, kijáinca*; — *vrèjja, vrèjja, vrèjja*; — *práji, prahú, prajú, prau, <prahú*; — *pohišto, pojišto, poišto*=bútor; — *záhod*=nyugat, *suncä zahája; nahája sá*=található; *prihájati*=megérkezni; megjönni; rendesen *h*-val; — *tähüdi, täüdi, täüdi*; — *düji, dihá, dijá, diá, <duha*, stb., stb.

3. Szóvégi *h* vagy semivocális *i*-vé fejlődik, vagy nyom nélkül elesik, pl.: *grèji, <grèh*; — *gràji, <grah*; — *žmàji, <žmah*; — *práji, <prah*; stb.; a ragozásban is a ragok végén: *po vāsničai, <vesnicah*; — *f(h)ìžai, <v hišah*; — *v ràm bai, <v hrambah*; — *po brigáji, <po bregah*; — *na vrìhàji, <na vrhah*; stb. — *kàli*=kehely, *<kelih*; *s kàha, s kàha, s kàha*; — *dās, z dāson, z dāsjon*, szlov. *jesih*; — *krū*=kenyér; *s krūjon, s krūon, s krūhon*; szlov. *kruh*; — *dü. v. düji, dihá, diá, dijá, <duh*; etc.

4. A nagyon gyakori *h>j* fejlődés hatása alatt néhány szóban épen az ellenkező irányú *j>h* hangváltozás történt, mert a nyelvérzék sok szóban érezte a két hang összetartozását. Példák: *gnòji, na gnòji*; «brüz gnohá nā rodī nīva»; *gnohiti v. gnojiti*; *gnohíjo v. gnojíjo*; óblg. *gnój, gnojiti*; — *tihínäc*, szinte kizárólagos alak; *tihinc*; v. ö. *tüji*, szlov. *tuj*; — *ohé, ogícä*; szlov. *ojé, -ésä*; — *rokahica*=*rokajica*=*rokajica*; szlov. *rokarica*; a «Vszak. Szvetsz. Peszmi»-ben pedig: 14: «Tam ti szíha izda szuncze, — Stero je tē szíhalo»=*síja, síjalo*; 17: «Kaszíhalo szuncsece — De veszelo szrcsece»=*síjalo*; — 22: «Czafüta... prevēhana!»=*prävèjana, zvèjana*=refinált.

5. *g>h*: *nohét, nojét, noét*=köröm; *nohétkä*; óblg. *nogrb*; szlov. *noget, >nohet, nohta*; — *lèiki, -a, -o, <lehki*; óblg. *lęgьkь*, szlov. *lagek, lahek*.

IV. *ch*: Legfőlebb csak német eredetű kölesönzésekben hallható, pl.: *näch, nòch dá*=enged, csilapul, szűnik: «*či tā gláva bolí, si ròubäc nanòci pa na nõu zvèzi*; *lāiko ti kai nòch dá*»<ném. *nach, nachgeben*.

Metathesis, dissimilatio, assimilatio.

I. Hangátvetést mutatnak a következő szóalakok: *žlìca*=kanál; *žlìca*; óblg. *lžica*, szb. *lažica*, or. *ложка*; — *sitnivo sildä*=gabonarozdával megrontott termés; óblg. *snêb*, szlov. *snętljiv*=brandig; — *rūla*, «*zibalka jä zrèizana* — *z rālorāga*

lëisa» (népdal); ném. *Lärche*, lat. *larix*; — *bùjã* = megöl, *mùjã* = mos, *vùjã* = hajlítgat, <*ubije*, *umije*, *uvija*; — *prápór*, «*nòtri v zälënon prápóri*» (népdal); szlov. *práprot* = Farnkraut; — *púkšã*, *s púkšof strëlati*, *púkšica*; szlov. *pûška*, szb. cseh: *puška*; or. *пумка*; — *bädänika*: Szent Benedekről elnevezett helység; *pr bädäniki já fëarai sënü bildu*; lat. *benedictus*, szlov. horv. *benedik*; — (*h*) *ëñati* = abbahagyni, megállani; *kön já hëno* = a ló megállott (megszűnt menni, futni); (*h*) *ëñaitã!* = álljatok meg! szlov. *nehati* (>*vend: iãti*), or. *hexai* = *пучь*; — «*nyegyérão*» = generalis («Vszak. Szvetsz. Peszmi»); — *trìnglät* = *trìnglt* = Trinkgeld; — *rãmònikã* = harmonika; — *marëla*, *marëlica*, *marëlac*; szlov. *omrela*, ol. *ombrello*; — *žärbë*, *žärbica*; óblg. *žrëbe*, *žrëbьcь*; — *škvordänëäk*, *škvordänëka* v. *škvordänëäka*, óblg. *skovranьcь*, <**skovranь*; stb.

II. A tárgyalás folyamán már többször láttunk dissimilativ jelenségeket, főleg az *r* és *l* consonánsoknál. Ilyenek voltak pl.: *prilic* <*priroc*; — *krpliva*, <*kopriva*; — *pìpã*, *pìpra*, <*prper*; — *slakòpär* <*srakoper*; — *präpälica*, *präpälisä*, <*prepera*; — *sakolëirati*, *sakolëir*; <ném. *assekurieren*, lat. *securus*; — *plamina*, <*planina*; — *vädnon mägnänü*, <*megnjenje*, — *omár* = almárium; lat. *armarium*; szlov. *omara*, *ormara*, *ormar*; >*olmár* >*oymár*, >*omár*; — *lombär*, <*lorbeer*; stb. Hasonló jelenségre mutat a «**gäklavi*, «**gügovi*» alakok lehetlensége is, holott a *d* >*g* hangfejlődés palatalis vocálisok előtt egészen általános.

III. Az *s*, *z*, *c*-nek egy, a következő szótagban előforduló *š*, *ž*, *č* hatása alatt történt assimilatióját konstatálhatjuk az ilyenekben: *šänžät*, *sänžät*, <*senožet* = rét. kaszáló; — *žäžgati*, *žäžgé*, *žäžgänäc*, *žäžgänü*, -a, -o; v. ö. *zäbüri si*, stb.; — *čizmä*, *čizmä*, *čizmä*; de csakis: *čizmärovi*: ragadványnév; szlov. *čizma*, m. *csizma*, török: *čizme*; — *raščäsü*, *šërci*, *raž(ž)mikati*, stb. <*raz+čäsü*, *s+črci* (a «csicseri» babról mondják), *raz+žmikati*; stb.; ritkábbak: *šäbäščän*, *šäkäštija* (rendes alakok: *säbäščän*, *säkäštija*) *Sebestyén*, *sekrestyle*. Hasonló, de ellenkező irányú assimilatio még a: *znòyscon* stb., <*znòužcon*; v. ö. *nòužic*, *nòš* (<*nòž*) = kés (v. ö. *Vondrák*: Vergl. Slav. Gramm. I. 383. l.: Fernassimilation von Kons.).

Mássalhangzók kiesése, betoldása.

I. Consonánsok kiesése. 1. Szóvégi *č* tűnt el a következőkben: *näimrä*, <*namreč*, <*na+ime+reči*; — *käišté*, *kaišté* = bármí; mellékalak: *kaištéč*, <*ščěš* = *quidvis*; *nika mädaité*, *kaišté*, *či zäi kräicar!* = adjatok valamit, bármit, ha mindjárt krajcárt is! — *gërsťé*, *däšťé*, *kämašťé*, *otkěcšťé* = bárhol, bármikor, bárhova, bárhonnán, stb.

2. Szóvégi *s*: *täčá* = addig; mellékalakok: *täčas*, *täčäs*, *täčäs*, < *te* + *čas*; *täčá počákaj*, *dòküc nä prídän*; szlov. *tačas* = damals, dann, sogleich, indessen. (Pleteršnik.)

3. *b*, többnyire mássalhangzók előtt: *räzä ménä*, *räzä pämati*; = *bräzä*, *bräz*; óblg. *bezä*; — *o i t ä r* = mezőőr; *prilicnoga oitára mámo*; < *m. bojtár*; — *lēcēt* = sütemény; *lēcetar* = bábos; *pr lēcetarä* v. ö. bajor: *lebzelten*, ném. *Lebkuchen*. Összetételekben a *b* + *p* = *p* + *p* = *p*, pl.: *öprvin* = először, de: *obdrügín*, *optréttín*; — *opüščänä*, -*a*, -*o*, < *obpuščeni*; szlov. *obpustiti*, stb.

4. *d* előtti *g* esett ki a *dä* (= mikor) szócskában, < *gda*, szlov. *kdaž*, *kadar*; óblg. *(ni)kda*; *inda* = hajdan, régen; *indašni liddé tak právjio*; *inda svèita jä näčä bilou*, *kak zäi*; óblg. *inägda*, *ino,da*. Mindamellett: *màlogda* = ritkán; *màlogda idän v mēsto* = ritkán megyek a városba. Hasonló a vidékenkint hallható *dē* (= hol) is, < *gde*.

5. Szóvégi *m*: *sēñä* = vásár; *na sēñä*; *sēnsko blágo*; de: *sēimūna* plur.; v. ö. szlov. *semenj*, *senjem*, *sejmen*; óblg. *сѣньмъ*. — *n* előtt: *obinē* = megölel, < **obimne*; szlov. *obiniti*, < *obimniti*; v. ö. *obimati* = ölelgetni, ölelni; l. még Pleteršnik szótárát.

6. *j*, a már egyebütt említetteken kívül: *kä*, *kä ščēš?* = mit akarsz? *kä bi tōu bilou?*! = az lenne még csak a szép dolog; *päšči sä*, *ka ščä pr cáiti prídäš* = siess, hogy idején érkezzél meg! *kabñäi!* = hogyne, hát még mit nem? *kä ščä väč* = hát még mit? *zäka* v. *zäkaj* = miért; *da kä pa!* = hát persze! szlov. *kaj*; — *läkar* = úgy látszik, alkalmasint, talán; *läkar jä prišo!* = alighanem megjött!; *läko*; < *läiko*; < **läikar*; — *vüjác*, *g vüci*, *z vücon*; — *mlašē* = leány; *mlašäti*; de: *mläiši*; szlov. *mläjši*, *mläjše*, -*eta* = der Nackkomme, Jünger, stb.

7. Consonánsok előtti *v*, pl.: *láški cigáni* = oláh cigányok; a «*láški*» a nép nyelvén csak ez egyetlen szójárásban fordul elő s ebben is «oláh»-ot jelent s nem «olasz»-t, a mint azt Melich véli (Szláv Jöv. I. 149. l.; a Küzmics-féle «*z-Vlaskoga országa*» etc. nyilván a szlov. bibliafordításokra való támaszkodás jele; az «olasz»-t a vend mindig «*talijän*»-nak, «*talijänäc*»-nek hívja, Olaszországot pedig «*talijänsko*»-nak); a *v*-nek *l* előtti elesését illetőleg v. ö. szlov. *lās*, < *vlas*; *lät* < *vlat*, *lah* < óblg. *vlahъ*; — *dovica* = özvegyasszony; *dövác* = özvegyember; óblg. *вдовъсь*; — *ránok*, *ránoč*, *ránč*; v. *rávnok*, *rávnoč*; *rávno*; óblg. *равнъ*; — *sä* = minden; *säposédik*, *säpofsédik* = mindenütt; *säli(k)*; *sägdär* = mindig; *fsägdär*; *säksi*, *säki*, *fsäki* = minden-egy; *posisili* < *po vsej sili*; óblg. *въсь*; v. ö. még vend: *väs dēn* = egész nap; *sä väs* = egészen, teljesen. — A -*stvo* képzős főnevek és a -*ski* képzős melléknevekben a képző előtti *v* rendszeren kiesik; pl.: *popovstvo*, < *popovstvo*; — *krälästvo* = királyság; *pridi näy krälästvo tvöjä* = jöjjön el a te országod; *kräläski*

šin=királyfi; — *židòskŭ*<*židovski*; — *rùsòskŭ*,<*rusovski*; — *popòuskŭ*,<*popovski*; — *càŭkoskŭ* (= *vashidegkùti*),<*cankovski*, stb., de: *bràtofskŭ tào*=testvéri rész, stb. Consonánsok utáni, illetőleg consonánsok közti *v* esett ki a következőkben: *skòuz véŕi*, *skòuz no skòuz*; óblg. *skvozè*. or. *сѣвозь*; — *gòuzd*=erdő; *gozdíč*, *v gòuzdŭ*; szb. *gvozđ*, cseh: *hvozď*; — *přlā*=előbb; *přvlā*; szlov. *prvlje*, stb. Hangzó előtt: *rokàica*,<*rokavica*; — *ärđàica*,<*erjavica*; — *èištŭga!*=no nézd csak! *èištäga!*=*všŭ*,<*vidŭŭga!* stb.

8. Consonáns utáni *r*, pl. *ròpòčā* (helységnév),<*ropreča*; Ruprechtfalva; — *svèdär*=fűró (*z*)*svèdron lükño zŕŕtatŭ*; óblg. **svrèdrŭ*,<szlov. *sveder* «für *sveder*»; v. ö. Mikl. Etym. W. 330. l.; óblg. *svrèdlŭ*, szb. *svrdao*. Szó végi *r*: *vènda*,<*vëndar*,<*vem*+*da*+*že*, bár<*vem*+*da* magyarázat is lehetséges.

9. *t* esik ki a következő hangesoportokban: *stn (štn) > sn (šn)*, pl.: *lāsno dèjtā*=édes gyermeke; szlov. *lasten*, -*tna*; — *žàlostnŭ*, -*a*, -*o*, v. *žalostnŭ*, -*a*, -*o*=szomorú; szlov. *žalosten*, -*tna*; — *očŭvòsno*; v. ö. óblg. *očivèstŭ*; — *mosnŭca*, *knŭgā za mosnŭcā dātŭ*,<*mostnica*=mestergerenda; — *pòsnarca*=póstamesternő; <*poštŭnarca*; v. ö. *pòšta*; — *lŭšno*,<*lŭšno*; v. ö. ném. *Lust*; — *māsno*=zsiros; <szlov. *mastnŭ*; — *nàpršŭāk*=gyűszű; <*na*+*prst*+*njek*; *přst*=új; stb. — *t+d>d*, főleg a számnevekben: *pédäsét*=50,<*pét-däsét*; — *šésdäsét*=60,<*šét-däsét*; — *dāvédäsét*=90,<*dävét-däsét*; stb. Egyéb hangtani helyzetben: *kālāc*<*tkalec*=takács; — *žùkavāc*, *dvā žùkavca*=két garas; <*žutkavec* (v. ö. *žutŭ*),<szlov. *žoltkavec*; — *rāsŭla*, -*o jā*=nőtt (*rasté*=nő); <*rastŭla*; — *prápor*, *f práporŭ*; <szlov. *praprot*=Farnkraut; — *bogástvo*, *vérstvo*,<*bogatstvo*, *vertstvo*; stb. Idegen szavakban: *prùslāk*<*Brustfleck*; — *proskètŭ*<*Brustkette*, stb.

10. *d*. *d+n>n*, pl.: *tŭno*=nagyon; *tŭno mŭ gláva bolŭ*; *tŭno dščŭdŭ*,<*trdno* (v. ö. *tŭdŭ*; a Gáspár-féle olvasókönyv következetesen «*trdno*» alakot ír); — *änodrŭgo*<*ednodrugo*=mi-egymás; *vāno*=*vādno*, *prävādno*=egyre, folyton, de: *ūdān*, *ādna*, -*o*; — *pòzno*=későn; *pàščimo sŭ*, *ka mo gér pòznŭ!* *pòžān sŭ!* *pòžna mŭša*; *pozneŭ prŭtŭ!* óblg. *pozđŭ*, *pozđŭnŭ*; — *pòimŭ*,<*pòidmo*; v. ö. *pòidŭ zbòugon*=menj Isten nevében! *pòidòuc*=menve. Egyebütt: *zàŭ*<*zdāŭ*=most; szlov. *zdaj*, *sedaj*, szb. *sađa*, *sađ*; — *gròzlāk*, *gròuzlāk*; óblg. *grozdŭ*; — *golŭnar*, *golŭnara*; ném. *Goldener*, szlov. *goldŭnar*; — *sŕtčŭ*, *na sŕtčŭ*,<*sred(i)tel*; — *pòplat*, *na poplātŭ*; szlov. *podplat*; — *posnŭdŭa*, szlov. *podšnehalja*; — *gè*=hol, *gèr*=esetleg, talán; *géršté(c)*=bárholy; *gètā*=merre; *gèkòlŭ(k)*=ugyan hol; *gètak*=hol épen; de: *màlogdè*=ritka helyen; óblg. *kŕde*, szlov. *gde*, *nekje*; — *lŭstvo*, szlov. *ljudstvo*; — *gospòstvo*, *gos-*

pòctvo ($d+s>c$); $< \text{gospod} + \text{stvo}$; — *mũva. vũva, nũva* (*nũva*), *ũnũva*; nyelvemlékekben s egyes vidékek nyelvében ma is még: «*mũdva, nyidva, onidva*» alakok szerepelnek; v. ö. szlov. *mĩdva, onĩdva*; stb.

11. A többi consonansoknak esetleges kieséséről már egyebütt esett szó. Az *azo* = tehát, hát szóban (*azo kà ščěš? azo tē pa prĩdĩ! azo rāzmo sĩ? = megértetted? azo znáš, kà san tĩ prāvo? < ném. also*) az *l* kiesése már a kölcsönadó német nyelv-járásban megtörtént.

II. Mássalhangzók betoldása. El hangtani jelen-ségről az egyes consonansok külön tárgyalásánál részletesen szólottunk, azért e helyen csak a következő újabb példákat közöljük: *štondár, štondárska, -ĩ, -o*; mellékalakok: *šondár, šandár*=csendőr; ném. *Genderm*; szlov. *žandar(m)*, m. *zsandár*; — *ma kšĩn*, a «*Goricsanci*» nyelvében; *ognānĩ makšĩn*; ném. *ma-schine*, szlov. *mašina*, stb.

Összevonás.

1. Névszóképzés alkalmával a hosszabb képzők, szóvégek nem egyszer megrövidülnek összevonás következtében; így: *-ovica* ($<ov+ica$) $>oĩca$ (*-ovica* $>oĩca$, $>oica$ $>oĩca$); *-avica* ($<av+ica$) $>aĩca$ (*-avica* $>aĩca$, $>aica$, $>aĩca$); a fejlődésnek ezen menete mellett tanuskodnak a «*rokahica*» stb.-féle mellékalakok, melyeknek *h*-ja *j*-ből lett; példák: *borōĩca, borōĩcovā dāgodā*; $<borovica$; — *rokāĩca*=kesztyű; óblg. *rakavica*; — *bradāĩca, bradāĩco má nā rōukĩ* (szemölcsféle kinövés); blg. szb. *bradavica*; — *piđāĩca*=pióca; óblg. *pĩjavica*; — *ĩloĩca*=agyag; $<ilovica$; — *ārđāĩca*=rozsdá, $<erjavica$, szlov. *rjavica*; — *slĩvoĩca, slĩvoĩco žgātĩ*=pálinkát égetni; $<slivovica$; — *grůškoĩca*=körtebőr; v. ö. szlov. *hrůškovica*=das Wasser von gekochten Birnen (Pleteršnik); — *kũkoĩca, <kukovica*; — *đāloĩca*, óblg. *jalovica*; — *štrglāĩca*=fülbemászó; $<štriglavica$; szlov. *strigalica*; — *ōĩca, ōĩcika*: a tehenek becézó neve; $<ovica$, mint az «*ōfca*» (=bárány) szóhoz képzett kicsinyítő; a *j* hatása alatt később «*ēĩcika, ēĩcika*» alakok is keletkeztek. Hasonló összevonások gyakoriak a neveknek, foglalkozást, élethivatást jelentő szavaknak nőnemű alakjában, pl.: *kmāt*=földművelő, paraszt; *kmātoĩca* (a felesége), $<kmotovica$; — *pēk, pēkoĩca, <pekovica*; — *motāroš, motārošoĩca, <motarovoĩca*; — *đũgoĩca*: *đũgova žāna, <jũgovica*; — *pāv-loĩca, <pavlovica=pāvlova žāna*; stb.

Kivételesen fejlődött a *lāstvica* (=fecske) szó; óblg. *lastovica*.

Egyéb névszóképzők kíséretében történt összevonások:

k i h á ĩ n c a = főzőkanál; szlov. *kúhalnica*; — *k ò u c a*, < *kòu-líca*; — *s k l è ĩ c a* = tál; szlov. *skledica* = die Schale, Schüsselchen (Pleteršnik); — *m a r g è ĩ c a* = katókabogár; «*pokáži mĭ margèica, gè tá mo sã žãno?*» < *margetica*; — *k m è ĩ ĉ k ĩ*, -a, -o, szlov. *kmětiški*, stb.

2. Névszói tövekben, ragozott alakokban: *z a n o t r í v ò r ä* = úgy egy három óra mulva, < *z a e d n o*; *z a n m á l ĩ ĉ ä s* = kis idő mulva; < *z a e d e n*; *z a n d r ũ g ĩ n* = egymásután, < *z a e n* (< *eden*) *drũgim*: — *n a d n ò ũ k*, < *n a e d n ò k*; *z a ũ k ä d ä n* = egy hét mulva; *z a n o l è t o*, stb. — (z) *s ä ō f* = magával; *s t ä ō f* = veled; *z m ä ō f* = velem, < *z s e b o m*, *z t e b o m*, *z m e n o m*; — *m ä < m é n ä*, *m ä n é*; *t ä*, < *t ä b é*, *t é b ä*; *s ä*, < *s é b ä*, *s ä b é*; *n ä s ä ĩ*, *t ä ĩ*, < *s ä ĩ*, *t ä ĩ*; — *n ú v*, -a, -o, < *n ĩ h o v o*. Egyes vidékeken: *m ö j ä* > *m ä*, *t v ö j ä* > *t v ä*, *s v ö j ä* > *s v ä*; «Vszak. Szvetsz. Peszmi» 6. és 13: «*On je 'sē moĭ oca, poszlühne szv ē dejte.*»

6: ... «*I szvetičze bo'se m ò e Tivárisicze*», *m ò e* = *m ä*, egy szótag;

9: ... «*M ä radoszt odhája*» = *m ö j a*;

9: ... «*Ali on je zgũbo — Szv ò rouko vu boji*» = *s v ö j o*;

16: ... «*V m ò m zelénom málom Lougi*» = *v m ö j o n*! (*m ö j ä n*) stb., stb.

Összetett név- és főleg határozó szavakban: *z ò ũ p s t o n* < *z a + o b + s + t o n j*; — *r ä ũ g l ĩ* < *r ä v n o k g l ĩ*; — *v è n d ä r* < *v e m + ä + ž e*; — *n ä ĩ m r ä*, < *n a + ĩ m e + r e ĩ*; — *s ě r* (Muraszombat vidékén) < *s ĩ g d ä r* = mindig; — *d ò ũ ž n ä g* = kalászkoszorú; szlov. *dožetnják*; — *s p r ò t o l d ä*, < *s p r o t o l è ĩ t k ä* = tavasz; — *d v ä ĩ s ä t ĩ*, *d v ä ĩ s t ĩ*, *t r é s ä t ĩ*, *t r é s t ĩ* < *dvadeset*, *trideset*, stb.; — *z ä ĩ t r k* < *z a + ĩ t r e k*; — *a g g a d ä o t ö g a p ò ĩ b a*, *n è ĩ drũg ĩ*! > *k ä d ä o*; < *v r ä g - g a - d ä o*, stb.

3. Igei ragozott alakokban: *v è* = hisz, hiszen; *v è s a n p a t ä n b i ũ u*! = hisz ott voltam! *v è s ĩ m ĩ p a n è ĩ p r ä v o*! = hisz nem mondtad! *v è z n ä s*! = hisz tudod! *v è p a t ö ũ*! = úgy ám! majd ha fagy! < *ved ĩ*; or. *вѣдѣ*; — összetételekben is: *p o v è ĩ* = mondd meg! *p o v è ĩ t ä*, *p o v è ĩ m o*, *p o v è ĩ v a*, *p o v è ĩ j o*; *n ä v è ĩ j o* = nem tudják, < *n e v e d o*, *n e v e d e j o*; *z a p o v è ĩ*! = parancsold meg! *p r ä p o v è ĩ* = tiltsd meg! — *n ä t ĩ* = hagyni; *n ä ĩ*! = hagyd! *n ä ĩ* = hadd; *n ä ĩ b ö ũ*! = hadd legyen! < *n e h a t i*, *n e h ä j*; — *v ĩ s* = ládd, lám; *v ĩ s t ä* = látjátok; *è ĩ s t ĩ g a*, *è ĩ s g a*! — *g l è ĩ*! = nézd; *s è g l è ĩ* = ide süss! *g l è ĩ t ä*; < *g l e d ä ĩ*, *g l e d ĩ*; — *p r ä ĩ* = állítolag; *m r ó j ä p r ä ĩ*! *ž è p r ä ĩ n ä ž ĩ v é*; szlov. *prè* = wie man sagt; < *p r e j o*, < *p r a v ĩ j o*; — *p ò ĩ* = gyere, jöjj; *s è p ò ĩ*! = ide gyere! *p ò ĩ t ä*; < *p ò ĩ d ĩ*, *p ò ĩ d ĩ t ä*; szlov. *poiti* = ausgehen; — *s ä t t ä*, — *s ĩ* = üljön (üljenek) le! de: *s è ĩ d ĩ s ĩ*; *s è ĩ m o s ĩ*, < *s è ĩ d ĩ m o s ĩ*; — *b ũ g a* = megölte; < *b u j o*, < *u b ĩ l*, *u b ĩ o g a*; *n ä s m ĩ l ä n o g a b ũ*! = könyörtelenül megölte. — A præs. plur. III. személyében az -*ej o* végű alak helyett csak néhány igenél találkozunk rövidebb o végzettel, pl. *ĭ d o*, v. *ĭ d ä j o*; *n è d o*,

n è i d o, *n è i d ä j o* = nem mennek; *v ù i d o*, *p à z i k a t i n ä v ù i d o*!
v ù i d ä j o = megszöknek; *p r ä i d o*, *p r ä i d ä j o* = elvesznek, elpusztul-
nak; — *n ä i d o*, *n ä i d ä j o* = találnak; — *n ä š č o*, *n ä š č ä j o* = nem
akarnak; de: *š č è j o* = akarnak; — *n ä m r o* = non possunt! *n ä m-
r ä j o*; — *b ò d o* = lesznek, *b ò u d o*, *b ò u d ä j o*, *b ò d ä j o*. A «*bodem*»
(= lesznek) segédige majd minden személyben és számban össze-
vont alakokat is mutat:

Præs. I. személy: *b ò u d ä m*, *b ò m* (ritka), *m ò* (ez a leg-
gyakoribb); *n*, pl. *v è n z è* = majd meg fogom (tenni), < *v è* (= hisz) —
mo — *z è*; *v è n t ä v i d o* = majd meglátom!

II. sz.: *b ò u d ä š*, *b ò d ä š*, *b ò š*, *š*, pl. *t i š t ä š ò u*! = te oda
fogsz menni!

III. sz.: *b ò u d ä*, *b ò d ä*, *b ò u* (főleg önállóan, pl. *t ä z è
v i d l i*, *k a b ò u*! = meglátjátok, meglesz az! *k ä b ò u*? = no mi lesz?)
d ä, a leggyakoribb, pl.: *d ä ž d ä š ò u* = eső lesz.

Plur. I. sz.: *b ò u d ä m o*, *b ò u m o*, *b ò d ä m o*, *b ò m o*, *m o*,
n; leggyakoribb a két utóbbi; *v è m o z è v i d l i*! *v è n z è v i d l i*! =
majd meglátjuk!

II. sz.: *b ò u d ä t ä*, *b ò t ä*, *t ä*: ez a legáltalánosabb; *v è t ä
p a è ü l i*! = majd meghalljátok!

III. sz.: *b ò u d ä j o*, *b ò d ä j o*, *b ò u d o*, *b ò d o*, *d o* (a leg-
gyakoribb), *s i d o z n ä l i*! = mindnyájan meg fogják tudni!

Kettős szám: *b ò u d ä v a*, *b ò d ä v a*, és leginkább: *v a*;
š l ä v a! = megyünk! *b ò u d ä t a*, *b ò d ä t a*, *t a*: *v è t a z n ä l a*! =
majd megemlegetitek!

Imperativusi alakok: *b ò d i*, *b ò i d i*, *b ò i* = légy; *b ò i v a*,
b ò i d i v a = mi ketten legyünk! — *b ò i t a t a k d ò b r i v a*, <
b o d i t a; — *b ò i m o*, *b ò i d i m o* = legyünk; *b ò i t ä*, < *b o d i t e*.

Tagadó szócskával:

Sing. I. *n ä n*, *n ä m o*; II. *n ä i š*, *n ä b o š*; III. *n ä d ä*, *n ä o*.

Plur. I. *n ä n*, *n ä m o*; II. *n ä t ä*; III. *n ä d o*; *n ä o*.

Dualis: *n ä v a*, *n ä t a*.

A fokozatos megrövidülést érdekesen tünteti fel a «Vszak.
Szvetsz. Peszmi» sajátos írásmódja: 8: «*Csi te n e o d e f t r ä g a*»
e o egy szótag;

15: ... «*Pa mi 'sena n e o s k l e t i*» = *n ä i š*, < *n e b o d e š*;

20: ... «*K ä o s N e z s n ä h g a*! *t è p r ä v i l a* — *Š t i m a s*? *k ä o m z a t è
p o r o k*?» = *k ä i š*, *k ä n*, < *k a b o d e š*, *k a b o d e m*;

26: ... «*N i s c s e n e o d r ü g i*, *l i o n d e m o j*!» = *n ä o*, < *n e b o d e*;

27: ... «*N i g d ä r n e o d e s z t ä j a l a*» = *n ä d ä*, < *n e b o d e*; stb.

Az óblg. *h o t è t i*, *h r t è t i*, szlov. *h o t e t i* igének a vendben
š č è t i felel meg; *d ä š č è n*, *ü š č è š*; *n ä š č ä* = nem akar; *n ä š č o* =
nem akarnak (v. ö. óblg. *h o š t a*, szlov. *h o č e m*).

Szövegek.

1.

1. *Láni san plèila lük no màk, lük no màk,
Lètòs mã znòri sàksì bàk, sàksì bàk (v. sàksì ràd).*
2. *Láni san s pòibi skákala,
Lètòs mò zíbäo potákala.*
3. *«Povèi mì, povèi mì tí Mécika,
Gè dà to deità ròjàno?»*
4. *Tan zdòlai pri svétoy káponi,
Nòtri v zälénon prápori.*
5. *«Prápor sä mòrà pòsìšit, pòsìšit,
Mécika, tí mòràš mòja bìt, mòja bìt.»*

Szécsényfa.

2.

1. *Mécika po vòudi slà,
Na vèbo sì jà sèila.
Vèikco jà fìrignola,
Prälèipo sì jà pèila (! = popèivala).*
2. *«Nèi jà rìba, nèi jà ràk,
Kär (! = kà) po vòudi plàva.
Nèi jà sákì lübi mòì.
Kär mã zapäláva.»*
3. *Jäs pa mòja Mécika
Bì ràda fküp živèla;
V ndèi fküpär prídäva,
Vudné pa jà nà smèiva.*
4. *Nìc(!) nà jòucì Mécika,
Ói sì glì kosáta;
Máš pa fànta(!) lüšnàga,
Lèipo èarno glèda.*
5. *Zíbälka jà zrèizana,
Z ràloväga lèisa.
Sínäka boš zíbala
Z svòjäga tàlèisa (! = tèila).*

Szécsényfa.

3.

1. *Da pÿva slánca spádnä*
Na zälénä trávníká:
Bòu grùšno spomoríla
Sä dròuvnä ròužicä.
2. *Da drüga slánca spádnä*
Na žàlostno srcé:
Bòu grùšno spomoríla
Sä mòjä väsäldé.
3. *Kä jä män za dròuvnä ròuščä,*
Če jä slánca spomori!
Män jä le za mòjo lüpcö,
Če mä ùna zapístí.

Szécsényfa.

4.

1. *Ígrai mĭ, ĭgrai, gòslar mòĭ!*
Äĭ mĭ f(h)ĭžĭ zòupston nä stòĭ!
Za pláčo sĭ skĭbĭ: mĕla va kĕĭ!
Čĭ sĭ nĕĭ vido? kôja sĭ graĭ.
2. *Dĕca krĭ pròsĭ, dĕkla pa nĕĭ,*
Lápäc pa právi: mòji stä nĕĭ!
Gòslĭ pot pàzdä ino bobén;
Zäna pa právi: tòga nävén.
3. *Gòslĭ pot pàzdä: žnĭmĭ domòu.*
Da domòu prídän, ràd bĭ kai dō.
Nä dobĭn dĕstĭ, tĕ pa zaspĭn,
Da pa gòr stünän, tĕ pa bĭžĭn.

Hidegkút.

5.

Läĭnsko lĕto san sĕ žänö,
Ädno mládo san sĭ zòö.
Düžä mĭ jä nĕĭ živĕĭla,
Sämo ädno lĕto dnĭĭ.
Drügo mĭ jä nĕĭ nhála,
Ädno málo dĕitäcä,
Štĕro nä znä krúja jĕstĭ,
Nadojĭt jä nĕĭman s kĕn.
Gàs pa ĭdän na tä cĭntor,

Na të cìntor žǵǵǵǵǵǵ.
 Tàn poklǵknǵnǵn na të grǵbǵc (v. na to čǵrno).
 (Na) čǵrno matǵr zǵmlǵco :
 «Drǵga mǵtǵ, stǵnǵ gǵrǵ,
 Pa nadǵi mǵ dǵitǵcǵ!»
 — Jǵs ti nǵmrǵn gǵr stǵnotǵ,
 Ār mǵ zǵmlǵ dǵi tǵžǵ. —
 Jǵs pa ĩdǵn nazǵi domǵu.
 Mǵlo dǵitǵ slǵtko spǵ.
 Marǵja jǵ jǵ nadojǵla,
 Jǵzǵš jǵ jǵ zǵbo sǵn.

Szécsényfa.

6.

1. Moǵ òčǵa, moja mǵtǵ sta žǵlostnǵva,
 Kaj sǵnǵka vidǵta oblǵčǵnǵga.
 Oblǵčǵnǵga,
 Raslǵčǵnǵga,
 Slǵdǵka cui g bǵiǵnǵ pǵprǵvlǵnǵga.
2. Jǵ sǵblo zaglǵdno : sǵ smǵijǵtǵ (! smidǵtǵ) štǵo ;
 Jǵ pǵkšǵ zaglǵdno : sǵ đǵuǵkatǵ štǵo.
 Al sǵnǵk mǵi !
 Pa nǵč sǵ nǵ bǵi !
 Pa lǵipo sǵ fǵlǵkǵ, zapǵi !

7.

Òu ! kak dǵga ĩno šǵrka jǵ tǵ pǵuǵt !
 Pǵprǵvlǵna za slovǵna v rǵckǵ orsǵg.
 Pomǵrǵ mǵ, mǵi bǵuǵ, pǵrǵk ĩtǵ vodǵ.
 Āščǵ ĩdnǵuǵ nazǵi domǵu v mǵi orsǵg.
 Òu kak lǵipo spǵiǵva pǵnas slǵvičǵk,
 Tǵk nǵmǵlo đǵuǵčǵ lǵba za mǵnǵ.
 «Nǵ jǵuǵi sǵ, nǵ plǵčǵ sǵ (!) tǵ za mǵ,
 Vǵi tǵ kǵpǵn lǵipǵ pǵstan na rokǵ,
 — Kǵi mǵ valǵ lǵipǵ pǵstan na rǵuǵi,
 Čǵ tǵ nǵgdǵr nǵga domǵ pǵmǵnǵ ? !
 Kǵi mǵ valǵ prǵzǵn glǵžǵk na stǵuǵi ?
 Čǵ sǵn žǵdna, nǵmrǵn pǵtǵ z ònǵga (! = ž nǵga).

8.

1. Rǵbǵ po vǵuǵdǵ plǵvǵjo,
 Pa mǵ žǵ sǵka svǵi pǵr.

*Al jäs pa, povëināna, nāvōlna stvār,
Bōug vēi, gē òdi mòr pār.
Juhēi, juhēi! vāsēlo jā nāsā, vāsēlo jā nāsā sꝛcē.*

2. *Ftìcā po zráki lèičājo,
Pa má žē sáka svōi pár.
A jäs pa i t. d.*
3. *Děčkī po plāci špāncēirajo,
Pa má žē sákī svōi pár.
Al jäs pa i t. d.*

A 6., 7. és 8. számú dalokat egy mátyásdombi születésű embertől Pesten jegyeztem le.

9.

1. *Mōja mlādost jā odīšla,
Kàktī sūncā za gorōu.*
2. *Prīšo, prīšo ān mladénāc,
Po imēnī Fīkoñār (Fēkoña).*
3. *Ūn jā prōso: «Lūba mātī,
Vāša člī nāi z mānov grē!»*
4. — *Kāma, kāma, kāma kōlīk,
Kāma kol jo mētī ščēš? —*
5. *«V oštarijo na plāsījo,
Tān ūoi pōlkā īgrajo.»*
6. — *Īta, ĭta, ĥitro prīta,
Na bogā sī zmīslīta. —*
7. *«Nīva īdāta, ĥitro īdāta,
K oštarijī prīdāta.*
8. *Da sta nōtrī f(h)īzo prīšla,
Fčāsī z drūgīn plēsāt slā.*
9. *Da so gōslī gōr hēñalā,
Tē jā ūna k nāmī slā.*
10. *Ūn jā nōu za rōuko prījo,
Sān čārēr jā ž nūga vrō (v. šōu).*
11. *Ūn ūoi prāvī: «Lūba drāga,
Ōdva mūva na špāncēir!»*
12. *Fčāsī kak od rāma īdāta,
V mālō šūmo prīdāta.*

13. Ûn ñoî právi: «Lüba drága,
Dòî poklâknî, dòî præd mé.»
14. Ûna zdiháva, præmišlâva,
No kâî (v. na kòî) bî tòu pomèjîlo?
15. Ûn ñoî právi: «Lüba drága,
Kâ sî z drûgin plésat šlâ?»
16. Ûn pa zâmü z žäpa nõužic,
N'òî odrèjžä fkrâî glavõu.
17. Ûna právi: «Lübi drâgi,
Kâ jä, kâ sî fčino tòu?»
18. Ûn pa právi: «Lüba drága,
Stânî äščä äykrát gòr!»
19. Ûna läží sâ krváva,
Nîgdár vâč nä gûnä sä.
(nîgdár vâč nèî plésat šlâ).
20. Ûn pa lêžü prîneî dòî:
Tûdî záča mérati.

Szécsényfa.

10.

1. Dèîtä šlò na brütiv,
Pa îglo z sâbov zêlo.
Jòî! dèîtä šlò na brütiv,
Pa îglo z sâbov zêlo.
2. Z îglicof kopàlo,
Do gròba prikopàlo.
Jòî! z îglicov kopàlo,
Do gròba prikopàlo.
3. Mätär na imé jä zvalõu.
«Dèîtä îdî domõu!
4. Tàn nâidäš drûgo mätär.»
— Jòî! tàn nâidän drûgo mätär.
5. Krûjäca mî rèîžä,
Pa tríkrát ga poglédnä.
6. Jòî! ví stä mî ga rëzali,
Pa z mõučäjon namázali.
7. Srâkico mî pârä (! = päré),
Pa vûdno præd mǎov düärä (! = däre sä).

8. *Jòj! ví stä mǝ jo päralǝ (! = prälǝ),
Pa lèipo (lipòu) stä popèivalǝ.*
9. *Üna mä pa cäsä:
Po glävi kǝv mǝ täcä (! = täcé).*
10. *Jòj. Ví stä mä pa cäsälǝ,
Stä lèipo (lipòu) mä kisüvalǝ.
Jòj, jòj!*

Szécsényfán énekelte egy vízlendvai pásztorgyerek.

11.

*Nèi jä bilòu sùnca i mèisänca nèi,
(Nèi jä bilòu sùnca pa nèi bilòu zämlé),
Bila ädna matǝ, divica svèjčnica.
(Bila ädna matǝ zvöläna).
Üna jä pa mèjla ädnoga mozá (sinä),
Po imèni zvánoga svétoga Jòužäfa.
(Po imèni zvánoga Jèzoša).
Dä sta pa nüdva (! = nüva) k päláv a nǝ*) šlà,
Sübov sta sǝ zèla golòubäca dvä.
Marija jä poklänknoia dölǝ präd oltär,
Golòubäca jä òfrala gòrǝ na oltär.
Jèzoš jä pa živo trǝ no trèsti lèit,
Pa jä dònok mògo na krížnon drèivǝ mrèit (! = mrèitǝ).
(Pa jä dònok mògo s tòga svèit' idèit (!! = s tòga
svèita itǝ; erőszakos rím, erős analógia).*

A zárójelekben közölt változatot Pesten hallottam a már említett mátyásdombi vendéglőstől, Németh Sándortól; a másikat Szécsényfán.

12.

1. *Màrko skácä, Màrko skácä, Po zälénoǝ trätǝ.
Hm hm hm, jàjajaj, Po zälénoǝ trätǝ.*
2. *V ròkaj nòsǝ, v ròkaj nòsǝ Südän zútǝ zlatǝ.
Hm hm hm, jàjajaj, Südän zútǝ zlatǝ.*
3. *Tòu dä nàmǝ, tòu dä nàmǝ Za divòiko dàtǝ.
Hm hm hm, jàjajaj, Za divòiko dàtǝ.*
4. *Píitä dèitä, píitä dèitä Mòiga bráca kònǝ,
Hm hm hm, jàjajaj, Mòiga bráca kònǝ.*

*) päláv a nǝ: da žünska s kimpäta stänä pa òprvin idä f cèrkäf, tè právjò, ka k päláv a nǝ idä.

5. Zdəi mo işli, zdəi mo işli Dələc po divòiko,
Hm hm hm, jàjajaj, Dələc po divòiko.
6. Prèik dävəti, prèik däsəti, Sədən sivi moustov
(Prèik dävəti, prèik dävəti, Prèik däsəti mousti).
Hm hm hm, jàjajaj, Sədən sivi moustov.
(Hm hm hm, jàjajaj, prèik däsəti mousti).
7. Tàn jo vîdin, tàn jo vîdin, Fòlaşə pomèičə,
Hm hm hm, jàjajaj, Fòlaşə pomèičə.
8. Zlătın pəron, zlătın pəron, Z bəilimi rokami
Hm hm hm, jàjajaj. Z bəilimi rokami.
9. N'oi na gləvi, n'oi na gləvi Pəntliki paıtləjo.
Hm hm hm, jàjajaj. Pəntliki paıtləjo.
10. N'oi na pırsaj, n'oi na pırsaj Žvəglicə žvəgləjo.
Hm hm hm, jàjajaj. Žvəglicə žvəgləjo.
11. N'oi na rəkaı, n'oi na rəkaı Pıstanı svəklıjo,
Hm hm hm, jàjajaj. Pıstanı svəklıjo.
12. «Dəitə mı jo, dəitə mı jo, Məja drəga məti.
Hm hm, hm, jàjajaj. Məja drəga məti.»
13. «Nə dən ti jo, nə dən ti jo, kùrvə sìn bradəti.
Hm hm hm, jàjajaj. Kùrvə sìn bradəti.
14. Rəi jo hòcən (! = šcén), rəi jo hòcən F škriño zaklèpati.
Hm hm hm, jàjajaj. F škriño zakovəti.

A gyönyörű ballada kezdő sorai majd mindenütt ismertek a vendek lakta területen. Teljes szövegét egy bratonci barátom, Szántó Fidél, feljegyzésében bírom.

13.

1. Ōu kristáni mōji!
Gnəs nài sàksi mòli
Jočėc no kläčėc bogá,
Jočėc no kläčėc bogá.
2. Tàn pı strəšnoi sili
Sə bogá nə smili,
Gə tə bōi za nás tıpi,
Gə tə bōi za nás tıpi.
3. Ādna škıbna məti
Nəmrəjo zaspəti

Ot prävälkä žalosti,
Ot prävälkä žalosti.

4. Sin nın zdoumı idä,
Zdrävän v böino prídä.
Krügla mäch ga tån vmorí,
Krügla mäch ga tån vmorí.
5. Tån jä táksa vága,
Štärı štärğa vláda :
Či ga mörä, ga vmorí,
Či ga mörä, ga vmorí.
6. Brátüc bráca kólä
.....
Rokòu sèika no glavòu,
Rokòu sèika no glavòu.
7. Tån človèca gláva
Po fsòì křvı pláva.
Nàn pa vrácnıka tjbèi,
Nàn pa vrácnıka tjbèi.
8. Tån jokòulık Rıma
Sä sovražnik štıma
Za tä zmòrđänä lidí,
Za tä zmòrđänä lidí.

Bratone, Zala m.

14.

1. Sùn cä gré za goròu.
Mòčno jä žalostno,
Lèiko jä žalostno,
Ár dā nad vòjsko slò.
2. Fàntič nad vòjsko gré,
Sáblıco má krä sę.
Sáblä blisküčäjo,
Fàntı trápüčäjo.
3. Krügla žę zabřní,
Fàntič na stràn (!) läží.
Marija gré kränäga,
Fàntičä gòr bidı :
4. «Stànı gòr fàntič mòđ !
Pòjdva za Jęzušon.»
««Nämrän gòr stànotı :
Krüglo prı sęı mán.»»

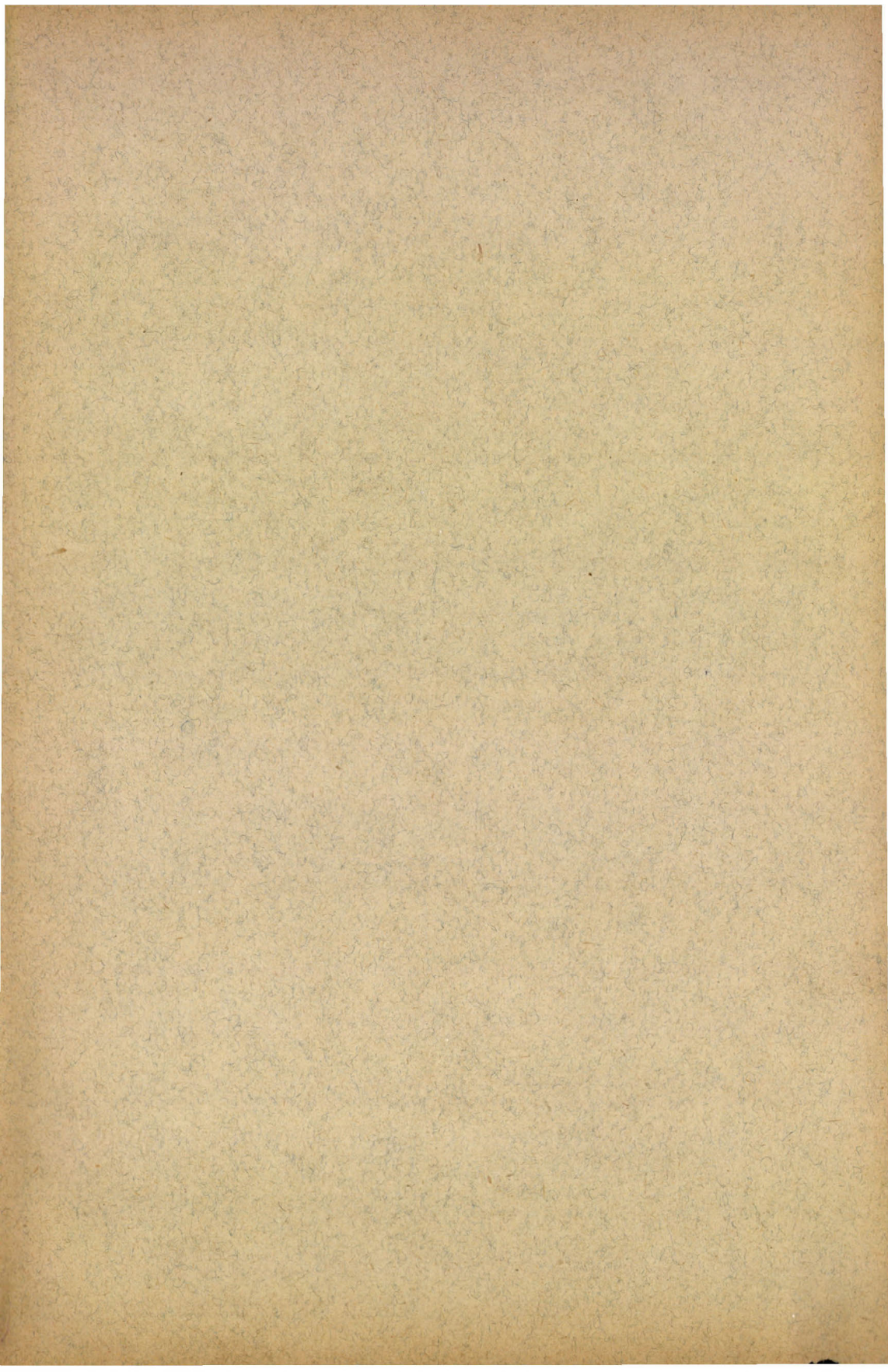
5. *Lèipä jä lälja*
Rõuža Marijina.

Bratone.

15.

1. *Po lõugi lèičä, po lõugi lèičä*
Ädnä žúta žünica.
Lędräilailõilala!
Ädna žúta žünica.
2. *Za nõuv mī (h)õdi, za nõuv mī hõdi*
Ädän mládi jágricäk.
Lędräilailõilala!
Ädän mládi jágricäk.
3. «*Nä strëilī (v. strëilai) da mä, nä strëilī da mä,*
Ti mládi jágricäk!
I t. d.
4. *Jäs tä podučin, jäs tä podučin,*
Käk sä mõräš õžänit (! = õžänit).
I t. d.
5. *Nä zämī da sī, nä zämī da sī*
Ädnä stára baba čēr.
I t. d.
6. *Ár stára baba, ár stára baba,*
Üna püna krëigaia.
I t. d.
7. *Nä zämī da sī, nä zämī da sī*
Ädno mládo vdõico.
I t. d.
8. *Ár mláda vdõva, ár mláda vdõva,*
Üna püna žalostí.
I t. d.
9. *Li vzämī da sī, li vzämī da sī*
Ädno mládo dëklīco.
I t. d.
10. *Ár mláda dëkla, ár mláda dëkla,*
Üna püna väsälđá.
Lędräilailõilala!
Üna püna väsälđá.» —

Bratone.

Nyelvtudomány. A M. T. Akadémia nyelvtudományi bizottságának megbízásából szerkeszti *Asbóth Oszkár*. Első évfolyam, 1—3. szám. Egyes szám ára 1 kor. 50 fill.

Ez új folyóiratnak, melynek megindítását a M. T. Akadémia a nyelvtudományi bizottságnak és az I. osztálynak előterjesztése alapján 1906. évi január 29-én tartott összes ülésében elhatározta, az a célja, hogy általános és különösen indogermán nyelvészeti értekezéseken kívül tájékoztató és ismertető cikkeket közöljön a külföldi nyelvtudomány haladásáról. Épp egy félszázada, hogy Hunfalvy Pál *Magyar Nyelvészet* című folyóiratának programjában (I. köt., 1856., 7. l.) a szoros értelemben vett magyar nyelvtudomány mellett a «hellén-latin nyelvtudomány»-ra is rámutatott, «úgy híven, hogy ezek tudását kell legelőbb öregbíteni nálunk», s egyúttal a szanszkrit nyelv ismeretének fontosságát is hangsúlyozta. A *Magyar Nyelvészet*nek, 1862-től fogva pedig a *Nyelvtudományi Közleményeknek* hasábjain csakugyan meglehetősen számmal jelentek meg az indogermán nyelvészet kérdéseivel foglalkozó értekezések, ismertetések és bírálatok, az utóbbi folyóiratban főleg Simonyi Zsigmond szerkesztősége idejében (1893—1895). Azonban az a körülmény, hogy ama tudományágak fejlődése ujabban mind nagyobb lendületnek indul, másrészt annak elismerése, hogy a *Nyelvtudományi Közlemények* főfeladata, hogy a magyar nyelvhasználatnak nyisson teret, arra indította a nyelvtudományi bizottságot, hogy egy új általános nyelvtudományi folyóiratnak megindítását javasolja és feladatául főleg ama tanulmányok gondozását tűzze ki, a melyek hazánkban szélesebb köröknek (főleg középiskoláink philologus tanárainak) érdeklődésére tarthatnak számot s a melyek a szoros értelemben vett magyar nyelvészetre is termékenyítő hatással lehetnek. E tudománykörök főképp a következők: 1. általános nyelvtudomány (főleg nyelvlélektani fejtegetések, a segédtudományok köréből különösen fonetikai kérdések tárgyalása); 2. indogermán összehasonlító nyelvtudomány; 3. az egyes indogermán nyelvek közül főleg a görög, itáliai, germán és szláv nyelvekre vonatkozó tanulmányok. Az e körökbe tartozó kérdések egyrészt értekezések, másrészt ismertetések, bírálatok és kisebb közlemények alakjában tárgyalatnak a folyóirat hasábjain. A folyóiratból, a mely *ASBÓTH OSZKÁR* szerkesztésében *Nyelvtudomány* címmel indul meg, évenként — további intézkedésig — két ötvenes füzet fog (május 15-én és november 15-én) megjelenni.

Megrendelhető

a M. Tud. Akadémia könyvkiadó-hivatalában

Budapesten, V. kerület, Akadémia-utca 2. szám.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.